

V. L. Szutkovij
T. M. Filipenko

JOGTUDOMÁNY

(GYAKORLATI
KURZUS)

9

Fordította
Sterr Attila

A fordítás a
Bethlen Gábor
Alapkezelő Zrt.
támogatásával készült
2015-ben

V. L. Szutkovij
T. M. Filipenko

JOGTUDOMÁNY

(GYAKORLATI
KURZUS)

Tankönyv az
általános oktatási
rendszerű
tanintézetek 9.
osztálya számára

Київ
«Гене́за»
2009

ББК 67я721

С90

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України № 56 від 02.02.2009 р.)*

Видано за рахунок державних коштів.

Продаж заборонено

Незалежні експерти:

УСЕНКО Ігор Борисович, заслужений юрист України, завідувач відділу історико-правових досліджень Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук, професор;
ЧУБУКОВА Тетяна Олександрівна, старший науковий співробітник Інституту педагогіки АПН України, кандидат педагогічних наук;
ПАШКОВСЬКИЙ Ігор Андрійович, методист Кримського республіканського ІППО;

ГАНУТА Оксана Миколаївна, методист методичного кабінету відділу освіти Уманської міської ради Черкаської області;

ШАЙТАН Олександр Данилович, вчитель ліцею ХДУ, завідувач кафедри історії і правознавства;

ДОРОНЮК Леся Богданівна, вчитель-методист СЗОШ I–III ст. № 1 Рогатинської районної ради Івано-Франківської області.

Відповідальні за підготовку підручника до видання:

ЄВТУШЕНКО Раїса Іванівна, головний спеціаліст МОН України;

ГАЛЕГОВА Олена Валеріївна, методист вищої категорії Інституту інноваційних технологій і змісту освіти.

Сутковий, В.Л.

С90 Правознавство (практичний курс): підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / В.Л. Сутковий, Т.М. Філіпенко. – К.: Генеза, 2009. – 216 с.

ISBN 978-966-504-924-1.

Підручник підготовлено відповідно до чинної програми з правознавства для 9-го класу. Він сприятиме правовому вихованню та формуванню правової свідомості учнів, озброїть їх уміннями діяти в різних життєвих ситуаціях відповідно до вимог норм права. Матеріал викладений з урахуванням вікових особливостей учнів 9-х класів та направлений на оволодіння ними найважливішими поняттями і термінами, вироблення основ правомірної поведінки.

Підручник сприятиме розвитку критичного мислення, рефлексії, уміння розмірковувати. Під час користування підручником учням допоможуть піктограми.

ББК 67я721

© Сутковий В.Л., Філіпенко Т.М.,
2008

© Видавництво «Генеза»,
оригінал-макет, 2009

ISBN 978-966-504-924-1

1. §. Bevezetés

Tisztelt kilencedikesek!

Ma elkezdték az egyik legrégebbi tudomány, a *jogtudomány* tanulmányozását. A jog az államnak mint a társadalmi viszonyok fő normatív szabályozójának a megjelenésével párhuzamosan jött létre. Vagyis, akárcsak az állam, a jog is a társadalmi fejlődés terméke. A szokások, az erkölcsi és a vallási normák háttérbe szorultak, előnyt biztosítva a viszonyok jogi szabályozásának.

A modern ukrán társadalom magas jogi kultúrát követel az állampolgáraitól. Ezt a célt a jog oktatása képes biztosítani, amely olyan ismeretek, készségek, értékorientáció befogadására irányul, amelyek az embereknek életcéljaik megvalósításához szükségesek.

A tankönyv, amit a kezetekben tartotok, gyakorlati készségeket nyújt nektek Ukrajna jogrendszerének és törvényeinek alkalmazásával kapcsolatban. A szerzők kísérletet tettek arra, hogy ráirányítsák a figyelmet azon információk megszerzésének fontosságára, amelyek az életszükségletekre, valamint a konkrét problémák megoldásához szükséges gyakorlati tevékenységekre irányulnak.

A *Jogtudomány* (gyakorlati kurzus) tankönyv célja a jogkultúra elemeinek, a jogi támpontoknak és jogszerű magatartásnak a kialakítása.

A tantárgy céljai a következők:

- ismerkedés a joggal és a társadalomban betöltött fontos szerepével;
- a jogtudomány legfontosabb fogalmainak és szakkifejezései- nek megértése;
- a demokratikus értékek és az aktív polgári álláspont kialakításának elősegítése;
- a jogismereti készségek alkalmazásának elősegítése saját jogaink és törvényes érdekeink érvényesítése és védelmenérde-

kében, a jogi normákon alapuló viselkedés kialakítása a különböző élethelyzetekben;

- a jogi normák tudatos alkalmazásának, betartásának jutalmazása.

Ebben az osztályban a következő fejezetekkel fogtok megismerkedni:

1. fejezet. Szabályok és törvények a társadalomban és az életben.

2. fejezet. Ember vagy – tehát vannak jogaid.

3. fejezet. Te és a polgárjogi viszonyok.

4. fejezet. Törvények a családotod életében.

5. fejezet. Jogaid a munkaviszonyban.

6. fejezet. Támponjtjaid a közigazgatási és a büntetőjogban.

7. fejezet. Ismerkedés a jogi szakmák világával.

A tankönyv használatában segítségetekre lesznek a piktogramok. A jelek alkalmazásáról szóló magyarázó jegyzetet elolvasva akadálytalanul eligazodhattok a tankönyv szerkezetében.

A piktogramok alkalmazása

Problematikus kérdés

Segít abban, hogy jobban eligazodhass az áttekintendő témában.

Elvárásaink

A rubrika célja az óra eredményének prognosztizálása, tevékenységek tervezése az anyag sikeres elsajátítása érdekében.

Törvényi norma

Fogalmakat tartalmaz. Az órán feldolgozandó szakkifejezések megtanulását javasolja.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A rubrika tartalmazhatja a szakkifejezés szó szerinti fordítását, megjelenésének történetét, érdekes részleteket.

A törvény betűje

Jogi dokumentumok részleteit közli, amelyek megismertetnek a konkrét jogi normával.

Önellenőrzés

A rubrika kérdések megválaszolását és feladatok elvégzését ajánlja az órán.

Közös munka

Elvégezték a javasolt feladatokat.

Oldjátok meg a helyzetet!

Ezt a szimbólumot meglátva nem csak egy bizonyos helyzetet kell megoldani, de alkalmazni kell a javasolt cselekvési algoritmust: áttekinteni egy bizonyos kérdéskört, elemezni azokat a jogi forrásokat, amelyek éppen ebben a helyzetben irányadók. Ezek emelt nehézségi szintű feladatok, így a tanár vezetésével oldhatjátok meg azokat.

Házi feladat

A rubrika megmagyarázza a házi feladatot, javaslatot tesz a forrásokat és a velük való foglalkozás fogásait illetően. Néha indítványozza a felvázolt probléma megoldásának ellenőrzési formáit.

** A két csillag azt jelenti, hogy ez emelt szintű feladat. Megoldása nem kötelező.

Reméljük, hogy ez a tankönyv segít nektek a bonyolult élethelyzetekben és tanáccsal, hasznos információval lát el benneteket.

Sikeres tanulást!

1. fejezet

SZABÁLYOK ÉS TÖRVÉNYEK A TÁRSADALOMBAN ÉS AZ ÉLETEDBEN

2. §. Mik a szabályok és hogyan jönnek létre?

Elvárásaink

- Elmagyarázni, mik a szabályok (normák), hogyan és miért jönnek létre.
- Példák említése különböző szociális normákkal kapcsolatban.
- A szabályokhoz való viszony kifejtése és a szabályok betartása.

1. Miért és hogyan jönnek létre a szabályok?

Problematikus kérdés

Olvassátok el az alábbi szöveget:

Ne adj ajándékot az ünnepeltnek, jól jöhet az majd neked! Ülj közelebb a tortához, és ne beszéljess! Akkor nem ehetsz eleget. Ne foglalkozz a késsel és villával, hiszen ott van a kanál! Tömd tele a zsebed cukorkával, mogyoróval! De lekvárt ne rakj bele!

A „képzletbeli mikrofon” módszerével feleljetek a kérdésekre és végezzétek el a feladatot:

1. Keressétek meg a szövegben az illemszabályok megsértését!
2. Hogyan éreznétek magatokat egy olyan ember társaságában, aki valamilyen módon megsérti az etikus viselkedés szabályait?
3. Miért léteznek a szabályok?

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

Az értelmező szótár így határozza meg a „szabály” fogalmát:

- szakkifejezés, amelyben tükröződik a jelenségek törvényszerűsége (helyesírási szabályok, a számtan szabályai);
- határozat, előírás, rendelet, amely bizonyos rendet állapít meg (házirend, közlekedési szabályok);
- a vélemények összessége, viselkedési norma, szokás.

A szabályok a társadalom kialakulásával párhuzamosan jönnek létre. A társadalmi viszonyok szabályozóiként léteznek. Már az ősközösségi rendszerben is léteztek bizonyos szokások, erkölcsi és vallási normák. Azonban az állam megjelenésével háttérbe szorulnak, előnyt biztosítva a társadalmi viszonyok jogi szabályozásának.

Önellenőrzés

Fejezzétek be a gondolatot: „Ne tegyél másnak olyasmit, amit nem szeretnél, hogy...”!

2. Milyen szabályok léteznek a társadalomban

Azért, hogy emberekkel együtt éljünk (vagyis társadalomban), be kell tartani bizonyos létező viselkedési szabályokat.

Az adott társadalomban kialakult általános viselkedési szabályokat *szociális normáknak* nevezzük.

Törvényi norma

A szociális normák – általános jellegű viselkedési szabályok, amelyek a történelmi fejlődés folyamatában jöttek létre, a társadalmi viszonyok különböző területeit szabályozzák és a szociális befolyás különböző eszközei által biztosítottak.

A szociális normák alábbi fajtáit különböztetik meg:

Jogi normák – az állam által megállapított és védett normák

Erkölcsei normák – szabályok, amelyek a társadalomban a közvélemény hatására alakulnak ki az emberek jóról és rosszról alkotott képének megfelelően és betartásukat a belső meggyőződés valamint a társadalmi hatás eszközei biztosítják

Vallási normák – szabályok, amelyek az Isten létezésébe vetett hiten alapuló viselkedést és a kultikus tevékenységeket szabályozzák

Korporatív normák – az állampolgárok egyesülései által megállapított és biztosított szabályok

Szokások – történelmileg kialakult viselkedési szabályok, állandó megismétlésük következtében rögzülnek

Közös munka

Dolgozzátok fel a szöveget (mindegyik csoport egy-egy szöveget kap), válaszoljatok a kérdésekre és végezzétek el a feladatot:

1. A társadalmi normáknak milyen fajtája tükröződik a szövegtekben?

2. Határozzátok meg, mi a társadalmi norma.

3. Keressétek meg a szövegben a véleményetek igazolását.

A Szent Iván-éj ünnepét (az ortodox vallásban július 7.) döntő részben a fiatalok ünnepelték. Az ünnepség a folyóparton, tóparton álló fa feldíszítésével kezdődött. Erre a célra általában meggyfát, fűzet vagy fekete (tatár) juhart választottak. A lányok szalagokkal díszítették, ágaiból koszorút fontak. Maréna babát is készítettek. A fa körül táncoltak, Szent Iván-éji dalokat énekeltek, kultikus ételt – főtt tojást vagy rántottát – fogyasztottak.

Este máglyát gyűjtöttek. Az ünnepség befejeztével a Szent Iván-éji fát meggyújtották és még izzó állapotában vízbe dobták. A Szent Iván-éjt varázslatosnak tartották, a hiedelem szerint ekkor virágzik a páfrány. Aki megszerzi, a világon minden tudást birtokol, bármilyen kincset megtalál, ezért gazdag lesz.

Az Ukrán Lajstromos Kozákság szervezeti szabályzatából

Az Ukrán Lajstromos Kozákság – nemzetközi nemzeti-hazafias és védelmi-sportszervezet. Az ukrán kozákok ideológiai, szellemi és erkölcsi alapelveinek, hagyományainak folytatója.

Jogában áll tényleges kozáknak (a szervezet tagjának) lenni: az ukrán kozák nemzetség leszármazottjának, valamint Ukrajna 18. életévüket betöltött azon állampolgárainak vagy az ukrán diaszpóra ukránjainak, akik Ukrajna államisága megőrzésének elvét vallják, letöltötték az egyéves próbaidőszakot és tanúsították mély ukrán hazafias meggyőződésüket, céljuk az önálló, független, egységes demokratikus állam megteremtése és védelme, letették az ukrán kozákesküt és Ukrajna számára társadalmilag hasznos tevékenységet végeznek.

Pünkösdkor mintha ligetté váltak volna a templomok. A falak és az ikonosztáz mentén sorokban kivágott fiatal nyírfákat állítottak, a szentképeket élő virágokkal díszítették, a padlót mezei füvekkel borították. A papok zöld brokátpalástot öltöttek magukra, az asszonyok ezen a napon túlnyomórészt zöld színű ruhát vettek fel. A lányok zöld szalagot fontak a hajukba.

A misén virágcsokorral a kézben álltak az emberek. A térdelő imát a papok fejüket virágcsokorra hajtva hallgatták. Úgy tartották, hogy ebben az időben az embernek annyi bűnbánó könnycseppet kell ejtenie, hogy minden virágszára jusson egy „kegyelmi harmatcsepp”.

Mindenki számára szavatolt a vélemény- és szólásszabadság joga, nézeteinek és meggyőződésének szabad kifejezése. Mindenkinek joga van a szabad információgyűjtésre, az információ megőrzésére, felhasználására és terjesztésére szóban, írásban vagy más módon, saját választása szerint.

Részlet a Szirko kutyáról szóló ukrán meséből

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy ember. Volt egy kutyája, Szirko. Nagyon öreg volt szegény. Egész életében hűséggel szolgálta a gazdáját. Egyszer csak a gazdának úgy tűnt, hogy semmire nem való lett a kutya, ezért elkergette.

Szomorúan csatangol szegény eb a mezőn! Talál-

kozik a farkassal, aki azt kérdi:

– Miért csatangolsz itt?

– Azt kérdezed, miért, testvérem – válaszolja Szirko – elkergetett a gazdám, ezért csavargok...

3. Mire való a jog

Közös munka

1. Végezzétek el a feladatot a megadott algoritmus szerint, és mutassátok be a válaszokat az osztályban:

– válasszatok ki egyet a káros tanácsok közül;

– változtassátok meg a szöveget úgy, hogy azt hasznos tanácsnak lehessen nevezni;

– miért ajánlja a szöveg szerzője a káros tanácsokat?

– idézzetek fel olyan eseteket, amikor szabálysértést követtek el! Érintette-e ez más emberek érdekeit? Hogyan érezték magukat azok az emberek, akiknek a jogait megsértették? Szeretnétek-e az ő helyükben lenni?

Tanácsok

1) Vendégségbe érkezéteél?
Eszedbe ne jusson köszönni,
Ne mond, hogy “köszönöm”,
“kérem”
Ilyeneket soha ne mondj!	Fordulj el csücsörített szájjal!
Ne törödj semmivel sem!
Senki nem mondja neked,
Hogy szájtáti és hazug vagy.
2) Ne moss kezét, nyakat,
Arcot, fület, fogat!
Ez értelmetlen foglalatosság,
Csak az energiádat pazarlod,
A kezéd ismét bepizskolódik,
Az arcod is maszatos lesz.	A körmeid alatt nemsokára
Akár veteményeskert is lehet.
Fésülködni vagy haját vágni?
Ennek semi értelme.
Ha megöregszem, kopasz leszek,
Akkor fésűre se lesz szükségem.
3) Ha a szüleid
Fogorvoshoz visznek,
Ne kérd őket kíméltre,
Hallgass, mint a sír,
Egy könnyet se ejts.	Az ajkaidat úgy összezártad,
Hogy azokat egyetlen hóhér
Fogorvos sem képes
Sehogyan szérzfeszíteni.
4) Ha kivertél egy ablakot,
Nem kell azt beismerned,
Várj csendben addig,
Amíg az egészét elfelejtik.	Ha háború lenne,
Minden ablak kitörne,
Egy ablaküveg törése
Senkinek fel sem tűnne.
5) Ha a barátod tüsszög, köhög,
Bátran öleld magadhoz!
Két hétig iskolának
Biztosan búcsút mondsz.	

2. Olvasd el a szövegrészletet! “Prés” módszert alkalmazva (álláspont, indokolás, példa, következtetés szerkezet szerint) indokljátok meg az álláspontotokat a következő kérdéssel kapcsolatban: Az utasítások aprólékos teljesítése miért okozza a munka leállását a termelésben?

“A sztrájknak vagy munkabeszüntetésnek sok fajtája van. A lengyel sztrájk esetében a dolgozók, amikor a munkabeszüntetés mellett döntenek, szüneteltetik a termékek rakodását, az olasz sztrájk azt jelenti, hogy a dolgozók lassított ütemben dolgoznak, a svéd típusú munkabeszüntetés nem más, mint az előírások nagyon pontos betartása. Az ilyen jellegű sztrájk a munkavégzés teljes leállását és a termelés folyamatának káoszát jelenti”.

Házi feladat

Antoine de Saint-Exupéry *A kis herceg* című művének következő aforizmájából – “Van egy állandó szabály. Amikor reggel felkelsz, mosakodj meg, szedd magad rendbe, és azonnal tegyél rendet a bolygódon! – kiindulva állítsátok fel saját “viselkedési kódexeteket”!

A kódexeteket írjátok fel papírtekercsre, és készüljete fel annak a következő tanórán történő megvédésére!

3. §. Mi a jog

Elvárásaink

- Magyarázzátok meg a jog fogalmának értelmét!
- Magyarázzátok meg, mi a jogág és a jogi norma!
- Soroljátok fel a jogi normák példáit, és különböztessétek meg a jogi normák fajtáit!
- Jellemezzétek a jogviszonyokat és hozzatok fel példákat jogi helyzetekre!
- Fejtsétek ki a jog emberek életében betöltött szerepének saját elképzeléseitek szerinti értékelését!

Problematikus kérdés

- Mi volt a neve az első törvénygyűjteménynek országunk mai területén?
- Mit gondoltok, miért nevezte el Bölcs Jaroszlav (Jaroszlav Mudrij) éppen így a törvények gyűjteményét?

1. Mi a jog

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

Nem véletlen, hogy a *jog* szó az ukrán nyelvben azonos gyökerű az igazság, szabályos, igazságosság szavakkal.

Más nemzetek is hasonló jelentéssel ruházták fel ezt a fogalmat:

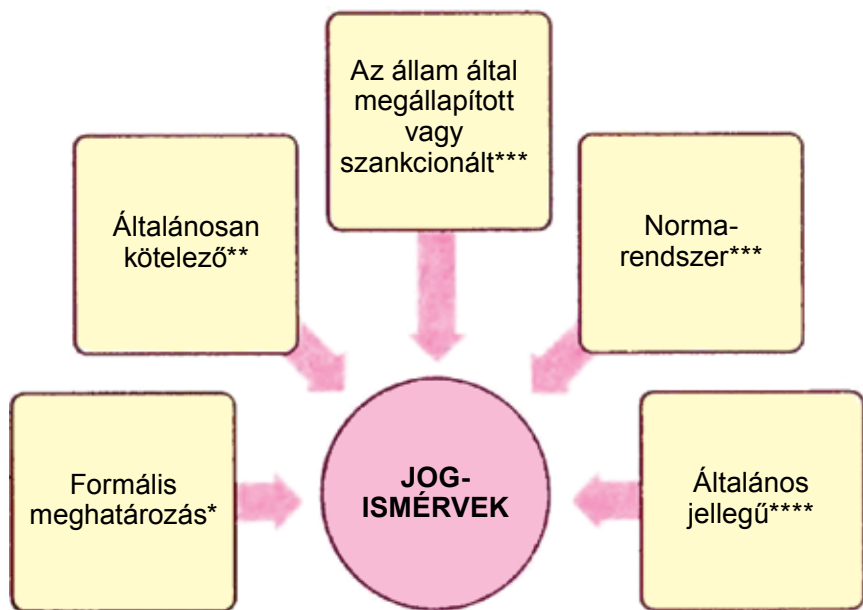
1. Konfucius kínai filozófus meghatározása szerint „a jog és az igazságosság értelme abban rejlik, hogy mindenki annyival rendelkezzen és úgy tegye a dolgát, hogy senki sem jusson idegen javakhoz és ne veszítse el a sajátját”.

2. A római jogászok meghatározása szerint „a jog a szabályosság mértéke, és mindaz, ami ellentétes a szabályosság mértékével, igazságtalan”.

A modern tudományban a jog fogalma néhány értelemben használatos:

- az emberek társadalmi és jogigényeként;
- jogi normák rendszereként;
- hivatalosan elismert lehetőségekként.

A szakkifejezés leginkább általános meghatározásának megadásához meg kell érteni a jog különleges ismertetőjeleit, legfontosabb tulajdonságait, amelyek a jogot a társalmi viszonyok szabályozó rendszereként értelmezik.

* Ez a jel azt mutatja, hogy a jog nem egy ötlet vagy gondolat terméke, hanem valóság, amely konkrét szabályozási rendszabályok által lép életbe (vagyis bizonyos formát nyer: törvényt, rendeletet, utasítást, rendszabályt).

** A jogi előírások nem tetszőlegesek, hanem konkrétan meghatározottak az érvényes normák szerint, amelyek az adott területen élő lakosság számára kötelezőek.

*** A normák egységes fajtái, amelyeket az állam vagy a nép hivatalosan fogad el egy népszavazás során.

**** A jog bonyolult rendszerképződmény, amely elágazó rendszerként ábrázolható:

Akárcsak egyetlen elem hiánya felborítja a törvényt, és az elveszíti a társadalmi viszonyok és az emberi viselkedés hatékony szabályozó jellegét.

***** A jogi normák nem egy adott személyiség ellen irányulnak, hanem mindenkinek a törvény előtti egyenlőségét feltételezik. Kiterjesztődnek bármilyen számú azonos típusú esetre.

Közös munka

Megismerkedve a jog jellemzőivel és felidézve az előző óra anyagát, az alábbi logikai séma szerint határozhatjuk meg a fogalmat:

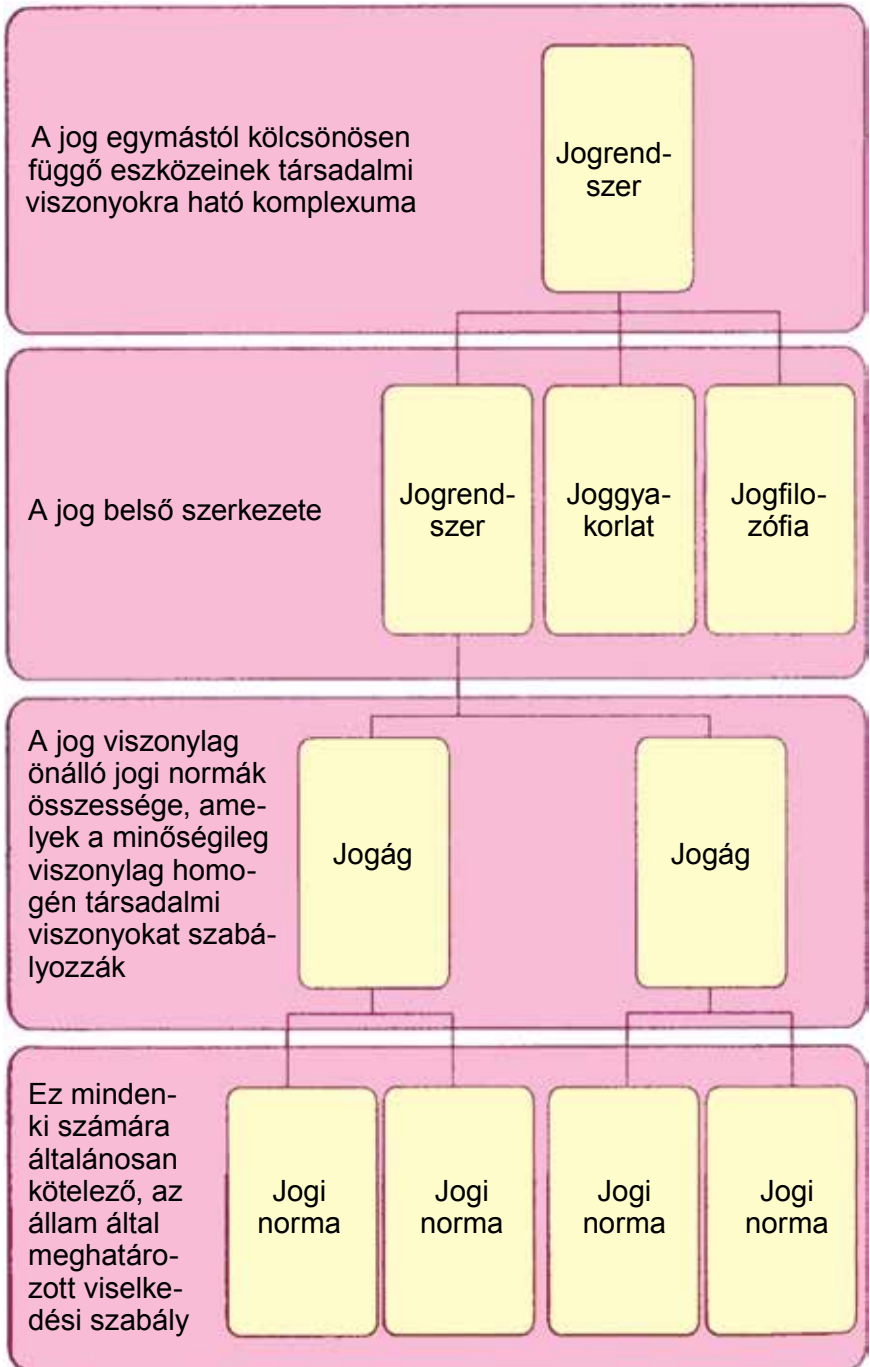
Jog –	<ul style="list-style-type: none"> • ? • ?
különleges típus _____	<ul style="list-style-type: none"> • ? • ?
jellemzői:	<ul style="list-style-type: none"> • ? • a társadalmi viszonyok rendezését szolgálja

2. A jogi normák és a jogágak

A jogi kultúrára és a szokásrendre alapozva minden államban történelmileg kialakult a saját *jogrendszer*. Ez eléggé kiterjedt szerkezetű.

A jogi normák meghatározása során a leginkább általános rendszerezési alapot az ágazatok szerinti felosztás jelenti.

A jogrendszer fő elemei

Alkotmányos	Az állami és társadalmi rend alapját rögzítik
Közigazgatási	A végrehajtói- rendelkezési tevékenységben kialakult viszonyokat szabályozzák
Polgárjogi	A személyes nem anyagi és anyagi viszonyokat szabályozzák az állampolgárok között
Büntetőjogi	A társadalmilag veszélyes cselekedeteket és az elkövetőkkel szembeni büntetéseket szabályozza
Munkajogi	A dolgozó és a munkáltató közötti viszonyokat szabályozza
Más	Ökológiai, földügyi, pénzügyi, családi, gazdasági és lakásvizonyok

Önellenőrzés

A jogi normák, mint a téglák a falban, alkotják az egyes jogágakat. Olvassátok el a jogi normák példáit, és gondolkodjatok el azon, melyik jogágba tartoznak az egyes normák! Töltsétek ki a táblázatot!

?	A szülők kötelesek gondoskodni a gyerek egészségéről, fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődéséről
?	Tilos a 18. életév alatti dolgozók bevonása az éjszakai, túlórai és a szabadnapokon végzett munkába
?	A fiatalkorú személy jogosult önállóan rendelkezni a munkabérével, az ösztöndíjával és más bevételeivel
?	Ukrajna köztársaság
?	A huliganizmus – a társadalmi rend súlyos megsértése, vagy kitűnő a jogrendnek cinizmussal való különleges szemtelenséggel párosul

3. Milyen társadalmi viszonyokat nevezünk jogiaknak

Közös munka

1. Olvassátok el az alábbi helyzeteket!

A 9. A osztály diákja nem köszönt a szomszédos iskola tanár-
nőjének.

A hetedikes fiú elutasította szülei javaslatát, hogy menjen el a nagymamájához kántálni.

N. polgártársnő, párttag, a párt helyi alapszervezete elnökének felkérésére beleegyezett abba, hogy felszólal a zöld övezet megszüntetése elleni tömeggyűlésen, de családi okok miatt nem tudott részt venni a rendezvényen.

Milyen szociális normák szabályozzák az említett szituációkat?

2. Találjatok ki, és játszatok el olyan szerepjátékot, amely jogi normák szerint oldódik meg. A tanárotok adja meg a jogágak szerinti munka irányát:

- polgárjog – televízió vásárlása;
- családjog – házasságkötés;
- alkotmányjog – Ukrajna állampolgárságának megszerzése;
- alkotmányjog – a hadseregbe való besorozás.

A társadalmi viszonyok – bonyolult és sokoldalú jelenség, amely számos társadalmi érdeket és szükségletet képes egyesíteni. Egyeseket a jog szabályoz, másokat pedig nem. A jogviszonyok azokat az emberek közötti élethelyzeteket tükrözik, amelyeket a jogi normák határoznak meg.

Törvényi norma

Jogviszonyok – a jogi normák által szabályozott társadalmi viszonyok, amelyek részesei szubjektív jogokkal és jogi kötelelességekkel rendelkeznek.

Önellenőrzés

Állítsatok össze önállóan képletet a felkínált összetevőkből: jogi tény; jogviszonyok; jogi norma.

Határozzátok meg a szakkifejezéseket! Milyen fogalmakat ismertek még?

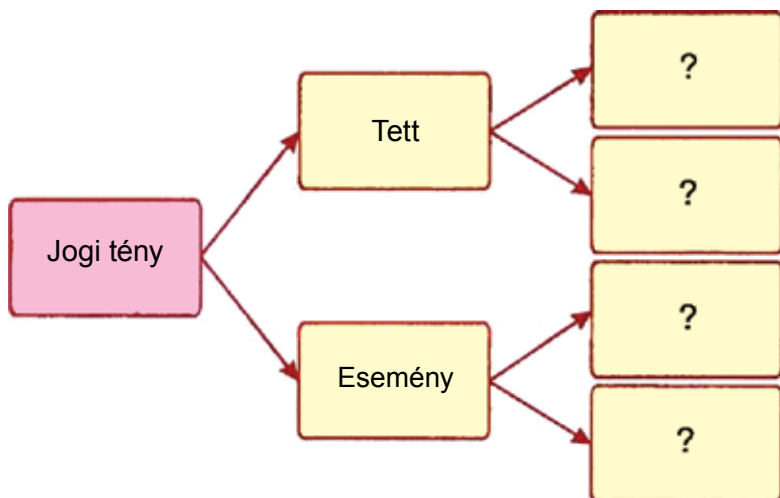
A jogviszonyok léte összefügg a jogi tényekkel.

Törvényi norma

Jogi tények – konkrét, a jogi normák által meghatározott élet-helyzetek, amelyek a jogviszonyok kialakulásához, változásához vagy megszűnéséhez vezetnek.. Egyes jogi tények a jogviszonyok szubjektumainak akaratától függenek (**tettek, cselekedetek**), mások – nem (**események**).

Önellenőrzés

Tekintsétek át a szituációkat és töltsétek ki a vázlatot!

Szituációk.

1. N város születésén kisfiú született.
2. P. állampolgár a Tarasz Sevcsenko Kijevi Nemzeti Egyetem jogtudományi karának hallgatója lett.
3. A 2008-as árvíz következtében a bukovinai Csornohuzi község lakói elvesztették otthonaikat.
4. C. és K. állampolgárok ünnepélyes keretek közt házasságot kötöttek.

Házi feladat

Készüljete fel a legjobb beszámolóok vetélkedőjére (max. 2 perc) *A jog szerepe az emberek életében* címmel. Csoportokban végeztétek a munkát, elosztva a szerepeket: Előadó, Referensek (2 tanuló, aki összeállítja az előadás szövegét), Elemzők (2 tanuló, aki megválasztja az előadás szövegét), Retorikai tréner (tanuló, aki képes felkészíteni az Előadót beszédének megtartására, ellenőrzi a kiejtését és az előadás időtartamának betartását).

4. §. Mi a törvény. Hogyan fogadják el a törvényeket

Elvárásaink

- Megmagyarázni a „törvény” szakkifejezést és megnevezni a fő ismertetőjeleit.
- Meghatározni a törvényalkotási folyamat szakaszainak sorrendjét
- Megkülönböztetni a törvényeket és a törvényerejű okiratokat.
- Elemezni a törvényerejű okiratokkal szabályozott helyzeteket, megmagyarázva az alkalmazásukat.

Problematikus kérdés

- Azonos-e a jog és a törvény fogalma?

1. Mi a törvény

A jog mint szociális norma tartalma fokozatosan alakul ki a társadalomban, és töltődik meg tartalommal. De normatív formába való öntését, vagyis a társadalom akaratának törvénybe foglalását az állam végzi el. Az olyan jogi tartalom végrehajtása, amely nem kap törvényi formát, nem garantált, nem valósul meg. Csupán szó vagy gondolat marad, amelyet nem őriz az állam.

A jogtudományban a „jog” és „törvény” (törvényalkotás) kategóriái egyrészt szorosan összefüggenek, másrészt bizonyos különbségekkel rendelkeznek. A legfőbb különbség abban rejlik, hogy a *jog* az állam által szankcionált normarendszer, a *törvényalkotás* pedig ezeknek a normáknak a megerősítési módja és formális kifejezése.

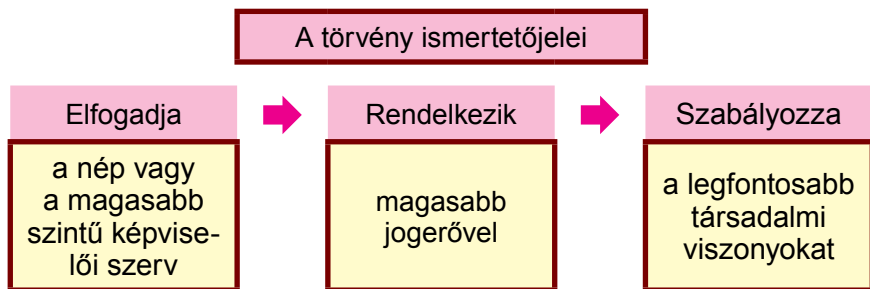
A törvényalkotás a különböző jogi erejű, az állami szervek által elfogadott okiratok formális ismertetőjelei szerint hierarchikus felépítésű. A következő fő elemekből tevődik össze:

Alkotmány – Alaptörvény

Törvények (alkotmányos és közönséges)

Törvényerejű normatív jogi okiratok

Ebben a hierarchikus szerkezetben a kulcsfogalom a törvény, amely bizonyos sajátosságokkal rendelkezik más, az állami szervek által elfogadott okiratokhoz képest.

Törvényi norma

***Törvény** – normatív jogi okirat, amelyet az államhatalom törvényhozási szerve (a parlament) vagy referendum fogad el, a társadalmi viszonyok legfontosabb szféráit szabályozza és a legnagyobb jogi erővel bír.*

Közös munka

„Érezd magad törvényalkotónak” gyakorlat. A tevékenység algoritmusa:

- készítsetek projekteket „Milyen jogokkal szeretnék rendelkezni középiskolai tanulóként”, „A tanulók kötelességei” címmel;
- ismerkedjétek meg Ukrajna oktatási törvényének 51. cikkelyével (A növendékek, tanulók, hallgatók jogai)! Készüljétek fel az első projekt és Ukrajna törvénye cikkelyének összehasonlítására;
- ismerkedjétek meg Ukrajna oktatási törvényének 52. cikkelyével (A növendékek, tanulók, hallgatók kötelességei)! Készüljétek fel az ajánlott második projekt és Ukrajna törvénye cikkelyének összehasonlítására!

Mutassátok be a projekteket! Az eredmények jobb bemutatása érdekében használjátok a táblát, Whatman-papírt vagy készítsétek számítógépes prezentációt!

Az összegző megbeszélésen válaszoljatok a kérdésekre!

1. Egybeestek-e az általatok megjelölt tanulói jogok a hatályos jogszabályokkal?
2. Milyen súlyú kötelességeket vállaltatok magatokra tanulóként önkéntes alapon?
3. Túlterheli-e az ukrán jogrendszer kötelességekkel a tanulókat összehasonlítva a ti projektetekkel?
4. Majdani törvényalkotóknak éreztétek-e magatokat a gyakorlat elvégzése során?

A törvény betűje

Kivonat Ukrajna oktatási törvényéből (Az „Érezd magad törvényalkotónak” gyakorlat elvégzésének folyamatában alkalmazzuk).

Ukrajna oktatási törvénye

51. c. A tanítványok, tanulók, hallgatók jogai...

A növendékeknek, tanulóknak, hallgatóknak az állam garantálja az alábbi jogokat:

- tanuláshoz való jog bizonyos oktatási és oktatási-kvalifikációs szint eléréséhez;
- a tanintézmény, az oktatás formája, az oktatási-szakmai és egyéni programok, tanórán kívüli tevékenység megválasztása;
- a tanintézmény oktatási, tudományos, termelési, kulturális, sport-, egészségügyi bázisának használati joga;
- jog az információhoz való hozzáféréshez az ismeretek összes ágazatában;
- a tudományos-kísérleti, kísérleti-konstruktóri és más fajtájú tudományos tevékenységben, konferenciákon, vetélkedőkön, kiállításokon, versenyeken való részvétel joga;
- jog a személyes vagy képviselő általi részvételhez a társadalmi önkormányzatban, az oktatási-nevelési folyamatban, a tudományos-kísérleti munka jobbításának megvitatásában, az ezzel kapcsolatos kérdések megoldásában, az ösztöndíjak odaítélésében, a szabadidő és az életmód megszerzésében;
- jog a társadalmi szervezetek életében való részvételhez;
- jog a biztonságos és nem ártalmas tanulási és munkafeltételekhez;
- jog a tanórán kívüli munkatevékenységhez a megállapított módon;
- jog a védelemhez mindenfajta kizsákmányolással, a fizikai és pszichológiai erőszak minden formájával, a pedagógusok és más munkatársak tevékenységéből adódó, jogokat, becsületet vagy méltóságot sértő cselekedeteivel szemben.

52. c. A növendékek, tanulók, hallgatók kötelelességei...

A tanítványok, tanulók, hallgatók kötelesek:

- betartani a törvényeket, az erkölcsi és etikai normákat;
- rendszeresen és mélyen elsajátítani a tudást, a gyakorlati készségeket, szakmai ismereteket, emelni az általános kulturális szintet;
- betartani a tanintézmény szabályzatát, belső rendszabályait.

2. Hogyan fogadják el a törvényeket

Hogyan értelmezték a kijelentést: „A törvényalkotói tevékenység a természetét illetően az idős korra hasonlít: óvatosan halad és gyanakodva szemlélődik”?

A törvényalkotói folyamat stádiumai

Ukrajna alkotmányának 93. c. A törvényalkotói kezdeményezés jogával a Legfelsőbb Tanácsban Ukrajna elnöke, Ukrajna képviselői és Ukrajna miniszteri kabinetje rendelkezik

1. Törvényalkotói kezdeményezés

Ukrajna alkotmányának 89. c. Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa a törvénytervezési munka megvalósításának céljából... a képviselők közül bizottságokat állít fel

2. A törvénytervezet előkészítése

A törvénytervezetet általában Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának plenáris ülésein tekintik át három olvasatban

3. A törvénytervezet megvitatása Ukrajna Legfelsőbb Tanácsában

Ukrajna alkotmányának 91. c. a Legfelsőbb Tanács az alkotmányos összetétel egyszerű többsége által fogadja el, kivéve az Alkotmány által előírt eseteket

4. A törvény elfogadása és megvitatása

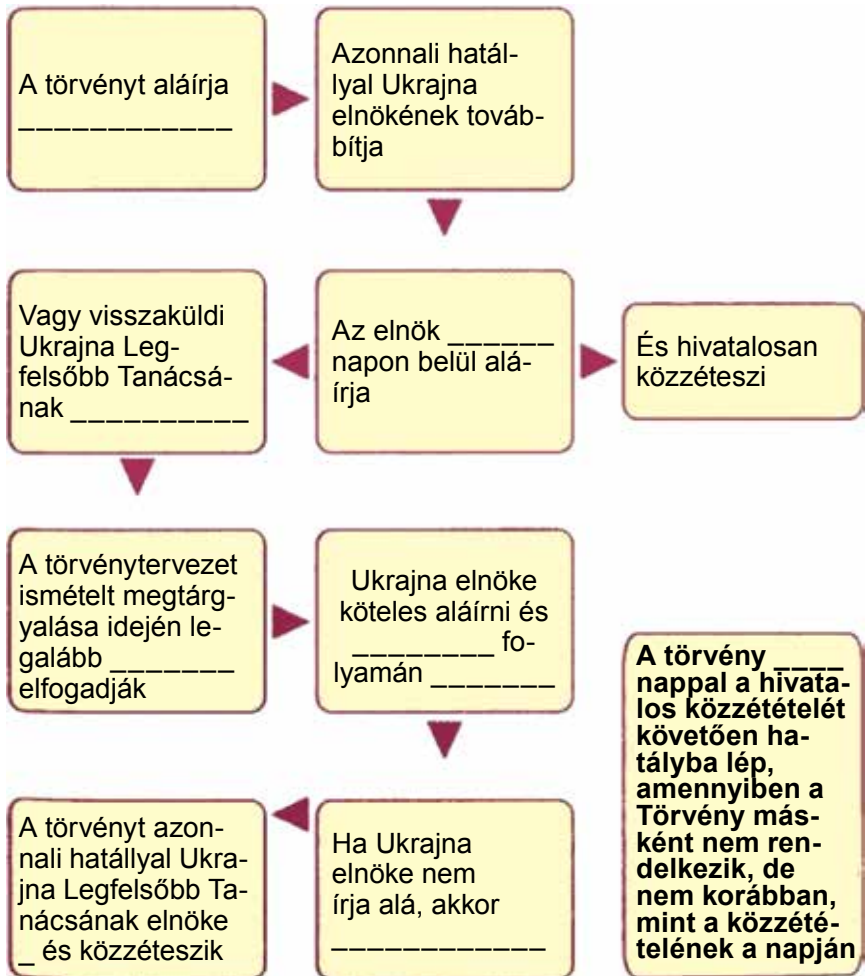
Törvényi norma

Törvényalkotói folyamat – a speciálisan felhatalmazott állami szervek törvények megalkotásával, módosításával és hatálytalánításával kapcsolatos meghatározott tevékenységi rendje.

A törvényalkotói folyamat minden országban bizonyos sajátosságokkal rendelkezik. Azonban szigorúan szabályozott az alkotmány és az érvényes jogszabályok által.

Közös munka

Töltsétek ki a vázlatot! A munka során Ukrajna alkotmányának 94. c.-re kell támaszkodni. Ukrajnában a törvényalkotási folyamat következő szakaszait emelik ki.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A törvény hivatalos közzétételét, amelyet az államfő ejt meg, néha a törvény *promulgációjának* is szokták nevezni (a latin *promulgatio* szóból – nyilvános közzététel). A törvények hivatalos közzétételének módja az Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának Közlönyében, Ukrajna Hivatalos Hírnökében, valamint a Holosz Ukrajini és az Urjadovij Kurjer c lapokban való megjelenés.

Önellenőrzés

Állítsátok logikus sorrendbe a törvényalkotási folyamat szakaszait.

1. A törvénytervezet előkészítése.
2. A törvény elfogadása.
3. A törvénytervezet vitája a plenáris üléseken.
4. A törvényalkotói kezdeményezés.
5. Hivatalos közzététel.
6. Aláírás.

3. A törvényerejű normatív okiratok és jelentőségük a közösség életében

A törvény az ország normatív dokumentumai között a legnagyobb jogi erővel rendelkezik. Minden más jogi okiratot *a törvény alapján, annak végrehajtására és annak megfelelően fogadnak el.*

A törvény alapján azt jelenti, hogy szigorúan annak megfelelően. Ez a képlet tükrözi a törvényerejű jogi dokumentumok egyik általános tartalmát: *a törvényre támaszkodnak, valamint jogi erejüknek egy sajátosságát: nem mondanak ellent a törvénynek.*

A törvény végrehajtására – a törvény végrehajtása megszerzésének céljából.

A törvényerejűség képletei azt jelentik, hogy a törvényerejű okiratok nem csak a törvényeknek, de más, nagyobb jogi erővel rendelkező okiratoknak is megfelelnek. Azonban a törvényerejű okiratokkal szemben támasztott fő követelmény mindenekelőtt a törvényeknek való megfelelés.

Törvényi norma

Törvényerejű normatív okirat – a felhatalmazott szubjektum írásos dokumentuma, amelyet a törvény alapján és annak végrehajtására fogadtak el, amelyben rögzítik az állam által biztosított általános viselkedési szabályokat.

A törvényerejű okiratok formái lehetnek:

- parlamenti határozat;
- Ukrajna elnökének rendeletei és utasításai;

- Ukrajna miniszteri kabinetjének határozatai;
- a minisztériumok utasításai és normatív rendeletei;
- az állami végrehajtó hatalom helyi szerveinek normatív okiratai;
- a helyi tanácsok döntései.

Közös munka

Hozzátok összefüggésbe Ukrajna alkotmányának cikkelyét vagy a törvényt a törvényerejű normatív okirattal, amelyet a megfelelő törvény végrehajtására fogadtak el.

1. Ukrajna oktatási törvénye.	
2. Ukrajna alkotmánya 106. c. 25. pontja Ukrajna elnöke állami kitüntetésben részesíti, meghatározza az elnöki díjakat és azokat adományozza.	
3. Ukrajna Törvénye „A helyi önkormányzatokról Ukrajnában.”	

A törvényerejű normatív okiratok szövegei.

A.

Doneck megye
Marjinszki járása
Kurahivszki Városi Tanácsa
Végrehajtó Bizottságának határozata
A gyerekek és kamaszkorúak nyári üdültetésének
és szabadidejének megszervezéséről 2008 nyarán

Áttekintve a gyerekek és kiskorúak nyári üdültetésének és szabadidejének 2008 nyarán történő megszervezéséről szóló információt, a Kurahivszki Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága kiemeli, hogy a város tanintézményei és vállalatai munkát folytattak a a gyerekek és kamaszkorúak nyári üdültetésének és szabadidejének 2008 nyarán való megszervezésével kapcsolatban. A város középiskoláiban és a Kurahivszki Nevelési-Oktatási Komplexumban napközis táborokat hoznak létre, ahol az alsó tagozatos osztályok tanulóinak étkeztetését is megoldják.

A város vállalatai 274 beutalót biztosítottak a következő üdülőtáborokba és gyermek-egészségügyi központokba: Szonyacsnij, Veszelij, Szvjati Hori, Bereg, Csajka, Morszka Reszpublika, amelyek Doneck megyében és a Krími AK-ban állnak a vállalatok dolgozóinak gyermekei rendelkezésére. A Kurahivi Hőerőmű és a városi kórház dolgozóinak 97 gyereke a Szocisz Kft. szanatóriumában üdülhet.

Ezzel együtt az üdülés megszervezése során bizonyos gondok merültek fel. Kevés azon beutalók száma, amelyeket nem a Kurahivszki

Hőerőmű dolgozóinak gyermekei részére különítenek el. Egyes vállalatok különböző okok miatt elutasították a beutalók átvételét...

B. Kivonat Ukrajna elnökének
804/2008 sz. rendeletéből

Ukrajna XXIX. Nyári Olimpiai Játékokon részt vett nemzeti csapata sportolóinak, edzőinek és szakembereinek Ukrajna állami kitüntetésében való részesítéséről

A kiemelkedő sporteredmények eléréséért a pekingi XXIX. Nyári Olimpiai Játékokon (Kínai Népköztársaság), a tanúsított bátorságért, önfeláldozásért és a győzelembe vetett hitért, Ukrajna nemzetközi tekintélyének növeléséért elrendelem:

Kitüntetni az Érdemekért Rend III. fokozatával

AJVAZJAN Artur Szurevicsot – a lövészet olimpiai bajnokát

DOBRINJSZKA Natalia Volodimirivnát – a könnyűatlétika olimpiai bajnokát

ZSOVNIR Olga Bohdanyivnát – a vívás olimpiai bajnokát

LOMACSENKO Vaszil Anatoljevicsot – az ökölvívás olimpiai bajnokát

OSZIPENKO-RADOMSZKI Inna Volodimirivnát – a kajak-kenu olimpiai bajnokát

PETRIV Olekszandr Szvajtotlavovicsot – a lövészet olimpiai bajnokát

PUNDIK Galina Vasziljivnát – a vívás olimpiai bajnokát

HARLAN Olga Hennagyijevnát – a vívás olimpiai bajnokát

HOMROVA Olena Mikolajivnát – a vívás olimpiai bajnokát

Ukrajna elnöke, Viktor JUSCSENKO
2008. szeptember 4

C.

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA RENDELET

Kijev

2008.08.27.

780. sz.

Ukrajna államfője ösztöndíjának odaítéléséről az összukrajnai diákversenyek győzteseinek az alaptantárgyakból és az Ukrajnai Kisakadémia tudományos-kutatói összukrajnai vetélkedője résztvevőinek a 2008. évben

Ukrajna elnöke 2006.05.16-án kelt 398/2006. sz. rendeletének végrehajtására „Ukrajna államfője ösztöndíjának odaítéléséről az összukrajnai diákversenyek győzteseinek az alaptantárgyakból és az Ukrajnai Kisakadémia tudományos-kutatói összukrajnai vetélkedője résztvevőinek”, Ukrajna Miniszteri Kabinetjének 2008.05.03-án kelt 165. sz. határozata „Az ösztöndíj-ellátás egyes kérdéseiről”, a 2007–2008-as összukrajnai diákverseny IV. szakasza alaptantárgyi eredményeinek megfelelően, a minisztérium 2008.05.31-én kelt 486. sz. rendeletével jóváhagyva, valamint az Ukrajnai Kisakadémia tudományos-kutatói összukrajnai vetélkedő 2008. évi III. szakaszának eredményei alapján, jóváhagyva a minisztérium 2008.05.15-én kelt 414. sz. rendelete által,

ELRENDELEM:

1. Megítélni Ukrajna elnökének ösztöndíját az összukrajnai diákverseny IV. szakasza alaptantárgyi szakasza és a az Ukrajnai Kisakadémia tudományos-kutatói Összukrajnai vetélkedő 2008. évi III. szakasza győzteseinek a 2008. évben (1.,2. melléklet), akik a legjobb eredményeket mutatták fel a megfelelő évfolyamokban és szakokon a meghatározott kvóták alapján (3., 4. melléklet) és a további tanulmányaikat Ukrajnában folytatják.

Abban az esetben, ha az ösztöndíjban részesülő több akadémiai ösztöndíjra jogosult, az összeg szerinti legnagyobbat kell megkapnia...

I. O. Vakarczuk Miniszter

Házi feladat

1. Jegyezzéteket fel a válaszok téziseit a kérdésre: miért kell ismernünk a törvényeket?

2. Készüljete fel Ukrajna alkotmánya 10. cikkelyének csoportokban történő megvitatására: „...senkit nem kényszeríthető arra, hogy azt tegye, ami nincs a törvényekben előírva”, és a 60 c. áttekintésére: „Senki nem kötelezhető nyilvánvalóan bűnös rendelkezés vagy parancs végrehajtására”.

5. §. Mi a jogkövető magatartás. Mi a jogsértés

Elvárásaink

- Megmagyarázni a „jogkövető magatartás”, „jogsértés” fogalmakat.
- Leírni a jogsértés ismertetőjeleit, megnevezni a fajtáit.
- Elemezni a jogsértéssel kapcsolatos jogi helyzeteket.
- Elbírálni az esetekben részt vevők tetteit és viselkedését a jogszerűség szempontjából.

1. Mi a jogkövető magatartás

A társadalmi viszonyok az emberek élettevékenységének, társadalomban folytatott viselkedésének eredménye. Az emberek viselkedésének rendkívül sok kifejezési formája, intenzitása, motivációja, célja, következménye van.

Az állampolgárok túlnyomó többsége a jogi előírásoknak megfelelően cselekszik. Az ilyen magatartást *jogszerűnek* nevezzük.

Annak a megértéséhez, hogy milyen a jogszerű magatartás, ki kell deríteni a jellemzőit (ismérveit).

A jogkövető magatartás ismérvei

A jogkövető magatartás ismertetőjelei	Magyarázat	Példák	Saját példák
Szociálisan hasznos	A személy tetteinek tükrözniük kell az életmódot, hasznosnak kell lenniük a társadalom normális működése érdekében	Végzettség megszerzése, anyaság vagy apaság	

A jogkövető magatartás ismertetőjelei	Magyarázat	Példák	Saját példák
Objektíve szükséges	Hiányában az állam képtelen ellátni a funkcióit	Honvédelem, a munkaköri kötelezettségek teljesítése, a közlekedési szabályok betartása	
A társadalom által megkívánt	Az említett magatartást nem kötelességként, hanem jogként rögzítik	Választási részvétel, házasságkötés	
A társadalmilag megengedett jogkövető magatartás	Az állam nem érdekelt az ilyen magatartás terjesztésében. Ellenben az ilyen magatartás jogszerű, a törvény által megengedett. Ezért a megvalósításának a lehetőségét az állam biztosítja	Sztrájk a gazdasági érdekek védelmében (Ukraina alkotmányának 44. cikkelye), a házasság felbontása (Ukraina családjogi kódexének 11. fejezete)	
Megfelel a jogi normáknak	Jogszerűen cselekszik, ha pontosan betartja a jogi előírásokat és nem sérti meg azokat	A szállítás kifizetése a tömegközlekedési eszközökön	

Közös munka

A „képzelt mikrofon” módszerét alkalmazva töltsétek ki a vázlatot a fentiekben áttekintett témák felidézésével! Ezt követően elolvashatjátok és megérthetitek a „jogkövető magatartás” fogalmát.

Jogkövető magatartás

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A felelősség fokának, a szubjektumnak a saját magatartásához való viszonyulásának, motivációjának függvényében az alábbi jogkövető magatartásokat különböztetik meg:

- *szociálisan aktív*, ami a jogi normák önkéntes megvalósításában, a szubjektum magas szintű felelősségtudatában rejlik. Például, az oktatási szférában a tanuló vágya, hogy alkotó módon és kitartóan tegyen szert az ismeretekre;
- *passzív*, amit alacsony szociális aktivitási szint jellemez. Ez megfelel „a nem tartozik rám” életelvnek;
- *marginális* (a különböző szociális csoportok között lévő ember állapotát jelző fogalom), ami az ember jogi felelősségtől való féltelmén alapul. A szubjektum ilyen állapotát a jogsértő tevékenységre való készség jellemzi a magatartása iránti felügyelet gyengülése esetén. Például a tanuló csak akkor végzi el a feladatot, ha tudja, hogy a tanár biztosan ellenőrzi fogja;
- *megszokott*, amit az jellemez, hogy megvalósítása az ember belső szükségletévé válik. A tapasztalt autóvezető például automatikusan megáll a közlekedési lámpa piros jelzésénél.

Önellenőrzés

Olvassátok el az alábbi szituációkat! Derítsétek ki, vajon ezek a jogkövető magatartás példái, vagy esetleg jogsértést szemléltetnek! Töltsétek ki önállóan a vázlatot! Párokat alkotva hasonlítsátok össze az eredményeket, beszéljétek meg az eltéréseket!

A jogkövető magatartást szemléltető szituáció száma	A jog normáinak megsértését szemléltető szituáció száma

Szituációk

1. H. állampolgár önkényesen elfoglalt egy elhanyagolt földterületet a városi parkban, és ott zöldség-, valamint virágtermesztésbe fogott.

2. K. állampolgár 16 éves fiával fakitermeléssel foglalkozott, kivágta a folyó mentén húzódó erdő öreg fáit.

3. A 7 éves Olenka szülei beleegyeztek abba, hogy lányuk a másik városban élő nagymamájánál lakjon, és az ottani iskolában tanuljon 15 éves koráig.

4. 16 éves fiatalok felgyűjtötták a fák lehullott lombzatát a városi parkban.

5. A 17 éves Ruszlan a tavaszi erdőben saját maga által szedett 40 szál hóvirágot ajándékozott Marinának.

6. C. állampolgár egy kisvárosban kerékpáron haladva nem állt meg a közlekedési lámpa piros jelzésére, amikor látta, hogy nincsenek járművek az úton, tudva azt, hogy ezen az útszakaszon mindig gyér a forgalom.

7. A 25 éves Andrij nem egyezett bele, hogy kétnaponta friss élelmiszert vásároljon és hazavigye a szomszédos utcában lakó mozgáskorlátozott édesanyjának. A visszautasítást azzal indokolta, hogy dolgozik, az édesanyjának pedig van egy másik, fiatalabb fia is, aki abbahagyhatja felsőfokú tanulmányait, és elláthatja idős szülőjét.

8. A lakatosműhelyek vezetője a 17 éves diák indokolt és kitartható kérése ellenére nem engedélyezte azt, hogy éjszakai műszakban dolgozzon.

Útmutató információ a szituációk értelmezéséhez

Ha kételyek merülnének fel egyes vélekedések helyességével kapcsolatban, forduljatok a normatív-jogi iratokhoz, és ellenőrizétek magatokat!

1. Ukrajna közigazgatási jogsértésekről szóló törvénykönyve, 53. c. 1. p.

2. Ukrajna közigazgatási jogsértésekről szóló törvénykönyve, 65. c. 1. p.

3. Ukrajna családjogi kódexe, 151. és 160.c.

4. Ukrajna közigazgatási jogsértésekről szóló törvénykönyve, 65. c. 1. p.

5. Ukrajna közigazgatási jogsértésekről szóló törvénykönyve 90. c.
6. Ukrajna közigazgatási jogsértésekről szóló törvénykönyve 127. c.
7. Ukrajna közigazgatási jogsértésekről szóló törvénykönyve 172. c.
8. Ukrajna munkajogi törvénykönyve 55. c.

2. Mi a jogsértés

A jogkövető magatartás ellentéte a jogsértés. A jogsértés a társadalomellenes magatartás válfaja. Képes kárt okozni a állampolgárok, kollektívák és a társadalom jogi és társadalmi érdekeinek.

A jogkövető magatartás és a jogsértés szociális és jogi ismérvei ellentétesek. Áttekintjük a jogsértés jellemzőit.

A jogsértés ismérvei

Ez **jogsértő** viselkedési eljárás, vagyis olyan, amelyik éppen a jogi normát sérti meg

A társadalomnak bizonyos **kárt** okoz, ezért társadalmilag veszélyes

Ez olyan **tevékenység**, amely cselekedet vagy tétlenség formájában jelenhet meg

Ez csakis **bűnös** tevékenység, vagyis amelyet szándékosan vagy óvatlanságból követtek el

Okozati összefüggés van a tevékenység és a társadalmilag veszélyes következmények között

Önellenőrzés

A jogsértés ismérveit tudatosítva önállóan szerkesszék meg a fogalmat az ábra szerint

A fogalomszerkesztés algoritmus (alkalmazták a jogsértés ismérveit):

- először válaszoljatok a vázlat fő kérdésére: mi a jogsértés!
- a továbbiakban tisztázzátok az egyes ismertetőjeleit, vagyis válaszoljatok a kérdésre: az milyen!
- a munka befejezéséhez közeledve emlékezzetek vissza, milyen viszonyokban okoznak kárt a jogsértések!
- olvassátok el a szakkifejezés meghatározását úgy, ahogyan a vázlaton van megjelölve!

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

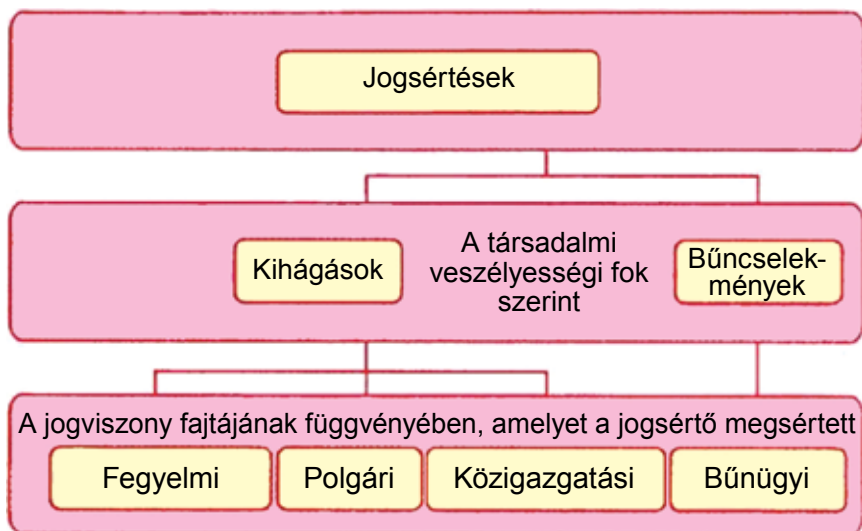
A „cselekmény” fogalma két formában jelenik meg – *cselekedet* vagy *tétlenség*.

Cselekedet – olyan ember aktív magatartási formája, aki tudatában van cselekedetei következményeinek, és képes irányítani azokat. Tétlenség – az ember passzív magatartása, ami azoknak a cselekedeteknek a személy általi elmulasztásában nyilvánul meg, amelyeket köteles és képes lett volna végrehajtani az adott helyzetben. Például az éjjeliőr késő éjjel körüljárja a műhelyek területét, és azt észli, hogy szakadás van elektromos hálózatban. Úgy dönt, hogy reggel hívja fel a hibaelhárító szolgálatot, majd a munkaidejében lefekszik aludni. Reggel vihar tör ki, és az elektromos kábel meggyullad.

Az erkölcsi szempontból elítélhető vélemények és meggyőződések nem törvénysértők, mivel nem minősülnek tevékenységnek, tettnek.

3. A jogsértések fajtái

A jogsértéseknek sokféle osztályozása létezik. A legelterjedtebb a társadalmi veszélyességi fok és a jogviszonyuk fajtája szerinti besorolás.

Törvényi norma

Bűncselekmény – a jogi normák megsértésének legveszélyesebb formája. Ez csakis az a társadalmilag veszélyes magatartás lehet, amelyet a büntetőjogi törvényrendszer határoz meg. A bűncselekmény – olyan tevékenység, amely az állam társadalmi berendezkedése, politikai és gazdasági rendszere, a tulajdon, a személy, az állampolgárok jogai és szabadsága ellen irányul.

Kihágások – minden jogsértés, ami nem tartozik a bűncselekmények közé. A kihágások társadalmilag ártalmatlanok, de nem annyira veszélyesek a társadalomra és annak tagjaira nézve. A kihágások minden fajtájának saját ismérve van:

- **Fegyelmi kihágás** – a munka-, termelési, szolgálati vagy tanulmányi rend megsértése. Ezeket a viszonyokat a munkajogi normák szabályozzák (késés, a termelés technológiájának be nem tartása).
- **Közigazgatási kihágás** – jogellenes, bűnös tett vagy tétlenség, amely a közrend, a tulajdon, az állampolgárok jogai és szabadsága ellen irányul, amelyért a törvénykezés közigazgatási (adminisztratív) felelősségre vonást ír elő.

- *Polgárjogi kihágások* – jogsértések, amelyeket a kötelességek nem, illetve nem megfelelő teljesítése okozott, vagy károkozás történt.
- A tudósok néha más kihágásokat is kiemelnek, például az alkotmányost.

Közös munka

Töltsétek ki a táblázatot!

Az összehasonlítás kritériumai	Kihágás	Bűncselekmény
Társadalmi veszélyesség		
A jogviszony fajtája, amelyet a jogsértő megsértett		
Az összehasonlítás kritériumának általatos ajánlott változata (önkéntesen elvégezhető)		

Általános vonások.

Mind a kihágás, mind pedig a bűncselekmény a _____ fajtája

Mindkét fogalom _____ határoz meg a jogsértés jogi következményeként.

Házi feladat

Végezzétek el a feladatot a következő algoritmus szerint:

- válasszatok ki egy részletet (1-2 perc) egy játék- vagy rajzfilmből, amely bemutatja a fegyelmi, polgári, közigazgatási, bűnügyi jogsértéseket;
- nevezétek meg az adott jogsértés ismérveit;
- adjátok meg a „kihágás” vagy a „bűncselekmény” meghatározását a szituáció függvényében;
- ** tisztázzátok, hogy éppen milyen tevékenységet ábrázol a jelenet a megfelelő kódex alkalmazásával! Ennek a résznek a végrehajtásakor használjátok fel a tanárotok tanácsait. A kódexek megtalálhatók a www.osvita.org.ua honlapon vagy más szájtokon, az „Ukrajna Törvénykezése” elektromos adathordozókon, a könyvtárakban fellelhető nyomtatott kiadványokban.

6. §. Mi a jogi felelősség

Elvárásaink

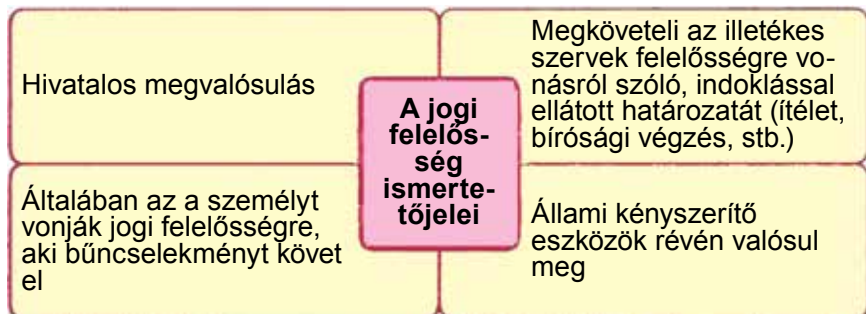
- Értelmezni a „jogi felelősség” fogalmát.
- Megnevezni a jogi felelősség fajtáit.
- Olyan körülmények példáit felhozni, amelyek mentesítenek a jogi felelősség alól.
- A jogszerűség szemszögéből megítélni a szituáció szereplőinek tetteit és magatartását.

1. Mi a jogi felelősség

A jogszerű viselkedés biztosításának és a jogsértések elleni harcnak egyik fő eszköze a *jogi felelősség*.

Ez a felelősségfajta sajátos vonásokkal rendelkezik, amelyek összessége alkotja a fogalmat.

A jogi felelősség ismertetőjelei

Önellenőrzés

Az előző órákon a fogalom ismertetőjelei alapján megtanultuk megszerkeszteni a meghatározását. Felhasználhatjátok a korábbi tanácsokat, és önállóan megadhatjátok a „jogi felelősség” meghatározását. A legfontosabb az, hogy emlékezzetek a „Meghatározni – azt jelenti, hogy korlátozni” elvre. Vagyis a fogalom tartalma szűkíthető vagy bővíthető a tartalom és a forma tökéletes egysítése érdekében.

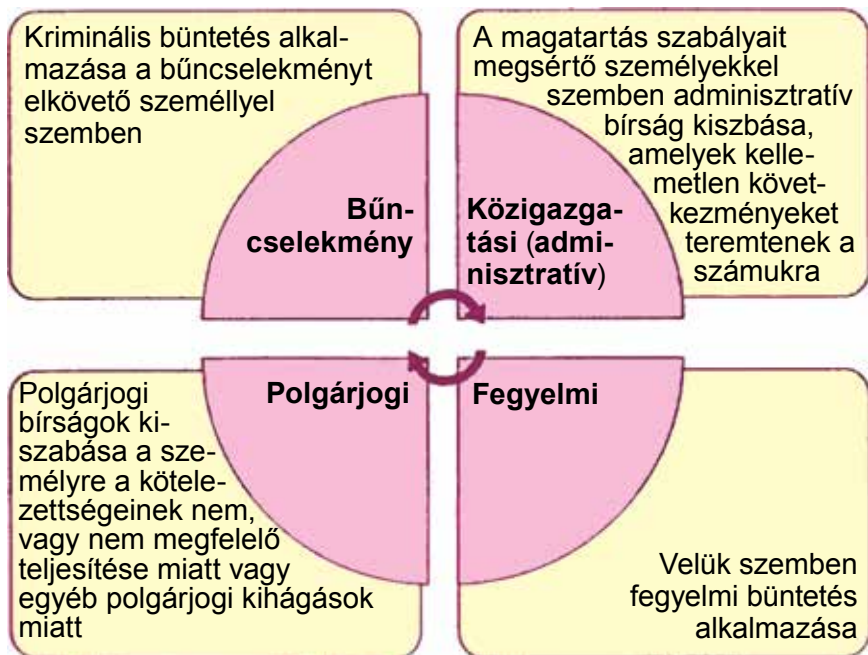
Törvényi norma

Jogi felelősség – a társadalmi felelősség fajtája, ami a jogi normák megsértéséért járó felelősségi kötelezettségben rejlik és az állam részéről a törvényt sértő személlyel szemben alkalmazott, a

jogrendszer által meghatározott bizonyos kényszerítő intézkedésekben rejlik.

2. A jogi felelősség fajtái

Akárcsak a törvénysértéseket, úgy a jogi felelősséget is külön fajtákra bontják. Ezt a felosztást a leggyakrabban a jogi ágazatok szerint végzik el.

Közös munka

„Presszió” módszerével (a következő vázlat alapján: „Én úgy vélem, hogy..., „azért, mert...”, „tehát...” vitassátok meg a következő szituációkat, és határozzátok meg, milyen fajtájú jogi felelősségre vonást alkalmaznak a törvénysértő személlyel szemben!

1. Ivanenko Sz., aki marósként dolgozott a vállalatnál, óvatlan kezelés miatt megrongálta a használatára bízott szerzősámgepet.
2. Naviglasnij M., a vállalat gépkocsivezetője el akarta kerülni sorkatonai szolgálatának teljesítését.
3. Nespisnij T. a vállalat lakatososa négy órán keresztül nyomós ok nélkül hiányzott a munkahelyéről.
4. Volinko J., mivel késett a munkából, nem a kijelölt helyen kelt át az úttesten.

5. Zadorozsnij D. a munkába sietve felszállt a zsúfolt trolibuszra és véletlenül eltépte Nevtyisna Sz. állampolgár dzsekijét, amikor a trolibusz vezetője balra kormányozta a járművet.

3. Mikor és hogyan felel a személy a jogsértésekért

Amikor a jogviszonyok résztvevői nem tartják be a jogi normákat vagy ezen normákkal ellentétesen cselekszenek, megszegik a jogi előírásokat, amivel törvénysértést követnek el. A jogsértő személynek, miután a törvény által előírt rendben bebizonyul a bűnössége, negatív következményeket kell elszenvednie a jogellenes magatartása miatt. Éppen ez a negatív következmény a *jogi felelősség*.

A személy csakis a törvény alapján vonható felelősségre. Egyazon jogsértés miatt csakis egy ízben és egyféle felelősségre vonható a személy. A jogi felelősség individuális jellegű, vagyis mindenki személyesen felel a tetteiért. A személy törvényes felelősségre vonásához az szükséges, hogy a jogellenes cselekményt elkövető személy elérje a megfelelő kort (a 16, 18, egyes esetekben pedig a 14 éves korhatárt), és bizonyított legyen a személy bűnössége a törvénysértő tett elkövetésében.

A személy jogi felelősségre vonásától való mentessége

Felmentés a kriminális és közgazgatási felelősség alól	Felmentés a fegyelmi felelősség alól	Felmentés a polgárjogi felelősség alól
<p>Szükséges védekezés – a személy törvény által szavatolt jogai megvédésének céljából véghezvitt tettei, aki úgy védekezik a társadalmilag veszélyes jogsértés ellen, hogy kárt okoz az elkövetőnek.</p> <p>Végzésükség – a személy által véghezvitt tettek, amelyek a veszély elhárítására irányulnak, ha azokat az adott körülmények között más eszközökkel nem lehetett elhárítani, és amennyiben az okozott kár kisebb mértékű, mint az elhárított. Egyéb körülmények</p>	<p>A tulajdonos a fegyelmi büntetés kirovása helyett a kérdést a jogsértés kérdését átadhatja kivizsgálásra a munkáskollektívának vagy szervének</p>	<p>Károkozás végszükség feltételeinek meglétekor</p>

A jogi felelősségre vonás alapjai:

- olyan Törvényi norma megléte, amely előírja a felelősségre vonás lehetőségét;
- jogi tény – a jogsértés elkövetése;
- érvénybe lépett jogi alkalmazási okirat megléte (például, bírósági ítélet).

Önellenőrzés

A táblázatot kitöltve hasonlítsátok össze a „végszükség” és a „szükséges védelem” fogalmakat!

Az összehasonlítás kritériumai	Szükséges védelem	Végszükség
A felelősséget kizáró körülmények létrejöttének alapjai		A fenyegetést kiemelt veszélyforrás (például gépkocsi), a természeti erők csapásai és más körülmények válthatják ki.
A kár mértéke	Az adott körülmények között szükséges és elégséges a jogsértés azonnali elhárítására vagy megszüntetésére	
Kivel szemben történt károkozás		A kárt sohasem a veszélyforrás, hanem harmadik személyek érdekei szenvedik el

Házi feladat

Válasszatok ki olyan szépirodalmi részleteket vagy tényeket a sajtóból, a tévéből, hozzátartozók vagy ismerősök szóbeli közléséből, amelyek jogi felelősségre vonást kizáró körülményeket mutatnak be!

7. §. Mi az alkotmány. Hogyan szabályozza az alkotmány az állampolgárok életét

Elvárásaink

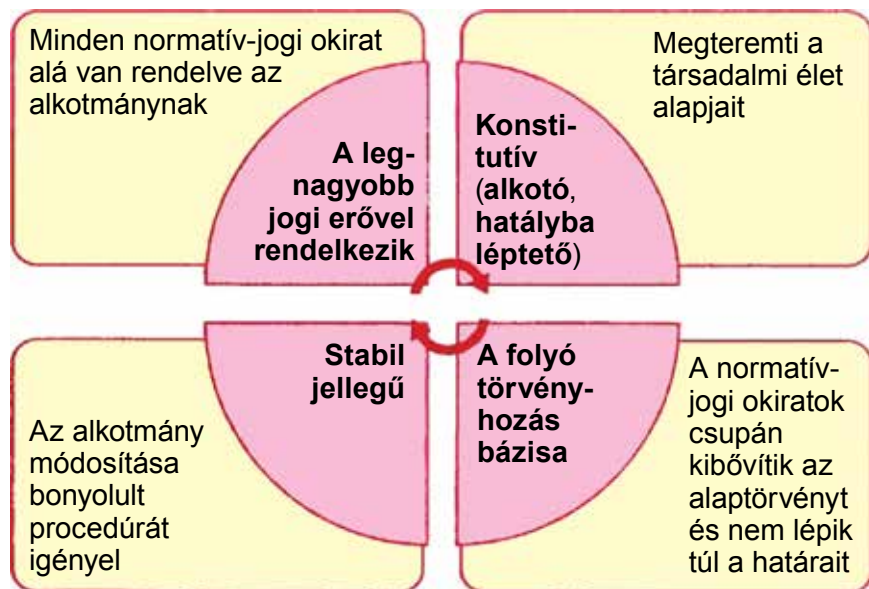
- Megmagyarázni az „alkotmány” szakkifejezés értelmét, jellemezni Ukrajna alkotmányát, mint az állam alaptörvényét.
- Megnevezni a törvényalkotói, végrehajtói és bírói hatalom szerveit Ukrajnában.
- Igazolni Ukrajna alkotmányának jelentőségét minden egyes állampolgár számára.

1. Az alkotmány, mint az állam alaptörvénye

Törvényi norma

Alkotmány – az állam alaptörvénye, a legnagyobb erejű normatív-jogi okirat, amely rögzíti a személyiség jogi státuszának alapjait, az adott ország politikai és jogi berendezkedésének alapjait és több más, különlegesen fontos kérdést.

Az alkotmányt a következő tulajdonságok jellemzik:

Ukrajna alkotmányát 1996. június 28-án fogadták el. Preambulumból (bevezetésből) és 15 fejezetből áll.

A törvény betűje

Ukrajna alkotmánya

1. c. Ukrajna független és szuverén, demokratikus, szociális jogállam.

3. c. Az ember, az ember élete és egészsége, becsülete és méltósága, sérthetetlensége és biztonsága a legnagyobb társadalmi érték Ukrajnában.

161. c. Ukrajna alkotmánya jóváhagyásának a napja állami ünnep – Ukrajna alkotmányának napja.

Önellenőrzés

1. Mit jelent a „szuverén állam” szakkifejezés?
2. Hogyan kell lefordítani a görög eredetű „demokrácia” szót?
3. Keressétek meg Ukrajna alkotmányának szövegében (I. és II. fejezet) annak a jogi meghatározásnak az alátámasztását, mi szerint Ukrajna szociális állam!

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A latinból lefordítva az „alkotmány (konstitúció)” (*constitutio*) szó berendezkedést, kialakulást jelent.

Az érvényes alkotmányok közül a legrégebbi San-Marino alaptörvénye, amelyet 1600-ban fogadtak el, és amely az 1300-tól élő helyi szabályzaton alapult. Massachusetts állam (USA) 1780-ban elfogadott alkotmányát tartják az első olyan dokumentumnak, amelyet éppen így neveztek el.

Ukrajnában az első olyan dokumentumot, amely tartalmazta a „konstitúció” szót I. Vihovszkij írta alá 1658-ban – *Hagyackij traktátum* (egyezség) néven lett ismert. Latin nyelven íródott. A név szó szerinti fordítása: berendezkedés, vagyis alkotmány. P. Orlik 1710. április 5-én elfogadott, *Alkotmányként* ismert irata, amely a hetman szerződéses kötelezettsége volt a kozákokkal szemben a legmagasabb tisztségbe való megválasztása esetén. Ez a dokumentum – amelynek teljes neve: *A zaporizzsjai hadak törvényeinek és szabadságjogainak pak-tumai és konstitúciói* – hangsúlyozta a kizsákmányolás és elnyomás elfogadhatatlanságát.

Az alkotmányok mint a demokrácia fontos intézményei a XVIII. sz. vége felé jöttek létre. Az első, máig érvényes alkotmány az USA-ban jelent meg 1787-ben. A XVIII. sz. 90-es éveiben alkotmányt fogadott el Franciaország (1791, 1793) és Lengyelország (1793). Napjainkban csaknem minden államban működik alkotmány.

Közös munka

Töltsétek ki a táblázat egy sorát! A munka végeztével vitassátok meg az eredményeteket a többi csoporttal, hogy kitölthessétek a táblázatot!

Az összehasonlítás kritériumai	Alkotmány, alkotmányos törvények, egyszerű törvények	Nem törvényerejű normatív okiratok
Jogi erő		
	A nép vagy a képviselői szerv fogadja el a törvényalkotási rend szerint	
A normatív-jogi okirat példája		

2. A törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalom szervei Ukrajnában

Ukrajna jogállamként épül. A jogállam egyik ismérve a hatalom megosztása. Erre azért van szükség, hogy a hatalmat ne sajátíthassa ki egyetlen személy.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A hatalom megosztásának elméletét elsőként J. Lock angol filozófus fejtette ki. Azt írta, hogy háromféle hatalmat kell megkülönböztetni: a törvényhozói, végrehajtói és szövetségi (föderatív) hatalmat. A bírói hatalmat lenyeli a végrehajtói. Mindhárom hatalmi ágnek önállóan kell lennie, ami azt jelentette, hogy mindnyájukat külön állami szervnek kell megvalósítania.

C. Montesquieu XVIII. századbeli francia gondolkodó, a nevéhez köthető elmélet szerzője, csupán tovább fejlesztette a J. Lock által megfogalmazott gondolatokat.

A törvény betűje

Ukrajna alkotmányának 6. c. Az államhatalom gyakorlása Ukrajnában törvényhozói, végrehajtói és bírósági hatáskörre osztva valósul meg.

Közös munka

Ukrajna alkotmányának segítségével (IV., VI., VIII. fejezet) töltsétek ki a táblázatot! Minden csoport vezetője kitölti a táblázat rá eső részét a táblán. Az elkövetett hibákat csakis más csoportok, illetve a szakértői csoport tagjai javíthatják ki.

Osszátok el a hatalmi szervek hatásköreit a szükséges oszlopokba:

- kidolgozza az Ukrajna állami költségvetéséről szóló törvényjavaslatot és biztosítja végrehajtását;
- törvényeket fogad el;
- megvalósítja a bírósági eljárást;

- meghatározza Ukrajna állami jelképeit;
- biztosítja Ukrajna állami szuverenitását és gazdasági önállóságát;
- Ukrajna Elnökének javaslatára kinevezi Ukrajna miniszterelnökét.

Törvényhozói hatalom	Végrehajtói hatalom	Bírói hatalom
		
A hatalmi szerv neve	A legmagasabb hatalmi szerv neve	A hatalmi szervek nevei
Hatáskör	Hatáskör	Hatáskör

3. Ukrajna alkotmányának jelentősége

Önellenőrzés

Készítetek rövid előadást (10-12 mondat) *Ukrajna alkotmányának jelentősége minden egyes állampolgár számára* címmel az alábbi ábra szerint!

1. Bevezető (1-2 mondat).
2. Az alkotmány jelentőségének megalapozása minden egyes állampolgár számára (3-4 tézis, Ukrajna alkotmányának cikkeire támaszkodva).
3. Az alaptörvény személyes jelentősége, vagy „Az Alkotmány kortársaim életében”.
4. Következtetések (1 mondat).

Házi feladat

Készítetek elő téziseket a vitában való részvételre a három ismert gondolkodó és történelmi személyiség mondásai kapcsán:

1. „Írjatok röviden és érthetetlenül”. (I. Napóleon irányelveiből Franciaország alkotmánya szerzőinek).

A vita témája: „Érthetőnek kell-e lennie az alkotmánynak az állampolgárok számára?”

2. „Ahhoz, hogy még rosszabb legyen, az alkotmányt állandóan javítani kell”. (M. Sargan).

A vita témája: „Kell-e módosítani az állam alaptörvényét?”

3. „Az állam alkotmányának olyannak kell lennie, hogy ne sértse az állampolgár alkotmányát” (S. Jerzy Lec).

A vita témája: „Mi élvez prioritást: az államérdek vagy az állampolgár jogai?”

Kérdések és feladatok a tematikus értékeléshez

I. SZINT

1. Mik a társadalmi normák?
2. A társadalmi normák milyen fajtáit ismeritek?
3. Mik a korporatív jogi normák?
4. Miben nyilvánulnak meg a vallási normák jellegzetességei?
5. Milyen ismérvek és tulajdonságok jellemzik a jogot?
6. Mi a különbség a jog és az erkölcs között?
7. Hogyan osztályozzák a jogi normákat?
8. Milyen normatív-jogi dokumentumokat ismertek?
9. Milyen ismérvek jellemzik a törvényt, mint a jog formáját?
10. Hogyan osztályozzák a törvényeket?
11. Milyen esetben teszik hivatalosan közzé a normatív okiratokat?
12. Hogyan zajlik a törvényhozási folyamat a Legfelsőbb Tanácsban?
13. Az általános szabály szerint mikor lép életbe a törvény?
14. Milyen tényeket neveznek „jogi tényeknek”?
15. A jogi tények milyen fajtáit ismeritek?
16. Mi a különbség a bűntény és a kihágás között?
17. Milyen magatartást neveznek jogkövetőnek?
18. Milyen cselekedeteket neveznek jogsértésnek?
19. A különböző besorolások szerint milyen jogsértéseket tudtok megnevezni?
20. Milyen vonások jellemzik a jogi felelősséget?
21. A jogi felelősség milyen fajtáit ismeritek?
22. Mi szolgálhat a jogi felelősségt alóli felmentés alapjául?
23. Milyen tulajdonságok jellemzik az alkotmányt?
24. Mit jelent a hatalom három ágra bontásának az elve?

II. SZINT

1. Osztályozzátok az alább felsorolt jogi tényeket, írjátok be őket a táblázatba!

Jogi tények: huliganizmus, alkoholos befolyásoltság állapotában való megjelenés a munkahelyen, ajándékozási szerződés, rablás, ár-

víz, a különleges szolgálatok szándékos téves riasztása, végrendelet, madárinfluenza járvány, vihar, tűz keletkezése az épületben gyűjtogatás miatt.

A jogi tények az akarat ismertetőjele szint feloszthatók				
Események**		Cselekedetek		
Abszolút	Viszonyla- gos	Jogos	Jogtalan	

2. Találjátok meg a hibákat a mondatokban!

- Ukrajnában az egyetlen törvényhozási szerv a kormány: Ukrajna miniszteri kabinetje.
- Az állami hatalom Ukrajnában a szervezési, törvényhozói és végrehajtói felosztás elvei révén valósul meg.
- Ukrajna alkotmányát 1994. július 28-án fogadták el.
- A fegyelmi vétség – jogellenes, bűnös tett vagy tétlenség, ami a társadalmi rend, tulajdon, az állampolgárok jogai és szabadsága ellen irányul, és ezért a törvény felelősséget határoz meg.
- A jogviszonyok fajtájától függően a jogsértéseket bűncselekményekre és vétségekre osztják.
- A rendeletek – normatív okiratok, amelyek kibővítik vagy kiváltják az alkotmányt.
- A korporatív normák – olyan magatartási szabályok, amelyek történelmileg alakultak ki, és az állandó ismétlés következtében rögződtek.
- A jog formális meghatározása – az az ismérv, ami bizonyítja, hogy a jogi normák nem egy konkrét személyiségre vonatkoznak, hanem meghatározzák mindenkinek a törvény előtti egyenlőségét.

III. SZINT

Folytassatok vitát, előzőleg felmérést végezve a 7. §. Házi feladatában javasolt kérdésekről!

- Érthetőnek kell-e lennie az alkotmánynak az állampolgárok számára?
- Kell-e folyamatosan módosítani az állam alaptörvényét az idő elteltével?
- Mi élvez prioritást: az államérdek, vagy az állampolgár jogai?

** Ez emelt szintű feladat. Elvégzése önkéntes alapon történik. Az eseményeket beírhatjátok a táblázatba abszolút és viszonylagos besorolásuk nélkül is.

2. fejezet

EMBER VAGY, TEHÁT VANNAK JOGAID

8. §. Az emberi jogok és szabadságjogok

Elvárásaink

- Megmagyarázni az „emberi jogok” és „szabadságjogok” fogalmakat.
- Megnevezni az emberi jogokra és a gyerekek jogaira vonatkozó nemzetközi dokumentumokat.
- Megmagyarázni, milyen szervek és szervezetek hivatottak az emberi jogok és szabadságjogok védelmére.
- Elemezni a szituációkat az emberi jogokra és szabadságjogokra vonatkozó nemzetközi dokumentumok egyes rendelkezéseinek alkalmazásával.

Problematikus kérdés

- Miért kell védeni az emberek jogait és szabadságjogait?
- Azonosak-e a „jog” és a „szabadságjog” fogalmak?

1. Mik az emberi jogok és szabadságjogok

Az ember a természet része és egyidejűleg a társadalom eleme. Emiatt alá van rendelve a természet törvényeinek, valamint a szociális normáknak: a szokásoknak, a hagyományoknak, az erkölcsi, jogi normáknak. Az ember természeti lehetőségei jelentősek, de nem végtelenek. Ezenkívül a szociális normák is korlátozzák az emberek magatartását a társadalomban: nem minden „akarom” jelenik meg a „képes vagyok” fogalomban. És mi a lehet? Van-e olyasvalami, ami teljes egészében az emberé, olyan, amit senki nem képes és nem is merészel elvenni tőle? Ezek a *jogai* és *szabadságjogai*. Az emberi jogok határozzák meg a lehetőségeket, a cselekvés, a tettek szabadságát, a társadalmi magatartást.

Az *emberi jogok* lehetőségek, amelyek körülhatárolják az ember tevékenységének állami beavatkozástól mentes terét. Ezek azok a fő standardok, amelyek nélkül az emberek nem képesek a saját méltóságuk érzése nélkül élni.

Ezek a szabadság, igazságosság és béke alapjai. Az emberi jogok tisztelete az egyes személy és az egész társadalom teljes és céltudatos fejlődésének előfeltétele.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A régi időkben kialakult az elképzelés a minden ember számára egységes emberi együttélési normákról. Így az ősi egyiptomiak tudatában kialakult az igazságról, igazságosságról és rendről alkotott elképzelés, ami Maat istennő képében testesült meg.

A homéroszi Görögország idején (i. e. II. évezred vége) a hellének olyan fogalmakat használnak, mint a „diké” (igazság, igazságosság) és „nómosz” (törvény). A természeténél fogva isteni igazságosság objektív alapként és jogi kritériumként szerepelt.

Amíg az antik időkben a természetes jog az igazságosság kifejezésének forrása az univerzum (természet) volt, addig a középkori keresztény kultúrában az igazságosság és jólét egyetlen forrása az Isten lesz. A kereszténység elismeri minden ember Isten színe előtti egyenlőségét. A kereszténység humanista elképzelései nem valósultak meg a középkor állami és egyházi életének gyakorlatában.

A burzsoá forradalmak korában a történelemben először történt kísérlet a természetjog életben való megvalósítására. A reformáció kora elismerte az ember belső szabadságának tényét, felhívott a vallási türelmességre, a vallási-politikai konfliktusok jogi rendezésére. A Felvilágosodás ideológiája előtérbe helyezte a „társadalmi szerződés és a természetjog” elméletét, amely elismerte az olyan elidegeníthetetlen (természetes) jogokat, mint az élethez, szabadsághoz és tulajdonhoz való jog.

Ugyanekkor fogadták el az első törvényeket, amelyek rögzítették a természetes emberi jogokról szóló elképzelést: 1689-ben, Orániai Vilmos király uralkodása alatt fogadták el a Jogok Bulláját; 1776-ban az USA-ban a Jogok Bulláját és a Függetlenségi Nyilatkozatot; a XIX–XX. században az emberi jogok koncepciója a nemzetközi jog keretén belül valósul meg.

A jogok és szabadságjogok – a törvény által meghatározott lehetőségek kifejezési formái az ember magatartásának önálló megválasztásakor. Amikor a választás konkrét szociális juttatásokkal függ össze, a törvényi okiratokban leggyakrabban a *jog* terminust alkalmazzák mint az egyén magatartási lehetőségének törvény által meghatározott mértékét (élethez, tulajdonhoz, munkához való jog). Amikor a lehetséges magatartás módjáról

(formájáról) van szó, a *szabadság* terminust alkalmazzák (szólásszabadság, szabad véleménynyilvánítás, vallásszabadság).

2. Az emberi jogok általános nyilatkozata

Közös munka

Milyen jogokra és szabadságjogokra van szüksége az embernek? Próbáljatok meg válaszolni erre a kérdésre.

Mindenkinek javasolnia kell három példát az emberi és a szabadságjogokra, amelyeket véleménye szerint minden ember számára garantálni kell. A legtöbb javaslatot csoportokban kell megvitatni, és ki kell választani közülük 10 jogot és szabadságjogot, amelyeket a csoport tagjai a legfontosabbnak tartanak.

Mindezeket a javaslatokat egy nagy papírlapra lehet felírni, és így bemutatni az osztálynak. Az ajánlott listák alapján kialakul „Az emberi jogok és szabadságjogok általános listája”.

Az egyetemes emberi és szabadságjogok elfogadása szükségeségének tudatosulása csak a XX. századi világháborúk után következett be, amelyek során több tízmillió ember pusztult el, milliók szenvedtek, sokakat megaláztak. A társadalomban, amely tanúja volt ezeknek az eseményeknek, megnőtt a bizonyosság abban, hogy működni kell az emberi jogok nemzetközi védelmének. A nemzetközi béke és fejlődés, a népek közötti együttműködés biztosítására 1945-ben megalakították az Egyesült Nemzetek Szervezetét. Az ENSZ alapokmánya kimondja, hogy a szervezet egyik legfontosabb feladata „az emberi jogok és mindenki fő szabadságjogainak támogatása és az irántuk való tisztelet fejlesztése fajtól, nemtől és vallástól függetlenül”. 1948. december 10-én

az ENSZ Közgyűlése egyhangúlag elfogadta az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát (habár 8 ország képviselői tartózkodtak). Ezt a napot az egész világon az emberi jogok napjaként méltatják. A nyilatkozat bevezetője hangsúlyozza, hogy a méltóság, az egyenlő és elidegeníthetetlen emberi jogok elismerése a szabadság és igazságosság békés fejlődésének alapja (lásd az 1. sz. mellékletet. Kivonat az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatából).

Más dokumentumokban, így például a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966) és a Gazdasági, Szociális és

Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966), amelyek körülhatárolják, mit kell tenniük az államok kormányainak állampolgáraik jogainak tiszteletben tartásáért.

Sok állam a saját alkotmányában is megerősítette a főbb emberi jogokat. Ukrajna 1996-ban elfogadott alkotmánya rögzíti a fő emberi jogokat és szabadságjogokat. (lásd a 2. sz. mellékletet Ukrajna alkotmányának II. fejezetéből).

Közös munka

Találjátok meg Ukrajna Alkotmányának II. fejezetének azon cikkelyeit, amelyek megfelelnek az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata cikkelyeinek.

Sor-szám	Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata	Ukrajna alkotmánya
1.	Minden ember szabadnak, méltóságában és jogaiban egyenlőnek születik (1. c.)	Méltóságát és jogait tekintve minden ember szabad és egyenlő (...c.)
2.		

Az emberi jogok az alábbi három kategóriának megfelelően osztályozhatók (a 2. sz. melléklet felhasználásával egészítsétek ki az A és B kategóriában feltüntetett jogok listáját):

- polgári és politikai jogok (vagy első generációs jogok). Az emberek szabadságára irányulnak és meghatározzák az élethez, szabadsághoz való jogot, a személy sérthetetlenségét, ...
- gazdasági és szociális jogok (vagy második generációs jogok). Az emberek biztonságát célozzák és meghatározzák a munkához, tanuláshoz, egészségvédelemhez... való jogokat.
- az egészséges környezethez, kultúrához és fejlődéshez való jog (vagy harmadik generációs jogok). Ez azt jelenti, hogy az embernek joga van tiszta és biztonságos környezetben élni, valamint joga van a kulturális, politikai és gazdasági fejlődéshez...

Amikor azt mondjuk, hogy az emberi jogok mindenkire jellemzőek, ezen azt értjük, hogy közülünk mindenkinek tisztelnie kell a másik ember jogait.

3. Az ENSZ Gyermejjogi Konvenciója

Napjainkban a gyerekek a világ lakosságának jelentős részét teszik ki. Ahhoz, hogy az újszülött emberré váljon szeretettel és gondoskodással kell körülvenni. Ezt világosan demonstrálják az ukrán közmondások:

- „Ahol gyerek van, ott boldgság van”.
- „A jó gyerek a szülők koronája, a rossz – a keresztje”.
- „A jó gyerekek a szülők dicsősége”.

Közös munka

A „képzelt mikrofon” módszerének segítségével válaszoljatok a kérdésekre:

1. Vannak-e jogai a gyerekeknek?
2. Miért van szükségük a gyerekeknek jogokra?
3. Mi a különbség a gyerekek és a felnőtt ember jogai között?
4. Miért kellenek különleges jogok a gyerekeknek?

Hasonlítsátok össze válaszaitokat az 1989 novemberében elfogadott ENSZ Gyermekjogi Konvencióának rendelkezéseivel, amelyhez Ukrajna 1991-ben csatlakozott (lásd a 3. sz. mellékletet, Kivonat az ENSZ Gyermekjogi Konvenciójából).

A Gyermekjogi Konvenció elfogadásával az ENSZ kifejezésre juttatta a társadalom gyermekekről való különleges gondoskodását: a megfelelő életkörülmények megteremtését, a szociális ellátást a szülők elvesztése vagy rokkantság esetén, az orvosi ellátást, az ingyenes tanulást.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

1924-ben Genfben elfogadták a Gyermekjogi Nyilatkozatot, 1959-ben pedig kidolgozták és életbe léptették az új Gyermekjogi Nyilatkozatot. 1989-ben New Yorkban a világ összes haladó országa aláírta a Gyermekjogi Egyezményt. 1993-ban Kijevben megalakult az Összukrajnai Gyermekvédő Bizottság. Az Egyezménynek megfelelően Ukrajna 2001 áprilisában elfogadta a gyermekek védelméről szóló törvényt.

Közös munka

Nézzétek meg az ábrákat, és a Gyermekjogi Nyilatkozat szövegének felhasználásával próbáljátok meghatározni a gyerekek jogait!

4. Hogyan védik az emberi jogokat és a szabadságjogait Ukrajnában és a világon

Az emberi jogok és a szabadságjogok létezése abban nyilvánul meg, hogy megvalósításuknak milyen eszközei léteznek. Jogaik és szabadságjogaik védelmében az emberek az alkotmánynak és Ukrajna törvényeinek megfelelően bizonyos tevékenységeket végezhetnek. Ezenkívül létezik az állami szervek rendszere, amelyek rendeltetése az emberek ilyen irányú segítése.

Annak a lehetősége, hogy az emberek bizonyos tevékenységet végezhetnek jogaik és szabadságjogaik védelmében, valamint az állami szervek rendszere, amelyek védik és ellátják őket képezi az emberi jogok védelmének *jogi mechanizmusát*.

A törvény betűje

Ukrajna alkotmányának 55. c.

Az ember és az állampolgár jogait és szabadságjogait a **bíróság** védi. Minden állampolgárnak szavatolt joga, hogy az államhatalmi szervek, a helyi önkormányzati szervek, azok tisztségviselői és alkalmazottai határozatait, tetteit vagy tétlenségét bírósági úton megfellebbezze.

Mindenkinek jogában áll jogainak védelméért **Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa emberjogi biztosához** fordulni.

Mindenkinek jogában áll a jogvédelem összes nemzeti eszközének igénybevétele után jogainak és szabadságjogainak orvoslására azokhoz a megfelelő (nemzetközi bírósági intézményekhez vagy – *az Alkotmányban így szerepe l- Ford. megjegyzése*) **nemzetközi szervezetekhez** fordulni, amelyeknek Ukrajna tagja, vagy résztvevője.

Mindenkinek joga van jogait és szabadságjogait a törvény által nem tiltott bárminő eszközzel védeni a jogsértésekkel és jogtiprásokkal szemben.

Minden embernek joga van bírósághoz fordulni az alkotmányos jogainak és szabadságjogainak a megsértése miatt, mivel az alkotmányos normák közvetlen hatású normák.

Ukrajnában az emberi jogok és szabadságjogok védelmével kapcsolatos fő kötelezettségek az állami szervekre és a tisztségviselőkre hárulnak:

- Ukrajna Legfelsőbb Tanácsára;
- Ukrajna miniszteri kabinetjére és más végrehajtó hatalmi szervekre;
- a jogvédő szervekre (ügyészségre, milíciára, közjegyzőségre és másokra);
- Ukrajna elnökére;
- a Legfelsőbb Tanács emberjogi megbízottjára (ombudsmanjára);
- a helyi önkormányzati szervekre.

Az emberi jogokat és szabadságjogokat nemzetközi szervezetek is megvalósítják, amelyekre ezen kötelességek teljesítése hárul. Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), amelynek Ukrajna is társalapítója, alapszabálya 18. cikkelyének megfelelően biztosítja az emberek jogainak és szabadságjogainak betartását. De mivel az ENSZ közgyűlése ülészaki munkarend szerint végzi a munkáját, ezért megbízása alapján ezzel a feladattal állandó jelleggel a ECOSOC (Gazdasági és Szociális Tanács) foglalkozik. Az ECOSOC hatáskörébe tartozik:

- az emberi jogok tiszteletére és betartására irányuló ajánlások előkészítése;
- az emberjogi szférához köthető egyezmény-tervezetek előkészítése;
- kapcsolatok megvalósítása az ENSZ szakosított intézményeivel és jelentések átvétele azoktól;
- jelentéstételi jog a Közgyűlésnek az említett jelentésekhez fűzött megjegyzésekről;
- speciális kisegítő szervek létrehozásának joga;

Ezért minden embernek jogában áll (amennyiben az emberi jogok védelmével kapcsolatos kérdések megoldására közvetlenül a saját államában minden lehetséges módot kimerített) az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordulni.

Házi feladat

1. Válaszoljatok a kérdésekre és végezzétek el a feladatot!

Mik az „emberi jogok és szabadságjogok”?

Soroljátok fel a jogok és szabadságjogok konkrét példáit!

Nevezzétek meg az emberi jogokra és szabadságjogokra vonatkozó fő nemzetközi dokumentumokat!

Miért védi a gyerekek jogait külön nemzetközi jogi okirat?

Nevezzetek meg állami és nem állami szervezetet, amelyek segítségével az ember megvédheti a jogait és szabadságjogait!

2. Készítsetek a Gyermekjogi Konvenciónak szentelt illusztrált albumot!

1. sz. MELLÉKLET

KIVONAT AZ EMBERI JOGOK EGYETEMES NYILAKOZATÁBÓL

A bevezető összefoglalója

A Közgyűlés elismeri, hogy az emberiség családja minden egyes tagjának méltósága, valamint egyenlő és elidegeníthetetlen jogai alkotják a szabadság, az igazság és a világbéke alapját; hogy az emberi jogokat a törvény erejével kell védeni; hogy szükséges a népek közötti baráti viszony elősegítése; az ENSZ népei újból hitet tettek az alapvető emberi jogok, az emberi személyiség méltósága és értéke, a férfiak és nők egyenjogúsága mellett, valamint kinyilvánították azt az elhatározásukat, hogy támogatják a társadalmi haladást, és nagyobb szabadságban jobb életfeltételeket valósítanak meg, kötelezték magukat arra, hogy biztosítsák az emberi jogok tiszteletben tartását és ezen jogok jellegének általános értelmezését.

Az Emberi Jogok Általános Nyilatkozatának kivonata

1. c. Minden ember szabadnak, méltóságában és jogaiban egyenlőnek születik.

2. c. Minden ember élhet a jelen Nyilatkozatban kihirdetett összes joggal és szabadságjoggal fajra, bőr színére, nemre, nyelvre, vallásra vonatkozó megkülönböztetés nélkül...

3. c. Minden személynek joga van az élethez, a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.

4. c. Senki sem viszonyulhat Önhöz úgy, mintha Ön rabszolga lenne, és Ön sem tehet senki rabszolgává.

5. c. Senki alkalmazhat kínzást Önnel szemben és nem alázhatja meg Önt.

6. c. A törvénynek Ön és mindenki más számára azonos védelmet kell nyújtania.

7. c. A törvény mindenkire egyformán vonatkozik; mindenkire nézve azonosan alkalmazandó.

8. c. Minden ember jogorvoslattal élhet, ha megsértik a jogait.

9. c. Senkit sem lehet önkényesen letartóztatni, őrizetbe venni vagy száműzni a hazájából.

10. c. Mindenkinek joga van az igazságos bírósági eljáráshoz.

11. c. Mindenki ártatlannak tekintendő mindaddig, amíg a bűnössége nem nyer bizonyítást.

12. c. Mindenkinek jogában áll védelmet kérni, ha bárki megpróbálja rossz híret kelteni, engedély nélkül bemenni a házába, felbontja a leveleit vagy ok nélkül zaklatja Önt és a családját.

13. c. Mindenkinek joga van az állam határain belül szabadon mozogni és lakhelyét megválasztani.

14. c. Minden személynek joga van az üldözés elől más országban menedéket keresni, ha a sajátjában üldözik, vagy fenáll az üldöztetésének a veszélye.

15. c. Mindenkinek joga van egy állampolgársághoz. Senkit sem lehet sem állampolgárságától, sem állampolgársága megváltoztatásának jogától önkényesen megfosztani.

16. c. Minden embernek joga van házasságot kötni és családot alapítani.

17. c. Mindenkinek joga van a vagyonhoz (tulajdonhoz).

18. c. Mindenkinek joga van a szabad vallásgyakorláshoz és annak megváltoztatásához, ha azt kívánja.

19. c. Mindenkinek joga van a vélemény szabadságához, az információ megszerzéséhez és terjesztéséhez.

20. c. Mindenkinek joga van békés céllal szabadon gyülekezni és társulni.

21. c. Mindenki szavazati joggal rendelkezik és joga van részt venni hazája irányításában.

22. c. Mindenkinek joga van a szociális ellátáshoz és lehetőséghez a személyisége sokoldalú fejlesztéséhez.

23. c. Mindenkinek joga van a munkához, az igazságos és elégséges munkabérhez, a kedvező munkahely munkafeltételekhez, valamint a szakszervezetekbe való belépéshez.

24. c. Mindenkinek joga van a pihenéshez és szabadidőhöz.

25. c. Mindenkinek joga van a megfelelő életkörülményekhez és orvosi ellátáshoz.

26. c. Mindenkinek joga van a tanuláshoz.

27. c. Mindenkinek joga van szabadon részt venni a társadalom kulturális életében.

28. c. Ahhoz, hogy mindezek a jogok ne sérüljenek, mindenkinek tisztelnie kell azt a társadalmi berendezkedést, amely védi őt.

29. c. Minden ember köteles tisztelni mások jogait, megbecsülni a társadalmi és a köztulajdont.

30. c. Senki sem sérthet meg egyetlen, jelen Nyilatkozatban kifejtett jogot sem.

2. sz. MELLÉKLET

KIVONAT UKRAJNA ALKOTMÁNYÁNAK II. FEJEZETÉBŐL

Ukrajna alkotmánya bevezetőjének összefoglalója

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa az ukrán nép: Ukrajna minden nemzetiségű állampolgára nevében, a nép szuverén akaratát kifejezve, az ukrán államépítés sok évszázados tapasztalatára támaszkodva és az ukrán nemzet, az egész Ukrán Nép által megvalósított önrendelkezési jog alapján, az emberi jogok és szabadságjogok, az emberhez méltó életkörülmények biztosításán fáradozva elfogadja a jelen alkotmányt, Ukrajna alaptörvényét.

Ukrajna alkotmánya II. fejezetének összegzése

21. c. Méltóságát és jogait tekintve minden ember szabad és egyenlő.

22. c. Az ember és az állampolgár jogai és szabadságjogai kimeríthetetlenek.

23. c. A szabad fejlődéshez való jog.

24. c. Az állampolgárok egyelő alkotmányos jogokkal és szabadságjogokkal rendelkeznek és egyenlők a törvény előtt.

25. c. Ukrajna polgára nem fosztható meg az állampolgárságától és az állampolgárság megváltoztatásának jogától.

27. c. Az élethez való elidegeníthetetlen jog.

28. c. A méltóság tiszteletben tartásához való jog.

29. c. Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi sérthetlenséghez.

30. c. A lakás sérthetlensége.

31. c. A levéltitokhoz, a telefonbeszélgetések, távirati és egyéb információközlés titkosságához való jog.

32. c. A személyes és családi életbe való be nem avatkozáshoz való jog.

33. c. A szabad mozgáshoz, a lakhely szabad megválasztásához való jog.

34. c. A gondolat- és szólásszabadság, a nézetek és meggyőződések szabad kifejtésének joga.

35. c. A világnézeti és vallásszabadsághoz való jog.

36. c. A pártokba és társadalmi szervezetekbe való tömörülés szabadságának joga.

38. c. Jog az állami ügyek intézésében való részvételhez.

39. c. A békés célú, fegyvertelen gyülekezési jog, valamint gyűlések, nagygyűlések, felvonulások és demonstrációk megtartásának joga.

40. c. Egyéni vagy kollektív írásbeli folyamodvány benyújtásához vagy az államhatalmi szervekhez személyesen történő folyamodáshoz való jog.

41. c. Jog a saját vagyon (tulajdon) birtoklásához, használatához és az azzal való rendelkezéshez.
42. c. Jog a vállalkozói tevékenységhez.
43. c. A munkához való jog.
44. c. Sztrájkjog.
45. c. Pihenéshez való jog.
46. c. Szociális védelemhez való jog.
47. c. Lakáshoz való jog.
48. c. Jog az egyén és a család megfelelő életszínvonalához.
49. c. Jog az egészségvédelemre.
50. c. A biztonságos környezethez való jog.
51. c. A családalapítás joga.
52. c. A gyerekek egyenlő joga.
53. c. A tanuláshoz való jog.

3. sz. MELLÉKLET

Kivonat a Gyermekjogi Egyezményből

Amint azt a Gyermek Jogairól szóló Nyilatkozat is említi, "a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen: megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után" egyaránt.

Ellátás: a gyermeknek joga van bizonyos dolgok birtoklására, meghatározott szolgáltatások igénybevételére, névhez, állampolgársághoz, orvosi ellátáshoz, oktatáshoz, pihenéshez, játékokhoz, speciális ellátáshoz, ha rokkant vagy árva.

Védelem: a gyermeknek joga van a védelemhez az őt érő káros hatásokkal szemben (a szülőktől való elszakítás, hadi cselekményekbe történő bevonás, munkára kényszerítés, szexuális kizsákmányolás, testi vagy lelki kínzás).

Résztétel: a gyermeket meg kell hallgatni, amikor róla, az életéről szóló döntést hoznak. Növekedésének mértékében a gyermeknek egyre nagyobb beleszólást kell biztosítani a társadalom életének alakításába, lehetőséget kell nyújtani az önálló életre való felkészülésre (szólásszabadság, kultúra, vallás, nyelv megválasztása).

1. c. Az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.

2. c. Az állam a gyermeket hatékonyan megvédi minden, bármely formában jelentkező megkülönböztetéstől és megtorlástól, amely szülei, törvényes képviselői, vagy családtagjai jogi helyzete, tevékenysége, véleménynyilvánítása vagy meggyőződése miatt érhető őt.

3. c. A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.

4. c. Az Egyezményben részes államok meghoznak minden olyan törvényhozási, közigazgatási vagy egyéb intézkedést, amelyek az egyezményben elismert jogok érvényesüléséhez szükségesek.

5. c. Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a szülőknek azt a felelősségét, jogát és kötelességét, hogy a gyermeknek az Egyezményben elismert jogai gyakorlásához, képességei fejlettségének megfelelően, iránymutatást és tanácsokat adjanak.

6. c. Az Egyezményben részes államok elismerik, hogy minden gyermeknek veleszületett joga van az életre, a lehetséges legnagyobb mértékben biztosítják a gyermek életben maradását és fejlődését.

7. c. A gyermeket születésekor anyakönyvezik és ettől kezdve joga van ahhoz, hogy nevet kapjon állampolgárságot szerezzen és lehetőség szerint ismerje szüleit, valamint ahhoz, hogy ezek neveljék.

8. c. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy törvénysértő beavatkozás nélkül tiszteletben tartják a gyermeknek saját személyazonossága - ideértve állampolgársága, neve, családi kapcsolatai megtartásához fűződő, a törvényben elismert jogát.

9. c. Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeket szüleitől, ezek akarata ellenére, ne váltsák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek mindenek felett álló érdekében szükséges.

10. c. Annak a gyermeknek, akinek szülei különböző államokban bírnak állandó lakóhellyel, joga van, kivételes körülményektől eltekintve, mindkét szülőjével rendszeresen személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést fenntartani.

11. c. Az Egyezményben részes államok intézkedéseket tesznek, hogy megakadályozzák a gyermekek törvényellenes külföldre utaztatását és ott-tartását, előmozdíják a kétoldalú és többoldalú megállapodások megkötését. Illetőleg a meglévő megállapodásokhoz való csatlakozást.

12. c. Az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét; a gyermek véleményét figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.

13. c. Gyermekeknek joga van a véleménynyilvánítás szabadságára, ami magában foglalja mindenfajta tájékoztatás és eszme határokra tekintet nélküli kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát.

14. c. Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a gyermek jogát a gondolat-, a lelkiismeret- és a vallásszabadságra.

15. c. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermek egyesülési és békés gyülekezési jogát.

16. c. A gyermeket nem szabad alávetni magánéletével, családjával lakásával vagy levelezésével kapcsolatban önkényes vagy törvénytelen beavatkozásnak, sem pedig becsülete vagy jó hírneve elleni jogtalan támadásnak.

17. c. Az Egyezményben részes államok elismerik a tömegtájékoztatási eszközök feladatának fontosságát, és gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz.

18. c. Az Egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy biztosítsák annak az elvnek az elismertetését, amely szerint a szülőknek közös a felelősségük a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért.

19. c. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést,

hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság alkalmazásával szemben.

20. c. Minden olyan gyermek, aki ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől, vagy aki saját érdekében nem hagyható meg e környezetben, jogosult az állam különleges védelmére és segítségére.

21. c. Azoknak a részes államoknak, amelyek elfogadják és/vagy engedélyezik az örökbefogadást, biztosítaniuk kell azt, hogy a gyermek mindenképp felett álló érdekei érvényesüljenek.

22. c. Az Egyezményben részes államok megteszik a megfelelő intézkedéseket, hogy az a gyermek, aki akár egymagában, akár apjával és anyjával vagy bármely más személlyel együtt az erre vonatkozó nemzetközi vagy hazai szabályok és eljárások értelmében menekült helyzetének elismerését kéri vagy menekültnek tekintendő, azt megkapja.

23. c. Az Egyezményben részes államok elismerik, hogy a szellemileg vagy testileg fogyatékos gyermeknek emberi méltóságát biztosító, önfenntartását előmozdító, a közösségi életben való tevékeny részvételt lehetővé tevő, teljes és tisztességes életet kell élnie.

24. c. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek a lehető legjobb egészségi állapothoz való jogát, valamint, hogy orvosi ellátásban és gyógyító-nevelésben részesülhessen. Erőfeszítéseket tesznek annak biztosítására, hogy egyetlen gyermek se legyen megfosztva az ezeknek a szolgáltatásoknak az igénybe vételére irányuló jogától.

25. c. Az Egyezményben részes államok elismerik az illetékes hatóságok által gondozásra, védelemre, illetőleg fizikai vagy elmeápolásra elhelyezett gyermeknek azt a jogát, hogy időszakosan felül kell vizsgálni az említett kezelést és az elhelyezésével kapcsolatos minden egyéb körülményt.

26. c. Az Egyezményben részes államok elismerik minden gyermeknek a szociális biztonsághoz, így a társadalombiztosítás juttatásaihoz való jogát, és megteszik a szükséges intézkedéseket arra, hogy hazai jogszabályaiknak megfelelően biztosítsák e jog teljes megvalósulását.

27. c. Az Egyezményben részes államok elismerik minden gyermeknek a jogát olyan életszínvonalhoz, amely lehetővé teszi a testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődését.

28. c. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek az oktatáshoz, szakoktatáshoz való jogát.

29. c. Az Egyezményben részes államok megegyeznek abban, hogy a gyermek oktatásának a többi között elő kell segítenie a gyermek személyiségének kibontakozását, valamint szellemi és fizikai tehetségének és képességeinek a lehetőségek legtágabb határáig való kifejlesztését.

30. c. Azokban az államokban, amelyekben nemzetiségi, vallási és nyelvi kisebbségek, illetőleg őslakosságból származó személyek léteznek, az őslakossághoz vagy az említett kisebbséghez tartozó gyermek nem fosztható meg attól a jogától, hogy saját kulturális életét élje, vallását vallja és gyakorolja, illetőleg csoportjának többi tagjával együtt saját nyelvét használja.

31. c. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek a pihenéshez és a szabad idő eltöltéséhez, a korának megfelelő játékhöz és szórakoztató tevékenységekhez való jogát, azt, hogy szabadon részt vehessen a kulturális és művészeti életben.

32. c. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek azt a jogát, hogy védelemben részesüljön a gazdasági kizsákmányolás ellen, és ne legyen kényszeríthető semmiféle kockázattal járó, iskoláztatást veszélyeztető, egészségére, fizikai, szellemi, lelki, erkölcsi vagy társadalmi fejlődésére ártalmas munkára.

33. c. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést, ideértve a törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelésügyi intézkedéseket, arra, hogy megvédjék a gyermekeket az erre vonatkozó nemzetközi egyezményekben meghatározott kábító- és pszichotrop szerek tiltott fogyasztásától, és hogy megakadályozzák a gyermekeknek e szerek tiltott előállításában és kereskedelmében való felhasználását.

34. c. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy megvédik a gyermeket a nemi kizsákmányolás és a nemi erőszak minden formájától.

35. c. Az Egyezményben részes államok hazai, kétoldalú és többoldalú sikon meghoznak minden alkalmas intézkedést arra, hogy megakadályozzák a gyermekek bármilyen formában történő elrablását, eladását vagy a velük való kereskedelmet.

36. c. Az Egyezményben részes államok megvédik a gyermeket a jólétere bármilyen szempontból káros kizsákmányolás bármely más formája ellen is.

37. c. Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a) gyermeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni.

38. c. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat, hogy tiszteletben tartják és tartatják a nemzetközi humanitárius jognak fegyveres konfliktus esetén reájuk vonatkozó azon szabályait, amelyek által nyújtott védelem a gyermekekre is kiterjed.

39. c. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést arra, hogy az elhanyagolás, a kizsákmányolás és a durva bánásmód, a kínzás vagy a kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód bármely más formájának, illetőleg a fegyveres konfliktusnak áldozatává vált bármely gyermek testi és szellemi rehabilitációját és a társadalomba való beilleszkedését megkönnyítsék.

40. c. Az Egyezményben részes államok elismerik a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek olyan bánásmódhoz való jogát, amely előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, és amely figyelembe veszi korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét.

9. §. Mit jelent valamely állam polgárának lenni

Elvárásaink

- Megmagyarázni az „állampolgár” fogalom jelentését.
- Megkülönböztetni az állampolgár, külföldi, állampolgárság nélküli személy státuszát.
- Megnevezni az ukrán állampolgárság megszerzésének és megszűnésének okait.
- Megoldani az állampolgárság gyermekek általi megszerzésével kapcsolatos jogi helyzeteket.
- Megítélni a személy és az állam közötti jogi kapcsolat fontosságát és jogi jelentőségét.

* reintegráció – a gyermekeknek az önálló, teljes értékű élet lehetőségéhez való visszatérítését szolgáló intézkedések rendszere.

A Problematikus kérdés

- Szüksége van-e az embernek az állammal fenntartott jogi kapcsolatra?

1. Az egyén jogállása

Törvényi norma

Ukrajna állampolgársága – stabil, térben nem korlátozott jogi kapcsolat a természetes személy és az ukrán állam között, amely az adott személy Ukrajna állampolgáraként való, állam általi jogi elismerésén alapul, aminek következtében a személy és az állam kölcsönös jogokhoz és kötelességekhez jut az Ukrajna alkotmánya és törvényei által meghatározott mértékben.

Az egyén jogállása – a személy és az állam közötti törvények által meghatározott és szavatolt viszony.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

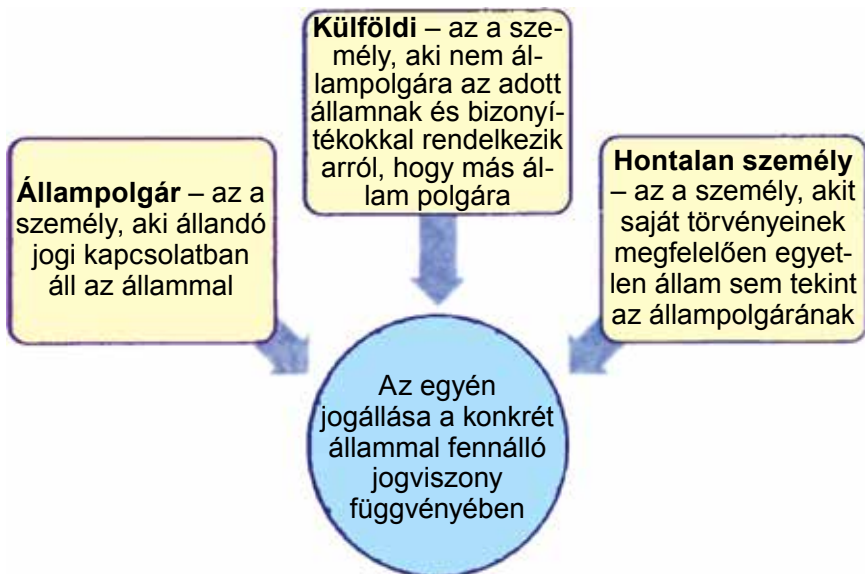
Az állampolgárság, a szó mai értelmében, az ókori Görögország városállamaiban –poliszaiban – jött létre.

A fő emberi jogokat és szabadságjogokat mai formájukban először az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatában fejtették ki, amelyet 1789-ben fogadtak el Franciaországban. Ez a dokumentum a mai napig hatályos Franciaország alkotmányának részeként.

A természets személyek Ukrajna polgárjogi kódexe 24. c. szerint a természetes személy – a polgárjogi viszonyokban részt vevő ember) a három jelzett státusz közül eggyel rendelkezhetnek: a konkrét állam *tényleges állampolgárai*, *külföldiek*, *állampolgársággal nem rendelkező (hontalan) személyek (apatrides* – a hontalanok megnevezése a nemzetközi jogban, amely a latin *pater* – apa és az *a* – fosztóképző – szavakból ered). Az állampolgárság a legfontosabb előfeltétele az egyén jogállása megállapításának az államban. Az egyénre nézve az állampolgári státusz (jogállás) megléte számos jogi következménnyel jár: kiterjed rá az állam joghatósága; teljes körű jogokkal és szabadságjogokkal rendelkezik, valamint kötelezettségei vannak; szavatolt számára jogainak a védelme az államban és annak határain túl is.

Az „állampolgárság” fogalmán kívül létezik még az „alattvaló” állampolgár fogalma, ami azt jelenti, hogy a személy monarchikus irányítású államhoz tartozik.

Ukrajna alkotmányjogi rendszerében az egyén jogállása alapjainak intézménye vezető helyet foglal el.

Közös munka

Ismerkedjétek meg a táblázat adataival és vonjátok le a következtetéseiteket a szövegben szereplő személyek jogállásával kapcsolatban!

?	?	?
Ennek a személynek a jogállása állama jogállásából és külföldi jogállásából tevődik össze	Ember, aki egy bizonyos állam állandó lakosságához tartozik, él a jogaival és eleget tesz az adott állam által rá rótt kötelességeinek	Jogállását csakis a befogadó állam határozza meg
A jogállást a nemzetközi okiratok, a befogadó állam törvénykezése és a saját állama törvénykezése határozza meg	?	?

2. Hogyan szerezhető meg Ukrajna állampolgársága

Közös munka

Vizsgáljátok meg a szituációkat! Határozzátok meg, milyen alapon szerezhető meg Ukrajna állampolgársága!

Szituációk.

1. – Jó napot kívánok, asszonyom! Azt állítja, hogy ön Ukrajna állampolgára? De ön külföldön él!

– Igen! Zsitomirban születtem, és sokáig ott éltem. Dolgozni mentem külföldre, de nem mondtam le ukrán állampolgárságról.

2. Mihajlo, ukrán nemzetiségű, 1979-ben született, benyújtotta a dokumentumokat Ukrajna állampolgárságának megszerzésére. Krakkó városában (Lengyelország) született, ahová 1974-ben költöztek ki a szülei Ungvárról (Ukrajna). Mihajlo nagymamája Csapon él, ő pedig Harkovban szeretne letelepedni. Az általa benyújtott dokumentumok vizsgálatát követően megkapta Ukrajna állampolgárságát.

3. Kurdebajev Türkmenisztánból érkezett Ukrajnába. Írásban lemondott türkmén állampolgárságáról, és benyújtotta az ukrán állampolgárság megszerzésére irányuló kérvényét.

4. – Szerhij! Rég nem láttalak, talán két éve is van!

– Igen, a Francia Idegenlégióban szolgáltam.

– Ukrajna állampolgárának jogában áll-e katonai szolgálat teljesítése idegen országok hadseregében?

– A megfelelő szervek engedélye nélkül: nem. Nem tudtam erről, így elvesztettem az ukrán állampolgárságomat. Most kérvényt nyújtok be, hogy visszaszerezzem ukrán állampolgárságomat.

– Járj szerencsével!

5. – Megérkezett Andrij és Olga.

– Azt mondják, Oroszországban voltak.

– Igen! Örökbe fogadtak egy kisfiút. Most már együtt fognak élni.

Ukrajna állampolgársága megszerzésének jogalapjai:

- az itt születés okán;
- a területről való származás okán;

- az állampolgárság felvétele következtében
- az állampolgársága megújítása következtében;

- örökbefogadás, a gyermek gyámság alá helyezése, az apaság vagy anyaság elismerése okán, vagy más alapon

– Akkor a fiúcska Oroszország, ők pedig Ukrajna állampolgárai?

– Az ukrán törvények alapján a fiúnak jogalapja van az ukrán állampolgárság megszerzéséhez.

Az állampolgárságot Ukrajnában Ukrajna alkotmánya, valamint Ukrajna állampolgársági törvénye határozza meg.

Az Ukrajna állampolgárságának megszerzéséhez szükséges jogalapok listája nem kimerítő. A törvény az állampolgárság megszerzésének más, Ukrajna nemzetközi szerződésai alapján való megszerzését is meghatározza. Például az Ukrajna állampolgárságának megszerzését más alapokon meghatározó nemzetközi szerződés, az Ukrajna és a Kazah Köztársaság közötti szerződés (az állandó jelleggel Kazahsztánban élő ukrán és az Ukrajnában élő kazah állampolgárok egyszerűsített eljárásban történő állampolgárság-megszerzéséről, illetve az arról való lemondásról, a hontalanság és a kettős állampolgárság megelőzéséről), valamint hasonló szerződés Ukrajna és a Tadzsik Köztársaság között.

3. Hogyan határozandó meg a gyermekek állampolgársága

Ukrajna törvénye „Ukrajna állampolgárságáról” előírja a gyermekek hontalanságának megelőzését. Az állampolgárság megszerzését szabályozó ukrán törvényekben figyelembe vették az állampolgárságról szóló, 1997. november 6-án elfogadott európai nyilatkozat követelményeit.

Az a gyermek, akinek szülei születésekor Ukrajna állampolgárai voltak, Ukrajna állampolgára. A szülők különböző állampolgársága esetén, amennyiben az egyikük a gyermek megszületésekor Ukrajna állampolgára volt, a gyermek rendelkezik Ukrajna állampolgárságával; azonban, ha mindkét szülő Ukrajna határain kívül élt, a megszületett gyermek állampolgárságát a szülők írásos beleegyezésével határozzák meg.

Az a gyermek, aki külföldi állampolgár vagy hontalan személy, és akit Ukrajna állampolgárai vagy olyan házaspár fogad örökbe, amelynek az egyik tagja Ukrajna állampolgára, a másik pedig hontalan, Ukrajna állampolgárává válik a bíróság örökbefogadásról szóló határozatának érvénybe lépésétől, attól függetlenül, hogy állandó jelleggel Ukrajnában vagy külföldön él.

Születésénél fogva megszerzi Ukrajna állampolgárságát az Ukrajnában született (talált) újszülött, akinek mindkét szülője ismeretlen.

A 14 és 15 év közötti gyermekek ukrán állampolgárságának megszerzése csakis a beleegyezésükkel történhet.

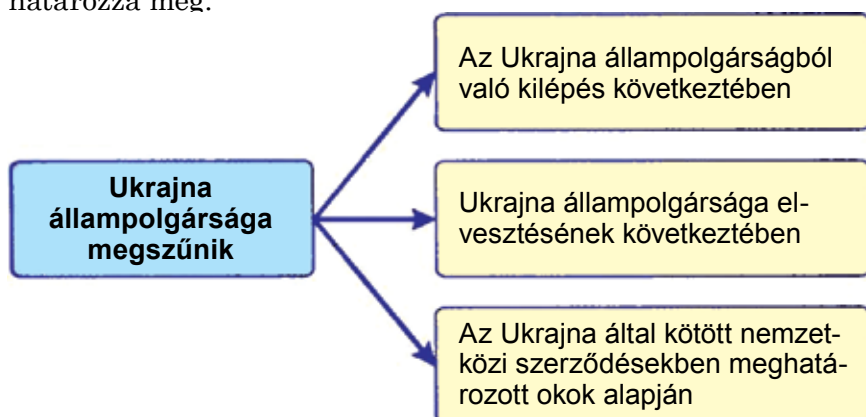
Oldjátok meg a helyzetet!

A 16 éves Maxim szülei letelepedés céljából Németországba költöztek. Németország állampolgárságának felvétele mellett döntöttek, Maxim viszont meg kívánta tartani ukrán állampolgárságát, amibe a szülei nem egyeztek bele, és benyújtották az Ukrajna állampolgárságából való kilépésre vonatkozó dokumentumokat.

Hogy gondoljátok, joga van-e Maximnak állampolgárságot választania? Ezt a gyermek hány éves korától teheti meg?

4. Milyen feltételek mellett szűnik meg Ukrajna állampolgársága

Ukrajna törvénye „Ukrajna állampolgárságáról” 17. cikkelye Ukrajna állampolgársága megszűnésének a következő feltételeit határozza meg:

Ukrajna állampolgárságából való kilépés következtében.

Ukrajna állampolgára, aki a hatályos törvények szerint állandó jelleggel külföldön élőnek tekinthető, feladhatja Ukrajna állampolgárságát saját kérelme alapján, amelyet Ukrajna elnökének kell benyújtania.

Ukrajna állampolgárságának elvesztése következtében. Az állampolgárság elvesztése: az állampolgárság automatikus megszűnése bizonyos feltételek mellett. Azok a körülmények, amelyek mellett megszűnik az ukrán állampolgárság:

- Ukrajna állampolgárságának megszerzése csalás útján, hamis adatok szándékos benyújtása vagy okmányhamisítás révén;
- más ország hadseregében való önkéntes szolgálat;
- Ukrajna állampolgárának más ország állampolgárságának önkéntes felvétele utáni felvétel, amennyiben a személy a felvétel idején nagykorú lett.

Ukrajna nemzetközi szerződései által meghatározott körülmények alapján. A 14-18 év közötti gyermekek Ukrajna állampolgárságából való kilépése csakis saját beleegyezésükkel történhet.

Házi feladat

1. Hasonlítsátok össze a fogalompárokat:
 - az állampolgárság felvétele és az állampolgárság helyreállítás;
 - az állampolgárságból való kilépés és az állampolgárság elvesztése.
2. A paragrafus anyagának vagy Ukrajna „Ukrajna állampolgárságáról” szóló törvényének felhasználásával készítsetek el a következő órára, és mutassatok be az osztályközösségnek az állampolgárság megszerzésének/megszűnésének szituációját!

10. §. Az ember és az állampolgár alkotmányos jogai és szabadságjogai

Elvárásaink

- Megmagyarázni „az emberi jogok” és „szabadságjogok” fogalmát.
- Feldézni az ember és az állampolgár alapjogainak, szabadságjogainak és kötelességeinek példáit.
- Megmagyarázni az ember és az állampolgár egyes jogainak és szabadságjogainak jogi tartalmát.
- Elemezni az ember és az állampolgár jogaira és szabadságjogaira vonatkozó jogi szituációkat.

Problematikus kérdés

- Lehetséges-e a jogok és szabadságjogok teljes megvalósítása az ember által a kötelességek teljesítése nélkül?

1. Az Ukrajna alkotmányában kihirdetett jogok és szabadságjogok

Az ember és az állampolgár jogainak és szabadságjogainak megvalósítása napjainkban a világközösség minden államának legfontosabb funkciója. Éppen az egyén jogainak és szabadságjogainak helyzete, azok gyakorlati megvalósítása az a kritérium, amely szerint megítélik bármely állam demokratikus fejlettségének és egészében véve a társadalom fejlettségének szintjét.

Megkülönböztetik az emberek természetes jogait, vagyis azokat a jogokat, amelyek összefüggnek a létezéssel és fejlődéssel, ezek szerzettek, amelyek általában jellemzik az ember és a pol-

gár társadalmi-politikai státuszát (az állampolgárság intézménye, az állami ügyek intézésében való részvétel joga). Szabadság hiányában az ember nem bír jogokkal és nem képes valóban élni velük. Eppen a szabadság teremti meg a feltételeket a jogok valós megszerzéséhez és megvalósításához. Másrészt, az emberi jogok megerősítik és konkretizálják a jogi státusz által meghatározott cselekvés lehetőségeit.

Önellenőrzés

A jogelmélet és -gyakorlat megkülönbözteti az „emberi jogokat” és az „állampolgári jogokat”. Magyarazzátok meg a két fogalom közötti különbséget, és hozzatok fel példákat Ukrajna alkotmányából mindegyik jogfajtára!

Sokféle megközelítés létezik az emberi és állampolgári jogok és szabadságjogok osztályozására.

A jogokat és szabadságjogokat ezen kívül *fő* (alkotmányos) és *pótlólagos* (konkretizáló) jogokra osztják. A szakirodalomban más osztályozások is léteznek. De a jogok és szabadságjogok legelterjedtebb és elismert felosztása az alkotmányjogban a tartalom és a megvalósítási szféra szerinti klasszifikáció.

Törvényi norma

Állampolgári (egyéni) jogok – az emberek lehetőségei, amelyek a fizikai és biológiai létezésüket határozzák meg, az anyagi, szellemi és néhány egyéb pedig a szükségletüket.

Politikai jogok – az ember és a polgár lehetősége a társadalmi és állami életben való részvételre, az állami szervek és tisztviselő-

ik, polgári egyesületek jobb munkáját célzó javaslatok benyújtása, a munkában elkövetett hibák bírálata, közvetlen részvétel a különböző társadalmi egyesületek munkájában.

Gazdasági jogok – az ember és a polgár lehetőségei, amelyek az anyagi javak termelését jellemzik.

Szociális jogok – az ember és a polgár lehetőségei a megfelelő szociális életkörülmények biztosítására.

Ökológiai jogok – az ember és a polgár jogai a biztonságos ökológiai környezetre.

Kulturális jogok – az ember és a polgár hozzáférési lehetősége népe (nemzete) és az emberiség szellemi értékeihez.

Közös munka

Ukrajna alkotmánya (II. fejezet, „Az ember és az állampolgár jogai, szabadságjogai és kötelességei”) a fő jogok következő csoportjait határozza meg: polgári (egyéni), politikai, szociális-gazdasági. Egyes tudósok külön megnevezik az ökológiai és kulturális jogokat. Ukrajna alkotmánya szövegével dolgozva (lásd a 9. §. mellékletét vagy közvetlenül Ukrajna alkotmánya II. fejezetének szövegét) csoportosítsátok a cikkelyeket az adott felosztásnak megfelelően, és magyarázzátok meg az egyes cikkelyek tartalmát!

Állampolgári (egyéni) jogok	Politikai jogok	Szociális-gazdasági jogok	Ökológiai jogok	Kulturális jogok
Az élethez való jog				

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

Az ukrán földeken az emberek jogait és azok védelmét még a P. Orlik 1710-es alkotmánya felvetette. Ez áll benne: „Miképpen a nagytekintélyű hetmanra hárul kormánya részéről a zaporizzsjai had irányítása és a rend felügyelete, azonképpen köteles figyelmesen gondoskodni arról, hogy a pórnépre ne háruljon túl nagy teher, elnyomás és túlzott követelmény, mert ennek következtében az emberek, elhagyva házaikat általában idegen országokba indulnak a jobb, nyugodtabb és könnyebb élet reményében.”

Az ember és polgár, mint abszolút érték jogainak végső kialakulása a feudalizmus visszaszorításával és a burzsoá forradalmak idején kihirdetett emberi szabadságjogokkal függ össze.

Oldjátok meg a helyzetet!

Elemézzétek az ember és az állampolgár jogainak és szabadságjogainak Ukrajna alkotmányában rögzített érvényesülésével kapcsolatos jogi helyzeteket!

1. A 7 éves Viktor nem akart abban a sportszakosztályban foglalkozni, amelybe a szülei beírták.
2. Dmitro három hónapig nem kapott fizetést.
3. Az idegen állampolgárságú Billtől megtagadták az orvosi segítséget.
4. Olena megtudta, hogy szomszédasszonya a magánéletével kapcsolatos titkos információkat gyűjt róla.
5. Petro már 4 éve egy politikai párt tagja.

2. Hogyan kell megvalósítani és megvédeni a jogokat és szabadságjogokat

Ukrajna alkotmányának az elfogadásával egyidejűleg létrehozták annak végrehajtási mechanizmusát, közte a jogok, szabadságjogok és kötelességek gyakorlatban történő mevalósításának feltételeit.

Törvényi norma

Jogi mechanizmus – különböző garanciák és cselekmények összessége, az a folyamat, amelynek köszönhetően a bizonyos joggal, szabadságjoggal vagy kötelességgel rendelkező állampolgárok eléri az alkotmányos normák által meghatározott céljaikat, érdekeiket, javaikat.

Ebből a meghatározásból az következik, hogy az ember és az állampolgár jogainak, szabadságjogainak és kötelességeinek megvalósítási mechanizmusa rendkívül széles kategória, mivel nem csak jogi, hanem politikai, gazdasági, ideológiai és más jelenségeket is felölel.

A jogok, szabadságjogok és kötelességek megvalósítási mechanizmusa mindenekelőtt garanciákból és azok biztosításából tevődik össze. A garanciák – az állam olyan kötelezettségei, amelyek elősegítik az ember jogainak és szabadságjogainak megvalósítását, biztosítják a védelmüket. Személyes, politikai, gazdasági, ideológiai és jogi garanciákat különböztetnek meg.

Közös munka

Ismerkedjete meg az ember és a polgár jogai és szabadságjogai biztosításának garanciáival. Az alkotmány cikkelyeinek feldolgozása során hozzatok fel három-három jogi és szabadságjogi példát minden megvalósítási garanciára!

Személyes garanciák – az ember és a polgár saját lehetőségei jogai, szabadságjogai, törvényes érdekei és kötelességei védelmének érdekében.

Politikai garanciákon a törvény által nem tiltott politikai pluralizmust és politikai tevékenységet kell érteni.

Legfőbb *gazdasági garanciáknak* a tulajdon minden formájának egyenlőségét és az állam általi védelmét kell tekinteni.

Az *ideológiai garanciákhoz* az esetek többségében a társadalmi élet ideológiai sokféleségét, az állami (kötelező) ideológia és a cenzúra hiányát sorolják.

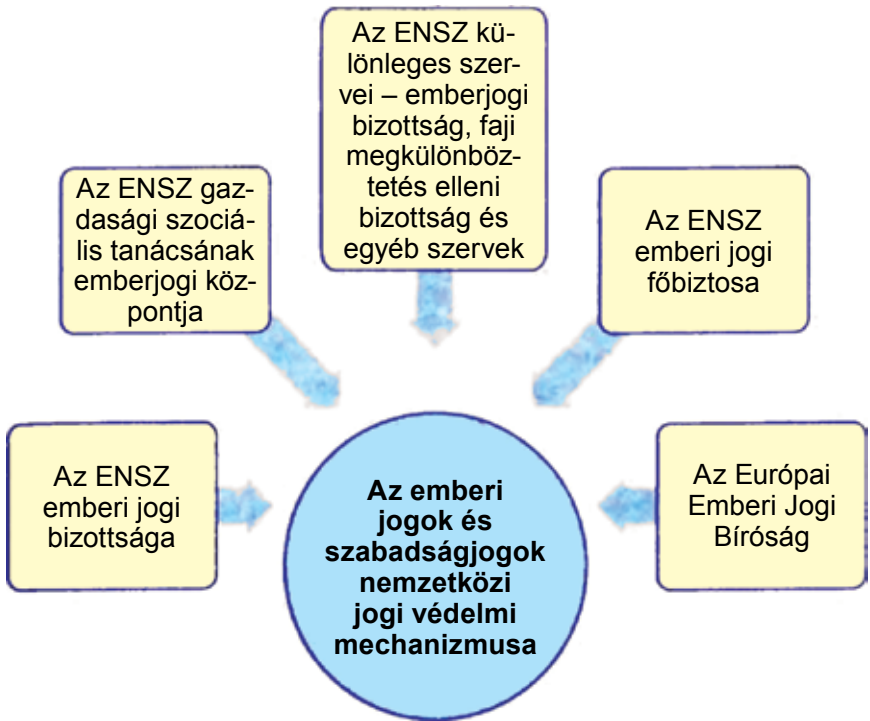
Jogi garanciák – állami-jogi eszközök, amelyek az ember és az állampolgár jogainak, szabadságjogainak és kötelességeinek védelmét és megvalósítását biztosítják.

A jogok és szabadságjogok megvalósulásának első számú iránya annak a szükségessége, hogy a polgárok megtanulják, hogyan védjék meg a jogaikat. Eppen ezért Ukrajna alkotmánya feljogosít arra, hogy a polgárok minden, törvény által nem tiltott eszközzel megvédjék jogaikat és szabadságjogaikat a jogsértésekkel és jogtalan beavatkozásokkal szemben, az 57. c. pedig garantálja a jogok és kötelességek megismeréséhez való jogot, érvénytelennek tekinti azokat a törvényeket és más normatív-jogi okiratokat, amelyek meghatározzák a polgárok jogait és kötelességeit, de nem hozták azokat a lakosság tudomására. A jogsegélyt Ukrajnában az ügyvédség intézményrendszere valósítja meg. Azonban nem csak az ügyvédekre hárul az emberek és polgárok jogainak és szabadságjogainak védelmét ellátni hivatott funkció. Ebben a szférában megfelelő hatáskörrel rendelkezik az ügyészség, a bíróság, Ukrajna Allambiztonsági Szolgálat, a belügyi szervek. A polgári társadalom kialakulásával párhuzamosan Ukrajnában nő a nem állami jogvédő szervek száma, javul tevékenységük minősége. Az említett szférában az állami felügyeletet majdnem az összes állami szerv gyakorolja. Így Ukrajna alkotmánya 102. cikkelyének megfelelően Ukrajna elnöke az állami szuverenitás, az ország területi egysége, az alkotmány, az emberi jogok és szabadságjogok betartásának szavatolója (garantálója), valamint a 116. c. szerint Ukrajna miniszteri kabinete intézkedéseket fogyanatosít az ember és a polgár jogai és szabadságjogai biztosításának érdekében. A társadalmi felügyelet a politikai pártokra, a demokratikus tömegszervezetekre, a tömegtájékoztatói eszközökre, a helyi önkormányzati szervekre hárul.

Ukrajna alkotmánya az emberek és polgárok jogainak, szabadságjogainak és kötelességeinek megvalósítási mechanizmusát illetően alapvetően új és tökéletesített modellt hozott létre.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

Svájc volt az utolsó európai ország, és a világon is majdnem az utolsó, amelyik elismerte a nők szavazati jogát. Ez 1971 júniusában történt, 12 évvel azt követően, hogy az 1959-es referendum elutasította ezt a javaslatot.

A világon létrehozták az emberi jogok és szabadságjogok nemzetközi jogi védelmi mechanizmusát, amely felöleli az emberi jogok és szabadságjogok megsértésével kapcsolatos kérdések vizsgálatával közvetlenül foglalkozó nemzetközi szervezeteket és intézményeket.

Ezek a struktúrák aktívan tevékenykednek a nemzetközi szinten. Például, az ENSZ emberi jogi főbiztosának rendelet szerint létrehozták az emberi jogokkal kapcsolatos kérdések „forró drótját” – állandóan működő faxvonalat, amely lehetővé teszi az ENSZ emberjogi központja számára az emberi jogok megsértésével kapcsolatos rendkívüli helyzetek kontrollját.

3. Milyen kötelességeket rögzít Ukrajna alkotmánya

Az állampolgárok fő jogai elválaszthatatlanul kapcsolódnak a kötelességeikhez. Ahhoz, hogy az ember sikeresen megvalósíthassa a jogait, a társadalomtól bizonyos anyagi és szellemi javakhoz juthasson, teljesítenie kell a rá rótt kötelességeket, munkáját, erőfeszítéseit a társadalom szolgálatába kell állítania, foglalkoznia kell az állami és társadalmi ügyekkel.

Törvényi norma

Az ember és az állampolgár kötelességei – az Ukrajna alkotmánya által rögzített követelmények, amelyek minden emberrel és állampolgárral szemben megfogalmazódnak, hogy ő bizonyos, az alkotmányos norma által világosan megfogalmazott módon tevékenykedjen (vagy tartózkodjon bizonyos tettektől) a társadalom, más emberek érdekeinek biztosítása érdekében.

Az alkotmányos jogok, szabadságjogok és kötelességek, amelyeket a polgár az állam és más polgárok felé visel, az alkotmányos elvekkel és garanciákkal együtt képezik a *személy alkotmányos státuszát* Ukrajnában.

A polgárok kötelességeit Ukrajna alkotmánya rögzíti. Akárcsak a jogokat, a kötelességeket is osztályozni lehet fajtáik, például a tartalmuk, és alkalmazási szférájuk alapján.

Közös munka

Soroljátok fel a kötelességek példáit, és osztályozzátok azokat!

?

?

?

?

?

?

Pótoljátok a kötelességek listáját Ukrajna alkotmánya II. fejezetének felhasználásával!

Önellenőrzés

Fontos-e az, hogy az ember és polgár teljesítse alkotmányos kötelességeit? Hogyan függ ez össze az egyén és mások jogainak és szabadságjogainak megvalósításával?

Házi feladat

1. Képzeljétek el, hogy Ukrajna alkotmánya nem az állampolgárok jogait és kötelességeit, hanem csupán a jogokat tartalmazza. Prognosztizáljátok ennek lehetséges következményeit!

2. Ha önállóan állítanád össze az alkotmányt, az ember mely jogát határoznád meg alap- és fő jogként?

11. §. A tanuláshoz való jog Ukrajnában

Elvárásaink

- Megmagyarázni a tanuláshoz való jog tartalmát Ukrajnában.
- Olyan tanintézményeket megemlíteni, ahol lehetséges a középfokú végzettség megszerzése, rámutatni a közöttük fennálló különbségekre.
- Megnevezni az oktatási-nevelési folyamat résztvevőit, az egyes jogokat és kötelességeket a normatív okiratok rendelkezéseinek felhasználásával.
- Modellezni és megoldani az oktatási-nevelési folyamat résztvevőivel kapcsolatos jogi szituációkban fellépő jogokat és kötelességeket.

Problematikus kérdés

- Hogy gondoljátok, a tanulás jog, vagy kötelesség?

1. A tanuláshoz való jog Ukrajnában

Az emberiség egyik legfontosabb vívmánya, amelyeket a nemzetközi jogi okiratok és Ukrajna alkotmánya is rögzít, a tanuláshoz való jog. Ezzel együtt az alkotmány kötelezi a gyerekeket a teljes középfokú végzettség megszerzésére. Napjainkban ahhoz, hogy valaki sokoldalúan fejlett legyen, szükséges a végzettség megszerzése és tudásának folyamatos bővítése. A modern életvitel minden korábbinál jobban megköveteli a magas szaktudással bíró, művelt embereket. A tudás segít az embereknek tehetségük kibontakoztatásában és abban, hogy versenyképesek legyenek.

Az oktatást mint a társadalomban létező kölcsönös viszonyok különálló formáját több normatív jogirat és mindenekelőtt Ukrajna alkotmánya, Ukrajna oktatási törvénye, a középiskolai oktatásról, a felsőfokú oktatásról szóló, valamint egyéb törvények szabályozzák.

A törvény betűje

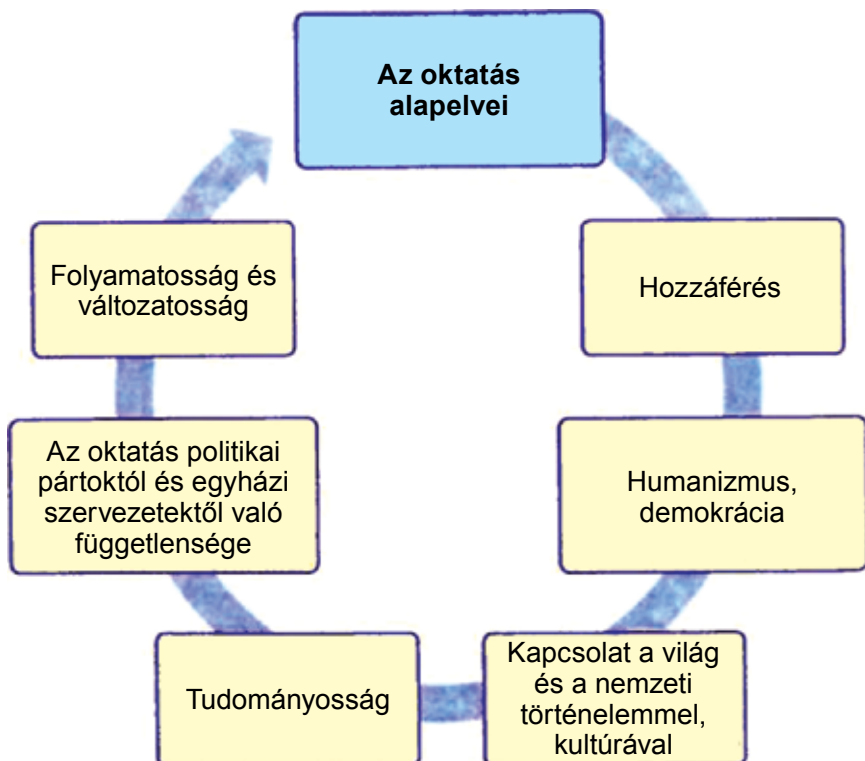
Ukrajna alkotmányának 53. cikkelye. Mindenkinek joga van a tanuláshoz.

A teljes általános iskolai végzettség kötelező.

Az állam biztosítja az óvodai, teljes középfokú, szakiskolai, felsőfokú oktatás hozzáférhetőségét és ingyenességét az állami és közösségi iskolákban; az óvodai, teljes középfokú, tanórán kívüli, szakmai, felsőfokú és posztgraduális oktatás, a különböző oktatási formák fejlődését; állami ösztöndíjak és kedvezmények megadását a tanulóknak és egyetemi hallgatóknak.

Az állampolgároknak joguk van az ingyenes felsőfokú végzettség megszerzésére az állami és kommunális tanintézményekben felvételi összemérés alapján.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgároknak, a törvénynek megfelelően, joguk van az anyanyelvükön történő oktatáshoz vagy anyanyelvük tanulásához az állami és közösségi tanintézményekben, vagy a nemzetiségi kulturális szövetségek révén.

Közös munka

Mit jelent a „kötelező tanulás” fogalma Ukrajna alkotmányának megfelelően.

A „pressziós” módszer felhasználásával érveljétek álláspontotok mellett.

A válasz sémája:

- *álláspont*: „Én úgy vélem, hogy...”;
- *megalapozás*: ”Mivel...”, tüntessétek fel a vélemény kialakulásának az okát, amin az álláspontotok bizonyítása támogatást nyer;
- *példa*: „Például...”, és hozzatok fel olyan tényeket, amelyek alátámasztják az álláspontotokat;
- *következtetések*: „Ezért úgy vélem...”, általánosítsátok a véleményeket, vonjátok le a következtetést azzal kapcsolatban, hogyan kell cselekedni az adott jogi norma végrehajtása során.

2. Milyen középfokú tanintézmények léteznek Ukrajnában

Törvényi norma

Általános tanintézmény – olyan intézmény, amely biztosítja a polgárok jogát az általános középfokú képzéshez.

Ukrajna törvénye az általános középfokú oktatásról kimondja, hogy az általános tanintézmény által biztosított oktatási szintnek megfelelően (elemi általános oktatás, alapfokú általános oktatás, teljes középfokú oktatás) különböző, I., II., III. fokozatú általános tanintézmények léteznek.

Legelterjedtebb a középfokú végzettség megszerzését biztosító tanintézmény a középiskola, azaz a I–III. fokozatú tanintézmény:

- I. fokozat – elemi iskola;
- II. fokozat – alapiskola (általános iskola);
- III. fokozat – középiskola, általában szakirányú.

Az általános tanintézményeken kívül léteznek még a líceumok, gimnáziumok, amelyekben a tanulók szakirányú képzést kapnak, elmélyülten tanulmányozzák az egyes szakkurzusokat, alapfokú szakképzésben részesülnek.

A szülők nélkül maradt, hosszú távú gyógykezelésre szoruló, vagy fizikai, illetve szellemi fejlődésükben a kortársaikhoz képest lemaradt gyermekek bentlakásos internátusokban, általános szanatóriumi iskolákban, speciális bentlakásos iskolákban tanulnak.

Az általános középfokú oktatási rendszer általános és egyéb tanintézményei

Általános középiskola – I–III. fokozatú általános tanintézmény

Líceum – III. fokozatú általános tanintézmény szakirányú képzéssel és előzetes szakmai képzéssel

Gimnázium – I–III. fokozatú általános tanintézmény, egyes tantárgyak a szakiránynak megfelelő elmélyült tanulmányozásával

Kolledzs – III. fokozatú általános tanintézmény filológiai-filozófiai vagy kulturális-esztétikai szakiránnyal

Szakiskola (bentlakásos iskola) – általános tanintézmény a szociális segítségre szoruló gyermekek részleges, vagy teljes állam általi ellátásával

Kihagyta. Nincs lefordítva

Szociális rehabilitációs iskola – általános tanintézmény a különleges nevelési feltételeket igénylő gyerekek számára (külön a lányok és a fiúk részére hozzák létre)

Iskolán kívüli oktatási-nevelési intézmény – a gyermekek nevelését és szükségleteik kielégítését szolgáló tanintézmény az érdeklődőket kiegészítő oktatás keretében (tudományos, technikai, művészi-esztétikai, sport)

Szakmai-technikai tanintézmény – a polgárok szakmai-technikai teljes általános középfokú képzését szolgáló tanintézmény

3. A tanulók, a tanárok és a szülők jogai és kötelességei az oktatási folyamatban

Közös munka

Hogyan értelmezik az „oktatási folyamat” szakkifejezést?

Kik az oktatási folyamat résztvevői? Milyen jogokkal és kötelességekkel rendelkeznek?

Törvényi norma

Oktatási folyamat – megfelelő feltételek megteremtése és fenntartása a tanárok, gyermekek, szülők és más személyek által a tudás, készségek és nevelés társadalom számára szükséges szintjének biztosítása érdekében kifejtett közös tevékenységhez.

Az oktatási folyamatban mindenekelőtt a tanulók, a tanárok, valamint a tanulók szülei vesznek részt.

A tanulóknak joguk van:

- kiválasztani az iskolai egyenruhát, a tanulás szakirányát, az egyéni programokat;
- részt venni a tudományos munkában, a tantárgyi vetélkedőkben, versenyekben, bajnokságokban;
- megválasztani és megválaszthatónak lenni az iskolai önkormányzatok szerveibe;
- használni a szaktantermeket, a sporttermeket és pályákat, a műhelyeket, laboratóriumokat, könyvtárt, a tanintézmény háztartási részlegét;
- részt venni az öntevékeny szerveződések (szövetségek, klubok, stb.) munkájában, valamint létrehozni azokat.

A tanulók kötelesek:

- betartani a tanintézmény belső szabályzatát, az iskola alapszabályát, a tanulókra vonatkozó szabályokat;
- rendszeresen és kellő mélységben elsajátítani a tudást, készségeket és gyakorlatot;
- betartani az erkölcsi és esztétikai normákat, óvni az iskolai vagyont.

A tanároknak joguk van:

- szakmai becsületük és méltóságuk tiszteletben tartására és védelmére;
- szakmai szintjük fejlesztésére és továbbképzésre;
- az oktatás formáinak, módszereinek és eszközeinek szabad megválasztására;
- a tanintézmény társadalmi önkormányzati szerveinek munkájában való részvételre.

A tanárok kötelesek:

- betartani Ukrajna oktatási törvényének követelményeit, és végrehajtani az iskola szervezeti szabályzatát, a tanintézmény házirendjét;
- védeni a tanulókat a fizikai és lelki erőszak minden formájától;
- betartani a pedagógiai etikát;
- biztosítani a feltételeket a tanulók számára a tantervek el-sajátításához, növelni szakmai szintjüket.

A szülőknek joguk van:

- megválasztani a tanintézményt és az oktatás formáit kis-korú gyermekeik számára;
- részt venni az iskolai önkormányzati szervek munkájában.

Ukrajna családjogi kódexe 150. cikkelyének megfelelően a *szü-lők kötelesek:*

- más emberek jogainak és szabadságjogainak tiszteletére, családjának, népének, hazájának a szeretetére nevelni gye-rekeiket;
- gondoskodni gyermekeik egészségéről, fizikai, erkölcsi és szellemi fejlődéséről;
- biztosítani gyermekeik számára az általános középiskolai oktatást, felkészíteni őket az önálló életre;
- tisztelni gyermekeik jogait, becsületüket és méltóságukat.

Oldjátok meg a helyzetet!

Elemezzétek a helyzetet, és válaszoljatok a kérdésekre:

Egyetértetek-e Antonyina szüleinek tetteivel? Igen, vagy nem?

Miért?

Köteles-e a kislány befejezni a tanulmányait? Igen, vagy nem?

Miért?

Antonyina a 9. osztály befejezését követően szövetkezeti tech-nikumban tanult tovább. Az I. évfolyam elvégzését követően úgy döntött, hogy egy magánvállalkozó árusbódéjában lesz eladó. An-tonyininának megtetszett a munka (fizetést kapott, nem kellett ké-szülni a tanórákra), ezért úgy döntött, otthagyja a technikumot, és folytatja a munkát. A szülei támogatták ebben. A technikum-ban bejelentették, hogy Antonyina dolgozik és nincs szüksége a továbbtanulásra.

Házi feladat

1. Képzeljétek el, hogy 10–15 év telt el azóta, hogy befejeztétek az iskolát, szakmát szereztetek és dolgoztok. Milyen hatást gya-korolt a tanulás a karrieretekre és a jólétekre?

2. Állítsatok össze javaslatokat az oktatás tökéletesítésére az iskolátokban!

12. §. Hogyan vesznek részt az állampolgárok a demokratikus állam életében

Elvárásaink

- Megmagyarázni a „demokrácia” fogalmat és beszélni a polgárok részvételének formáiról a demokratikus államban.
- Értelmezni az „önkormányzat” fogalmát.
- Példákat hozni fel a gyermek és társadalmi szervezetekre Ukrajnában és beszélni a tevékenységükről.
- Elkezdni a tanintézmény életében zajló demokratikus folyamatok vizsgálatát, a diákönkormányzat szerveinek működését.

Problematikus kérdés

Fejezzétek be az ismert gondolatokat:

- „A demokrácia lényege abban rejlik, hogy nem az előjárónak engedelmessé válnak, hanem _____.” (Szolón);
- „A demokrácia a kormányzás legrosszabb formája, kivéve _____.” (W. Churchill).

Magyarázzátok meg, miért éppen így fogták fel a demokráciát ezek az államférfiak! Egyetértetek-e a gondolataikkal?

1. Mi a demokrácia

A demokrácia lényege abban rejlik, hogy a nép az államhatalom hordozója. Így Ukrajna alkotmányának 5. cikkelye kimondja: „...Ukrajnában a hatalom egyetlen forrása a nép”. Hogy ez az állítás ne legyen formális, az alkotmány tartalmazza a néphatalom megvalósításának mechanizmusát.

A törvény betűje

Ukrajna alkotmánya

5. c. A nép a hatalmat közvetlenül és az államhatalmi szervek, valamint a helyi önkormányzati szervek által gyakorolja.

69. c. A nép akaratnyilvánítása választások, népszavazás és a közvetlen demokrácia egyéb formái által valósul meg.

Törvényi norma

Demokrácia – a politikai rendszer olyan szervezési és működési formája, amelyben a társadalom minden tagja számára egyenlő lehetőségek vannak a jogok és szabadságjogok megvalósítására.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A képviseleti elvű néphatalom az ókori Athénban született meg az i. e. VII. században. Szolón archon (előljáró) az i. e. VI. században megszüntette a vérörökségű *gerontokráciát* és felcserélte azt a *timokráciával*, a vagyoni cenzussal. A választójogi cenzus – hivatalosan meghatározott feltételek és ismertetőjelek, amelyek alapján korlátozzák a polgárok választójogát.

Az athéni demokrácia véglegesen Kleiszthenész archon uralma alatt alakult ki, aki i. e. 509-ben került hatalomra. A demokratikus alapok megszilárdítására bevezette az osztrakizmoszt (cserépbíróság, a szakirodalomban: cserépszavazás – *a ford megjegyzése*), amely szerint évente egyszer egy különleges gyűlésen a jelenlévők válaszoltak arra a kérdésre, hogy van-e az államban olyan ember, aki tevékenységével árt a demokráciának. Amennyiben a nép igennel felelt erre a kérdésre, akkor a jelenlévők között cserépdarabkákat osztottak ki, amelyekre felírták ennek az embernek a nevét. Szavazattöbbség alapján ezt a személyt tíz, később öt évre száműzték Athénból.

Az athéni demokráciából a legtöbb információt Periklész (i. e. 443–429) stratégá idejéből tudjuk. Kormányzásának idejét Athén aranykorának tartják, amikor végérvényesen kialakult a demokratikus államiság. Periklész vagyoni helyzetüktől függetlenül egyenlővé tette a polgárok politikai jogait, bevezette az állami szolgálat után járó fizetést, megszervezte a tisztviselők olyan megválasztási rendjét, amely egyenlő helyzetbe hozta az összes jelöltet.

Ukrajna alkotmánya a néphatalom két formáját határozza meg: a *közvetlen* és a *képviseleti demokráciát*.

Közvetlen demokrácia

A néphatalom formája, vagyis a nép közvetlen részvétele az államélet fontos döntéseinek elfogadásában

Fő formái:
– választások;
– referendumok;
– egyéb formák

Képviseleti demokrácia

A polgárok akaratának kifejezése és jóváhagyása az általuk a hatalmi szervekbe választott képviselőik révén

Fő formái:
– Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának tevékenysége;
– Ukrajna Elnökének tevékenysége

A prioritást élvező forma a közvetlen demokrácia, amely Ukrajna alkotmánya és törvényei által meghatározott módon valósul meg – titkos szavazás vagy a polgárok akaratának politikai pártok segítségével való kifejezése.

A népakarat fő formái

Választások – a vezető szervek kialakítási módja, ami a meghatározott személyek szavazásában rejlik.

A választások formái, attól függően, hogy milyen szervek kerülnek megválasztásra: parlamenti, elnöki, helyi.

Referendum – a közvetlen néphatalom formája, amely abban rejlik, hogy a polgárok szavazás útján fogadnak el országos vagy helyi jelentőségű döntéseket. A lebonyolítás területe országos vagy helyi lehet.

A közvetlen demokrácia egyéb formái:

- a helyben lakó polgárok közgyűlései;
- népi törvényalkotói kezdeményezések

Önellenőrzés

Ukrajna alkotmánya III. fejezete és a fent vázoltak alapján töltsétek ki a *Választások és referendum mint a közvetlen néphatalom formái* összehasonlító táblázatot! Önállóan válasszátok ki e két fogalom összehasonlításának kritériumait!

Az összehasonlítás kritériumai	Választások	Referendum

A törvény betűje

Ukrajna alkotmánya

70. c. Választások és népszavazás alkalmával azon ukrán állampolgároknak van szavazati joguk, akik a szavazás napjáig betöltötték tizennyolcadik életévüket.

71. c. Az államhatalmi szervekbe és a helyi önkormányzati szervekbe szabadok a választások, s azokat az általános, egyenlő és közvetlen választójog alapján titkos szavazás útján folytatják le.

A választók számára szavatolt a szabad akaratnyilvánítás.

72. c. Az összukrajnai népszavazást Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa vagy Ukrajna elnöke tűzi ki a jelen alkotmányban megállapított hatáskörük értelmében.

Az összukrajnai népszavazást népi kezdeményezés alapján legalább hárommillió szavazatra jogosult ukrán állampolgár követelésére hirdetik meg, akiknek a népszavazást kezdeményező aláírásait a megyék (oblaszty) legalább kétharmadából gyűjtötték, s megyénként legalább százezer aláírást.

73. c. Kizárólag népszavazás dönthet Ukrajna területének megváltoztatásáról.

74. c. Nem engedhető meg a népszavazás adótörvény és költségvetési tervezetek, valamint amnesztia kérdésében.

2. Mi az önkormányzat

A helyi önkormányzat – a civilizáció hosszú fejlődésének terméke, eredete az államalapítás korára vezethető vissza.

A törvény betűje

A helyi önkormányzatiság európai chartája

A *helyi önkormányzat* a helyi hatalom jogát és lehetőségét jelenti arra, hogy a törvény keretei között megvalósítsa a közügyek szabályozásának és irányításának jelentős részét, amelyek a kompetenciájához tartoznak a helyi lakosság érdekeinek érvényesítése érdekében.

Ezt a jogot a tanácsok vagy a közgyűlések gyakorolják, amelyek tagjait szabadon, titkos szavazással választják meg közvetlen, egyenlő választójog alapján, és akik beszámolási kötelezettséggel bíró végrehajtó szervekkel rendelkeznek. Ez a rendelkezés semmiképpen nem gátolja a polgárok gyűléseinek, a referendumoknak vagy a polgárok tetszőleges egyéb közvetlen részvételének felhasználását, amennyiben az a törvény által engedélyezett.

A helyi önkormányzatok fő funkciói:

- a lakosság bevonása a helyi és állami jelentőségű kérdések megoldásába;
- a kommunális vagyon birtoklása, használata és kezelése;
- a megfelelő terület komplex szociális-gazdasági és kulturális fejlődésének biztosítása;

- szociális szolgáltatások nyújtása a lakosság részére;
- a törvényesség, közbiztonság, jogrend biztosítása.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A helyi önkormányzat Ukrajnában régi hagyományokra tekint vissza. Még a Kijevi Rusz idején fejlődni kezdett a társadalmi önkormányzat, aminek az alapját a termelési és területi jellemzők – a közösségek – képezték. A területi közösségi önkormányzat a szokásjogon alapult, és a *népgyűléseken* (vicséken) keresztül valósult meg. A helyi önkormányzat szubjektuma a városi, a falvakban pedig a falusi közösség (verv) volt.

Ukrajnában a helyi önkormányzatiság történetének új oldalát jelentette a magdeburgi jog, amely a XVI. századtól kezdett elterjedni az ukrán városokban. Ez előírta a szokásjog eltörlését, a város kivonását a helyi közigazgatás joghatósága alól és saját városi önkormányzat – a magisztrátus – bevezetését. Szjanok ukrán városnak a galíciai Boleszláv-Jurij herceg adományozta a magdeburgi jogot 1339-ben, 1356-ban pedig megkapta Lviv (Lemberg) és 1374-ben Kamenec–Pogyilszkij.

Közös munka

Tekintsétek át a helyi sajtó publikációit, amelyek a települések problémáiról szólnak! Válasszatok ki, és íratok fel a táblára 4-5 olyan problémát, amelyek a véleményetek szerint a legaktuálisabbak!

Elemezzétek a problémákat a következő terv szerint:

1. A probléma okai.
2. A megoldás útjai: a) az állam segítségével, b) közösségi erőfeszítéssel, c) a tanulói közösség hozzájárulása révén.
3. A probléma megoldásához szükséges idő.

3. Társadalmi egyesületek és gyerekszervezetek

Törvényi norma

Polgári egyesület – önkéntes társadalmi szerveződés, amely az érdekek egységén alapul, a polgárok jogainak és szabadságjogainak megvalósítása érdekében.

A törvény betűje

Ukrajna alkotmánya

36. c. Ukrajna állampolgárainak joguk van politikai pártokba és társadalmi szervezetekbe tömörülni jogaik és szabadságjogaik érvényesítése és védelme érdekében, politikai, gazdasági, szociális, kulturális és egyéb igényeik kielégítésére, azon korlátozások kivételével, amelyeket a törvény a nemzetbiztonság és a társadalmi rend, a lakosság egészségvédelme vagy mások jogainak és szabadságjogainak védelme érdekében megszab.

Önellenőrzés

Válaszoljatok a kérdésekre!

1. A polgárok egyesületeinek milyen formáira mutat rá az alkotmány cikkelye?
2. Hogy gondoljátok, mik a polgárok egyesületeinek politikai pártokra és társadalmi szervezetekre való felosztásának fő kritériumai?
3. Soroljatok fel Ukrajnában működő politikai pártokat!
4. Tudjátok-e, milyen társadalmi szervezetek működnek régiótokban? Nevezzétek meg tevékenységük célját!

Törvényi norma

Társadalmi szervezet – polgárok egyesülete a saját törvényes szociális, gazdasági, alkotói, életkori, nemzeti-kulturális, sport és egyéb társadalmi érdeklődésének kielégítésére és védelmére.

Gyerekszervezetek – 6-18 év közötti polgárok egyesületei, amelyek célja olyan tevékenység folytatása, amely jogaik és szabadságjogaik, alkotói tehetségük, saját érdeklődésük és szociális kialakulásuk, mint a társadalom teljes jogú tagjainak, megvalósítására és védelmére irányul.

Ezen szervezetek szervezeti és jogi alapjainak sajátosságait, tevékenységük biztosításának állami garanciáit Ukrajna törvénye „Az ifjúsági és gyermek társadalmi szervezetekről” határozza meg.

4. Demokrácia az iskolában

Közös munka

Készítsétek el az iskolai diákönkormányzat projektjét! Mutassátok be az elképzeléseket a diákönkormányzat tevékenységéről, elemezzétek a projektek gyenge és erős oldalait! Válasszátok ki a legjobbat! Mutassátok be a projektet az iskolai tanácsban!

Házi feladat

Fejezzétek be a 81. o. feladatában megkezdett munkát! Válasszatok képviselőket minden csoportból, akiket felhatalmaztok azzal, hogy megismertetik a helyi tanácsot a javaslatokkal!

Kérdések és feladatok a tematikus felméréshez

I. SZINT

1. Adjátok meg az „emberi jogok” fogalmának meghatározását!
2. Felcserélhető-e a „jogok” és „szabadságjogok” fogalma?
3. Milyen, az emberi jogokra, illetve a gyerekjogokra vonatkozó dokumentumokat ismertek?
4. Miért kerültek a gyermekjogok külön kategóriába?
5. Milyen szervek és szervezetek hivatottak az emberi jogok és szabadságjogok védelmére?
6. Határozzátok meg az „állampolgárság” fogalmát!
7. Miben különbözik az állampolgár, a külföldi és az állampolgárság nélküli személy jogi státusza?
8. Ukrajna állampolgársága megszerzésének milyen feltételeit ismeritek?
9. Milyen alapon szűnhet meg Ukrajna állampolgársága?
10. Nevezzétek meg a személy és az állampolgár főbb jogait és szabadságjogait!
11. Magyarazzátok meg a tanuláshoz való jog jogi tartalmát!
12. Írjátok le Ukrajna állampolgárának alkotmányos kötelezettségeit!
13. Soroljátok fel olyan tanintézményeket, ahol középfokú végzettséget lehet szerezni!
14. Nevezzétek meg az oktatási-nevelési folyamat résztvevőit!
15. Írjátok le a tanulók egyes jogait és kötelezéseit!
16. Nevezzétek meg a szülőknek mint az oktatási-nevelési folyamat résztvevőinek kötelezéseit!
17. Magyarazzátok meg a „demokrácia” fogalmát!
18. Beszéljétek az állampolgárok részvételéről a demokratikus állam életében!
19. Mit jelent az „önkormányzatiság” szakkifejezés?
20. Soroljátok fel a gyermek és társadalmi szervezetek példáit Ukrajnában!
21. Beszéljétek az iskolák, települések gyerekszervezetének működéséről!

22. Nevezetek meg olyan nemzetközi szervezeteket, amelyek az emberi jogok állapotával törődnek!
23. Adjátok meg a „személy kötelességei” szakkifejezés meghatározását!
24. Nevezetek meg a népakarat kifejezésének formáit Ukrajna alkotmánya szerint!

II. SZINT

1. Töltsétek ki Ukrajna néhány közoktatási és egyéb tanintézmény-típusára vonatkozó összehasonlító táblázatot!

A tanintézmények típusai						
Közoktatási intézmények					Egyéb tanintézmények	
Az összehasonlítás kritériumai	Középiskola	Líceum	Gimnázium	Kolledzs	Iskolán kívüli oktatási-nevelési intézmény	Szakközépiskola
Fokozatok						
Képzési szakirány						

2. Keressétek meg a hibákat

- Ukrajnában az oktatás alapelvei az optimizmuson, a tudományoságon és az önellátáson alapulnak.
- 1996. december 10-én az ENSZ Közgyűlése elfogadta az emberi jogok általános chartáját.
- A szociális rehabilitáció iskolája: általános tanintézmény a szociálisan rászoruló gyerekek részleges vagy teljes állami ellátásával.
- A tanároknak joguk van részt venni a tantárgyi vetélkedőkön, versenyeken.
- A gyermekjogokról szóló nyilatkozatot 1989. november 20-án fogadták el.
- Az állampolgár jogait és szabadságjogait a házkezelőség védi. Mindenkinek biztosított a joga arra, hogy a házkezelőségen megtámadja az államhatalom döntéseit, tevékenységét vagy tétlenségét.
- A szabadság az egyén viselkedésének a törvény által meghatározott lehetséges mértéke.
- A tanulók kötelesek védeni a tanárokat a pszichikai behatás bármilyen formájával szemben.

3. Olvassátok el a meserészleteket! Elemezzétek azokat jogi szempontból a jogi okiratokra támaszkodva! Töltsétek ki a táblázatot!

<p style="text-align: center;">Meserészletek</p>	<p style="text-align: center;">Milyen gyermekjogokat sértettek meg a gyermekjogok nyilatkozatának megfelelően</p>
<p>– Hamupipőke! Már megint csak üldögsz. Nem seperedt fel a padlót, nem raktál tüzet, nem kapáltad meg a kiskertet. Kedves, drága leányaim! Madárkáim! Már felébredtek? Hogy aludtatok, leánykáim?</p> <p>– Még nem szólítottál reggelihez?</p> <p>– Azonnal kaptok teát. Hamupipőke, hozd a teát!</p> <p>– Mennyire hasonlítanak a nővéreim az anyjukhoz: arcra és a jó sorsukra nézve is. Semmi sem jó nekik, akárcsak az anyjuknak. A mostohám kötelez minden nehéz munka elvégzésére: az üst és a fazekak tisztgatására, a lépcső felmosására, a szobák takarítására. És bárhogy is igyekszem, senki sem dicsér meg.</p>	
<p>Réges-rég élt valahol Hófehérke, a kis hercegnő. Gyengéd, jó és szép volt. Együtt élt a gonosz mostohájával, a királynővel. Ő senkit sem szeretett önmagán kívül, és az egész királyságban a legszebbnek és legokosabbnak tartotta magát. Minden reggel a kezébe vette a varázstükrét és megkérdezte tőle:</p> <p>– Én vagyok a világon a legkedvesebb, legszebb, legokosabb?</p> <p>A tükör azt felelte, hogy ő a legkedvesebb, legszebb, legokosabb. De egyszer azt felelte:</p> <p>– Csodás vagy, erre nincs más szó, de vidékünkön valódi csoda él: szép és kedves. A csoda neve: Hófehérke.</p> <p>Akkor a királynő magához kérette hű szolgáját:</p> <p>– Vidd a hercegnőt a bozótba. Hagyd magára a sötétben. Vérszomjas vadállatok élnek ott, nem jöhet haza.</p>	

Meserészletek	Milyen gyermekjogokat sértettek meg a gyermekjogok nyilatkozatának megfelelően
<p>– Ember! Emberi gyermek. Nézd! – kiáltott fel Farkasapa a fogait csattogtatva. Közvetlenül előtte, a legalsó gallyba fogóztatva, állt egy meztelen, sötétbőrű gyermek, aki épp csak elkezdett járni és még soha nem jött a farkasverembe (leginkább nem éjszaka!) ilyen gyenge és zsenge apróság. A gyermek belenézett Farkasapa szemébe, és nevetni kezdett.</p>	

III. SZINT

1. Szervezzetek jogi vetélkedőt, három öt-öt fős csapatokat alkotva! A vitára szánt témák:

- Két nézőpont létezik az emberi jogok lényegét illetően: „Az emberi jogokat az állam biztosítja”, és „Az ember születésétől fogva jogokkal bír”. A személy, az állam és a társadalom közötti kölcsönös viszony milyen elvei következnek ebből?
- Az államban a törvények vagy az emberek uralmának kell-e megvalósulnia?
- Egyes vélemények szerint még a legdemokratikusabb államban sem létezik a valódi néphatalom, csupán a nép akaratszavánál áll. Mi a véleményetek erről?
- Hogyan viszonyultok a gondolathoz: „Senki sem kapott a természetől felhatalmazást arra, hogy rendelkezzen mások fölött”?

A jogi kört három menetben bonyolítsátok le. A csapat mindegyikben a három közül az egyik szerepben lép fel: Előadó, Opponens, Recenzens. A csapat minden egyes tagja egy szerepben léphet fel és vehet részt a vitában, válaszolhat, illetve kérdezhet az adott jogi menetben. A másik fél által feltett kérdéseknek pontosító jellegűeknek kell lenniük, és csak a megvitattott téma tartalmára vonatkozhatnak. A kérdésekre az Előadó vagy csapatának tagja (a vezető engedélyével) válaszol. A vetélkedő szabályait az ifjú jogtudorok összükrajnai vetélkedőjének megfelelően közöljük.

A jogi kör szabályzata

1. Az Opponens kihívja az Előadót a feladat teljesítésére – 1 perc.
2. Az Előadó elfogadja a kihívást – 1 perc.
3. Felkészülés az előadáshoz – 2 perc.
4. Előadás – 5 perc.

5. Az Opponens kérdései az Előadó válaszához – 2 perc.
6. Felkészülés az opponensi jelentéshez – 2 perc.
7. Opponensi jelentés – 4 perc.
8. A Recenzens kérdései az Előadóhoz és az Opponenshez, az ő válaszaik – 3 perc.
9. Felkészülés a bírálathoz – 2 perc.
10. Az Előadó és az Opponens válaszainak bírálata – 3 perc.
11. Általános vita – 3 perc.
12. Az Előadó zárszava – 1 perc.
13. Az Opponens zárszava – 1 perc.
14. A Recenzens zárszava – 1 perc.
15. A zsűri kérdései – 2 perc.
16. Érdemjegyek kiállítása – 2 perc.
17. A zsűri értékelése – 3 perc.

A csapatok szerepei a jogi kör során

Az **Előadó** ismerteti a feladat megoldásának lényegét, felhívva a figyelmet az új tudományos megközelítésekre a jogtudományban, bizonyos tények, események kifejtésében. Az Előadónak joga van megtagadni a válaszadást az Opponens kérdéseire a megvitatás kezdeteig, valamint azokra a kérdésekre, amelyeket már megválaszoltak, valamint az inkorrekt kérdésekre, vagy azokra, amelyek túllépnek az adott feladat tudományos megvitatásának keretein.

Az **Opponens** kifejti a beszámolóval kapcsolatos kritikai megjegyzéseit, rámutat a pozitív oldalaira, kimutatja a hibákat az adott probléma megvilágításában. Az opponensnek nem áll jogában a probléma saját megoldásának megvilágítása, de rámutathat a beszámoló hiányosságaira az adott probléma megoldása érdekében tanulmányozott irodalomra támaszkodva. Az Opponensnek udvarias, korrekt formában kell megfogalmaznia a kérdéseit, a beszámoló és a zsűri kérésére megismételni és pontosítani azokat. A vita során megbeszélik a feladatnak az Előadó általi megvilágítását.

A **Recenzens** röviden értékeli az Előadó felszólalásait.

3. fejezet

TE ÉS A POLGÁRJOGI VISZONYOK

13. §. Mi a tulajdonjog

Elvárásaink

- Megmagyarázni a tulajdonjog jogi tartalmát.
- Megkülönböztetni a tulajdonformákat, példákat felhozni a birtoklásra, a használatra, a vagyon feletti rendelkezésre.
- Jellemezni a tulajdonjog megszerzésének alapjait, példákkal illusztrálni azokat.
- Elmondani, milyen jogokkal vannak felruházva a kiskorú tulajdonosok.

Problematikus kérdés

Olvassátok el a részletet az *Ének Igor hadáról* című műből: „És azt mondta a testvér a testvérnek: „Ez az enyém, és ez is”!

Milyen jogra tart igényt az egyik fiútestvér?

Az állampolgár mely szociális-gazdasági jogait szavatolja Ukrajna alkotmánya?

Véleményetek szerint az általatok felsorolt jogok közül melyik a legrégebbi?

1. Mi a tulajdonjog

A tulajdonjog gazdasági szempontból az anyagi javak bizonyos konkrét személyekhez való hovatartozását fejezi ki, az „enyém” és az „idegen” megkülönböztetését.

A tulajdonjog gazdasági szempontból az anyagi javak konkrét személyek általi birtoklását, az „enyém” és a „másé” meghatározásnak való megfelelésüket fejezi ki.

Jogi értelemben a „tulajdon” fogalom tartalma a konkrét személy, azaz a tulajdonos jogosultságát jelenti a konkrét javak birtoklására, használatára és a felettük való rendelkezésre a törvény által meghatározott keretek között.

A törvény betűje

Ukrajna alkotmányának 41. c. Mindenkinek joga van saját tulajdont birtokolni, használni és a felett rendelkezni, joga van az intellektuális, alkotó munkája eredményeihez.

A tulajdonjog tartalma: birtoklás, használat és rendelkezés. A tulajdonos vagyontól illetően mindhárom jogosultsággal rendelkezik. Azok a személyek, akik csak a tulajdonjoggal és a vagyontól feletti rendelkezéssel bírnak, nem tulajdonosok.

A tárgy (vagyontól) feletti hatalomgyakorlás jogilag rögzített lehetősége

Tulajdonjog

A tárgy (vagyontól) hasznos tulajdonságai felhasználásának jogilag rögzített lehetősége

Használati jog

A vagyontól létrehozásának, megváltoztatásának, megszüntetésének jogilag rögzített lehetősége

Rendelési jog

Közös munka

1. A „képzelt mikrofon” módszerének alkalmazásával alkossatok meg a „tulajdonjog” szakkifejezés meghatározását az ábra és a kérdések alapján:

A tulajdonjog – a törvény által szabályozott ____ (mi?), amelyek a következők kapcsán jönnek létre

?

?

?

A viszonyok mely spektrumát szabályozza az adott fogalom?
Milyen normatív-jogi okiratok szabályozzák ezeket a viszonyokat?

Milyen jogosultságok alkotják a tulajdonjog tartalmát?

2. Végezzétek el a feladatot az algoritmus szerint:

- nézzétek meg a rajzokat, és gondolkodjátok át, milyen fogalmakra asszociáltok a képek alapján;

- beszéljétek meg, milyen ismertetőjelek alapján vontátok le a következtetést arról, hogy az ábrán birtoklás, használat vagy rendelkezés jelenik meg;
- találjátok ki, és szerepekre osztva játszatok el olyan szituációt, amely az egyik fogalmat illusztrálja;
- mutassátok be a ti szituációitokat, a többi tanulónak pedig ki kell találniuk a szakkifejezést és megnevezni ismertetőjeleit.

2. Milyen tulajdonformák léteznek Ukrajnában

A törvény betűje

Ukrajna alkotmányának 41. c. A magántulajdonhoz való jog a törvényben meghatározott rend szerint nyerhető el. Saját szükségletük kielégítésére az állampolgároknak joguk van a törvény értelmében állami és kommunális tulajdonban lévő létesítmények használatához.

Jogellenesen senki sem fosztható meg tulajdonjogától. A magántulajdon joga sérthetetlen.

Ukrajna jogrendje a következő fő tulajdonformákat írja elő: állami, kommunális (közösségi) és magántulajdon. Az összes tulajdonforma egyenrangú. A tulajdonjogot a törvény védi.

Állami tulajdonban van a vagyon, beleértve a pénzeszközöket is. Az állam nevében és érdekében a tulajdonjogot a megfelelő államhatalmi szervek gyakorolják.

Állami tulajdonban van az államhoz tartozó vagyon, amely biztosítja Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának, Ukrajna elnökének,

Ukrajna miniszteri kabinetjének, a végrehajtó hatalom egyéb szerveinek, az állami költségvetésből finanszírozott intézményeknek a tevékenységét. Állami tulajdonban lehet bármely vagyont, mindennemű korlátozás nélkül.

Az állam nem láthatja el közvetlenül a tulajdonosi funkciókat. Erre megfelelő államhatalmi szerveket hoz létre, amelyek az állam nevében és érdekében a tulajdonjogokat gyakorolja.

Kommunális tulajdonban van az a vagyont, beleértve a pénzeszközöket is, amely a területiális közösséget illeti. A kommunális vagyont kezelését közvetlenül a területiális közösség, valamint az általa létrehozott helyi önkormányzati szervek végzik.

A törvény betűje

Ukrajna alkotmányának 142. c. A helyi önkormányzatok anyagi és pénzügyi alapja a községek, nagyközségek, városok, városkerületek területiális közösségeinek birtokában lévő ingó és ingatlan vagyont, a helyi költségvetések bevétele, egyéb pénzeszközök, a föld, a természeti kincsek, valamint azok a közös tulajdonban lévő objektumok, amelyekkel a járási, a megyei tanács rendelkezik.

A *magántulajdon* Ukrajnában a természetes és jogi személyek tulajdona képezi. Objektumai bármely fogyasztási vagy termelési célú értékek lehetnek (kivéve azokat, amelyeket kivontak a civil forgalomból), valamint az intellektuális tulajdon objektumai lehetnek. A természetes és jogi személyek által birtokolt vagyont összetétele, mennyisége és értéke nem korlátozott. A törvény korlátokat állapíthat meg a természetes és jogi személyek tulajdonában lévő földterület méretére vonatkozóan.

Közös munka

Töltsétek ki a táblázatot!

Az összehasonlítás kritériumai	Tulajdonformák		
	Állami	Kommunális	Magán
A tulajdonjog szubjektumai			Természetes és jogi személyek
A tulajdonjog objektumai		Ingó és ingatlan vagyon, a helyi költségvetés bevételei, más pénzeszközök, a föld, a megfelelő adminisztratív egység területén lévő természeti erőforrások, kivéve azokat, amelyek más tulajdonos birtokában vannak	
Ki végzi az adott tulajdonjogi szubjektum vagyonának a kezelését	Az állam nevében és érdekében a tulajdonjogot az államhatalmi szervek gyakorolják		
Példák a tulajdonjog konkrét szubjektumának és objektumának megjelölésével			

3. Hogyan érvényesíthető a tulajdonjog

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A tulajdonjog eléggé bonyolult fejlődésen ment keresztül. Az őskorban nem létezett magántulajdon, a vagyon az egész törzset illette. A magántulajdon kialakulásától kezdve létrejött az azt védő apparátus létrehozásának szükségessége, ami az állam és a jog megjelenéséhez vezetett. Azonban a rabszolgatartási periódust egy meglehetősen szűk tulajdonosi réteg létezése jellemezte.

A középkorban a jobbágy parasztok abban különböztek a raboktól, hogy formálisan rendelkeztek házzal, földdel, szerszámokkal, állatokkal. Napjainkban a tulajdon minden természetes és jogi személy joga, amennyiben azt a törvény által nem tiltott módon szerezték.

A törvény betűje

Ukrajna polgárjogi kódexe, 328. c. A tulajdonjog megszerzésének alapjai.

1. A tulajdonjog a törvény által nem tiltott alapokon szerzhető meg, a többi között tranzakciók révén.

2. A tulajdon jogosan megszerzettnek tekintendő, ha más nem következik a törvényből, vagy a jog megszerzését nem nyilvánítja törvénytelennek a bíróság.

A tulajdonjog létrejöhet bizonyos jogi tények meglétéből, amelyek elsődlegesekre és származtatottakra oszthatók.

Az **elsődleges** alapokon a tárgyra vonatkozó tulajdonjog először jön létre, vagy az előző tulajdonosok akaratától függetlenül

Újnan létrehozott vagyon

Az általánosan hozzáférhető természeti javak kisajátítása

Gazdátlan háziállat

A tulajdonjog **származtatott** alapokon a korábbi tulajdonos akarata révén jön létre

Adásvétel

Csere

Örökség

Önellenőrzés

Töltsétek ki a táblázatot!

A tulajdonjog megszerzésének alapja	Élethelyzet
	A 15 éves Vaszil éjszaka kifogott egy hét kilogrammos csukát a tóból
	Andrij átadott egy ritka hanglemezt az osztálytársának, amiért tőle megkapta egy folyóirat 2008-as évfolyamának összes példányát

A tulajdonjog megszerzésének alapja	Élethelyzet
	Katerina hazavitt egy kiscicát, amelyik a szomszéd utcában kóborolt
	Artem születésnapjára egy sportkerékpárt kapott a szüleitől
	A nyári szünetben Jevhen napi 12 órát dolgozva saját számításai alapján elkészített egy barométert, ami meglehetősen pontosan előre jelezte az időjárás változásait

4. Milyen jogokkal rendelkeznek a nem nagykorú tulajdonosok

A természetes személyek polgárjogainak mértéke a tevékenység formájától függ.

Törvényi norma

Ukrajna polgárjogi kódexe, 30. c. A természetes személy polgárjogi cselekvőképességének minősül:

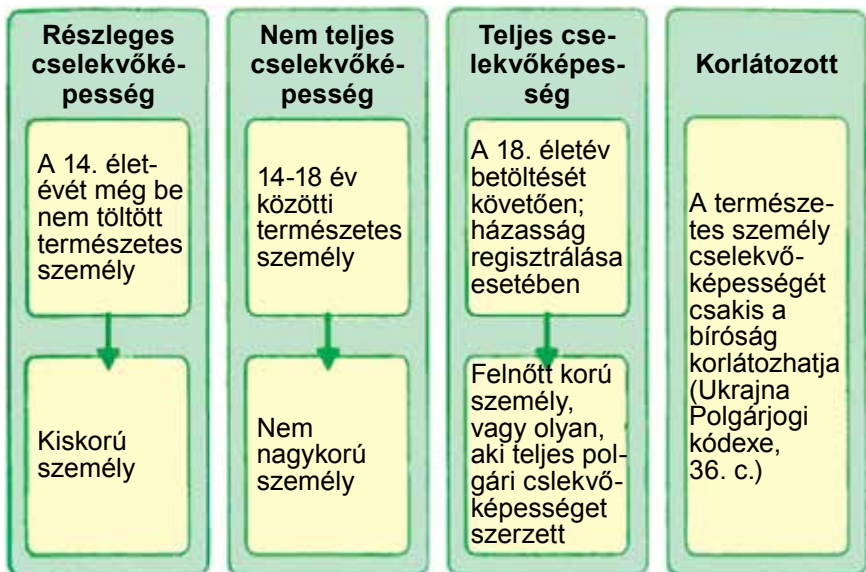
- arra való képessége, hogy tevékenységével polgári jogokat szerezzen magának;
- önállóan megvalósítani azokat;
- arra való képessége, hogy tevékenységével polgári kötelességeket szerezzen magának;
- önállóan teljesíteni azokat;
- felelősséget visel azok nem teljesítése esetén.

A polgárjogi cselekvőképesség a személy törvény által meghatározott életkorának betöltésekor lép életbe. A polgárjogban a természetes személyeket a cselekvőképességük mértéke alapján különböztetik meg.

Kíváncsiaknak

A teljes polgári cselekvőképességet megkaphatja az a 16. életévét betöltött természetes személy, aki munkaszerződéssel dolgozik, valamint az a kiskorú is, akit gyermek apjaként vagy anyjaként tartanak nyilván. Az ilyen fajtájú cselekvőképesség odaítélése a gyámhatóság szerveinek döntése alapján születik az érdekelt személy kérelmére, a szülők (örökbefogadók) írásos beleegyezésével. A beleegyezés hiányában a teljes polgári cselekvőképességet bírósági határozattal lehet elnyerni.

A teljes polgári cselekvőképességet megkaphatja az a 16. életévét betöltött természetes személy, aki vállalkozói tevékenységet kí-

ván folytatni. A szülők (örökbefogadók), gyámok vagy a gyámhatóság írásos beleegyezésével az ilyen természetes személyt vállalkozóként lehet regisztrálni.

A még nem nagykorú tulajdonosok ugyanolyan jogokkal rendelkeznek, mint a kiskorúak, mégpedig:

- önállóan *végezhetnek kisebb mindennapi tranzakciókat* (ezzel a fogalommal a következő paragrafusban ismerkedhetek meg, a tranzakció akkor minősül mindennapinak, ha a személy mindennapi szükségleteit elégíti ki, megfelel a fizikai, szellemi vagy szociális fejlődésének és nem nagy értékű tárgyra vonatkozik);
- *megvalósíthatnak* az intellektuális, alkotó tevékenységre vonatkoztatott *személyes nem vagyoni jogokat*, amelyeket a törvény véd.

Ezenkívül a kiskorú személyeknek joguk van:

- önállóan rendelkezni a fizetésük, ösztöndíjuk vagy más bevételeik felett;
- önállóan megvalósítani az intellektuális, alkotói tevékenységükkel kapcsolatos jogaikat;
- jogi személyek tagjainak (alapítóinak) lenni;
- önállóan bankbetéti szerződést kötni és rendelkezni a betét felett, amelyet a saját nevére fizetett be;
- a nem nagykorú személy más tranzakciókat is végezhet a szülei (örökbefogadói) vagy gyámja beleegyezésével. Elegendő jogalap megléte esetén a bíróság a szülők (örökbefoga-

dók), gyámok, gyámhatóság kérvénye alapján korlátozhatja a nem nagykorú személy jogát a fizetése, ösztöndíja vagy más bevétele fölötti önálló rendelkezés jogát illetően.

Önellenőrzés

Jelöljétek meg az alábbi szituációk közül azokat, amelyekben a kiskorú (nem nagykorú) személyeknek joguk van egyedül rendelkezniük a tulajdonuk felett, valamint azokat, amelyekben a szülők beleegyezése szükséges ehhez.

A munka befejeztével végezzetek Önellenőrzést a normatív-jogi bázisra támaszkodva!

A szituáció sorszáma, amelyben a kiskorú (nem nagykorú) személyeknek joguk van egyedül rendelkezniük a tulajdonuk felett, tranzakciókat végezni	A szituáció sorszáma, amelyben a kiskorú (nem nagykorú) személyeknek szülői beleegyezés szükséges a tulajdonuk feletti rendelkezéshez, tranzakciók végzéséhez
Sorszám	Sorszám

Szituációk

1. A 15 éves Danilo ösztöndíjából mobiltelefont vásárolt.
2. A 11 éves Andrij egy gépkocsit ajándékozott a nagynénjének, amelyet a nagyapjától örökölt.
3. A 14 éves Volodimir egy CD-gyűjteményre cserélte kerékpárját, amit újévi ajándékként kapott nagymamájától.
4. A 10 éves Olenka a neki ajándékozott pénzt átadta az Afrikai Országokat Támogató Alapnak.
5. A 16 éves Artem a találmányaért kapott pénzből lakást vásárolt.

Házi feladat

A 15 éves Szvitlana a nyári szünidőben általa megkeresett pénzből arany fülbevalót vett magának, a nagymamájától kapott 200 hrivnyából pedig aranygyűrűt. Később eladta a fülbevalóit a barátnőjének, a 18 éves Olgának. Szvitlana szülei tudomást szerezve erről keresetet nyújtottak be a tranzakciók semmissé nyilvánítása céljából.

Ítéljétek meg a szituációt jogi szempontból az alábbi algoritmus szerint:

- Hány tranzakció történt?
- Mely tranzakciókhoz elegendő Szvitlana polgári cselekvőképessége és melyekhez szükséges szülei beleegyezése?
- Milyen határozatot hoz a bíróság minden egyes konkrét esetben?
- Vonjátok le az adott szituációra vonatkozó általános következtetést, figyelembe véve az ügy erkölcsi vetületét.

14. §. A polgári jogi szerződésekről

Elvárásaink

- Megmagyarázni, mi a szerződés, megnevezni a polgári jogi szerződés fajtáit.
- Elmondani, ki és hogyan köt szerződéseket.
- Elemezni egy típusszerződés mintáját, tisztázva a tárgyát, feleit és tartalmát.
- Megoldani azokat a helyzeteket, amelyek nem nagykorúak szerződéskötésekor alakulhatnak ki.

1. Mik a polgári jogi szerződések

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A személy tevékenységét, amely polgári jogok és kötelességek megszerzésére, megváltoztatására vagy megszüntetésére irányul, tranzakciónak nevezzük. Ez a legelterjedtebb alapja a polgári jogok és kötelességek létrejöttének. A tranzakció, ukrán szóval *pravocsin*, amit korábban a 20-30-as évek ukrán törvényhozásában használtak és teljes egészében azonos a „szerződés” terminussal, amit az 1963-as polgárjogi kódexben alkalmaztak.

Ez a fogalom szélesebb, mint a szerződés fogalma. A tranzakció lehet egyoldalú (például, végrendelet, jutalomra tett nyilvános ígéret, megbízás), valamint két- és többoldalú (például adásvételi szerződés). Éppen a két- vagy többoldalú tranzakciók viselik a *szerződés* nevet. A tranzakciókról később tanultok majd részletesebben, idén pedig a polgári jogi szerződések fajtáival ismerkedtek meg.

A kötelességek létrejöttének legelterjedtebb alapja a szerződés.

Törvényi norma

Szerződés – két vagy több személy egyeztetett akaratnyilvánítása, amely a polgári jogviszonyok kialakulására, megváltoztatására vagy megszüntetésére irányul.

A szerződés megkötéséhez nem csak a felek akaratának megfelelő cselekvés szükséges, de az ilyen tevékenység egyeztetett volta is, amelyet megállapodásuknak köszönhetően érnek el. Léteznek egyoldalú szerződések, amelyekben az egyik fél kötelezettséget vállal a másikkal szemben, az pedig a saját részről csupán követelési joggal bír. Azonban a legtöbb szerződés kétoldalú, például a barterszerződés, a vagyonszerzés. A többoldalú tranz-

akció megvalósításához három vagy több fél egyeztetett akaratú tevékenysége szükséges, amely a létrehozására irányul (például szerződés a közös tevékenységről, alapítói szerződés).

A szerződéseket a következő ismérvek alapján jellemzik:

A forma függvényében	A tartalom függvényében	A szerződés időtartamának függvényében
<ul style="list-style-type: none"> • Szóbeli • Egyszerű írásos • Írásos, közjegyzői hitelesítéssel 	<ul style="list-style-type: none"> • Adásvételi • Ajándékozási • Élete végéig szóló eltartási • Bérleti • Kölcsön • Kivitelezési • Megőrzési • Biztosítási • Megbízási és egyéb 	<ul style="list-style-type: none"> • Határozott idejű szerződés • Határozatlan idejű szerződés

Közös munka

Végezzétek el a feladatot az algoritmus szerint:

- keressétek meg az általatok választott szerződés meghatározását A törvény betűje rubrikában;
- a meghatározás alapján tisztázzátok a konkrét szerződés feleit;
- töltsétek ki a táblázat sorait a táblán (a táblázatnak a táblán és a füzetekben is ott kell lennie);
- miután ki lesz töltve a táblázat, ellenőriztétek a feladat mögöttetek ülő páros általi megoldásának helyességét („dominó-effektus”);
- a makett és az összeállított táblázat alapján alkossátok meg két-három szerződés meghatározását;
- ellenőriztétek a meghatározás modellezésének helyességét a polgári jogi kódex cikkelyei alapján.

A polgári jogi szerződés elnevezése	Az egyik fél	A másik fél
Adásvétel		
Csere (barter)		
Ajándékozás		
Járadék		

A polgári jogi szerződés elnevezése	Az egyik fél	A másik fél
Élethosszig tartó eltartás (felügyelet)		
Bérlés		
Hitel		
Alvállalkozói		
Szolgáltatási		
Adásvételi !!HIBA-2szervan!!		
Szállítási		
Megőrzési		
Kölcsön		

Makett a szerződés meghatározásának szerkesztéséhez

A törvény betűje

Ukrajna polgári jogi kódexe

665. c. Az adásvételi szerződés szerint az egyik fél (az eladó) átadja, vagy kötelezettséget vállal a vagyon (áru) átadására a másik fél (a vevő) tulajdonába, a vevő pedig átveszi, vagy kötelezettséget vállal a vagyon (áru) átvételére, valamint bizonyos pénzösszeg kifizetésére.

715. c. A csereszerződés (barter) szerint mindegyik fél kötelezettséget vállal, hogy a másik fél tulajdonába átad egy bizonyos árut egy másikért cserébe. A csereszerződés mindegyik fele annak az árunak az eladója, amelyiket cserébe bocsát és vevője annak az árunak, amit cserébe kap.

717. c. Az ajándékozási szerződés szerint az egyik fél (az ajándékozó) átad vagy kötelezettséget vállal arra, hogy a jövőben a másik fél (a megajándékozott) tulajdonába bizonyos vagyont (ajándékot) ingyen átad.

731. c. A járadékszerződés szerint az egyik fél (a járadék átvevője) a másik fél (a járadék fizetője) tulajdonába vagyont ad át, a járadék fizetője pedig ezért cserébe kötelezettséget vállal arra, hogy rendszeresen fizeti az átvevőnek a járulékot bizonyos pénzösszeg, vagy egyéb juttatás formájában.

774. c. Az élethosszig tartó eltartási (felügyeleti) szerződés szerint az egyik fél (a jogosult) átadja a másik fél (a kötelezett) tulajdonába a lakóházat, lakást vagy annak egy részét, más ingatlan vagy ingó vagyont, amely jelentős értékkel bír, amiért cserébe a kötelezett vállalja a jogosult eltartását és (vagy) élethosszig tartó felügyeletét.

759. c. A bérleti szerződés szerint a bérbeadó átadja vagy kötelezettséget vállal arra, hogy bizonyos időtartamra bérleti díj fejében használatba adja a bérlőnek a vagyont.

827. c. A kölcsönszerződés szerint az egyik fél (a kölcsönt nyújtó) ingyen átadja vagy kötelezettséget vállal arra, hogy használatba átadja a másik félnek (a felhasználónak) a tárgyat egy meghatározott időre.

837. c. Az alvállalkozói szerződés szerint az egyik fél (az alvállalkozó) saját kockázatára vállalja, hogy bizonyos munkát végez a másik fél (a megrendelő) által kitűzött feladatnak megfelelően, a megrendelő pedig kötelezettséget vállal arra nézve, hogy az elvégzett munkát átveszi és kifizeti.

901. c. A szolgáltatási szerződés szerint az egyik fél (a végrehajtó) kötelezettséget vállal, hogy a másik fél (a megrendelő) által kitűzött feladatnak megfelelően szolgáltatást nyújt, amely meghatározott tevékenység végzése közben kerül felhasználásra, a megrendelő pedig kötelezettséget vállal arra nézve, hogy a végrehajtónak kifizeti az említett szolgáltatást, ha a szerződés nem irányoz elő mást.

909. c. A szállítási szerződés szerint az egyik fél (a szállító) kötelezettséget vállal, hogy a másik fél (a szállítmány feladója) által rábízott szállítmányt kézbesíti a célállomásra és átadja azt a szállítmány átvevésére jogosult személynek (a címzettnek), a feladó pedig kötelezettséget vállal arra nézve, hogy a szállítmány kézbesítéséért kifizeti a megállapított díjat.

936. c. A megőrzési szerződés szerint az egyik fél (a megőrző) kötelezettséget vállal, hogy a másik fél (a letétbe helyező) fél által átadott tárgyat megőrzi, és épségben visszajuttatja a letétbe helyezőnek.

1046. c. A kölcsönszerződés szerint az egyik fél (a kölcsönadó) a másik fél (a kölcsönt felvevő) tulajdonába pénzeszközöket vagy egyéb, nemük szerint meghatározott tárgyakat ad, a kölcsönt felvevő pedig kötelezettséget vállal, hogy a kölcsönt adónak visszaad ugyanannyi pénzeszközt vagy ugyanolyan mennyiségű, azonos nemű és minőségű tárgyat.

2. Hogyan kell szerződést kötni

Mivel a szerződés két vagy több személy közös akaratának kifejezése, megkötése az egyik fél javaslatával (oferty) kezdődik arról, hogy szerződést kössenek és fogadják el a másik fél aján-

latát (accept). Az ajánlatot tevő fél az ajánlattevő, a másik az azt elfogadó fél.

Ahhoz, hogy a szerződés érvényes legyen, be kell tartani bizonyos feltételeket:

- a tranzakciót végző személynek megfelelő polgári cselekvőképességgel kell rendelkeznie;
- a szerződés formájának a törvény által meghatározottnak kell lennie (szóbeli, írásos, közjegyző által hitelesített írásos, egyes szerződésfajtáknál állami regisztráció is szükséges);
- a résztvevő akarata kifejezésének szabadnak és belső akaratának megfelelőnek kell lennie.

A törvény betűje

Ukrajna polgárjogi kódexe, 638. c. Szerződéskötés.

A szerződés megkötöttnek tekintendő, amennyiben a felek a megfelelő formában egyezsége jutottak a szerződés összes lényeges körülményét illetően. A szerződés lényeges körülményei közé tartozik a szerződés tárgyának körülménye, azok a körülmények, amelyeket a törvény lényegesekként határoz meg, vagy amelyek az adott típusú szerződésekhez szükségesek, valamint mindazon körülmények, amelyek kapcsán legalább az egyik fél kérelme alapján egyetértésnek kell születnie.

A felek szabadok a szerződéskötést illetően és a szerződés feltételeinek meghatározásában, számításba véve a polgári jogi kódex, más polgári jogi okiratok, valamint az ésszerűség és igazságosság követelményeit.

A szerződés tartalmát azok a feltételek alkotják, amelyek szerint a felek közötti megfelelő szerződés megkötött. A feltételek között megkülönböztetik azokat, amelyeket a felek belátása szerint határoztak meg, és egyeztették azokat, valamint azokat, amelyek kötelezőek a megfelelő polgári jogi törvényeknek megfelelően.

A szerződés megkötése pillanatának azt tekintik, amikor a javaslattevő választ kapott a javaslat elfogadásáról. Amennyiben a polgári törvénykezésnek megfelelően a szerződéskötéshez szükséges bizonyos vagyont átadása vagy cselekedet megtétele, a szerződés megtörténtnek számít. A közjegyzői hitelesítést vagy állami regisztrációt, szükség esetén mindkettőt igénylő szerződés az állami regisztráció megtörténtének pillanatától számít megkötöttnek.

Közös munka

Elemezzétek a típus szerződés mintáját tárgya, felei és tartalma szerint! Modellezzétek a szerződéskötési procedúrát, mutassátok be a munkátokat!

Kamatmentes kölcsönszerződés

város _____ 20__ év

_____ (a továbbiakban kölcsönt nyújtó),
(a vállalat, intézmény, szervezet neve)

amely _____ alapján tevékenykedik, egyrészt,

és _____ (a továbbiakban kölcsönt felvevő)
(a vállalat, intézmény, szervezet neve)

_____ személyében,
(beosztás, Vezeték-, utó- és apai név)

másrészt, megkötötték jelen kölcsönszerződést (a továbbiakban – Szerződést) az alábbiakról:

1. A SZERZŐDÉS TÁRGYA

1.1. Jelen Szerződés szerint a Kölcsönt nyújtó a Kölcsönt felvevő tulajdonába adja a Szerződés által megállapított pénzeszközt, a Kölcsönt felvevő pedig kötelezettséget vállal arra, hogy megadja azt a Kölcsönt nyújtónak.

2. A KÖLCSÖN ÖSSZEGE ÉS A KAMATOK

2.1. A kölcsön összege a Szerződés szerint _____
_____ (_____) hrn.

2.2. Jelen Szerződés szerint kamatok nem kerülnek felszámolásra, és nem kerülnek kifizetésre.

3. A KÖLCSÖNNYÚJTÁS RENDJE

3.1. A Kölcsönt nyújtó nem készpénzben átutalja a kölcsön összegét a Kölcsönt felvevő folyószámlájára.

4. A KÖLCSÖN VISSZAFIZETÉSÉNEK HATÁRIDEJE

4.1. A kölcsön visszafizetésének határideje _____ naptári nap a kölcsön összegének átadásától számítva.

5. AKÖLCSÖN ÖSSZEGE VISSZAFIZETÉSÉNEK RENDJE

5.1. A Kölcsönt nyújtó köteles visszafizetni a kölcsön összegét a Szerződés 4.1. pontjában megállapított határidő utolsó napján.

5.2. A kölcsön összegét a Kölcsönt nyújtó folyószámlájára történő átutalással kell megadni.

5.3. A kölcsön visszafizetése napjának a kölcsön összegének a Kölcsönt nyújtó folyószámlájára való beszámítása tekintendő.

6. A KÖLCSÖNT FELVEVŐ FELELŐSSÉGE

6.1. A kölcsön visszafizetése határidejének elmulasztásáért a Kölcsönt felvevő büntetést fizet a meg nem adott kölcsön összegének _____ %-a mértékében.

6.2. A kölcsön határidőn túli visszafizetésekor a Kölcsönt felvevő a Szerződés 6.1. pontjában rögzített büntetésen túl évi _____ % mértékű kamatot fizet a meg nem adott összeg teljes határidőt túllépő időtar-

tamából kiindulva. Emellett a kölcsönt felvevő köteles visszafizetni a kölcsön összegét, megnövelve azt az inflációs indexel a határidő-túllépés teljes időtartamára vonatkoztatva.

7. A SZERZŐDÉS ÉRVÉNYESSÉGÉNEK IDEJE ÉS EGYÉB FELTÉTELEK

7.1. Jelen Szerződés attól fogva lép érvénybe, hogy a Kölcsönt nyújtó átadja a Kölcsönt felvevőnek a kölcsön összegét és a Kölcsönt felvevő Szerződéses kötelezettségeinek teljes végrehajtásáig tart.

7.2. A kölcsön visszafizetésének 4.1. pontban rögzített határideje a felek beleegyezésével meghosszabbítható, amit a Szerződéshez csatolt pótlólagos megállapodással válik hivatalossá.

8. A FELEK REKVÍZITUMAI

Kölcsönt nyújtó

Kölcsönt felvevő

/_____
(aláírás) P.H.

/_____
(aláírás) P.H.

3. Milyen szerződéseket köthetnek a kiskorúak

A 14 és 18 év közötti természetes személyeknek joguk van szerződéseket kötni. A kiskorúak önállóan rendelkezhetnek a fizetésük, ösztöndíjuk vagy más bevételük felett; önállóan köthetnek bankbetét (számla) szerződést és rendelkezhetnek a betétjük felett, amit a saját nevükön helyeztek el. Ez azt jelenti, hogy a kisebb mindennapi tranzakciókon túl, például 1 kg édesség, füzetek, labda, CD megvásárlása, játék, könyv ajándékozása szülői (örökbefogadói) vagy a gyám beleegyezésével történhet.

A kiskorú személy közlekedési eszközökkel vagy ingatlanal kapcsolatos tranzakciójához a szülők (örökbefogadó) vagy a gyám közjegyző által hitelesített beleegyezése szükséges.

A kiskorú személy a pénzintézetbe a nevére más személy által utalt pénzeszközökkel a szülők (örökbefogadó) vagy a gyám beleegyezésével rendelkezhet.

A kiskorú személy által véghezvitt tranzakcióhoz meg kell szerezni bármelyik szülő (örökbefogadó) vagy gyám beleegyezését. Amennyiben az a szülő (örökbefogadó) ellenzi azt, akivel a kiskorú személy él, a tranzakció a gyámügyi hatóság engedélyével vihető végbe.

Elegendő alap megléte esetén a szülők (örökbefogadó) vagy gyám, a gyámügyi hatóság kérelmére a bíróság korlátozhatja a kiskorú személy fizetése, ösztöndíja vagy más bevétele feletti rendelkezési jogát, vagy megfoszthatja ettől a jogtól. A bíróság

akkor nyilváníthatja semmisnek a döntését ezen jog korlátozásáról vagy megvonásáról, ha megszűntek azok a körülmények, amelyek a döntés meghozatalának alapjául szolgáltak.

Amennyiben a kiskorú személy olyan szerződést kötött, amely túllép a polgári cselekvőképessége határain, akkor az semmisnek nyilvánítható. A tranzakció csakis bírósági úton nyilvánítható semmisnek. A jogtudományban az ilyen szerződéseket a szubjektumok összetétele miatti hibás tranzakciónak nevezik.

A törvény betűje

Ukrajna polgárjogi kódexe, 222. c. A kiskorú személy polgárjogi cselekvőképességének határain túllépő tranzakció elkövetésének jogi következményei.

1. A tranzakciót, amelyet a kiskorú személy a polgári jogi cselekvőképessége határain túl követett el a szülők (örökbefogadók), gyám beleegyezése nélkül, később általuk érvényesnek ismerhető el.

2. A tranzakciót, amelyet a kiskorú személy a polgári jogi cselekvőképessége határain túl követett el a szülők (örökbefogadók), gyám beleegyezése nélkül a bíróság által semmisnek nyilvánítható egy érintett személy keresete alapján.

3. Ha az érvénytelen tranzakcióban részt vett mindkét fél kiskorú személy, akkor mindegyikük köteles természetben visszaszolgáltatni a másik félnek a már megkapott vagyont. Amennyiben nem lehetséges a megkapott vagyontárgyat természetben visszaszolgáltatni, akkor a kártalanítás pillanatában érvényes árak szerint kell megtéríteni az értékét.

Amennyiben a kiskorú személy nem rendelkezik elegendő eszközzel a kártalanításra, akkor a szülők (örökbefogadó) vagy a gyám köteles megtéríteni a kárt, amennyiben saját hibás viselkedésükkel elősegítették a tranzakciót vagy a vagyonvesztést, ami a tranzakció tárgyát képezte.

Milyen következményei lesznek annak, ha a bíróság érvényteleníti a tranzakciót?

Oldjátok meg a helyzetet!

A normatív dokumentumokra támaszkodva készítsétek el a szituációk megalapozott jogi elemzését.!

1. A családban két kiskorú él. Az idősebbik fiú, Ilja, 11-es, a fiatalabb leány, Szvitlána a 9. osztályban tanul. Amikor a szülők kéthetes kiküldetésbe utaztak, Ilja a barátjának ajándékozta a mopedjét, mivel motorkerékpárt akart venni, Szvitlána pedig elcserélte az édesanyja aranygyűrűjét egy mobiltelefonra.

2. Anasztázia (16 éves) piaci árusként dolgozott és a magánvállalkozó Viktortól fizetést kapott. A pénzét drága kozmetikai cikkekre és parfümökre költötte. Anasztázia édesanyja azzal a követeléssel fordult a munkaadójához, hogy neki adja a lánya fizetését, mivel abból téli holmit szeretne venni neki.

Milyen szervhez kellett volna fordulnia az édesanyjának a probléma megoldása érdekében? Milyen döntést kell hoznia az adott szervnek?

Házi feladat

Válasszatok ki 1-2 (max. 2 perces) jelenetet rajz- vagy játékfilmekből, ahol szerződéskötés történik (például, Hárman Prosztokvasinóból – a tehén bérlése, No, várj csak! – virág ajándékozása a Nyúlnak, Vrungel kapitány kalandjai – strucctojás eladása, Ivan Vasziljovics szakmát változtat – alkatrészek vásárlása). Készüljete fel a film bemutatására az osztályban (ha erre meg van a technikai lehetőség) és értékeljétek a jog betartását a szerződéskötéskor. fejtsétek ki hozzáállásotokat a polgárjogi szerződések betartásának fontosságához.

15. §. Hogyan kell megvédeni a személyes nem vagyoni és vagyonjogokat

Elvárásaink

- Megkülönböztetni a személyes nem vagyoni és vagyonjogokat, példákat hozni ezekre.
- Megnevezni a polgárjogi felelősség alapjait.
- A minta alapján kereseti kérvényt összeállítani és modellezni a polgári jogok védelmének eljárását (procedúráját) a bíróságon.
- Elemezni a kiskorú és még nem nagykorú személyek polgári felelősségével kapcsolatos jogi szituációkat.

1. Hogyan kell megvédeni a személyes nem vagyoni és vagyoni jogokat

A polgárjogi viszonyok nem homogének. Megkülönböztetik a nem vagyoni és vagyoni jogokat.

Minden személynek joga van a polgári jogai és érdekei védelmére azok megsértése, el nem ismerése vagy ellenük való fellebbezés esetén.

Személyes nem vagyoni jogok

Azok tartoznak közéjük, amelyek a személyhez kötődnek, tőle elválaszthatatlanok

Például egészség, élet, becsület, méltóság, üzleti hírnév, név, szerzőség, az irodalmi, művészeti, tudományos alkotás szabadsága, levéltitok, a foglalkozás fajtájának megváltoztatása, valamint más javak.

Vagyoni jogok

Az anyagi értékek (vagyon) tulajdonlásával, használatával és a vele való rendelkezéssel kapcsolatban jönnek létre

Például a tulajdonjog és más anyagi javak. Tulajdonjog a személy joga a tárgyra (a vagyonra), amelyet a törvénynek megfelelően, a saját akaratából valósít meg.

A polgári jogok védelme

Bírósági úton

A polgári jogok védelme kérdésének vizsgálata alapjául a bíróság által az érdekelt személy másik személyre vonatkozó bírósághoz benyújtott kereseti kérelme szolgál, ezért ezeket a védelmi módszereket keresetinek nevezik. Keresettel fordulhat a bírósághoz bármely érdekelt személy, aki jog- és cselekvőképes.

Közigazgatási rend szerint

Ukrajna elnöke megvalósítja a polgári jogok védelmét az Alkotmány által meghatározott jogkörökön belül.

- A személynek jogában áll az ügyészé, az állami végrehajtó hatalmi vagy a helyi önkormányzati szervekhez fordulni a polgári jogai védelmében.
- A közjegyzők a tartozást bizonyító dokumentumon eszközölt végrehajtási felirat révén valósítják meg a védelmet.

Önvédelmi jog (a szükséges önvédelem)

Ukrajna alkotmánya, 55. c. Mindenkinek jogában áll bármilyen törvény által nem tiltott eszközzel megvédeni a jogait és szabadságjogait megsértésükkel és törvénytelen cselekedetekkel szemben.

Léteznek a polgári jogok megvédésének más módszerei is. A jogokat a gyámhatóság, az anyakönyvi hivatal, a munkaügyi bizottságok, társadalmi szervezetek védik.

Önellenőrzés

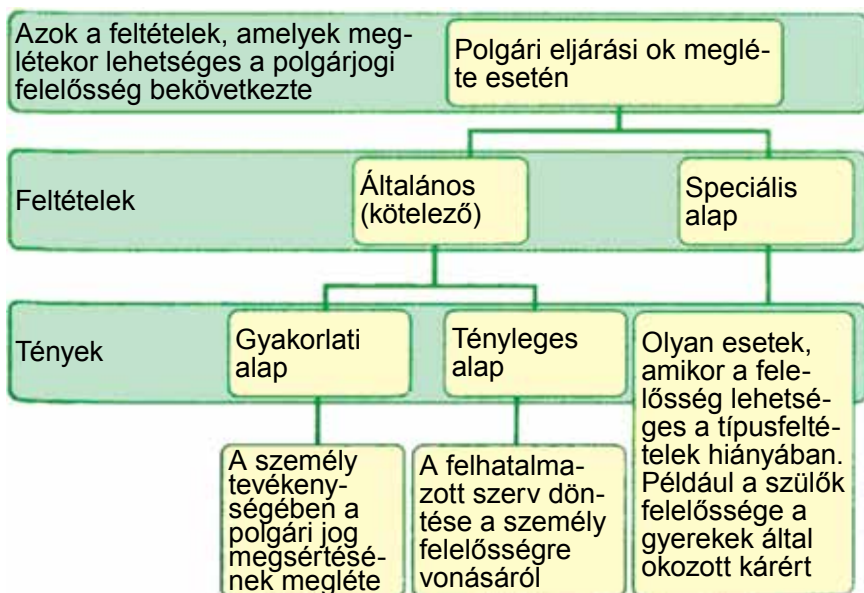
Mely esetekben sértették meg a nem vagyoni jogokat, és mikor sérültek a vagyoni jogok. Mutassatok rá, hogy a személy melyik konkrét joga sérült.

1. A 9. osztályos Mikola apja az egész osztály jelenlétében lúzernek nevezte a tanárnőt, amiért a fia sorozatos mulasztásai miatt behívatta őt az iskolába.

2. A beszállító összecszerélte a megrendeléseket és az állatkereskedésbe néhány zsák madáreledelt szállított macskaeledel helyett.

3**Szabadságra utazva a házaspár a lakáskulcsot a mester-nél hagyta megbeszélte vele, hogy háromhetes távollétük alatt befejezi a tatarozást a nappaliban. Visszatérve azt látták, hogy el sem kezdődött a munka.

2. A személy polgárjogi felelőssége

Törvényi norma

Polgárjogi felelősség – vagyoni jellegű kényszerítő intézkedés, ami biztosítja a megsértett polgári jogok megújítását és nevelési céllal negatív következményeket okoz az azokat megsértőnek, valamint ösztönzi a megfelelő viselkedést.

Közös munka

A minta alapján állítsatok össze keresetlevelet (tetszés szerint más szituáció is választható). A munka befejezésekor válasszátok meg a Bírót, a Felperest, az Alperest, az Ügyvédeket, a felperes Tanúit, az alperes Tanúit, a Megfigyelőket! Modellezzétek a polgári jogok megvédését a bíróságon az összeállított keresetlevél szerint!

Keresetlevél (minta)

A _____ járásbírósághoz
_____ megye

Felperes _____
(Vezeték-, utó- és apai név)

aki a következő lakcímen él: utca _____, _____ ház, _____ lakás,
_____ város, _____ megye,
irányítószám _____

Alperes _____
(Vezeték-, utó- és apai név)

aki a következő lakcímen él: utca _____, _____ ház, _____ lakás,
_____ város, _____ megye,
irányítószám _____

A kereset ára: _____

Keresetlevél

az ajándékozási szerződés semmissé nyilvánításáról

A férjem halálát követően, ami „___” _____ 200__ évben következett be, egyedül éltem. Nemrég betöltöttem a ___ életévetem, gyakran betegeskedem, és külső gondoskodásra szorulok.

_____ városban él az unokám _____. 200__ elején felajánlotta nekem a gondozási, étkeztetési szolgáltatásait, a házam és a háztáji gazdaság megfelelő szintű fenntartását. Ezért cserébe arra kért, hogy írassam rá a _____ város _____ utca _____ szám címen található, tulajdonomban lévő házat.

Én beleegyeztem ebbe és „___” _____ 200__ évben szerződést kötöttem vele _____ városi állami közjegyzői irodában, amelynek

szövegét nem olvastam el, úgy véelve, hogy benne foglaltatik minden jog és kötelesség, amiben vele megegyeztünk.

A szerződéskötést követő első négy hónapban az Alperes lelkiismeretesen teljesítette a kötelességeit, de idén januártól megszüntette az élelmezésemet és a gondozásomat, és Oroszországba utazott dolgozni.

Elutazását követően újra magamra maradtam és kénytelen voltam segítségért fordulni a másodfokú unokahúgomhoz _____, aki beleegyezett abba, hogy gondoz engem azzal a feltétellel, hogy élethosszig tartó eltartási szerződést kötök vele. Nekem ez megfelelt, és elkezdtem összegyűjteni a szerződés megkötéséhez szükséges dokumentumokat. Amikor _____ város technikai leltári irodájában (BTI) megkaptam a házról szóló dokumentumokat, megtudtam, hogy valójában ajándékozási szerződést kötöttem a Felperessel, amit én nem óhajtottam.

Ukrajna polgárjogi kódexe 2. fejezetének 235. c. szerint, amennyiben a felek közötti tranzakció egy másik tranzakció elfedésére született, amit valójában véghezvittek, a felek közötti viszonyokat az a tranzakció szabályozza, amit a felek valójában megvalósítottak.

Úgy hiszem, hogy az ajándékozási szerződés, ami a valós élethosszig tartó eltartási szerződés elfedésére született, látszólagos tranzakció.

Az általam vázolt körülményeket tanúk bizonyíthatják, _____, _____, _____ és mások.

A kifejtettek alapján, Ukrajna PJK 16., 235., 717. c. megfelelően Ukrajna polgárjogi kódexe 1. f. 88. c., 5. p., 6. f. 6. c. által vezérelve

Kérem:

1. Semmissé nyilvánítani a _____ város _____ utca, _____ szám, _____ megye címen található lakóház ajándékozásáról „_____” _____ 200_ évben kötött szerződést köztem és a Felperes között, _____, amelyet a _____ városi állami közjegyzői iroda állami közjegyzője hitelesített.

2. Levonni a Felperestől a javamra a bírósági költségeket.

3. Az előzetes bírósági ülés során dönteni a következő tanúk meghallgatásáról:

– _____, aki a következő címen él: _____ utca, _____ szám, _____ város, _____ megye,

– _____, aki a következő címen él: _____ utca, _____ szám, _____ város, _____ megye,

– _____, aki a következő címen él: _____ utca, _____ szám, _____ város, _____ megye.

Mellékletek:

1. Az ajándékozási szerződés két másolata.
2. Kórházi igazolás.
3. Igazolás technikai leltári irodájából (BTI).
4. Nyugta a bírósági illeték befizetéséről.
5. Nyugta az ügy kivizsgálása információs-technikai biztosítási költségeinek befizetéséről.
6. A kérelemlevél másolata.

„___” _____ 200_ év _____ (vezeték-, utó- és apai név)

3. A kiskorú és a még nem nagykorú személyek polgárjogi felelőssége

A nagykorúságukat még el nem ért személyek felelőssége az életkoruktól függ. A kiskorú személyek nem alanyai a polgárjogi felelősségnek, mivel csak korlátozottan cselekvőképesek.

A törvény betűje

Ukrajna polgári jogi kódexe

A 31. c. a 14 év alatti természetes személy részleges polgári cselekvőképessége.

A kiskorú személy nem felel az általa okozott kárért.

A 1178. c. A kiskorú által okozott kár megtérítése.

A kiskorú (a 14. életévét be nem töltött) személy által okozott kárt a szülei (örökbefogadói) vagy gyámja téríti meg, illetve más természetes személy, aki törvényes alapokon neveli a kiskorú személyt, hacsak nem bizonyított, hogy a kár nem a kiskorú személy lelkiismeretlenül megvalósított nevelése, felügyelete, vagy annak elmulasztásának az eredménye.

Amennyiben a kiskorú személy a kárt akkor okozta, amikor a tan-, egészségügyi, vagy egyéb intézmény felügyelete alatt állt, amelynek kötelessége felügyeletet gyakorolni, valamint olyan személy ellenőrzése alatt, akinek szerződés alapján folytatja a kiskorú felügyeletét, ezen intézmények és személy köteles megtéríteni a kárt, amennyiben nem bizonyított, hogy a károkozás nem az ő hibájukból történt.

A még *nem nagykorúak*, ám nem teljes cselekvőképességgel rendelkező személyek általános alapokon felelnek a károkozásért. Vagyis teljes mértékben meg kell téríteniük a kárt, amennyiben nem bizonyított, hogy a károkozás nem az ő hibájukból történt. Olyan vagyon hiányában, amely elegendő a nem nagykorú személy által okozott kár megtérítésére, a hiányzó részt vagy

a teljes kárt a szülők, vagy az őket helyettesítő személyek térítik meg, ha nem bizonyítják be, hogy a károkozás nem az ő hibájukból történt.

A szülők vagy az őket helyettesítő személyek kártérítési kötelezettsége megszűnik a károkozó személy nagykorúvá válásával, vagy akkor, ha a nagykorúvá válása előtt az általa okozott kár megtérítéséhez elegendő vagyon tulajdonosává válik.

Oldjátok meg a helyzetet!

A 13 éves Viktor, aki a nagymamájával élt, kivágott egy fenyőfát a város főterén, hogy azt Újévkor feldíszítse az otthonukban. A fenyő szállítása közben feltartóztatta őt a rendőrjárőr.

Felelősségre vonják Viktort? Ki viseli a felelősséget abban az esetben, ha Viktor anyja elzárkózik a büntetés kifizetésétől, azal indokolva az álláspontját, hogy a fia a nagymamájával él.

Házi feladat

Készítetek elő beszélgetést a kiskorúak és a még nem nagykorúak polgárjogi felelősségéről (tézisek formájában állítsátok össze a tervet).

16. §. Hogyan kell vagyont örökölni

Elvárásaink

- Megmagyarázni az „örökhagyó”, „örökös”, „végrendelet” szak kifejezéseket.
- Megnevezni a végrendelet érvényességének feltételeit.
- Leírni a törvény szerinti öröklés és az örökséghez való hozzáférés rendjét.
- Elemezni azokat a jogi helyzeteket, amelyeket az öröklési jog szabályoz.

A problematikus kérdés

- Magyarázzátok meg az aforizmát: Soha ne mond azt, hogy ismered az illetőt, amíg nem osztottál meg vele örökséget!

1. Ki az örökhagyó és az örökös

Az öröklési jogok és kötelességek megvalósulása kapcsán létrejövő viszonyokat *öröklési jogviszonyoknak* nevezik. Az öröklési jogviszonyt a polgári jog normái szabályozzák.

A törvény betűje

Ukrajna polgárjogi kódexe. 1216. c. Az öröklés fogalma

Az öröklés – a jogoknak és kötelességeknek **(az örökségnek)** az elhunyt természetes személytől **(az örökgyótól)** más személyekhez **(az örökösökhöz)** való átmenetét jelenti.

1217. c. Az öröklés fajtái.

Az öröklés végrendelet vagy törvény alapján történik.

Önellenőrzés

Ukrajna polgárjogi kódexének 1216. cikkelyére támaszkodva „brain storm” (ötletbörze) módszerrel szerkesszék meg az örökgyó terminus meghatározását!

Az örökség összetevőjéhez tartoznak mindazok a jogok és kötelességek, amelyekkel az örökgyó bírt az örökség megnyitásának pillanatában és amelyek nem szűntek meg a halála következtében.

Nem tartoznak az örökség összetevőjéhez az örökgyó személyétől elválaszthatatlan jogok és kötelességek:

- személyes nem vagyoni jogok;
- jog szövetségekben való részvételre és tagsági jog polgári egyesületekben;
- jog rokkantság és más egészségromlás miatti kár megtérítésére;
- tartásdíjra, nyugdíjra, segélyre és más, törvény által meghatározott kifizetésekre vonatkozó jog.

Törvényi norma

Örökösök lehetnek az örökség megnyitásakor életben lévő természetes személyek, valamint azok a személyek, akik az örökgyó életében fogantak, és az örökség megnyitása után élve születtek. Végrendelet szerinti örökösök lehetnek a jogi személyek és a polgári viszonyok más résztvevői.

Az örökséghez való jog az örökség megnyitásának napján keletkezik.

Nincs joga az örökléshez sem a törvény, sem végrendelet alapján

- Azok a személyek, akik az örökgyót, vagy a lehetséges örökösök közül bárkit megfosztottak az életétől, vagy életére törtek.
- Azok a személyek, akik készakarva akadályozták az örökgyót a végrendelete összeállításában, a hozzá való módosítások elkészítésében, vagy a végrendelet megsemmisítésében

Nincs joga a törvény szerinti örökössé válni

- A szülők azután a gyermek után, akivel szemben megfosztották őket a szülői jogaktól.
- A szülők, nagykorú gyermekek és más személyek, akik elmulasztották az örökhagyó eltartásának kötelezettségét, ha ezt a körülményt a bíróság megállapította.
- Egyik személy a másik után, amennyiben közöttük érvénytelen a házasság, vagy bírósági határozat nyilvánította érvénytelenné.

2. Mi a végrendelet. Hogyan kell összeállítani a végrendeletet

A törvény betűje

Ukrajna polgárjogi kódexének 1233. c. A végrendelet fogalma.

A végrendelet – a természetes személy személyes rendelkezése halála esetén.

A végrendelet bármikor megváltoztatható a végrendelező által, több végrendelet megléte és a köztük lévő különbségek esetén a később összeállított érvényes.

A végrendelet összeállításakor be kell tartani a polgárjogi kódex által meghatározott normákat, különben érvénytelennek kell tekinteni. *Először*, a végrendelezésre a teljes polgárjogi cselekvőképességgel rendelkező személy jogosult. *Másodszor*, a végrendelezésre való joggal személyesen kell élni, képviselő általi eljárás nem megengedett. *Harmadszor*, be kell tartani a végrendelet formájára vonatkozó általános követelményeket.

A végrendelet formájára vonatkozó általános követelmények

A végrendeletet írásos formában állítják össze, összeállítása helyének és időpontjának feltüntetésével

A végrendeletet a végrendelezőnek személyesen kell aláírnia

A végrendeletet a közjegyző vagy más tisztségviselő, hivatalnok hitelesíti. A közjegyző a személy kérésére a szavai alapján feljegyezheti a végrendeletet saját kezűleg, vagy általánosan elfogadott technikai eszközök segítségével. Ebben az esetben a végrendeletet hangosan fel kell olvasnia a végrendelezőnek és azt alá kell írnia

Közös munka

Állítsatok össze végrendeletet, betartva az érvényességéhez szükséges normákat! Készüljetek fel arra, hogy szerepek szerint (Végrendelkező, Közjegyző vagy Tisztségviselő (Hivatalnok) személy**, Tanúk) eljártsszátok a végrendelet összeállításának folyamatát! Ha bonyolítani akarjátok a feladatot, akkor a Közjegyző személye helyett a szerepjátékba a Tisztségviselőt (Hivatalnok) személyt vonjátok be. A feladat elvégzéséhez felhasználhatjátok a polgárjogi kódexet és az alább található A törvény betűje rubrikát.

A törvény betűje

Ukrajna polgárjogi kódexének 1251. c. A végrendelet hitelesítése tisztségviselő, a helyi önkormányzatot képviselő hivatalos személy által.

Amennyiben a településen nincs közjegyző, a végrendeletet, a titkos kivételével, hitelesítheti a helyi önkormányzat megfelelő szervének meghatalmazott tisztségviselője, hivatalos személye.

1252. c. A végrendelet hitelesítése más tisztségviselő, hivatalos személy által.

A kórházi kezelésben részesülő személy, valamint az idősek és rokkantak otthonában élő személy végrendeletét hitelesítheti a főorvos, az orvosi ügyekért felelős helyettes, vagy az adott kórház, más állandó jellegű egészségügyi intézmény ügyeletes orvosa, valamint a kórház vezetője, az idősek és rokkantak otthonának igazgatója.

Az ukrán zászló alatt közlekedő tengeri, folyami hajón tartózkodó személy végrendeletét a hajó kapitánya hitelesítheti.

A kutató- vagy más expedícióban tartózkodó személy végrendeletét az adott expedíció vezetője hitelesítheti.

3. Mi a törvény szerinti öröklés

Ukrajnában egyre többen élnek a végrendelkezés jogával. De hogyan kell meghatározni az örökösöket, amikor nem készült végrendelet? A probléma megoldása érdekében a törvénykezés előírja a törvény szerinti öröklést. Eközben az örökösöket sorrend szerint osztják be, és sorrend szerinti öröklésre nyernek jogot, vagyis minden következő sor jogosult az öröklésre, ha az előző sor örökösei teljes egészében hiányoznak.

1. sor	Az örökgyó gyermekei, beleértve az életében fogantakat, akik halála után élve születtek, az őt túlélő házastárs, valamint a szülei
2. sor	Az örökgyó édestestvérei, nagyanyja és nagypapa, mind apai, mind pedig anyai részről
3. sor	Vér szerinti nagybátyja és nagynénje
4. sor	Azok a személyek, akik az örökség megnyitása előtt legalább öt évvel egy családban éltek az örökgyóval
5. sor	Az örökgyó további rokonai a rokonság hatodik fokáig bezárólag, miközben a közelebbi fokú rokonok megfosztják az örökösödési jogtól a távolabbi fokú rokonokat

Oldjátok meg a helyzetet!

T. állampolgárnak voltak rokonai: felesége, két 14 és 17 éves fia, nagybátyja, leánytestvére és unokaöccse. Halála után kiderült, annak ellenére, hogy folyamatosan azzal fenyegette a fiait, hogy minden vagyonát (lakást, víkendházat Kijev környékén, két autót és egy cipőápoló szereket készítő gyárat) az unokaöccsére hagyja, aki mindig köszöntötte őt a születésnapján, vagy V. szomszédra, akivel esténként dominózott, nem hagyott maga után végrendeletet. Tisztázzátok az örökösök körét, és határozzátok meg, ki és mekkora részt kap az örökségből!

4. Hogyan kell vagyont örökölni

Közös munka

Készítetek emlékeztetőt Hogyan kell vagyont örökölni címmel a fiatalkorú, kiskorú, teljes polgári cselekvőképességgel rendelkező személy részére! A munka elvégzéséhez használjátok A törvény betűje rubrikát! A munka elvégzése után az eredmények az emlékeztetőhöz kapcsolódó kommentár formájában legyenek ábrázolva egy A-1 formátumú papíron, vagy ha van rá lehetőség, multimédiás prezentáció formájában.

A törvény betűje

Ukrajna polgárjogi kódexe

1268. c. Az örökség elfogadása.

1. Az örökösnek joga van a végrendelet vagy törvény szerinti örökség elfogadására, vagy visszautasítására.

3. Az állandó jelleggel az örökhagyóval élő örökös az örökség megnyitásakor olyannak tekintendő, aki elfogadta az örökséget, ha a kódex 1270. cikkelyében meghatározott időpontig nem jelentette ki, hogy lemond róla.

4. A kiskorú, fiatakorú, cselekvőképtelen személy, valamint a polgári cselekvőképességében korlátozott személy olyannak tekintendő, aki elfogadta az örökséget, kivéve a kódex 1273 c. második-negyedik részében meghatározott eseteket.

1269. c. Az örökség elfogadásáról szóló kérvény benyújtása.

1. Az örökhagyóval az örökség megnyitásakor állandó jelleggel nem együtt élő örökösnek, amennyiben el szeretné elfogadni az örökséget, kérvényt kell benyújtania a közjegyzői irodába az örökség elfogadásáról.

2. Az örökség elfogadásáról szóló kérvényt az örökös személyesen nyújtja be.

3. A 14. életévét betöltött személynek joga van szülei vagy a gyámja beleegyezése nélkül is benyújtani az örökség elfogadásáról szóló kérvényt.

4. A kiskorú nevében az örökség elfogadásáról szóló kérvényt a szülei (örökbefogadói) nyújtják be.

1270. c. Az örökség elfogadásának határideje.

Az örökség elfogadására hathónapos határidő van megállapítva, ami az örökség megnyitásának pillanatában kezdődik.

1272. c. Az örökség elfogadási határideje elmulasztásának következményei.

1. Amennyiben az örökös a kódex 1270 c. által meghatározott időtartam során nem nyújtja be a kérvényt az örökség elfogadásáról, úgy tekintendő, mint aki nem fogadta el azt.

2. Azoknak az örökösöknek az írásos beleegyezésével, akik elfogadták az örökséget, az örökség elfogadásának határidejét elmulasztó örökös az örökség elfogadásáról szóló kérvényt benyújthatja az örökség megnyitásának helyén található közjegyzői irodában.

3. Az örökség elfogadásának határidejét nyomós ok miatt elmulasztó örökös keresete alapján a bíróság pótlólagos határidőt állapíthat meg számára, ami elegendő az örökség elfogadásáról szóló kérelem benyújtásához.

1273. c. Jog az örökség elfogadásának visszautasítására.

1. A végrendelet vagy jog szerinti örökös visszautasíthatja az örökség elfogadását a kódex 1270. cikkelyében meghatározott időtartamon belül. Az örökség elfogadásának visszautasításáról szóló kérvényt az örökség megnyitásának helyén lévő közjegyzői irodába kell benyújtani.

3. A 14 és 18 év közötti nem nagykorú személy szülei (örökbefogadói), gyámja és a gyámügyi hatóság beleegyezésével lemondhat az örökségről.

4. A szülők (örökbefogadók), gyám csakis a gyámügyi hatóság engedélyével mondhat le a kiskorú, nem cselekvőképes személynek járó örökség elfogadásáról.

Házi feladat

1. Adjátok meg az „örökség”, „örökhagyó”, „örökös”, „végrendelet” fogalmak meghatározását!

2. Töltsétek ki az összehasonlító táblázatot!

Az összehasonlítás kritériumai	Törvény szerinti örökösödés	Végrendelet szerinti öröklés
Írásos rendelkezés megléte		
	Sorrend szerint	
Az öröklés sajátosságai		A végrendelező saját akaratának kifejezésétől függ, valamint számításba veszik a kötelező örökösök jogait. A személyeknek ez a kategóriája a fele részét kapja annak a vagyonnak, ami törvény szerinti öröklés alapján járt volna nekik

17. §. Kik a fogyasztók, eladók, termelők, kivitelezők

Elvárásaink

- Elmondani, kik a fogyasztók, eladók, termelők, kivitelezők.
- Megnevezni a normatív okiratokat, kommentálni a fogyasztók jogait rögzítő rendelkezéseket.
- Felsorolni a fogyasztók jogait sértő példákat.

1. Kik a fogyasztók, eladók, termelők, végrehajtók

Manapság már el sem tudjuk képzelni, hogyan lehetne megenni a mindennapi fogyasztási cikkek nélkül, amelyeket nap mint nap megveszünk a boltban vagy másutt. Használjuk a tömegközlekedési eszközöket és a mobiltelefont, az internet szolgáltatásait. A felsorolt esetek úgy vonatkoznak ránk, mint a jogviszonyok alanyaira, amikor is a személyek fogyasztói, eladói, termelői vagy kivitelezői szerepkörben jelennek meg.

Közös munka

Vessétek össze a bizonyos cselekvést kifejező szavakat a gazdasági szereplőkkel vagy természetes személyekkel:

1) szolgáltatásokat nyújtani;	A) fogyasztó;
2) megvenni;	B) eladó;
3) termelni;	C) termelő;
4) elvégezni a munkát;	D) kivitelező.
5) megrendelni;	
6) értékesíteni.	

A) _____; B) _____;
C) _____; D) _____;

Olvassátok el az alábbi meghatározásokat, és ellenőrizték a feladat végrehajtásának helyességét!

Törvényi norma

A fogyasztó – természetes személy, aki megvette, megrendelte, használja vagy szándékában áll megvenni, illetve megrendelni a terméket saját szükségleteire, amelyek közvetlenül nem állnak kapcsolatban vállalkozói tevékenységgel vagy alkalmazotti kötelezettségek teljesítésével.

Az eladó – gazdasági tevékenység alanya, aki a szerződésnek megfelelően értékesíti a fogyasztónak az árut, vagy felkínálja azt értékesítésre.

A termelő – gazdasági tevékenység alanya, aki megtermeli az árut, vagy magát az áru megtermelőjeként jelenti be, vagy az ilyen áru megrendelésre történő elkészítőjeként, az árun és (vagy) a csomagolásán, vagy a kísérőokmányokban, amelyeket az áruval együtt átadnak a vevőnek, elhelyezi elnevezését (nevét), védjegyét.

A kivitelező – gazdasági tevékenység alanya, aki elvégzi a munkát, vagy szolgáltatásokat nyújt.

2. A fogyasztó mely jogait rögzíti Ukrajna jogrendje

Az áru, munka és szolgáltatások fogyasztói, az áruk termelői és eladói, a munkavégzők és szolgáltatásnyújtók közötti viszonyokat Ukrajna fogyasztóvédelmi törvénye szabályozza. Ezen kívül ez a törvény:

- meghatározza a fogyasztók jogait;
- meghatározza megvédésük mechanizmusát;
- meghatározza az állami politika megvalósításának alapjait a fogyasztóvédelem szférájában.

A fogyasztók az Ukrajna területén értékesített termékek megvásárlása, megrendelése vagy használata során szükségleteik kielégítése céljából a törvény által meghatározott jogokkal rendelkeznek. Az alábbi ábra felhasználásával áttekintjük ezeket.

A saját jogok állami védelme

- Az állam biztosítja a fogyasztóknak a jogaik védelmét, megadja a lehetőséget a szabad termékválasztáshoz, a tudás és minőség megszerzéséhez, ami az önálló döntéshozatalhoz szükséges a szükségleteiknek megfelelő termék megvásárlása és felhasználása során és garantálja a termékek megvásárlását vagy az ahhoz való hozzáférést más törvényes módon olyan mennyiségben, amely biztosítja a fogyasztás olyan szintjét, ami elégséges az egészség és élettevékenység fenntartásához.

A termék és a kiszolgálás megfelelő minőségét

- Az eladó (termelő, kivitelező) köteles a fogyasztóknak megfelelő minőségű terméket átadni, valamint információt nyújtani az adott termékről.
- Az eladó (termelő, kivitelező) a fogyasztó követelésére köteles neki átadni neki azokat a dokumentumokat, amelyek alátámasztják a termék megfelelő minőségét.

Egyéb jogok

- A termék biztonsága
- A kártalanítás, amelyet a hibás vagy hamisított, vagy nem megfelelő minőségű termék okozott, valamint a vagyoni és erkölcsi kárt, amelyet az emberek életére és egészségére veszélyes termék okozott a törvény által előírt esetekben.
- A megsértett jogok miatt a bírósághoz és egyéb felhatalmazott állami szervekhez fordulni.
- Fogyasztóvédelmi szervezetekben való egyesülés

Oldjátok meg a helyzetet!

Olvassátok el Ukrajna fogyasztóvédelmi törvényének cikkeleit, és oldjátok meg a jogi helyzetet!

Sz. állampolgár hűtőszekrényt vett. Amikor a szupermarket elektronikai szervizszolgálatának munkatársai beüzemelték a készüléket, két órán át működött, majd az élelmiszerek fagyasztása helyett melegíteni kezdte azokat. Sz. állampolgár a szervizszolgálat képviselőihez fordult, akik javítás céljából elszállították a hűtőt. Ezenkívül írásos formában követelte, hogy a javítás idejére a megfelelő típusú hűtőt bocsássák rendelkezésére. A szupermarket vezetése elutasította a kérést. A fogyasztó bírósági keresetet nyújtott be, amiben követelte a megfelelő áru rendelkezésére bocsátását, és minden egyes késedelmi napért kompenzáció kifizetését követelte. A konfliktus felei közül kinek jobbak az esélyei a bíróságon?

A törvény betűje

Ukrajna fogyasztóvédelmi törvényének 8. c. A fogyasztó jogai nem megfelelő minőségű árucikk megvásárlása esetén.

1. Amennyiben a megállapított jótállási időn belül a fogyasztó hibát fedez fel, a törvény által megszabott rendben és határidőn belül jogában áll követelni:

- 1) az ár arányos csökkentését;
- 2) az áru hibáinak megszüntetését ésszerű időn belül;
- 3) az áruhibák megszüntetéséért kifizetett pénz megtérítését;

Amennyiben a megállapított jótállási időn belül jelentős hibákra derül fény, amelyek az áru termelőjének (eladójának, kivitelezőjének) hibájából keletkeztek, vagy az áru meghamisítása miatt jöttek létre, amit szükség esetén szakvélemény igazol, a fogyasztó a törvény által meghatározott rendben és határidőn belül, valamint a felek részére kötelező szabályok vagy szerződés szerint jogosult a választása szerint követelni az eladótól vagy a termelőtől:

1) a szerződés felbontását és az áruért kifizetett pénzösszeg visszatérítését;

2) az áru becserélését ugyanolyan vagy egyenértékű árura az eladó készletében található árucikkek közül.

6. Amennyiben az adott árucikk elérhető, a fogyasztó cserére vonatkozó követelését azonnal ki kell elégíteni, amennyiben minőség-ellenőrzés szükséges – 14 napon belül, illetve a felek meg egyezése szerint.

7. A hibás áru azonos márkájúra (modellre, árucikkre, módosított változatra) és megfelelő minőségűre való becserélésekor, amelynek megváltozott az ára, nem végzik el az érték átszámítását.

8. Amennyiben a fogyasztó nem megfelelő minőségű élelmiszert vásárol, az eladó köteles megfelelő minőségű termékre cserélni azt, vagy visszaadni a fogyasztónak az általa kifizetett pénzt, amennyiben a hibákra a szavatossági időn belül derült fény.

9. Amennyiben a fogyasztó bejelenti az árucikk hibáinak ingyenes kijavítására támasztott követelését, azokat az igény bejelentését követő 14 napon belül meg kell szüntetni, vagy a felek megegyezése alapján más időtartam alatt.

A fogyasztó írásos követelésére a javítás idejére azonos márkájú árucikket kell számára biztosítani (házhoz szállítással), a modelltől függetlenül.

Az azonos márkájú árucikk biztosítása során minden nap késésért, valamint a hibaelhárítás minden egyes napjának a meghatározott határidőn túli csúszásáért a fogyasztónak kompenzáció jár az árucikk értékének egy százaléka mértékében.

3. Milyen szervezetek és intézmények segítenek a fogyasztóknak a jogaik védelmében

Közös munka

Modellezzétek a szituációt, ami a fogyasztóvédelem érdekében további lépéseket követel, és szerepekre osztva játsszátok el! A feltételes „filmrészletet” követően elemezzétek a fogyasztó és az eladó által elkövetett hibákat!

A szerepjáték alatt használjátok fel a fogyasztó jogaitok megsértése esetén alkalmazandó panaszmintát!

PANASZMINTA

Molocsni riki
Korlátolt felelősségű társaság
Szmetanyivszka u., __szám, __város
_____megye, irányítószám_____
sz/szám _____ bankkfiókban
_____Ukrajna
a
Nyílt részvénytársasághoz” _____”
Projizna u., _____szám, _____város
_____megye, irányítószám_____

PANASZ

S/sz. _____ év 1250 hrn. összegben _____ évben megkötöttük a 8. sz. szállítási szerződést, amelynek 2.5. pontja értelmében kötelezettséget vállaltunk arról, hogy az önök által megjelölt napon _____ városból _____ városba szállítunk 12045 l tejet, önök pedig a szállítás napjától számított tíz napon belül kifizetik a szolgáltatás értékét 1250 hrn. összegben.

2003. szeptember 14-én mi teljesítettük a vállalt kötelezettségünket, amit a követelésünkhöz mellékelte fuvarlevelek bizonyítanak.

Önök viszont megszegték kötelezettségeiket, és nem fizették ki nekünk a szállításért megállapított 1250 hrn. összeget.

A tetteiket törvénytelennek tartjuk, mivel Ukrajna PJT 526. c. szerint a kötelezettséget megfelelően kell teljesíteni a szerződés feltételei és a törvény követelményei szerint.

A kifejtettek alapján Ukrajna PJT 526. c., 1. része 909. c., 1. része 916. c. megfelelően, Ukrajna gazdasági eljárási kódexe 1,2. része 5, 6. c. által vezérelve

KÉREM:

átutalni a számlaszámunkra s/sz. _____ a _____ bankfiókban a szállításért meghatározott 1250 hrn-t.

MELLÉKLETEK:

1. A 2003.08.31-én kelt 8. sz. szerződés ,ásolata.
2. A szállítólevelek másolatai s/sz. 4567908, 4567909, 4567910, 4567911, 4567912, kelt 2003. 09. 14.
„_____” 200_ év _____ (A Molocsnyi riki Kft igazgatója)

Elemezzétek a panaszt! Állítsátok össze az adatok sorrendjét, amelyeket be kell jegyezni a panaszba!

Jegyezzétek meg! A panaszt két példányban kell összeállítani. Az egyiket átadjátok annak a személynek, akinek a panasz szól, a másikat magatoknál hagyjátok. Követeljétek, hogy a példányokat aláírja az említett személy a panasz átvételi idejének feltüntetésével.

Az állam törődik a fogyasztók jogainak védelmével. Ezért a törvénykezés előírja a fogyasztóvédelmi szervek működését. Jogaitok megsértésekor ebben a szférában a felhatalmazott illetékes szervekhez fordulhattok.

Az állampolgárok fogyasztói jogait az alábbi szervek valósítják meg:

Házi feladat

Kérdezzétek meg családtagjaitokat, találkoztak-e a fogyasztói jogaik megsértésével! Ha igen, milyen módon oldották meg a helyzetet? Alkalmazták-e Ukrajna fogyasztóvédelmi törvényét?

Az elmondottak alapján készítsetek jogi feladatot, és ajánljátok fel az osztálytársaitoknak megoldásra!

4. fejezet

A TÖRVÉNYEK A CSALÁDOD ÉLETÉBEN

18. §. Mi a család és a házasság

Elvárásaink

- Megmagyarázni a család, házasság fogalmát.
- Ukrajna családjogi kódexe cikkelyeinek felhasználásával elmondani a házasságkötés feltételeit, külön a nem nagykorú személy házasságkötését.
- Megnevezni a házaspár nem személyi tulajdonjoga és kötelességei eseteit és konkrét példákon jellemezni azokat.
- Elemezni a jogi szituációkat és felvázolni megoldásukat a családjogi törvény normái alapján.
- Kifejezni a véleményeteket a családalapítással kapcsolatban.

Problematikus kérdés

- Nevezzék meg az emberek legelterjedtebb egyesülésének formáját a közösségben!
- Köthetnek-e házasságot a fiatalok?

1. Mi a család és a házasság

A család a társadalom legfontosabb szociális intézménye. Egyéb emberi közösségek közül ez foglalja el a fő helyet. Sem a baráti közösség, sem pedig a pártszervezet, sem a munkaközösség nem képes olyan nyugalmat és a szeretet atmoszféráját, védelmet és támogatást adni, mint a család. A család – kis szentély mindannyiunk számára. Nem csak a fajfenntartás biológiai

aspektusait egyesíti, de a lelki és anyagi viszonyokat is. Másrészt, a család egységes rendszerként képes a társadalom létrehozására.

A törvény betűje

Ukrajna családjogi kódexe

3. c. Család

1. A család a társadalom elsődleges és fő központja.
2. A családot az együtt élő személyek alkotják, akiket a közös mindennapi élet köt össze, és kölcsönös jogokkal, valamint köteleességekkel rendelkeznek.

A házaspár akkor tekintendő családnak, ha a feleség és a férj a tanulás, munka, gyógykezelés, a szülőkről való gondoskodás és egyéb nyomós ok miatt együtt élnek. A gyermek a szülők családjához tartozik akkor is, ha nem él velük.

21. c. A házasság fogalma

1. A házasság a nő és a férfi családi szövetsége, amelyet az anyakönyvvezetői hivatalban jegyeznek be.
2. A nő és férfi egy családban való együttélése házasságkötés nélkül nem jelenti az alapját a házastársi jogok és köteleességek létrejöttének.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A XX. század elejéig létezett a házasságkötés vallási rituáléja, vagyis a törvényes házasságkötés kötelező feltétele volt az egyházi bejegyzése. Ukrajna Népbizottsága 1919. február 20-án kelt rendelete értelmében csak azt a házasságot tekintették törvényesnek, amelyet az állami szervek jegyeztek be, az egyházi nem vont jogi következményeket maga után. Innen vette kezdetét a „polgári házasság” fogalma. Azonban a mindennapi életben ez a fogalom megváltozott tartalommal bír, vagyis azt is takarja, ha azt nem regisztrálják az anyakönyvvezetői hivatalban.

Ukrajna családjogi kódexének érvénybe lépését követően az állam elismerte az ilyen házasság létét, hiszen az adott kódex 3. cikkelyének 2. pontja megállapítja, hogy a családot azok alkotják, akik együtt élnek, összeköti őket a mindennapi életük, kölcsönös jogokkal és kötelességekkel rendelkeznek. A terminológiai félreértések elkerülése végett a törvényalkotónak meg kellett határozni a feleség és a férj egy családban való együttélését hivatalos bejegyzés nélkül, például „tényleges házasságként”.

Önellenőrzés

Feleljetek a kérdésekre.

1. Mi a házasság?
2. Milyen alapokon valósul meg a család?

Közös munka

Állítsátok össze a táblázatot! Hasonlítsátok össze a „család” és a „házasság” fogalmát! Az összehasonlítás kritériumait fogalmazzatok meg önállóan és töltsétek ki a táblázat első oszlopát! A különböző jeleket (a felkínáltak közül válasszátok ki a családot megkülönböztetőket) írjátok be a második oszlopba, a harmadikat töltsétek ki a másodikkal párhuzamosan, kiválasztva a házasság jellemzőit!

- A házasságot az anyakönyvvezetői hivatalban kell regisztrálni.
- A családban való együttélést nem korlátozza életkori megkötés.
- A családtagok száma nem korlátozható.
- A férfi és a nő családban való együttélése nem jelent alapot a házastársi jogok és kötelességek létrejöttére.
- A család feltételezi bizonyos közeli rokonok származásuk szerinti meglétét.
- A házasságkötéshez el kell érni az ehhez szükséges életkort.
- Egyszerre csak ketten lehetnek házassági kötelékben.
- A házasság előírja a házastársak jogainak és kötelességeinek létrejöttét.
- Nem lehetséges a házasságkötés közeli rokonok között.
- A család bejegyzése nem követel meg speciális folyamatot.

Oldjátok meg a helyzetet!

K. állampolgár kérvényt nyújtott be az állami anyakönyvvezetői hivatalhoz, miszerint L. állampolgárral szeretné bejegyeztetni a házasságkötését. Néhány nap múlva az anyakönyvvezetői hivatal felkereste Sz. állampolgár, aki azt kérte, ne jegyezzék be K. állampolgár házasságkötését, mivel ők már több éve együtt élnek. A szomszédaik és ismerőseik férjként és feleségként tekintenek rájuk, annak ellenére, hogy a házasságuk nincs bejegyezve.

Elemezzétek a jogi helyzetet! Megváltozhat-e a döntésetek, ha kiderül, hogy K. és Sz. állampolgároknak közös gyermekük van?

2. Hogyan kell házasságot kötni. Köthetnek-e házasságot fiatalkorúak

A házasságkötés állami regisztrációja azért született meg, hogy biztosítsa a férfi és a nő közötti kapcsolatok stabilitását, a házastársak, gyermekeik, valamint az állam és a társadalom érdekeinek védelmét. A házasságkötést okirat igazolja, amelynek mintáját Ukrajna miniszteri kabinetje határozza meg.

A házasságkötés feltételei

A házasságkötést regisztráló személyeknek el kell érniük a házasságkötéshez szükséges kort	<ul style="list-style-type: none">• A nők számára 17, a férfiak esetében 18 év a házasságkötés határideje.• A 14. életévét elért személy kérvénye alapján a bíróság döntése szerint megadható az engedély a házasságkötésre, amennyiben a testület megállapítja, hogy ez megfelel a kérelmező érdekeinek
A nő és a férfi szabad beleegyezése	<ul style="list-style-type: none">• Nem engedélyezett a nő és a férfi kényszerítése a házasságkötésre.• A házasságkötés bejegyzése cselekvőképtelenné nyilvánított személlyel vagy olyan személlyel, aki egyéb okok miatt nem tudatosította tettei jelentőségét és (vagy) nem tudta azokat ellenőrizni, a következmények miatt az ilyen házasság érvényteleníthető

A törvények előírják, hogy a házasság regisztrálását óhajtó férfi és nő személyesen nyújt be meghatározott formájú *írással* kérvényt bármelyik, általuk kiválasztott anyakönyvi hivatalba. A házasság regisztrálásáról szóló kérvényt a nő és a férfi szemé-

lyesen nyújtja be. A kérvényt átvevő állami regisztrációs szerv köteles megismertetni a házasságot kötő személyeket a házasság bejegyzésének feltételeivel és rendjével, valamint megmagyarázni nekik a jövőbeli házaspár jogait és kötelességeit, illetve figyelmeztetni őket a házasság bejegyzése előtt álló akadályok eltitkolásáért való felelősségükre.

Ha a nő és (vagy) a férfi nyomós ok miatt nem tudja személyesen benyújtani a házasságkötés bejegyzéséről szóló kérvényt az anyakönyvi hivatalba, akkor az ilyen, közjegyző által hitelesített kérvényt benyújthatják a képviselőik. A képviselő jogkörének a közjegyző által hitelesített meghatalmazáson kell alapulnia.

A fiatalok egészségi állapotának meghatározása céljából a házaspár és utódaik számára veszélyes betegségek megelőzése céljából a házasulandó felek kötelesek közölni egymással az egészségi állapotukat. Az állam biztosítja a feltételeket a házasulandó felek orvosi kivizsgálására. Az állami anyakönyvi hivatal a házasság beregisztrálásáról szóló kérvény átvételekor informálja a házasulandókat az orvosi kivizsgálás lehetőségéről.

Az orvosi kivizsgálás eredményei titkosak és csak a házasságot kötőkkel közlik azokat. Az egészségi állapot eltitkolása az egyik házasulandó által, aminek következményeként a másik házasulandó fél vagy leszármazottjainak testi és lelki egészsége megsérül, alapul szolgálhat a házasság érvénytelenítésére.

A házasságkötés regisztrálása egy hónappal a személyek házasságkötési kérelmének letelte után történik. Nyomós okok megléte esetében az anyakönyvi hivatal vezetője megengedi a házasság korábbi időpontban történő bejegyzését. A menyasszony terhessége esetében, ha gyermeke születik, vagy ha a házasulandó felek valamelyikének életét közvetlen veszély fenyegeti, a házasságot a kérvény benyújtásának a napján beregisztrálják, illetve a házasságot kötő felek óhaja szerint bármely másik napon egy hónapon belül. Azonban ha információk vannak a házasság beregisztrálása előtt álló akadályokról, az állami anyakönyvi hivatal vezetője elhalaszthatja a házasság bejegyzését, de nem több, mint három hónapra azért, hogy a kérvényező benyújthassa a megfelelő bizonyítékokat.

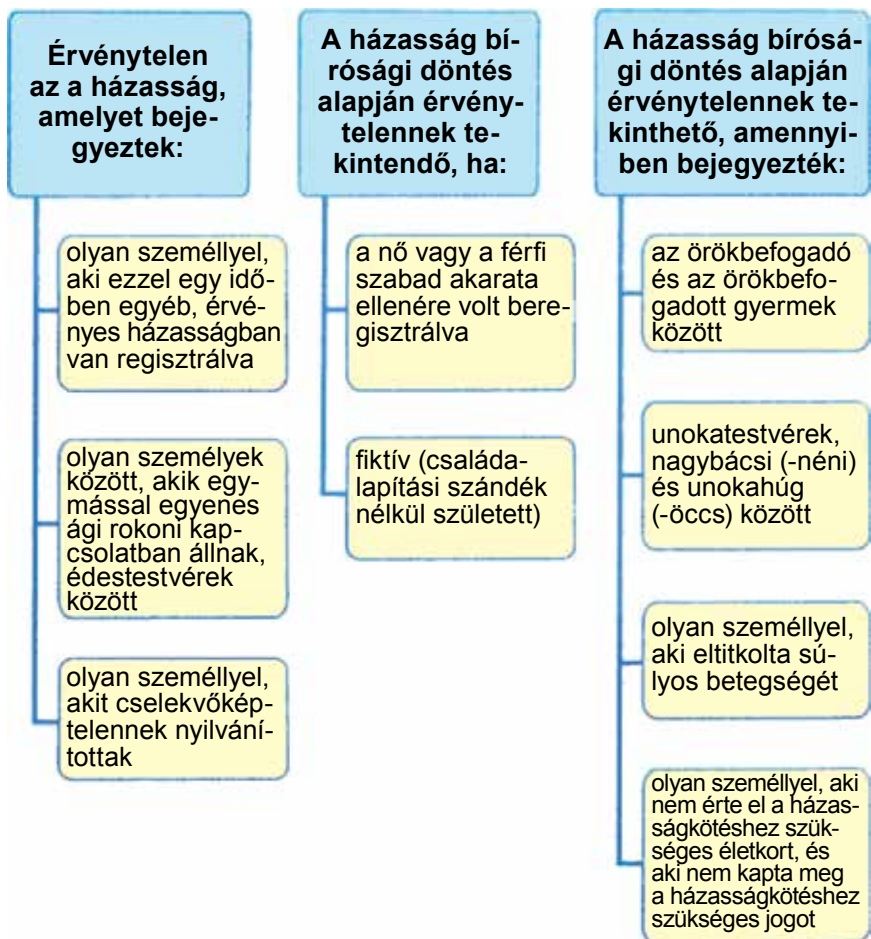
Ha a házasulandó felek nem jelentek meg az állami anyakönyvi hivatalban a házasságkötésről szóló kérvény benyújtásnak napjától számított három hónapos határidőn belül, és nem közölték meg nem jelenésük okát, a kérvény elveszíti az érvényességét.

A házasság beregisztrálása képviselő közreműködésével nem engedélyezett. A házasulandó felek jelenléte házasságkötésük beregisztrálásakor kötelező.

A házasságkötés beregisztrálásának helyszínével kapcsolatban meg kell említeni, hogy a házasságot az állami anyakönyvi hivatal helyiségében regisztrálják. A házasulandó felek kérvénye alapján a házasságkötés ünnepélyes keretek közötti bejegyzése másutt is lehetséges. Ebbéli óhajukat a házasulandó feleknek fel kell tüntetniük a házasság regisztrációjáról szóló kérvényükben.

A házasság bejegyzésekor a házastársaknak joguk van egyikőjük *vezetéknevét* a házaspár közös neveként felvenni, vagy megtartani házasságkötésük előtti nevüket. A férjnek, feleségnek joga van vezetéknevéhez csatolni a férj, feleség vezetéknevét.

A házasság érvénytelenítésének alapjait az alábbi követelmények megsértése képezi:

A fiatalkorú személy házasságkötésének jellegzetességei

Házasságkötési joggal rendelkeznek a házasságkötési korhatárt még el nem ért személyek. A 14. életévét betöltött személy kérvénye és a bíróság döntése alapján megkaphatja a házasságkötéshez való jogot, ha ez megfelel az érdekeinek

Ukrajna Családjogi Kódexének megfelelően a házasságot érvénytelenné nyilváníthatják, ha a házasságkötési kort még el nem ért személlyel kötötték

Az érvényes jogszabályok szerint a fiatalkorú személy házasságkötése pillanatától teljes körűen cselekvőképessé válik

Önellenőrzés

1. Feleljetek a kérdésekre!

1. Mik a házasságkötés feltételei?

2. Kik nem köthetnek egymással házasságot?

3. Milyen feltételeket támasztanak a jogszabályok a házasságkötés regisztrációjával kapcsolatban?

4. Hol lehet beregisztrálni a házasságot?

2. Ukrajna családjogi kódexének felhasználásával végezzétek el a következő feladatokat!

Határozzátok meg a cselekvési sorrendet a családalapítási jog házasságkötés útján való megvalósításakor:

A) Az állami anyakönyvi hivatal munkatársai által megismertetni a házasságot kötni szándékozókat a jogaikkal és kötelességeikkel jövődöbeli házaspárként és szülöként, valamint figyelmeztetni őket a házasságkötés regisztrálása útjában álló akadályok eltitkolásának felelősségére.

B) Orvosi vizsgálat a házassulandók számára.

C) A nő és a férfi házasságkötési regisztrációs kérvényének benyújtása az állami anyakönyvi hivatalba.

D) A házasság bejegyzése.

Hasonlítsátok össze az érvénytelen házasságok formáit:

A) Teljesen érvénytelen házasság.	1. Olyan személlyel kötött házasság, aki nem érte el a házasságkötéshez szükséges életkort, és aki nem kapta meg a házasságkötéshez szükséges jogot.
B) Bírósági döntés alapján érvénytelenített házasság.	2. Olyan személlyel kötött házasság, aki eltitkolta súlyos betegségét.
C) Bíróság által érvénytelennek nyilvánítható házasság.	3. Cselekvőképtelennek nyilvánított személlyel bejegyzett házasság.
D) Bíróság által érvénytelenre nyilvánított házasság, amennyiben a házastársaknak nincs gyerekük, és a feleség nem terhes.	4. Fiktív házasság.
- A) _____; B) _____; C) _____; D) _____.

Oldjátok meg a helyzetet!

Oldjátok meg a szituációkat, alkalmazzátok Ukrajna családjogi kódexét (IV. fejezet)!

1. Sztoronnyij L. állampolgár és Omanliva Sz. eldöntötték, hogy összeházasodnak. Az esküvő költségeit megfizették. Közvetlenül a lakodalom előtt Sztoronnyij L. bejelentette Omanliva Sz.-nek, hogy meggondolta magát, és nem akar megnősülni. Milyen köteleességek merülnek fel Sztoronnyij L. számára emiatt? Megváltoznak a körülmények, ha kiderül, hogy Omanliva Sz. a vőlegény előtt eltitkolta azt, hogy egy másik házasságból származó gyereke van?

2. Holubcsenko M. eldöntötte, hogy összeházasodik Lipa Sz-el, de rendkívüli körülmények miatt nem érkezett volna idejében az esküvőre, ezért megkérte a testvérét, hogy vőlegényként ő vegyen részt az esküvőn. Megengedi Ukrajna jogrendje a képviselő révén történő házasságkötést?

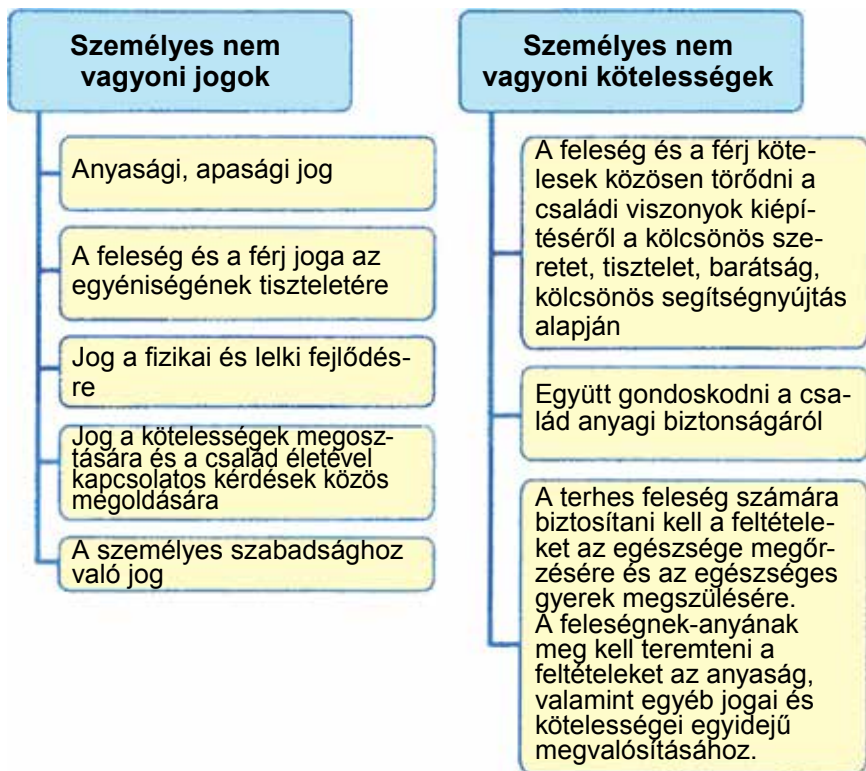
3. Milyen személyes nem vagyoni és vagyoni jogokkal és köteleességekkel bír a házaspár

Ukrajna családjogi kódexe szabályozza a családi személyes nem vagyoni és vagyoni viszonyokat a házastársak között. Azokat a jogokat és köteleességeket, amelyek nem bírnak anyagi tar-

talommal (például a személy fizikai és lelki fejlődése, lakhelyének kiválasztása) *személyes nem vagyoni* nevezük. Ezekon kívül a házaspárnak joga van a vagyonhoz. Megkülönböztetik a feleség, illetve a férj vagyonát, amely személyes magántulajdonát képezi, valamint a házaspár közösen szerzett vagyonát.

A törvény betűje

A házaspár nem vagyoni jogai és kötelességei

A törvény betűje

Ukrajna családjogi törvénye

57. c. A feleség, férj személyes magántulajdonát képező vagyon.

- A feleség, férj személyes magántulajdonát képezi:
 - 1) az általa a házasság előtt szerzett vagyon;
 - 2) az általa a házasságban, de ajándékozási szerződés vagy örökösödés folytán szerzett vagyon;
 - 3) az általa a házasságban, de az ő személyes forrásaiból szerzett vagyon.

2. A feleség, férj személyes magántulajdonát képezik a személyes használati tárgyak, beleértve az ékszereket, még akkor is, ha azokat a házaspár közös forrásaiból vásárolták meg.

3. A feleség, férj személyes magántulajdonát képezik a prémiumok, kitüntetések, amelyeket személyes érdemeikért kaptak. A bíróság elismerheti a másik házastárs résztulajdonjogát ezekre a prémiumokra, kitüntetésekre, amennyiben megállapítást nyer, hogy a másik fél tetteivel (a háztartás vezetésével, a gyermekneveléssel) elősegítette azok megszerzését.

4. A feleség, férj személyes magántulajdonát képezik az elvesztett és korábban a tulajdonát képező tárgy kártérítési összege, valamint a neki okozott erkölcsi kár megtérítéséből származó összeg...

60. c. A házaspár közös tulajdonszerzésének alapjai.

1. A házaspár által a házasság során szerzett vagyon a feleség és a férj tulajdonát képezi a közös tulajdon jogán attól függetlenül, hogy az egyikük nyomós ok miatt (tanulás, a háztartás vezetése, a gyerekek felügyelete, betegség) miatt nem rendelkezett önálló keresettel (bevétellel).

61. c. A közös jogú tulajdon objektumai.

2. A közös jogú tulajdon objektuma a fizetés, nyugdíj, ösztöndíj, egyéb jövedelmek, amelyeket az egyik házastárs kapott és a családi költségvetésbe vagy személyi bankszámlájára került.

3. Amennyiben az egyik házastárs a család érdekében szerződést kötött, akkor az a pénz, egyéb vagyon, beleértve a tiszteletdíjat, nyeresémet is, amelyet e szerződés alapján kapott, a házaspár közös jogú tulajdonának objektumait képezi.

4. A szakmai tevékenységhez szükséges eszközök (hangszerek, irodaeszközök, orvosi berendezések), amelyeket a házasság során vásároltak az egyik házastárs számára, a házaspár közös jogú tulajdonának objektumait képezik.

Közös munka

Végezzétek el a feladatot az algoritmus szerint:

1. Ismerkedjétek meg Ukrajna családjogi kódexének 57., 60. és 61. c.

2. Rajzoljatok a füzetbe egy négy oszlopos táblázatot! Az első oszlopban tüntessétek fel a feleség, férj személyes magántulajdonát képező vagyont, a harmadikban a közös jogú tulajdon objektumait!

- A feleség fogkeféje.
- Házimozi, amelyet a férj a házasság előtt vett.
- A magánfodrászat berendezése, amellyel a feleség dolgozik.

- Gyémántgyűrű, amely a házasság megkötése előtt a férj tulajdonában volt, de a közös életük tizedik évfordulóján a feleségnek ajándékozott.
- Prémium, amelyet a feleség kapott az év fodrásza vetélkedőn elért győzelméért, miközben a férj a gyerekekkel és a háztartással foglalkozott.
- A férj által – bírósági döntés alapján – a balesetben károsult gépkocsijáért kapott kártérítési pénzösszeg.
- A férj nyereménye a Lakáskérdés nevű lottón.

3. A táblázat első és harmadik oszlopának betöltését követően ellenőrizték a megoldást. Ehhez, Ukrajna családjogi kódexének 57., 60., 61. cikkelyeit felhasználva, töltsétek ki a második oszlopot, bejegyezve annak jogi alapjait, miért tekinthető a vagyon a feleség és férj személyes magántulajdonának! Majd töltsétek ki a negyedik oszlopot, normatív-jogi végzésekkel alátámasztva a harmadik oszlop helyes kitöltését!

Házi feladat

Készítsétek el az állami anyakönyvi hivatal munkatársának rövid beszédét (10 mondatig), amit házasságkötési ünnepségen mond el, és amely segít megértetni a közösséggel az ember családalapítási jogának fontosságát. A beszéd ezekkel a szavakkal kezdődhet: „Tisztelt menyasszony és vőlegény! Ma megteszik az egyik legfontosabb lépést a közös jövőjük felé vezető útjukon, ami bizonyítja szándékaik komolyságát...”. A beszéd a boldog házasságre vonatkozó őszinte jókívánságokkal fejeződhet be: „Azt kívánom a fiatal párnak, hogy a szerelem, az őszinteség és öröm, a tisztelet és kölcsönös megértés kísérje önöket az életben. Boldog és hosszú közös családi életet kívánok önöknek!

19. §. A szülők és a gyerekek kölcsönös jogai és kötelességei

Elvárásaink

- Megmagyarázni, miért kölcsönösek a szülők és a gyerekek jogai és kötelességei.
- Felsorolni a szülők és a gyerekek különböző jogainak példáit.
- Leírni az anya, apa gyermektartási kötelességét, és a nagykorú gyerekeknek a szülők eltartására vonatkozó kötelességét.
- Megoldani a szülők és gyerekek jogaival és kötelességeivel kapcsolatos jogi szituációkat.
- Kifejteni személyes hozzáállásokat a szülők és gyerekek kölcsönös jogaihoz és kötelességeihez.

1. A szülők és a gyerekek kölcsönös jogai és kötelességei

Közös munka

1. Olvassátok el a példabeszédet! Gondoljátok meg, a leány mely szavai hatottak az anya viselkedésére, és fejezzétek be a történetet!

„Egy családban, ahol együtt élt az anya, leánya és unokája, az anya megbetegedett. A súlyos betegsége miatt az ágyból sem tudott felkelni. A leánya eleinte sok figyelmet fordított a betegre, majd később (a betegség több mint egy évig tartott) panaszkodni kezdett és visszautasította a kötelességét, hogy gondoskodjon az anyjáról. A szobában, ahol az erőtlen öregasszony feküdt, mindent belepattintott a por és kellemetlen szag terjengett, ami az egész házban érezhető volt. Az anya azt ajánlotta leányának, hogy hozza be a régi létrát a fatartóból, és fektessék rá a nagymamát, így a beteget bevihetik a kamrába. Ráfektették az öregasszonyt a létrára, és kivitték a házból. Ezután az unoka fogta a létrát, és óvatosan bevitte a fatartóba. Az anyja így szólt: „Lányom, miért vitted a létrát a helyére, ócska már, ki kell dobni.” A leány így felelt: „Hadd álljon még, anyám, mert ha megöregszel, nem lesz min kivinni téged a kamrába...”

2. Olvassátok el Lev Tolsztoj kisgyerekeknek írt elbeszéléseinek kötetéből a részletet! Gondoljátok át, hogyan fejezte be az író ezt a történetet!

„A nagymamának volt egy kisunokája; előbb folyton aludt a kislány, a nagymama pedig egyedül sütötte a kenyeret, sepepte fel a házat, mosott, varrt, kötött és szőtt az unokájának;

majd megöregedett a nagymama...”

Miben hasonlítanak, és miben különböznek ezek a történetek? Hozzatok fel példákat olyan élethelyzetekre, amelyek illusztrálhatnák, hogyan jelennek meg a szülők és a gyerekek kölcsönös jogai és kötelességei.

A szülők és a gyerekek kötelesek kölcsönös erkölcsi támaszt és anyagi segílyt nyújtani egymásnak. Ezt a normát nem csak a családi jog, de az alkotmány is rögzíti.

A törvény betűje

Ukrajna alkotmányának 51. c. A szülők kötelesek nagykorúságukig eltartani a gyermekeiket. A nagykorú gyermekek kötelesek ellátni munkaképtelen szüleiket.

A szülők és a gyerekek kötelességeit kölcsönösnek nevezik. Amikor a gyerekek felnőnek, ők kötelesek segítséget nyújtani a szüleiknek és ellátni őket.

2. A gyerekek személyes nem vagyoni jogai

Mivel a szülők és gyerekek jogai és kötelességei kölcsönösek, ezért a szülők kötelességei majdnem mindig átalakulnak a gyerekek jogaivá és viszont. A szülők jogai és kötelességei megvalósításának a gyerek jogai és emberi méltósága tiszteletén kell alapulnia. A szülői jogok nem valósulhatnak meg a gyermek érdekeivel ellentétesen. Ha a szülő lemond a gyermekéről, az ellentétes a társadalom erkölcsi alapelveivel, a szülők kitérése a szülői kötelességek teljesítése elől pedig a felelősségre vonásuk alapjául szolgálhat.

Az állam kötelezi a szülőket arra, hogy a szülészetről vagy más egészségügyi intézményből magukhoz vegyék a gyereket; haladéktalanul, de legkésőbb egy hónappal a születését követően anyakönyveztessék gyermeküket az anyakönyvi hivatalban. A gyermek megszületésének az anyakönyvi hivatalban történő bejegyzésével egy időben meghatározzák származását, vezetéket, utó és apai nevét.

A törvény betűje

Ukrajna családjogi kódexének 160. c. A szülők joga a gyermek lakóhelyének meghatározására.

1. A tizedik életévét még be nem töltött gyermek lakóhelyének meghatározása a szülők egyetértésével történik.

2. A tizedik életévét betöltött gyermek lakóhelyének meghatározása a szülők és a gyerek közös egyetértésével történik.

3. Ha a szülők külön élnek, a tizennegyedik életévét betöltött gyerek önállóan választja meg a lakóhelyét.

Ukrajna családjogi kódexében külön cikkely vázolja a szülők kötelességeit a gyermek nevelésével és fejlesztésével kapcsolatban.

Az állam gondoskodik a gyermekek megfelelő szülői nevelésre való jogáról az állami kontroll rendszere által.

A szülők kötelesek a gyereket embertársai jogai és szabadságjogai tiszteletének, családjá, népe, hazája szeretetének szellemében nevelni

A szülők kötelesek gondoskodni a gyerek egészségéről, fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődéséről

A szülők kötelesek biztosítani a gyerek számára a teljes középfokú végzettség megszerzését, felkészíteni őt az önálló életre

A szülők kötelesek tisztelni a gyereket. Tilos a gyerekek bármilyen, szülők általi kizsákmányolása. Tilos a gyerekek szülők általi testi fenyegetése, valamint más büntetések alkalmazása, amelyek megsértik az emberi méltóságot

A gyerek tiltakozhat a szülők kötelességeinek nem megfelelő teljesítése miatt. Jogai és érdekei védelmében *a gyámügyi szerveknél, egyéb állami, helyi önkormányzati szerveknél és társadalmi szervezeteknél*. Amennyiben betöltötte a 14. életévét, a gyerekeknek joga van védelemért közvetlenül a bírósághoz fordulni.

Oldjátok meg a helyzetet!

A 14 éves Szerhij garázdaságot követett el. 2008. szeptember 29-én az anyja nevére szabálysértési jegyzőkönyvet állítottak ki, aminek értelmében felelősségre vonták, mivel nem teljesítette a szülőkre vonatkozó gyermeknevelési kötelességét. Az ügy bírósági eljárása során Szerhij édesanyja elmondta, hogy nincs megfosztva a szülői jogaitól, de a fia 14. életévének betöltésekor úgy döntött, hogy más lakóhelyet választ, és a nagynénjéhez költözik, ezért ő képtelen minden lépését követni, és nem felel a fia neveléséért.

Elemezzétek a szituációt jogi szempontból! Milyen döntést hoz a bíróság?

3. A szülők és a gyerekek vagyongy, eltartáshoz való joga

Ukrajna családjogi kódexe a szülők és a gyerekek közötti személyes nem vagyoni kapcsolatokon kívül a vagyonviszonyokat is szabályozza. Ezek három kritérium alapján oszthatók fel:

- a szülők és a gyerekek vagyonának felosztása, amelyet a szülők és a kiskorú gyerekek közötti vita megoldásakor a *szülők tulajdonaként* ismernek el;
- a *gyerek tulajdonjoga*;
- a *szülők és a gyerekek közös tulajdonjoga*.

Szülők tulajdonjoga

- Az együtt élő szülők és gyerekek a vagyon önálló tulajdonosai lehetnek.
- A szülők és a kiskorú gyerekek közötti vagyonviták megoldásakor úgy tekintik, hogy a vagyon a szülők tulajdonát képezi

Gyermek tulajdonjoga

- A szülők, vagy egyikük által a gyermek fejlődésének, tanulásának és nevelésének biztosítása céljából vásárolt vagyon (ruha, egyéb személyes használati tárgyak, játékok, könyvek, hangszerek, sporteszközök, stb.) a gyermek tulajdonát képezik

A gyerekek és a szülők közös tulajdonhoz való joga

- A vagyon, amelyet a szülők és gyermekeik közös munkájának vagy közös forrásainak segítségével szereztek meg, közös tulajdonukat képezik

A szülők kezelik a kiskorú vagyont, külön felhatalmazás nélkül. A szülők kötelesek gondoskodni a gyermek vagyonának megőrzéséről és a gyermek érdekében történő felhasználásáról. Ha a kiskorú gyermek képes önállóan meghatározni a szükségleteit és érdekeit, a szülők ennek figyelembe vételével kezelik a vagyont.

A kiskorú gyermek szüleinek jogukban áll a *gyámhatóság* engedélye nélkül a gyermek vagyonával kapcsolatos alábbi tranzakciókra:

– közjegyzői hitelesítést és (vagy) állami bejegyzést igénylő szerződések megkötésére, ezen belül a lakóház, lakás felosztásáról vagy cseréjéről is;

- írásos kötelezvényeket kiadni a gyermek nevében;
- lemondani a gyerek vagyonjogáról.

A fenn említett tranzakciók kiskorú által történő véghezviteléhez a szülők csak a gyámügyi hatóság engedélyével adhatják a beleegyezésüket.

Ha a szülők nem megfelelően tesznek eleget a gyerek vagyonának kezelésére vonatkozó köteletségüknek, ez jogalapot biztosít arra, hogy kötelezzék őket a kiskorú számára okozott anyagi kár megtérítésére, valamint a vagyona kezeléséből szerzett pénzeszközök visszaszolgáltatására.

A családi jog külön oldja meg a gyerek tartásdíjából származó tulajdonjog kérdését. A tartásdíj annak a szülőnek a tulajdonában áll, akinek azt személyesen kifizetik, és azt célirányosan kell felhasználnia. A kiskorú gyermek részt vehet az eltartására kapott tartásdíj fölötti rendelkezésben.

Eltartásra való joggal mind a gyerek, mind pedig a szülők rendelkeznek. Áttekintjük ezt a jogot az alábbi ábra segítségével.

A szülők gyerektartási kötelessége	A szülők nagykorú gyermekükkel szembeni eltartási kötelessége	A nagykorú gyermekek szülőkre vonatkozó eltartási kötelessége
A szülők megbeszélése alapján az a szülő, aki nem él együtt a gyerekkel, részt vállalhat az eltartásából pénzben és (vagy) természetben	A szülők kötelesek eltartani nagykorú, munkaképtelen gyermekeiket, akik anyagi segítségre szorulnak, amennyiben képesek ilyen segítyt nyújtani nekik	A nagykorú gyermekek kötelesek eltartani a munkaképtelen és anyagi segítségre szoruló szüleiket
Az egy gyerekre vonatkozó tartásdíj nem lehet kevesebb a létminimum 30 százalékánál	Amennyiben a nagykorú gyermek folytatja a tanulmányait, a szülők 23 éves korukig kötelesek eltartani őt	Amennyiben az anyát, apát megfosztották szülői jogaitól, a gyerekek felé nem jön létre a szülők eltartásának kötelezettsége

Oldjátok meg a helyzetet!

1. Larisza, aki betöltötte a 14. életévét, úgy döntött, megvalósítja gyerekkori álmát, és elkezdte látogatni a kajak sportszakosztályt. Kéthónapos elméleti foglalkozásokat követően meg kellett kezdődnie a gyakorlati résznek. Ehhez a szakosztály tagjai közösen az egyik hegyi folyóhoz utaztak drága sportfelszerelésükkel együtt, amit maguknak kellett megvenniük. Larisza szülei elzárkóztak a pénz biztosításától, holott anyagi helyzetük megengedte volna azt. Döntésüket azzal motiválták, hogy lányuk túlságosan extrém sportot választott, ami sérülésveszélyes. Larisza keresetet nyújtott be a bírósághoz.

Elemeztétek a szituációt jogi szempontból! Határozzátok meg, kinek jobbak a kilátásai a bíróságon!

2. Viktor, a Kijevi Nemzeti Egyetem jogi fakultásának nappali tagozatos hallgatója az apjával szemben keresetet nyújtott be a bírósághoz tartásdíjával kapcsolatban, aminek folyósítását az apja a fia nagykorúságának elérésekor megszüntette.

Megnyeri a pert Viktor? Indokoljátok meg a választ!

Hogyan változik meg a szituáció, ha Viktor a levelező tagozat hallgatója lesz, és az Energotransz vállalatnál fog dolgozni?

Házi feladat

Állítsatok össze jogi feladatot, amely illusztrálja a szülők és gyerekek vagyongoga, az eltartási jog kérdéskörét! Azoknak, akik meg szeretnék nehezíteni a feladatot az órán nem vizsgált kérdésekkel, azt ajánljuk, nézzék át Ukrajna családjogi kódexének III. fejezetét (XIV-XVII szakasz)! A legjobb feladatokat oldjátok meg a következő órán!

20. §. Hogyan védi az állam a gyermekek családon belüli jogait

Elvárásaink

- Megnevezni a gyermekjogokat védő állami szerveket és intézményeket.
- Beszélni a szülői jogoktól való megfosztás alapokairól és az eljárás menetéről.
- Megkülönböztetni az „örökbefogadás”, „gyámság” és „gondoskodás” fogalmakat.
- Értékelő véleményt kifejezni a gyermekjogok családban történő megsértéséről.

1. Hogyan védi az állam a gyerekek jogait a családban

Ukrajna alkotmánya és törvényei biztosítják a gyerekek jogainak különleges védelmét a családban. Ukrajna normatív-jogi dokumentumai megfelelnek a nemzetközi szabványoknak, beleértve a Gyermekjogi Egyezményt is.

Az állam biztosítja a gyermekek jogait a megfelelő szülői nevelésre az állami kontroll rendszerének létrehozása által a gyerekek jogairól gondoskodó állami szervek és intézmények listájával.

A törvény betűje

Ukrajna családjogi kódexének 152. c. A gyerekek a megfelelő szülői nevelésre való jogának biztosítása.

1. A gyermek megfelelő szülői nevelésre való jogát a törvény által megállapított állami ellenőrzési rendszer biztosítja.

2. A gyerekek joga van tiltakozni az ellen, ha a szülők nem megfelelően teljesítik iránta a szülői kötelességeiket.

3. A gyerekek joga van jogai és érdekei védelmében a gyámügyi szervekhez, az állami hatalom egyéb szerveihez, a helyi önkormányzati szervekhez és társadalmi szervezetekhez fordulni.

4. A gyermek védelemért közvetlenül a bírósághoz is fordulhat, ha elérte 14. életévét.

Amennyiben családon belül sérülnek a gyermek jogai, a bíróság döntése alapján a szülőktől megvonhatják szülői jogaikat. A szülői jogok megvonásáról szóló keresettel a bírósághoz fordulhat a szülők egyike, a gyám, a gondnok, az a személy, akinek családjában él a gyermek, az egészségügyi, tan-, vagy egyéb gyermekintézmény, ahol a gyermek tartózkodik, a gyámhatóság, az ügyész, valamint a 14. életévét betöltött gyermek is.

A szülői jogoktól való megfosztás alapjai

Az anyát, apát a bíróság megfoszthatja a szülői jogoktól, ha:

ha nem vették el a gyermeket a szülészetről vagy más egészségügyi intézményből, és nyomós ok nélkül hat hónapon át nem részesítették szülői gondoskodásban

kibújnak a gyerek nevelésére vonatkozó szülői kötelességek teljesítése alól

kegyetlenül bánnak a gyerekekkel
a gyerekekkel szemben elkövetett szándékos bűncselekmény miatt elítélték őket

tetszőleges formában kizsákmányolják a gyermeket, koldulásra és csavargásra kényszerítik

A szülői jogok megfosztásáról hozott bírósági döntést a törvényerőre való lépését követően a bíróság megküldi a gyermek anyakönyvezési helyének állami anyakönyvi hivatalába. Amennyiben a bíróság a szülői jogoktól való megfosztásról szóló ügy tárgyalásakor a szülők vagy azok egyikének tetteiben bűncselekményre utaló jeleket fed fel, akkor bűnügyi eljárást kezdeményez.

Önellenőrzés

1. Milyen állami szervek és intézmények gondoskodnak a gyerekek jogainak védelméről?
2. Soroljátok fel a szülői jogok megvonásának alap okait!
3. Ki fordulhat bírósághoz a szülői jogoktól való megfosztással kapcsolatos keresettel?
4. Hogy gondoljátok, lehet-e a szülői jogoktól megfosztott személy más gyerek örökbefogadója, gyámja vagy gondnoka?
5. Találjátok meg a jogi hibákat a szövegben, és javítsátok ki azokat!
 - Gyerekek ismerik el a 16. életévét még be nem töltött ukrán állampolgárt.
 - Minden gyermeket egy éven belül be kell jegyezni, és második életévének betöltésekor joga van nevet kapni.
 - A szülői jogok megvonásáról szóló keresettel a bírósághoz fordulhat a nagymama, nagypapa, a gyerek osztálytársainak szülei és annak a tanintézménynek a tanárai, ahol tanul.

2. Mi a gyámság, gondnokság, örökbefogadás

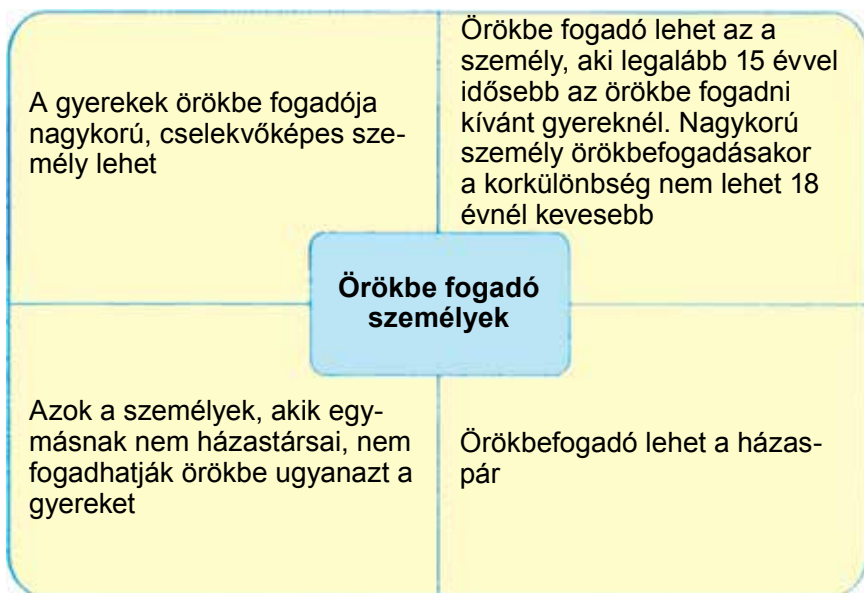
Törvényi norma

Az örökbefogadás a személy befogadása az örökbefogadó családjába a gyermek jogán, ami a bíróság döntése alapján történik.

A törvény betűje

Ukrajna családjogi kódexének 208. c. Az örökbe fogadható személy.

1. A gyerek örökbe fogadható.
2. Kivételes esetekben a bíróság határozatot hozhat a nagykorú személy örökbefogadásáról, akinek nincs apja, anyja vagy megfosztották őt a szülői gondoskodástól. Ebben az esetben a bíróság figyelembe veszi az örökbefogadó családi állapotát, beleértve a saját gyermekei hiányát és más, lényeges körülményeket.

Közös munka

Olvassátok el Ukrajna családi és polgári jogi kódexeinek azon cikkelyeit, amelyek a gyámságot, illetve gondnokságot taglalják!

Készítetek táblázatot (első oszlop a gyámság, a második – a gondnokság)!

A törvény betűje

Ukrajna családjogi kódex

243. c. Gyerekek, akiket gyámság, gondnokság alá helyeznek.

1. A gyámságot, gondnokságot árvagyerekek és olyanok felett rendelik el, akiket megfosztottak a szülői gondoskodástól.

2. Gyámság alá a 14. életévet még be nem töltött gyereket helyezik, gondnokság alá a 14 és 18 év közöttieket.

3. A gyerek feletti gyámságot, gondnokságot a gyámügyi hatóság, valamint a bíróság rendelhet el Ukrajna polgárijogi kódexének megfelelően.

244. c. Személyek, akik a gyerek gyámjai, gondnokai lehetnek.

1. A gyerek gyámja, gondnoka beleegyezése alapján nagykorú, cselekvőképes személy lehet.

2. A gyerek gyámjának vagy gondnokának kinevezésekor a gyámhatóság által figyelembe veszik a személy jellemét, képességét a gyereknevelésre, a hozzá való viszonyát, valamint a gyerek óhaját is.

245. c. Az egészségügyi, tan-, vagy egyéb gyermekintézményben élő gyermek feletti gyámság vagy gondnokság.

1. Amennyiben a gyerek állandó jelleggel egészségügyi, tan-, vagy egyéb gyermekintézményben él, a gyám és a gondnok funkcióját ezen intézmények vezetőségére ruházzák át.

Ukrajna polgárjogi kódexe

58. c. A gyámság alá helyezett természetes személyek.

Gyámság alá helyezik a szülői gondoskodástól megfosztott kiskorú személyeket, valamint a cselekvésképtelennek nyilvánított természetes személyeket.

59. c. A gondnokság alá helyezett természetes személyek.

Gondnokság alá helyezik a szülői gondoskodástól megfosztott kiskorú személyeket, valamint a korlátozott polgári cselekvőképességű természetes személyeket.

76. c. A gyámság megszüntetése.

1. A gyámság megszűnik abban az esetben, ha a kiskorú személyt átadják a szüleinek (örökbefogadóinak).

2. A gyámság megszűnik, ha a gyámság alatt lévő személy betölti a 14. életévet. Ebben az esetben a gyámságot gyakorló személy gondnokká válik, külön erről hozott döntés nélkül.

77. c. A gondnokság megszűnése

A gondnokság megszűnik, ha:

- 1) a természetes személy nagykorúvá válik;
- 2) regisztrálják a kiskorú személy házasságát;
- 3) a kiskorú személy teljes polgári cselekvőképességűvé válik.

A „gyámság” és „gondnokság fogalmának összehasonlító táblázata

Az összehasonlítás kritériumai	Gyámság	Gondnokság
A személy, aki felett elrendelik		
Személyek, akik gyámok vagy gondnokok lehetnek		
A gyámság vagy gondnokság megszűnésének példái		
Egyéb kritériumok**		

Házi feladat

Készítsétek el a gyámhatóság funkciójával kapcsolatos, titeket érdeklő kérdések listáját!

5. fejezet

JOGAID A MUNKAÜGYI VISZONYBAN

21. §. A munkához való jog Ukrajnában

Elvárásaink

- Megmagyarázni a „munkához való jog” és a „vállalkozói tevékenység” fogalmának tartalmát.
- Olyan viszonyok példáit felsorolni, amelyeket a munkajog normái szabályoznak.
- A minta alapján önéletrajzot (curriculum vitae-t, CV) összeállítani álláspályázathoz.
- Kifejteni az álláspontokat az emberek munkához való jogának fontosságáról.

1. Hogyan szabályozza Ukrajna törvényi rendszere a munkaügyi viszonyokat

Közös munka

Olvassátok el a gyerekvers részletét:

Rövid tartalma magyarul:

Rengeteg érdekes szakma létezik,
de hogyan válasszam ki az enyémet?
Úgy gondolom, betegeket kell gyógyítani,
úrhajót kormányozni, búzát termesztetni.
Ha kenyér van – minden van.

A „képzelt mikrofon” segítségével feleljetek a kérdésekre:

1. Nevezzétek meg azoknak az embereknek a szakmáját, akikről a vers szól!
2. Nevezzétek meg azokat a szakmákat, amelyeket ismertek!
3. Mit gondoltok, miért dolgoznak az emberek?

A törvény betűje

Ukrajna alkotmányának 43. c.

Mindenkinek joga van a munkához, ami magában foglalja annak a lehetőségét, hogy szabadon választott munkával keresse meg az élethez szükséges javakat.

Ukrajna munkajogi kódexének 2. c.

Ukrajna állampolgárainak munkához való jogát, vagyis olyan állás betöltését, amely esetében a fizetés nem alacsonyabb az állam által meghatározott minimális szintnél, beleértve a *szabad szakmaválasztáshoz való jogot, a foglalkozást* az állam biztosítja.

Ukrajna munkajogi kódexének 3. c.

A munkajogi törvények *szabályozzák a munkaviszonyokat* minden vállalatnál, intézménynél, szervezetnél a tulajdonformától, a tevékenység fajtájától és szakágtól, valamint a természetes személyekkel munkaszerződés alapján dolgozó személyektől függetlenül.

Közös munka

Olvassátok el a fenti dokumentumokat!

Feleljetek a kérdésekre:

1. Milyen emberi jogokról van szó a dokumentumokban?
2. Melyik jogág szabályozza a munkával kapcsolatos jogviszonyokat?
3. Mi a munkajogi szabályozás tárgya?

A munkával számos, a társadalmi viszonyokat érintő jogág áll kapcsolatban. A munkaviszonyokat alapvetően a munkajog normák szabályozzák. A munkajogi normák olyan normatív-jogi dokumentumokban testesülnek meg, mint Ukrajna munkatörvénykönyve (kódexe), Ukrajna kollektív munkaszerződéseiről szóló törvénye, Ukrajna foglalkoztatásáról szóló törvénye, Ukrajna munkabékekről szóló törvénye, Ukrajna szabadságolásról szóló törvénye, Ukrajna munkavédelemről szóló törvénye, Ukrajna szakszervezetkről szóló törvénye.

Önellenzés

Határozzátok meg, mely ország törvénykezése szabályozza a felsorolt személyek munkaügyi viszonyát!

1. Oroszország állampolgára egy orosz hajózási vállalat képviselőjében dolgozik Mariupolban.
2. Ukrajna állampolgára egy magánvállalkozónál dolgozik Portugáliában.
3. Ukrajna állampolgára matrózként dolgozik egy ukrán hajón, ami a Földközi-tengeren közlekedik Görögországból Olaszországba.

Ukrajna munkajogi kódexe – Ukrajna egységes rendszerezett törvényi okirata, amely komplex módon szabályozza az összes kategóriájú dolgozó munkaviszonyát a vállalat, szervezet, intézmény tulajdonosával vagy vezetésével.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A szakkifejezések jogi szótára a következőképpen tolmácsolja a „munka” fogalom jelentését:

- az ember tevékenysége, amely a valóság átalakítására, a természeti és társadalmi jelenségek elsajátítására, anyagi értékek termelésére irányul az emberek követelményei kielégítésének körülményei között.

A szakkifejezések jogi szótára a következőképpen értelmezi a „munkajog” fogalom jelentését:

- a jognak az az ága, amely az állampolgárok bér munkájának alkalmazása következtében létrejövő társadalmi viszonyokat szabályozza az állami, társadalmi szervezetekben és intézményekben, bármilyen tulajdonformájú vállalatokban.

A jogi normák nem csak a munka technológiai folyamatát, de az alkalmazásakor létrejövő *társadalmi viszonyokat* is szabályozza. Például az egyéni munkatevékenység különböző formái nem képezik a munkajog tárgyát.

Önellenőrzés

Gondoljátok át, hogy az alábbi példák a munkajog tárgyát képezik-e!

1. A szomszédja magánpraxist folytató orvos.
2. Plüssjátékokat varrsz, amelyeket az ismerőseidnek ajándékozol.
3. A nagymamád tavasztól ősziig bér munkásként gyomlál a Tomatna Kraina Kft. - ben.
4. Nyáron iskolátok egy felső osztályos tanulója piaci árusként dolgozott.
5. Barátnőd külön fizetségért kisgyerekeket felügyel a kimezőnapjain.

2. Munkaadók és dolgozók a munkapiacra. Hogyan találunk munkát

Előbb-utóbb minden ember szembesül a munkakeresés problémájával. Lehetséges, hogy a szüleitektől, rokonoktól, az ismerőseitektől már hallottatok hasonló történeteket. Mindig van, aki munkát keres, megpróbál elhelyezkedni, másvalaki pedig álláshelyeket kínál. A munkapiacot a dolgozók és a munkaadók alkotják.

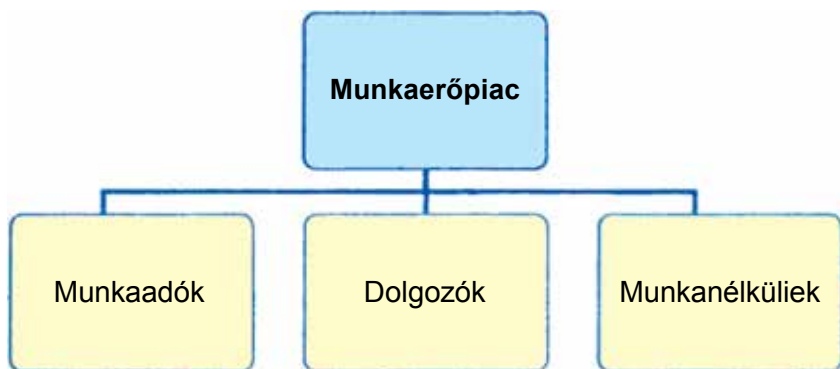
Törvényi norma

A munkaerőpiac – a munkaerő keresletének és kínálatának piaca. A munkaerőpiacon keresztül valósul meg a munkaerő egy bizonyos időtartamra szóló értékesítése.

A dolgozó – természetes személy, aki munkajogi viszonyra lépett a munkaadóval, és a munkaszerződés egyik résztvevője.

A munkaadó – jogi vagy természetes személy, aki munkát ad, és a munkaszerződés résztvevője.

Munkanélküli – az a munkaképes korú állampolgár, aki munka hiányában nem rendelkezik keresettel vagy egyéb, a törvény által előírt jövedelemmel és munkát kereső személyként be van jegyezve az állami foglalkoztatási központban. Neki az állami foglalkoztatási központ keres megfelelő munkát.

Önellenőrzés

Gondoljátok át, mit jelent a „megfelelő munka” fogalom, hozzatok fel példákat a számotokra megfelelő munkákra!

Az ember sokféle ok miatt válhat munkanélkülivé. Közöttük: a munkaszerződés felmondása a tulajdonos vagy az általa meghatalmazott szerv által a termelésben bekövetkező változások (a vállalat felszámolása, átszervezése, profilváltása, létszámcökkentés); gazdasági válság és eredményeként bekövetkező termelés-csökkenés miatt. Hogyan lehet munkát találni?

Kíváncsiaknak (a fogalom eredetéből)

Az útmutató szótár a „munkanélküliség” fogalmát olyan szociális-gazdasági helyzetként magyarázza, amikor az aktív, munkaképes lakosság egy része nem tud olyan munkát találni, amelyet képes elvégezni. A munkajogi enciklopédia a munkanélküliséget olyan szociális-gazdasági jelenségként határozza meg, amikor a munkaképes lakosság egy része nem tudja megtalálni munkaereje alkalmazását.

A munkanélküliség formái:

- *Rejtett munkanélküliség* – a teljes mértékű munkavégzésre képes emberek nem teljes foglalkoztatása jellemzi.
- *Tömeges munkanélküliség* – olyan állapot a foglalkoztatási szférában, amikor a lakosság dolgozó része nem képes biztosítani az életszükségleteit, vagy általános munkanélküliség gazdasági válság idején.
- *Szezonális munkanélküliség* – a munkamennyiség szezonális ingadozása váltja ki bizonyos termelési irányokban.
- *Kényszeredett munkanélküliség* – a dolgozók készek kisebb díjazásért is dolgozni, mint azok, akiknek van munkájuk, de mégsem találnak munkát.
- *Strukturális (szerkezeti) munkanélküliség* – a termelési struktúra változásai, például a tudományos-technikai haladás vagy a termelés szervezésének változásai okozzák.
- *Ciklikus munkanélküliség* – a termelés ciklikus visszaesései vagy a gazdaság krízisei okozzák.

Közös munka

1. Írjátok le a munkakeresés általatok ismert útjait, és határozzátok meg a pozitív és negatív oldalait! A keresés meghatározott útjai közül melyik a leghatékonyabb?

2. A munkakeresés egyik leghatékonyabb módja az önéletrajz (curriculum vitae – CV, rezümé) elkészítése és elküldése a munkaadóknak.

Ismerkedjete meg az önéletrajz készítésének alábbi példájával, és határozzátok meg a struktúráját, összeállításának sajátosságait!

Önéletrajz mintája

Bokiv Olekszij Szerhijovics

Mobiltelefon: +30 050 222 2222

E-mail: example@alxample.com

Születési idő: 1985.10.28

Cél: Állás betöltése olyan baráti kollektívában, ahol alkalmazhatnám a megszerzett tudásomat és tapasztalataimat, valamint új dolgokat tanulnék.

Különleges kívánságok: olyan munka, ami megköveteli az idegen nyelvek (angol, német) ismeretét, és lehetővé teszi a további tökéletesítését.

Munkatapasztalat:

2004. május – RIA Lotos, Kijev
2006. november Supervisor:
– a promouterek munkájának ellenőrzése;
– a kapcsolatok szabályozása a csapatban;
– akciók szervezése.
2003. január – május Nagyija jótékonyági Alapítvány, Kijev
Interviewer (ideiglenes munka):
– a válaszadók kikérdezése a jövődelmükkel kapcsolatban;
Általános adatbázis összeállítása.
2002. szeptember – RIA ITP, Kijev
2004. április Promouter:
– az eladások számának növelése;
– a fogyasztó figyelmének felkeltése a termék iránt;
– a fogyasztó informálása a termék előnyeiről.

Végzettség: Kijevi Politechnikai Intézet Nemzeti Technikai Egyetem, repülési és kozmikus rendszerek fakultása.

Tanfolyamok és tréningek: 2004–2005, a Nazva Oktatási Központ angol nyelvtanfolyama.

2005. Nazva Oktatási Központ német nyelvtanfolyama.

További információk: számítógépes ismeretek: haladó felhasználó (MS Office csomag; levelezési programok; internet) a flash alapszintű ismerete.

Idegen nyelv ismerete: angol – folyékony, német – folyékony.

Személyes tulajdonságok: aktív életpozíció, céltudatosság, szervezői készségek, kommunikációs készség; felelősségtudat, operativitás, optimizmus; kreativitás, kezdeményező-készség, tanulási képesség.

Miután elkülditek az önéletrajzotokat és az érdeklő munkaadót, interjúra hívnak.

Az *interjú* – a személy kikérdezése vagy a vele való beszélgetés információszerzés vagy a jelölt személyes tulajdonságainak megállapítása céljából.

2. A vállalkozói tevékenységhez való jog

A vállalkozói tevékenységet mint a gazdasági tevékenység egyik irányát a következő ismérvek jellemzik:

Törvényi norma

Vállalkozói tevékenység – önálló, kezdeményező, rendszerezett, saját kockázatú vállalkozói tevékenység gazdasági és szociális eredmények és nyereség szerzése céljából.

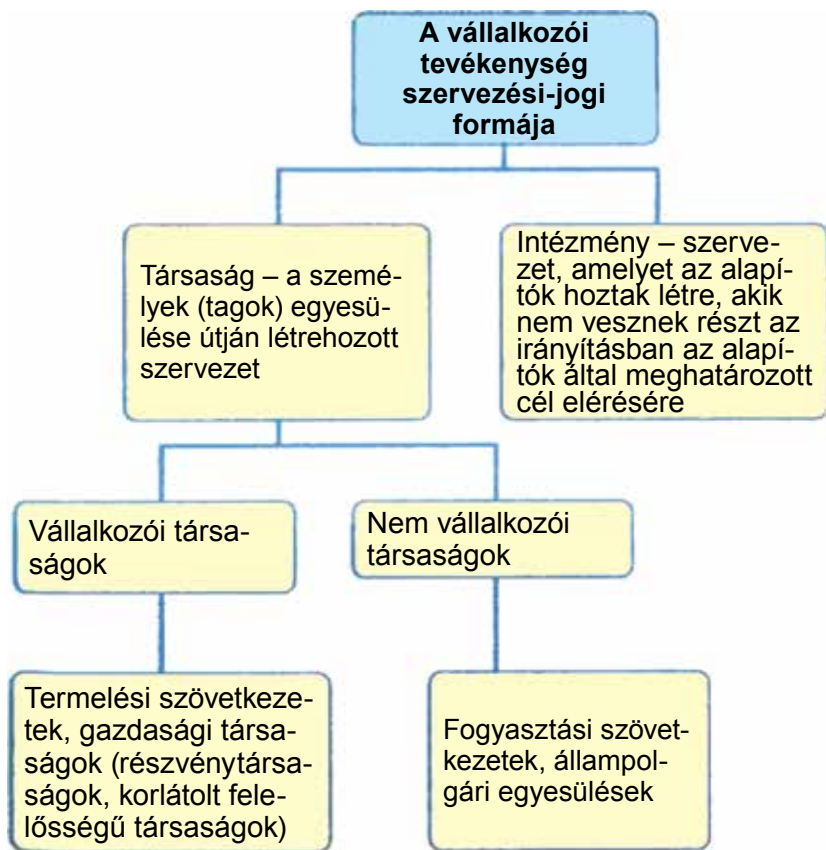
Nem engedélyezett a vállalkozói tevékenység folytatása az állampolgárok következő kategóriáinak: katonáknak, ügyészségi, bírósági, állambiztonsági, belügyi, döntőbizottsági, állami közjegyzői szervezetben dolgozó tisztségviselőknek vagy más személyeknek, akiket felhatalmaztak az állami szervek államhatalmi és irányítási funkcióinak ellátásával, valamint azoknak, akik a vállalatok tevékenységének kontrollját valósítják meg.

Közös munka

A „képzelt mikrofon” módszerének alkalmazásával bizonyítások be a vállalkozói tevékenységre vonatkozó, az állam által felállított korlátozások szükségességét az állampolgárok említett kategóriái számára.

Ukrajna törvényei kinyilvánítják a vállalkozói tevékenység szabadságát. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozói tevékenység szubjektumai (vállalkozók) jogosultak korlátozás nélkül döntéseket hozni, és önállóan megvalósítani bármilyen tevékenységet, ami nem ellentétes az érvényes jogszabályokkal.

A vállalkozói tevékenység *szervezési-jogi formáját* úgy lehet meghatározni, mint a gazdaság szubjektuma tevékenységének törvény által meghatározott struktúráját.

A vállalkozói tevékenység folytatásának egyik fő feltétele a *vállalkozás állami bejegyzése*.

Kíváncsiaknak

A vállalkozói tevékenység szubjektumainak állami bejegyzése a népképviselők városi, városkerületi tanácsainak végrehajtó bizottságában, vagy a járási, Kijev és Szevasztopol városkerületi állami közigazgatásban a szubjektum helyén vagy az adott szubjektum lakóhelyén, amennyiben a törvény nem ír elő mást.

A vállalkozói szubjektumok állami regisztrációja minden szükséges dokumentum megléte esetén történik bejelentési elv alapján, öt munkanapon belül. Az állami regisztrációs szervek ezen idő alatt kötelesek bevinni az adatokat a regisztrációs lapról a vállalkozói tevékenység szubjektumainak nyilvántartásába, és kiadni az államilag meghatározott formátumú tanúsítványt az adófizető és egyéb járulékfizető természetes személy adószámának feltüntetésével. A regisztráció időpontjától számított öt napon belül az állami regisztrációs szervek elküldik a regisztrációs kártya állami regisztrációt igazoló jelöléssel ellátott példányát a megfelelő állami adóhatósági szervnek és az állami statisztikai szervnek, valamint benyújtják az adatokat a vállalkozási szubjektum állami regisztrációjáról a társadalombiztosítási alapnak és Ukrajna nyugdíjalapjának.

Közös munka

Ismerkedjete meg azoknak a dokumentumoknak a listájával, amelyeket be kell nyújtani a vállalkozói tevékenység szubjektumának, jogi személynek az állami regisztrációjához és készítsétek elő a vállalatotokat az állami regisztrációhoz!

A dokumentumok listája.

– A vagyon tulajdonosának (tulajdonosainak) vagy az általa (általuk) megbízott szervnek a döntése a jogi személy létrehozásáról (kivéve a magánvállalatot).

– Alapszabály, amennyiben szükséges a létrehozandó vállalkozói tevékenység szubjektuma szervezési-jogi formájához.

– Meghatározott minta szerinti regisztrációs kártya, ami egyben kérvény az állami regisztrációhoz.

– Dokumentum, amely igazolja az állami regisztrációs díj befizetését.

Házi feladat

A minta alapján állítsatok össze önéletrajzot és írástok össze azoknak a kérdéseknek a listáját, amelyeket fel szeretnétek tenni a munkaadónak az interjú során.

22. §. Munkaszerződés

Elvárásaink

- Megmagyarázni a „munkaszerződés” fogalom értelmét, megnevezni annak feleit.
- Ismertetni az állásinterjú menetét és a munkafelvételi eljárást.
- Jellemezni a munkaadó és a dolgozó jogait és kötelességeit.
- Összeállítani saját elhatározásból történő munkafelvételi kérelmet és felmondást.

Problematikus kérdés

- Miért kell munkaszerződést kötni?

1. Hogyan kell munkaszerződést kötni és felmondani

A munkakeresés egyik leghatékonyabb módja az önéletrajz (curriculum vitae – CV, rezümé) elkészítése és elküldése a munkaadóknak. Ha érdekli a munkaadót, a következő lépés az állásinterjú lesz. Ez utóbbi lehetővé teszi a részletesebb információ megszerzését a jelöltről. A pszichológusok azt ajánlják, hogy az állásinterjúra készülve minél többet tudjunk meg a szervezet tevékenységéről, válasszuk ki és gondoljuk át a munkaadónak szánt kérdéseinket (de ne kezdjük a fizetéssel). Az interjú során viselkedjünk udvariasan, legyünk figyelmesek, próbáljuk meg a legjobb oldalunkat mutatni, de ne túlozzuk el a képességeink bemutatását.

Közös munka

Tegyük fel, hogy rendszergazdai állást szeretnétek kapni egy reklámügynökségben. A munkaadó interjúra hívott. Öt kérdést kell készítenetek a munkaadóhoz és magatokhoz mint a rendszergazdai állás jelöltjeihez.

A munkába állás következő lépése, amennyiben átestetek az állásinterjún és pozitív választ kaptatok, a munkavállalási szerződés megkötése lesz. A munkaszerződés a munkához való jog megvalósításának egyik fő módja.

Dolgozó lehet Ukrajna állampolgára, külföldi, hontalan személy, aki betöltötte a 16. életévét. Munkaadó lehet vállalat, intézmény, szervezet tulajdonosa vagy az általuk meghatalmazott szerv, valamint természetes személy.

A munkaszerződés – megállapodás a

Dolgozó

A vállalat, intézmény, szervezet tulajdonosa vagy az általuk meghatalmazott szerv, vagy természetes személy

Amely alapján

Kötelezettséget vállal a megállapodásban meghatározott munka elvégzésére

A belső munkarend betartásával

Kötelezettséget vállal a munkabér kifizetésére a dolgozónak

És biztosítani a munkavégzéshez szükséges feltételeket

Önellenőrzés

A fogalomból kiindulva határozzátok meg a munkaszerződés tárgyát, tartalmát és feleit!

Törvényi norma

A munkaszerződés kidolgozásának rendje – a munkaviszonyok jogi kidolgozásának eljárása, amelyek a dolgozó és a vállalat, intézmény, szervezet tulajdonosa vagy az általuk meghatalmazott szerv, valamint természetes személy között jönnek létre.

A munkaszerződés megkötésekor és kidolgozásakor bizonyos eljárás betartására van szükség.

A munkaszerződés megkötéséhez a dolgozónak a következő dokumentumokat kell benyújtania: felvételi kérvény, személyi igazolvány, vagy egyéb, személyazonosságot igazoló dokumentum (munkakönyv, egyéb iratok, orvosi igazolás)

A munka megkezdéséig a tulajdonos vagy az általa megbízott szerv köteles megismertetni a dolgozóval a jogait és a kötelességeit, informálni őt a munkafeltételekről, megismertetni a belső munkarenddel és a kollektív szerződés tartalmával, munkavédelmi és tűzvédelmi oktatásban részesíteni őt

A munkaszerződés megkötését a tulajdonosnak a dolgozó munkafelvételéről szóló rendelete teszi hivatalossá. Amennyiben nem született meg a rendelet, de a személy felvette a munkát, a munkaszerződés megkötöttnek tekintendő

A munkaszerződés megkötésekor próbaidőszak tűzhető ki abból a célból, hogy ellenőrizzék, megfelel-e a dolgozó a rábízott munkakörnek (a próbaidő nem lehet hosszabb három hónapnál, a dolgozók számára egy hónapnál, egyes esetekben a szakszervezeti bizottsággal egyeztetve – 6 hónapnál)

Közös munka

1. Határozzátok, milyen dokumentumokat szükséges benyújtani és melyeket tilos megkövetelni a szerződéskötéskor. A választást alapozzátok meg!

Kötelezően benyújtandó dokumentumok	Pótlólagos	Dokumentumok, amelyeket tilos követelni

2. A munkaadó és a dolgozó jogai és kötelességei.

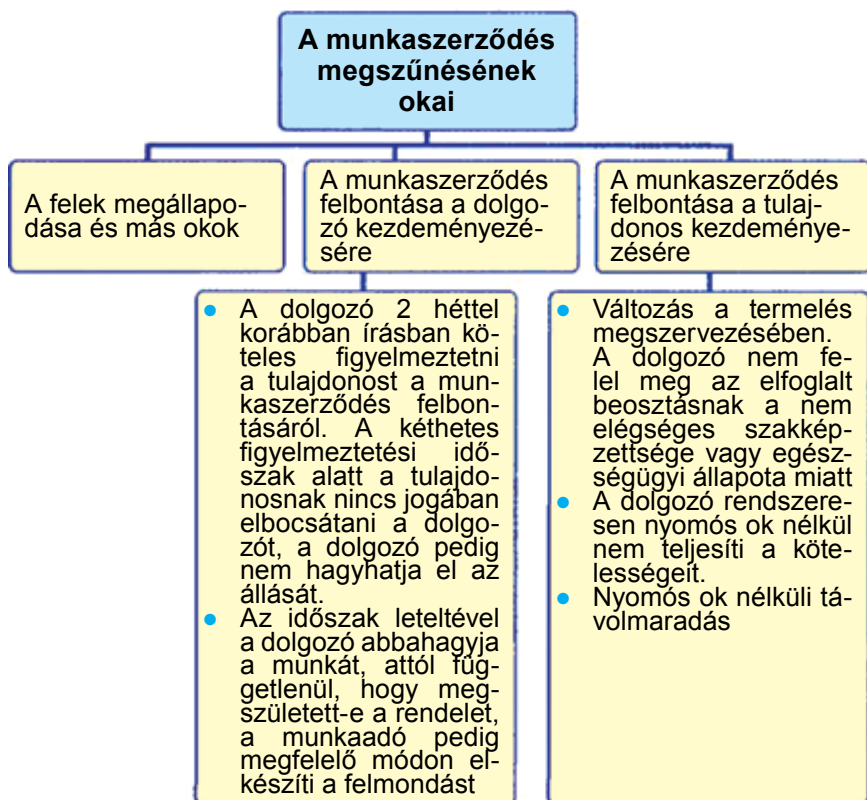
Jogok		Kötelességek	
munkaadó	dolgozó	munkaadó	dolgozó

A munkaszerződés megkötésekor a dolgozónak kérvényt kell írnia. A munkába való felvételtől szóló kérvény összeállításakor fel kell tüntetni:

- A vállalat (szervezet, intézmény) nevét, ahol a dolgozó el szeretne helyezkedni.
- A tulajdonos vagy a képviselője nevét.
- A dolgozó nevét és lakcímét.
- A megpályázott beosztást.
- A munkaköri funkciók betöltése kezdetének időpontját (ha a munkavégzés korlátozott idejű, például ha az előző dolgozó szülési szabadságon van, akkor fel kell tüntetni azt, hogy „a szülési szabadság időtartamára”).
- A fizetési feltételeket.
- A kérvény megírásának dátumát és az azt összeállító személy aláírását.

Jogi norma

A munkaszerződés megszűnése – egyoldali vagy kétoldali akarattól született cselekmény, valamint esemény (például a határidő lejárta) eredménye.

Közös munka

Állítsatok össze felmondási kérvényt saját kezdeményezésre!

Oldjátok meg a helyzetet!

Ítéljétek meg a jogi szituációkat!

1. Szidorenko D. lakatosként való munkafelvételkor 3 hónapos próbaidőt tűztek ki számára. Ezen idő alatt két héten át táppénzen volt és 3,5 hónapra meghosszabbították a próbaidejét.

2. Az építőcég meghirdette a titkár-referensi állást. Pusztovojtenko L. állampolgárt, aki 40 éves, felsőfokú végzettséggel rendelkezik, elutasították, mivel életkora meghaladta a 35 évet.

2. Munkakönyv

A munkafelvételkor benyújtandó dokumentumok között van a munkakönyv: a dolgozó munkatevékenységét dokumentáló fő okmány. A munkakönyvet a vállalat, intézmény, szervezet összes dolgozójára bevezetik, valamint természetes személy esetében, ha öt napnál hosszabb ideig dolgozik. A munkakönyvbe minden, a tulajdonosára vonatkozó munkaügyi adatot bejegyeznek.

Törvényi norma

A munkakönyv – a dolgozó munkatevékenységét dokumentáló fő irat.

Közös munka

Határozatok meg azokat az adatokat, amelyeket bejegyeznek a munkakönyvbe, és támasszátok alá a választásokat!

1. Betöltött állás.
2. A munkába való felvétel és elbocsátás ideje.
3. Adatok a büntetésekről.
4. Más állásba való áthelyezés.
5. Előléptetések és jutalmazások a munkasikerek elismerésé-ként.
6. A vállalat, intézmény, szervezet (munkahely) neve.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

Az első munkakönyvek Szovjet-Oroszországban jelentek meg 1918-ban, de csakis a nem dolgozó állampolgárok számára adták ki. Mi ebben a logika, merül fel a kérdés? Nagyon is logikus dolog volt ez. Az élelmiszerjegyeket a dolgozók a munkahelyük, a nem dolgozók a munkakönyvük alapján kapták.

A kódex úgy határozza meg a munkakönyvet, mint „a dolgozó munkatevékenységét és munkaviszonyát dokumentáló fő irat”. A nyugdíjellátás megszerzése gyakorlatilag lehetetlen e fontos dokumentum nélkül. Az állami nyugdíjbiztosítási rendszerben a munkahelyi helyébe a perszonifikált (személyi) nyilvántartás lépett. A nyugdíj elsősorban a megtakarított részétől függ majd. Az állami nyugdíjbiztosítási rendszerben a perszonifikált nyilvántartás teljesebb információt tartalmaz a munkatevékenységről, mint néhány sor a munkakönyvben.

A munkakönyv annyira fontos dokumentum, hogy sokkal gondosabban kell őrizni, mint a személyigazolványt. Ha a munkakönyvben akárcsak egy betűt hibásan jegyeztek be (például Nátália helyett Natalját írtak), az állami szervek megtagadhatják a nyugdíjellátást az adott személytől. A nyugdíjalapban őrzött adatok ellenére az igazság csakis bírósági úton állítható helyre. Ezen kívül a munkaadó számára egyfajta ajánlólevél szerepét is betöltheti.

A munkakönyv másik funkciója a dolgozó jogainak védelme. Ha elbocsátásra kerül sor, a törvény kötelezi a munkaadót a megfelelő bejegyzés megejtésére: milyen okból és melyik törvényi cikkely alapján történt az elbocsátás. Ez lehetővé teszi az ilyen felmondás törvényességének megcáfolását, ha az érintett nem ért egyet az indokolással.

3. Munkabér

A dolgozó az elvégzett munkáért munkabért kap. Annak kifizetése munkaóra, kiküldetési vagy egyéb munkabérfizetési rendszer alapján történik. A munkabér az egyéni vagy kollektív munka eredményei alapján is kifizethető. Az állam garantálja a munkabér kifizetését, és megállapítja minimális mértékét.

Törvényi norma

A munkabér – javadalmazás, aminek a kiszámítása rendszerint pénzben történik, és amelyet a munkaadó a dolgozónak az általa elvégzett munkáért fizet ki.

Minimális munkabér – a törvény által meghatározott fizetés mértéke az egyszerű, szakképzettséget nem igénylő munka elvégzéséért, amelynél kevesebb nem fizethető a dolgozónak az teljesített havi, óránkénti munkanormáért.

A munkabérnek több fajtája létezik.

Közös munka

Határozzatok meg a munkabér fajtáit és töltsétek ki az ábrát. Bizonyítsátok be a munkabér strukturális elemei létezésének szükségességét.

A munkabér strukturális elemei		
?	?	?
Javadalmazás az elvégzett munkáért a megállapított munkanormáknak megfelelő-en	A megállapított norma felett végzett munkáért, munkasikerekért és találmányosságért, valamint a különleges munkafeltételek miatt járó javadalmazás. Magában foglalja az érvényes jogszabályok szerint meghatározott jövedelem-támogatásokat, kompenzációs kifizetéseket, prémiumokat	Az éves munka eredményei alapján történő kifizetések, a különleges rendszerben és rendeletek alapján kifizetésre kerülő prémiumok, pénzügyi és anyagi kifizetések, amelyek nincsenek meghatározva az érvényes jogszabályok okiratai által

Az ábra elemei kitöltésének változatai:

- bérpótlék;
- egyéb ösztönző és kompenzációs kifizetések;
- alapbér.

A munkabért havonta nem ritkábban, mint kétszer fizetik, tizenhat naptári napot meg nem haladó időközönként. Abban az esetben, ha a bérkifizetés napja szabad-, ünnep- vagy munkaszüneti napra esik, a munkabért az azt megelőző napon fizetik ki. Az éves szabadság időtartamára járó munkabért nem később, mint három nappal a szabadság kezdete előtt fizetik ki.

Házi feladat

1. A „képzelt mikrofon” módszerével fejtétek ki a véleményeiket a munkaszerződés megkötésének szükségességéről, az ún. „borítékban folyósított munkabér” elutasításáról!

2. Ukrajna munkaügyi kódexének segítségével határozzátok meg, hogyan fizetik ki a normán felüli munkát, az éjszakai, a termelés leállásakor, ünnep- és munkaszüneti napokon végzett munkát!

23. §. A fiatalok munkavégzésének sajátosságai

Elvárásaink

- Leírni a fiatalok jogait a munkaviszonyban.
- Jellemezni a fiatalok munkaidejének és pihenési idejének sajátosságait.
- Megoldani a fiatalok elhelyezkedésével és munkájával kapcsolatos szituációkat.

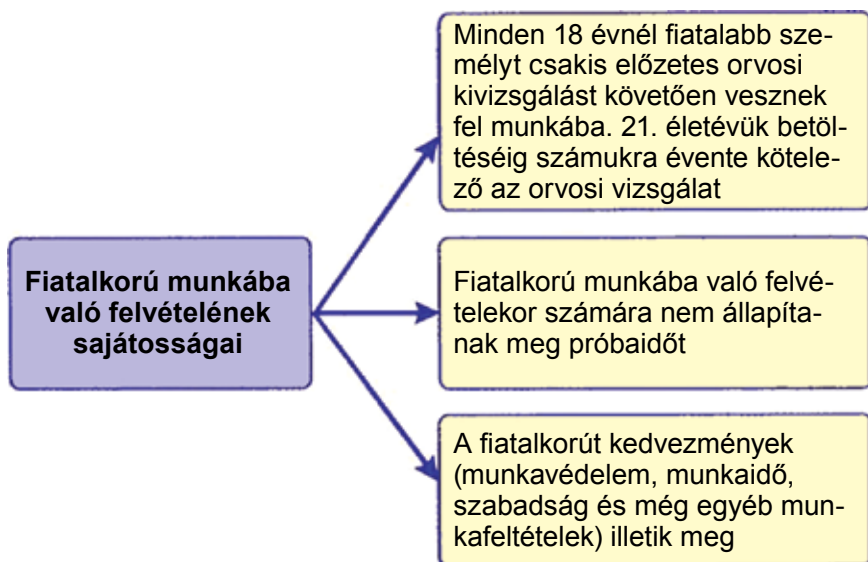
Problematikus kérdés

- A 9. osztályban tanulva, lehettek-e munkaviszony résztvevői?
- Kerestetek-e önállóan pénzt? Ha igen, úgy ez mikor és hogyan történt?

1. Hol dolgozhatnak a serdülőkorúak

Sok serdülőkorú önállóan keres pénzt a nyári szünetben, elhelyezkedve egy munkahelyen. Tudni kell, hogy Ukrajna jogrendszere a serdülők oldalán áll, és védi az érdekeiket a Gyermekegyezménynek megfelelően.

A fiatalok fiziológiai, pszichológiai és egyéb sajátosságaira való tekintettel országunk törvényei bizonyos előnyöket (kedvezményeket) rögzítenek a kiskorúak részére, megteremtve jogegyenlőségüket a nagykorú dolgozókkal. Az általános szabály szerint a 16. életévüket betöltött és annál idősebb személyeket veszik fel munkába. Az egyik szülő vagy az azt helyettesítő személy beleegyezésével kivételképpen felvehetnek 15 éves személyeket is olyan könnyű munka végzésére, amely nem okoz egészségkárosodást, és nem sérti meg a tanulási folyamatot. A tanuláson kívüli időre felvehetnek munkába 14. életévüket betöltött személyeket. Ehhez azonban az egyik szülő vagy az azt helyettesítő személy beleegyezése szükséges.

Közös munka

Állapítsátok meg, milyen munkák végzésére tilos 18. életévüket be nem töltött személyeket alkalmazni! Feleleteteket fogalmazzatok meg „presszió” módszerének alkalmazásával!

1. A határértéket meghaladó súlyú teher emelésével és mozgásával kapcsolatos munkák
2. Levelek hivatalokba történő hordásával kapcsolatos munkák.
3. Káros vagy veszélyes környezetben vagy feltételek között végzett munkák.
4. Föld alatt végzett munkák.
5. Élelmiszerek árusításával kapcsolatos munkák.

6. Számítógép-használattal kapcsolatos munkák.
7. Éjszaka, munkaidőn túl végzett munkák.
8. Munkaszüneti napokon végzett munka.
9. Magasban végzett munkák

Azoknak a munkáknak a listáját, amelyek végzésére tilos fiatalkorúakat alkalmazni, Ukrajna Egészségügyi Minisztériuma állította össze a népgazdaság 36 ágazatára vonatkozóan.

Önellenőrzés

Idézzétek fel, hogy a fiatalok is ismerőseitek közül vagy akár közületek ki dolgozott a nyári szünetben! A munkaviszony minden részese betartotta az itt korábban vázolt feltételeket? Jeleztétek előre a feltételek megsértésének következményeit!

2. Hogyan szabályozzák a törvények a fiatalok munkavégzését

Az ukrán fiatalok problémáit vizsgáló tudományos kutatóintézet szociológiai felmérése az mutatja, hogy a munkanélküli fiatalok körén belül a második legnagyobb csoportot az általános iskolai végzettségűek alkotják. A munkanélküli fiatalok nagy részét az első munkahelyüket kereső személyek teszik ki. Közöttük 38% a 21 év alattiak, 33,9% a 21 és 24 év közöttiek, 28,1% a 25 és 28 év közöttiek aránya. Ezért Ukrajna fiatalok fejlődését, társadalmi beilleszkedésének elősegítését célzó törvénye szavatolja a 15 és 28 év közötti munkaképes fiataloknak az első munkahelyet az iskola, szakiskola, felsőfokú oktatási intézmény befejezése vagy a tanulás abbahagyása után legalább két évre.

A fiatalok munkára vonatkozó jogviszonyokat tekintve a felnőttekével *azonos jogokkal* rendelkeznek.

Közös munka

A tömegtájékoztatói eszközök anyagai alapján (újságok, magazinok, hírek) válogassatok össze olyan cikkeket, amelyek az ukrán gyermekmunkára vonatkoznak! Vizsgáljátok meg a problémát:

- a fiatalok munkakeresésével kapcsolatos szituációkat;
- a fiatalok elhelyezkedésével kapcsolatos szituációkat;
- a fiatalok munkavégzése során tapasztalható törvénytérsekekkel kapcsolatos szituációk.

Ajánljatok megoldást a jogi problémákra!

Ukrajna törvényeinek megfelelően a fiatalkorúak munkája bizonyos sajátosságokkal bír. Áttekintjük ezeket az ábra segítségével:

A fiatalkorúak munkaidejének sajátosságai	<ul style="list-style-type: none">• A 16 és 18 év közötti dolgozók számára rövidített munkaidő van megállapítva: heti 36 óra, a 15 és 16 év közöttieknek heti 24 óra.• A tanév folyamán dolgozó tanulók számára a munkaidő hossza nem lehet több, mint a megfelelő életkorú személyek számára meghatározott munkaidő fele (rendre 18 és 12 óra)
A pihenőidő sajátosságai a fiatalkorúak számára	<ul style="list-style-type: none">• A 18 év alatti személyeknek 31 nap időtartamú alapszabadság jár.• A szabadságot nyáron kell kiadni, vagy kívánságukra bármely más időpontban.• A szabadság a hathónapos foglalkoztatási idő előtt is kiadható
A fiatalkorúak munkabére	<ul style="list-style-type: none">• A 18 év alatti napi rövidített munkaidőben dolgozó munkavállalók bérét ugyanolyan mértékben folyósítják, mint a napi teljes munkaidőben dolgozó munkások számára

Oldjátok meg a helyzetet!

Elemezzétek a szituációt jogi szempontból!

1. A 17 éves Mikolát föld alatti kommunikációs csatornák vilánszerelői beosztásába vették fel egy hónapos próbaidővel.
2. A 17 éves Marinát az anyja kezdeményezésére elbocsátották állásából.
3. Vaszil 15 éves, a tanórái után heti 12 órában gondnokként dolgozik, a tulajdonostól a ledolgozott idővel arányos fizetést kap.

3. Hogyan védi a törvény a kizsákmányolástól a fiatalokat

Vajon könnyen talál munkát a fiatalok? A hivatalos munkaerőpiac mellett létezik az ún. „feketepiac” is. A munkahelyek száma a fiatalok számára korlátozott, ezért nő az egy állásra jutó fiatalok száma. Ez ahhoz vezet, hogy nem hivatalosan helyezkednek el.

Önellenőrzés

Gondoljátok át, milyen következményekkel járhat a fiatalok fiatalok számára a nem hivatalos munkavállalás! Megéri-e a munkaadónak 18 évnél fiatalabb személyt alkalmazni?

A fiatalok munkájának felhasználása a nem hivatalos munkavállalás során a kizsákmányolásukhoz vezethet, mivel az állam nem képes biztosítani jogaik védelmét. Ennek ellenére a legtöbb fiatalok illegálisan áll munkába. Ahhoz, hogy ne válhassatok kizsákmányolás áldozataivá, át kell gondolnotok azokat a kérdéseket, amelyeket a munkaadóval beszéltek majd meg az állásinterjú során.

Közös munka

Készítsetek ajánlásokat azok számára, akik elhelyezkednek! Készüljete fel a munkátok prezentációjához!

Házi feladat

A könyv anyagával dolgozva (** vagy Ukrajna munkajogi kódexének 188-199 old.) töltsétek ki a táblázatot!

A fiatalok munkavégzésének sajátosságai

Munkafelvétel	Szünidőben	Tanulási időben
Az állásból való elbocsátás		
A munkaidő hossza	14–16 év	
	16–18 év	
Munkavédelem		
Munkabér		
Pihenési idő		

Kérdések és feladatok a témazáró felméréshez

I. SZINT

1. Magyarázzátok meg a tulajdonjog jogi tartalmát!
2. Ukrajna alkotmánya szerint milyen tulajdonformák léteznek?
3. Nevezzétek meg a polgárjogi felelősség indokait!
4. Ki a fogyasztó, eladó, termelő, kivitelező?
5. Adjátok meg a „család”, házasság” fogalmak meghatározását!
6. Hogyan szavatolják a munkához való jog megvalósítását?
7. Milyen normatív okiratok szabályozzák a munkajogi viszonyokat?
8. Mit nevezünk munkaszerződésnek?
9. Mi a munkakönyv?
10. Adjátok meg a munkabér meghatározását!
11. Milyen fajta (időtartamuk szerint) munkaszerződések léteznek?
12. Ki köthet munkaszerződést?
13. Milyen a munkaszerződés formája?
14. Milyen kedvezményeket és garanciákat biztosítanak a fiatalok-rúaknak?
15. Milyen életkortól lehet alkalmazni fiatalokat?
16. Milyen dokumentumokat kell benyújtani a munkába való felvételkor?
17. A dolgozók mely kategóriái számára tilos próbaidő kiszabása?
18. Milyen adatokat írnak be a munkakönyvbe?
19. Milyen indokokkal szüntethető meg a munkaszerződés?
20. Mi a pihenőidő?
21. Mit neveznek munkaidőnek?
22. A munkanélküliség mely formáit ismeritek?
23. A vállalkozói tevékenység milyen szervezési-jogi formái léteznek?
24. Milyen jogokkal és kötelességekkel rendelkezik a munkaadó és a munkavállaló?

II. SZINT

1. Jellemezzétek a munkaszerződés tartalmát!

Megállapodás			
?		?	
Kötelezettséget vállal _____	A belső munkarend betartásával	Kötelezettséget vállal _____	És biztosítani _____

2. Hasonlítsátok össze a munkaszerződést a szerződéssel! Miben különböznek? Találjatok legalább három eltérést!
3. Hasonlítsátok össze a munka- és a kollektív szerződést! Szerkessztek összehasonlító táblázatot!
4. Bizonyítsátok be, hogy a dolgozó és a vállalat tulajdonosa vagy az általa megbízott szerv munkajogi kódex által meghatározott jogai és kötelességei kölcsönösek!
5. Alapozzátok meg a munkajogi kódex alapján a munkába való felvételkor alkalmazott próbaidő normáit!

III. SZINT

1. Jogtanácsosi szerepkörben adjatok tanácsot a dolgozónak, akit a vállalatvezetés létszámcsökkentés miatt elbocsát!
2. Készüljete fel és folytassatok le vitát „Mely vállalatoknál védik jobban a dolgozók jogait: az állami vagy a magántulajdonban lévőben?” címmel!

6. fejezet

ÚTMUTATÓ A KÖZIGAZGATÁSI ÉS BÜNTETŐJOGHOZ

24. §. Közigazgatási jog

Elvárásaink

- Megnevezni a közigazgatási jog által szabályozott viszonyokat; azokat a szerveket, amelyek a közigazgatási kihágásokkal kapcsolatos ügyeket vizsgálják.
- Meghatározni a közigazgatási jogsértéseket, és felsorolni a példáit.
- Jellemezni a fiatalkorúakkal szemben alkalmazott közigazgatási bírságokat.
- Elemezni és megoldani fiatalkorúak közigazgatási jogsértéseivel kapcsolatos jogi szituációkat.

Problematikus kérdés

- Miért előzhetik meg a közigazgatási jogsértések a bűncselekményeket?

1. Milyen viszonyokat szabályoz a közigazgatási jog

A közigazgatási vagy adminisztratív jogot (a latin *administratio* – igazgatás szóból) a jog egyik vezető ágának tekintik. A *közigazgatási jog* az államigazgatási szférában létrejövő viszonyokat szabályozza.

A közigazgatási jog normái magukban foglalják az állami szervek megszervezésének rendszerét; megmagyarázzák ezen a szervek és a köztisztviselők kötelezéseit és jogait; biztosítják a közrend betartását és védelmét.

A közigazgatási jog segítségével valósul meg az egyén, az ember és az állampolgár jogainak és szabadságjogainak védelme, az állampolgárok egészségvédelme, a lakosság közegészségügyi-járványügyi jóléte, a társadalmi erkölcs védelme, a környezetvédelem, az államhatalom megvalósításának meghatározott rendje, a közrend és a társadalom biztonságának védelme, a tulajdon, a természetes és jogi személyek törvényes gazdasági érdekeinek, a társadalom és az állam közigazgatási jogsértésektől való védelme, valamint a közigazgatási jogsértések megelőzése.

A társadalom egy bizonyos fejlettségi fokán létrejön az emberek közötti stabil, szervezett viszonyok megteremtésének igénye, valamint a közös élet kérdéseinek szabályozása irányítás (igazgatás) segítségével. Ez utóbbi lehetővé teszi számos probléma célratoró megoldását, a gazdaság ügyeinek intézését. Az irányítás a társadalmi élet különböző szféráiban valósul meg, és meghatározza az adminisztratív jogviszonyok különböző szubjektumainak és objektumainak létét.

Törvényi norma

Közigazgatási jog – olyan adminisztratív jogi normák rendszere, amelyek a társadalmi viszonyok különleges körét védik az államigazgatás szférájában.

Kompetencia – szerv vagy tisztségviselő személy törvényes jogainak és kötelességeinek normatív okiratokban rögzített összessége.

A közigazgatási viszonyokat illetően fontos az igazgatásban és az alárendeltségben való jártasság. Az ilyen viszonyok az egyik fél akaratanak révén jönnek létre. Például, a közlekedésrendszet munkatársa jegyzőkönyvet vesz fel arról, hogy a gépkocsivezető megszegte a közúti közlekedés szabályait. A jogvédő szervek munkatársai hatalommal és ennek megfelelő kompetenciával vannak felruházva. A jogsértő köteles betartani a törvényt és alávetni magát a rendőr (milicista) hatalmának.

Közös munka

Határozátok meg, hogy a felsorolt jogviszonyok közül melyik tartozik a közigazgatási joghoz! Válaszotokat indokoljátok meg:

1. Oleget elbocsátották az állásából, mivel nem teljesítette a munkaszerződés alapján ráruházott kötelességeit.
2. Makszim tiltott helyen horgászott és a jogvédő szervek munkatársai megbírságotlák.
3. Volodimir nem akarta teljesíteni a megrendelő utasításait, és nem kezdte el bővíteni a tervrajz szerint a házat.

4. A város tiszti főorvosa rendeletben figyelmeztette a városi kultúrház igazgatóját a járványügyi szabályok megszegése miatt influenzajárvány idején.

2. Mi a közigazgatási jogsértés

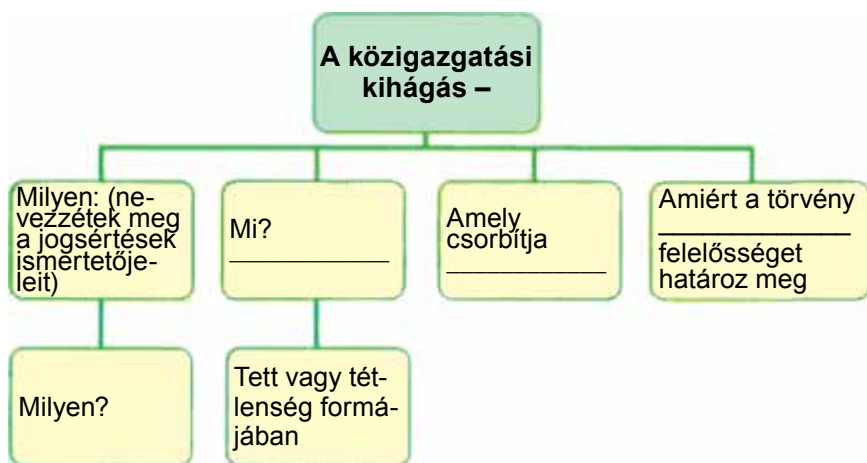
A törvény szerint minden jogsértés jogi felelősségre vonással jár. A közigazgatási jogsértés indokul szolgálhat a törvénytől szembeni adminisztratív kényszerítő eszközök alkalmazására.

Önellenőrzés

Adjátok meg az „adminisztratív jogsértés” fogalmának meghatározását, megfelelve a kérdésekre!

Idézzétek fel a jogsértések ismertetőjeleit!

Adminisztratív jogsértések

A közigazgatási jogsértés fő ismérvei	Jellemzés
Társadalmi veszélyesség	A közrend megsértése, a környezet szennyezése
Jogszerűtlenség, vagyis a normatív jogi okiratok által tiltott tevékenység	Nem csupán a közigazgatási jogrend, de egyéb jogi ágak normáinak megsértése – föld, ökológia, munka

A közigazgatási jogsértés fő ismérvei	Jellemzés
Tevékenység (tett vagy tétlenség)	Aktív cselekvés (például a megállapított sebesség túllépése a gépkocsivezetők által) Tétlenség (a munkabér kifizetése meghatározott határidejének megsértése a tisztségviselők által)
Vétkesség	Előre megfontolt szándékú vétkesség (például a különleges szolgálatok félrevezető riasztása), vagy figyelmetlenségből elkövetett tett (az úttesten nem a kijelölt helyen való átkelés)
Adminisztratív büntetethezesség	A büntetések fajtái (például figyelmeztetés, büntetés, javító-nevelő munka)

Törvényi norma

Adminisztratív törvénytörésnek (kihágásnak) ismerik el a jogszerűtlen, vétkes (szándékos vagy óvatlanságból elkövetett), tevékenységet (tettet vagy tétlenséget), amely megsérti a közrendet, az emberek tulajdonát, jogait és szabadságjogait, a kialakult irányítási rendet, és azt, amiért a törvény adminisztratív felelősségre vonást ír elő.

A törvény betűje

Ukrajna adminisztratív jogsértésekről szóló törvényeinek kódexe

124. c. A közigazgatási bírságok fajtái.

Az adminisztratív jogsértések miatt a következő közigazgatási bírságok alkalmazhatók:

- 1) figyelmeztetés;
- 2) büntetés;
- 3) az adminisztratív jogsértés elkövetésének eszközévé vagy közvetlen objektumává vált tárgy térítéses lefoglalása;
- 4) az adminisztratív jogsértés elkövetésének eszközévé vagy közvetlen objektumává vált tárgy elkobzása; az adminisztratív jogsértés elkövetése révén szerzett pénz elkobzása;
- 5) az adott polgár számára biztosított különleges jog megvonása (gépkocsivezetői jogosítvány, vadászengedély);
- 6) javító munkák;
- 7) adminisztratív fogva tartás.

Oldjátok meg a helyzetet!

A 16 éves Ivan és a 17 éves Olekszij alkoholos befolyásoltság állapotában nyomdafestéket nem tűnő szavakat használva káromkodtak és sértegették az éjszakai klub vendégeit és biztonsági emberét, aki megpróbálta kivezetni őket az utcára.

1. Értékeljétek a szituációt jogi szempontból!

2. Közigazgatási jogsértésnek minősül ez a tevékenység?

3. Mit gondoltok, hogyan befolyásolja az ügy tárgyalását a jogsértők életkora?

4. Mennyiben változott volna meg a helyzet, ha a jogsértők nem csupán káromkodtak, de testi sérüléseket is okoztak volna az intézmény látogatóinak?

3. Mely adminisztratív jogsértésekért vonhatók felelősségre a fiatalok?

Ukrajna adminisztratív jogsértésekről szóló kódexe meghatározza azokat a vétségeket, amelyekért a fiatalok felelősségre vonhatók. Ezek a következők:

- az állami és a köztulajdon csekély mértékű eltulajdonítása;
- az erdők hulladékkal történő szennyezése;
- bódító hatású mák vagy kender ültetése és termesztése;
- menetjegy nélküli utazás a tömegközlekedési eszközökön;
- a települések zöldterületének megsemmisítése vagy rongálása;
- a garázdaság – olyan tettek, amelyek közterületen való káromkodásban, az állampolgárokkal szembeni sértő köztözkedésben és más hasonló, a közrendet és – nyugalmat zavaró tettekben nyilvánul meg;
- idegen vagyontárgy kismértékű eltulajdonítása tolvajlás, szélhámoság útján;
- határjelek megsemmisítése;
- állatokkal szembeni kegyetlen bánásmód;
- a közlekedésirányítási jelzések figyelmen kívül hagyása a gyalogosok által és egyebek.

Adminisztratív felelősségre vonhatók a 16. életévüket betöltött személyek. Tartalmuk alapján a közigazgatási eljárás hatálya alá eső jogsértésekért a fiatalokkal szemben alkalmazott jogi intézkedések közelítenek az általános adminisztratív bírságokhoz, de kevésbé terhes korlátozásokat és kötelelességeket tartalmaznak.

A tapasztalat és a statisztikai tanúsága szerint a fiatalok leggyakrabban az alábbi jogsértéseket követik el (lásd az 1. sz. mellékletet).

A fiatalok által leggyakrabban elkövetett adminisztratív jogsértések listája

Cik- kely	A jogsértés fajtája	A bírság fajtája	Az adminisz- tratív jogsértés ügyeinek hivatali alárendeltsége
44.	Kábítószeres vagy pszichotrop anyagok értékesítési szándék nélküli, kismértékben történő törvénytelen előállítása, vásárlása, tárolása, szállítása	Az adómentes minimálbér 18–43-szorosának megfelelő pénzbírság; adminisztratív fogva tartás	A végrehajtói hatalom különlegesen felhatalmazott szerve az egészségügy területén, bíróság, a belügyi szervek
51.	Idegen vagyontulajdon kismértékű elmulasztása	Az adómentes minimálbér 3–15-szörösének megfelelő pénzbírság; 1-től 2 hónapig terjedő javító munka; adminisztratív fogva tartás	Bíróság
73.	Az erdők hulladékkal történő szennyezése	Az adómentes minimálbér 3–15-szörösének megfelelő pénzbírság	Az erdőgazdálkodási szervek
77.	A tűzvédelmi előírások megszegése az erdőkben	Az adómentes minimálbér 1–12-szeresének megfelelő pénzbírság	Az erdőgazdálkodási szervek
92.	A történelmi és kulturális emlékek védelmének és használatának megsértése	Figyelmeztetés; az adómentes minimálbér 3–7-szeresének megfelelő pénzbírság	Adminisztratív bizottságok, a községi és nagyközségi tanácsok végrehajtó bizottságai
127.	A közlekedési szabályok megsértése gyalogosok, kerékpárosok, gépkocsivezetők és más személyek által	Pénzbüntetés	Belügyi szervek

Cik- kely	A jogsértés fajtája	A bírság fajtája	Az adminisz- tratív jogsértés ügyeinek hivatali alárendeltsége
135.	Menetjegy nélküli utazás	Pénzbüntetés (különböző mértékű, a tömegközlekedési eszköz fajtájától függően)	Belügyi szervek, a vasúti, tengerészeti, folyami, légi, gépkocsi- és elektromos közlekedés szervei
148.	Nyilvános telefonkészülékek megrongálása	Az adómentes minimálbér 10–20-szorosának megfelelő pénzbírság;	Adminisztratív bizottságok
152.	A városok és egyéb települések területrendezési szabályainak megsértése	Figyelmeztetés; az adómentes minimálbér 1–3-szorosának megfelelő pénzbírság	Adminisztratív bizottságok, bíróságok
156.	Az alkoholos italok és dohányáru árusítási szabályainak megsértése	Pénzbüntetés (különböző mértékű), a kereskedés tárgyának és a bevételnek az elkobozása	Adminisztratív bizottságok, bíróságok
173.	Garázdaság	Az adómentes minimálbér 3–7-szeresének megfelelő pénzbírság; 1-től 2 hónapig terjedő javító-nevelő munka; adminisztratív fogva tartás	Bíróság, belügyi szervek
175.	Tiltott helyen való dohányzás	Az adómentes minimálbér 7-szereséig terjedő pénzbírság	Adminisztratív bizottság
178.	Alkoholos italok fogyasztása közterületen, ittas állapotban való megjelenés közterületen	Az adómentes minimálbér 7-szereséig terjedő pénzbírság; javító-nevelő munka; adminisztratív fogva tartás	Bíróság, belügyi szervek

Cik- kely	A jogsértés fajtája	A bírság fajtája	Az adminisz- tratív jogsértés ügyeinek hivatali alárendeltsége
181.	Szerencsejátékok üzése, jóslás közterületen	Az adómentes minimálbér 50-szereséig terjedő pénzbírság; a játékberendezés, valamint a játék tétjeként szereplő pénz, tárgyak és egyéb értékek elkobzása	Adminisztratív bizottságok, a közszé- gi és nagyközségi tanácsok végrehajtó bizottságai, bíróság
181.	Prostitúció üzése	Figyelmeztetés; az adómentes minimálbér 15-szöröséig terjedő pénzbírság	Adminisztratív bi- zottságok
183.	A különleges szolgálatok szándékos téves riasztása	Az adómentes minimálbér 20-szo- rosáig terjedő pénz- bírság	Adminisztratív bi- zottságok, a közszé- gi és nagyközségi tanácsok végrehajtó bizottságai
184.	A szülők, vagy az őket helyettesítő személyek gyermeknevelési kötelezettségének nem megfelelő teljesítése	Az adómentes min- imálbér 7-szereséig terjedő pénzbírság	Bíróság
197.	Személyi igazolvány nélküli tartózkodás közterületen	Figyelmeztetés; az adómentes min- imálbér 3-szorosáig terjedő pénzbírság	Bíróság
201.	Személyi igazolványok törvénytelen lefoglalása és zálogként való elfogadása	Figyelmeztetés; az adómentes min- imálbér 3-szorosáig terjedő pénzbírság	Belügyi szervek
211.	A hadkiegészítő parancsnokságon való megjelenés elmulasztása	Pénzbírság és egyéb büntetés- formák	Hadkiegészítő pa- rancsnokságok

A törvény betűje

*Ukrajna adminisztratív jogsértésekről szóló törvényei-
nek kódexe*

24. cikkely. A fiatalkorúak befolyásolására alkalmazott intézkedések

Adminisztratív jogsértések elkövetéséért a 16–18 év közötti fiatalkorúakkal szemben a következő befolyásoló módszerek alkalmazhatók:

- 1) kötelezni őket arra, hogy nyilvánosan vagy más módon kérjen bocsánatot az áldozattól;
- 2) figyelmeztetés;
- 3) megrovás vagy szigorú megrovás;
- 4) a fiatalkorú szülői vagy az őket helyettesítő személyek felügyelete alá való helyezése vagy beleegyezésükkel a pedagógus, vagy munkakollektíva, vagy kérésükre más személyek felügyelete alá való helyezése.

Ezeknek az intézkedéseknek az alkalmazása a bíróság (bíró) joga, nem pedig kötelessége. A bíróság (bíró) a fiatalkorú személyiségének figyelembevételével alkalmazza az adminisztratív büntetés vagy a nevelési befolyás intézkedéseit.

Oldjátok meg a helyzetet!

Határozzátok meg, hogy a felsorolt szituációk melyikében van jelen az adminisztratív jogsértés ismérvé!

1. A 9. osztály tanulói megbeszélték, hogy nem mennek el a tanórákra, hanem e helyett megnéznék egy új filmet a moziban.
2. A 16 éves Mikola és osztálytársa, Petro sok ember jelenlétében nyomdafestéket nem tűrő szavakat használt a buszmegállóban.
3. A 17 éves Mikola rózsákat tépett le a városi tér virágágyásából a barátnőjének.
4. A major gazdája az udvarról folyamatosan az erdőbe és a város szélére szállította a szemetet.
5. A 16 éves Katerina szülei követelése ellenére nem 20 óraker, hanem 22 óraker tért haza.
6. A kilencedikes Anatolij és Jurij csínytevésből kárt tett a gyermekjátékszótér növényeiben.
7. A zeneiskola elsős hallgatója nem fizette ki a viteldíjat a trolibuszon.

Házi feladat

1. Hozzátok fel olyan szituációk példáit, amelyekben ti, a rokonaitok vagy az ismerőseitek vettek részt, és amelyeket az adminisztratív jog normái szabályoznak!
2. Megismerkedve Ukrajna adminisztratív jogsértésekről szóló kódexének 184. cikkelyével, határozzátok meg, milyen felelősséget viselnek a szülők abban az esetben, ha gyermekeik közigazgatási jogsértést követnek el!

25. §. Mi a bűncselekmény

Elvárásaink

- Jellemezni a bűncselekmény ismertetőjeleit.
- Ismertetni a bűncselekmény összetevőinek elemeit.
- Megnevezni a bűncselekmények fajtáit és felsorolni a példáikat.
- Elemezni a jogi szituációkat és javaslatot tenni a megoldásukra, felhasználva Ukrajna Büntető törvénykönyvének egyes cikkeit.
- Modellezni a viselkedési változatokat azokban a helyzetekben, amelyekben bűncselekmény áldozataivá válhatunk.
- Megítélni a bűncselekmény következményeit a konkrét egyénre, a környezetében élőkre és a társadalom egészére nézve.

Problematikus kérdés

- Miért előzhetik meg az adminisztratív jogsértések a bűncselekményeket?
- Miért veszélyesebbek a bűncselekmények a társadalom számára?

1. Mi a büntetőjog

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

A büntetőjogot első ízben a római jogászok említik munkáikban, oktatni pedig Olaszországban, a Bolognai Egyetemen kezdték a XII. sz. végén.

Törvényi norma

Büntetőjog – a jog külön ága, amelynek tárgyát kizárólag a bűncselekmény elkövetése kapcsán létrejövő társadalmi viszonyok képezik.

A büntetőjog feladatai:

- a béke, az emberiség biztonságának szavatolása, a bűncselekmények megelőzése;
- az alkotmányos rend, az emberi javak, a közbiztonság, a tulajdon, a törvényes rend, a környezet jogi védelme.

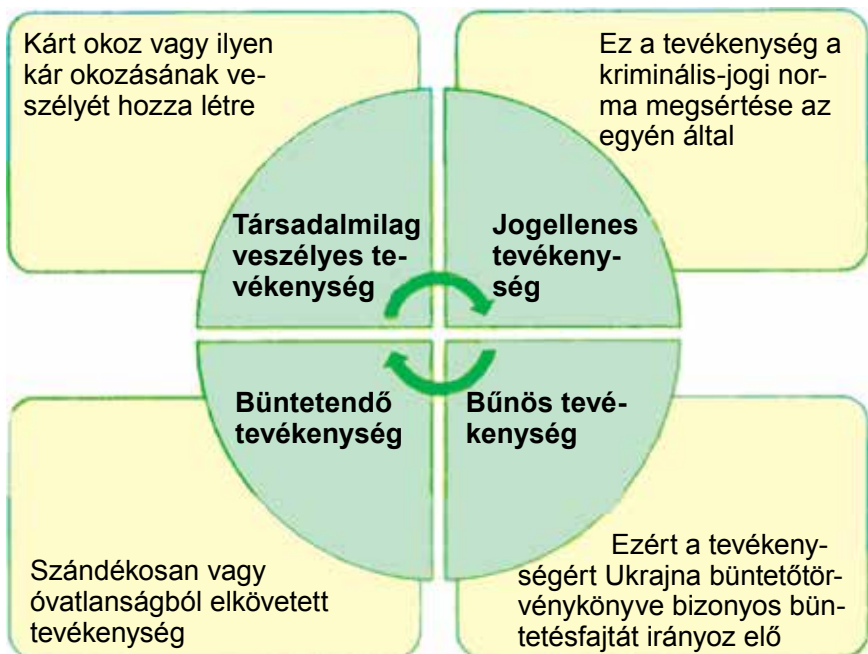
2. Mi a bűncselekmény?

A bűncselekmények ismertetőjelei és fajtái

A jogsértések legveszélyesebbike a bűncselekmény. Mint minden egyéb jogsértés, a bűncselekmény is emberi cselekedet. Éppen ezért jellemzők rá az emberi viselkedésre jellemző összes objektív és szubjektív jellegzetességek. Azonban más emberi

tettekkel szemben szociális lényegét tekintve a bűncselekmény a társadalomban kialakult viszonyokkal szembeni jogsértés. A bűncselekmény mindig ellentétes a társadalmi fejlődés fő szükségleteivel és érdekeivel.

A szakkifejezés leginkább általános meghatározásához meg kell értenünk a bűncselekmény *specifikus ismertetőjeleit*, legfontosabb tulajdonságait:

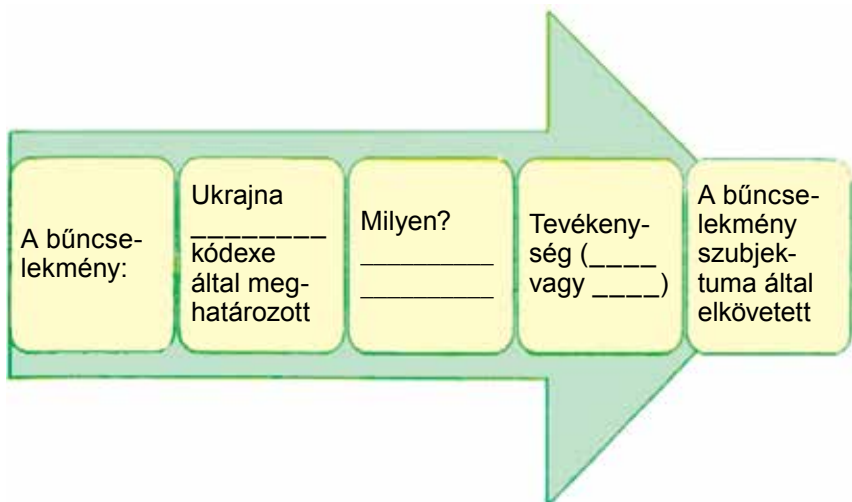
A törvény betűje

Ukrajna büntető törvénykönyve 2. részének 11. c. Nem bűncselekmény az a tett vagy tétlenség, amely annak ellenére, hogy formálisan tartalmazza bármely, Ukrajna büntető törvénykönyve által meghatározott tevékenység ismertetőjeleit, *jelentéktelensége* miatt nem jelent társadalmi veszélyt, vagyis nem okozott és nem is okozhatott jelentős kárt a természetes vagy jogi személynek, a társadalomnak vagy az államnak.

Közös munka

Tudatosítva a bűncselekmény ismertetőjeleit, és felidézve az előző órák tananyagát, a logikai ábra szerint megalkotható a fogalom.

A bűncselekmény ismertetőjeleinek és kritériumainak számításba vétele lehetővé teszi ennek a jogsértésnek a besorolását.

Törvényi norma

A bűncselekmények besorolása – csoportokra osztásuk és a csoportok bizonyos sorrend szerinti elhelyezkedése egyik vagy másik kritérium függvényében.

Például a formájától függően a bűntényeket szándékosakra és óvatlanságból elkövetettekre lehet felosztani, a bűnös tevékenység befejezettségtől függően pedig befejezettekre és nem befejezettekre. Minden besorolás valamely konkrét feladat megoldását szolgálja. Azonban a büntetőjog fejlődése elválaszthatatlanul összefügg a büntetőjogi felelősség *individualizációja elmélyítésének* feladatával és a *bűncselekmény súlyosságától függő* büntetéssel.

A bűncselekmények felosztása súlyosságuk foka szerint

Nem súlyos bűncselekmények	Olyan bűncselekmény, amelynek az elkövetéséért nem több, mint kétéves szabadságvesztés vagy egyéb enyhébb büntetés szabható ki
Közepesen súlyos bűncselekmények	Olyan bűncselekmény, amelynek az elkövetéséért nem több, mint ötéves szabadságvesztés szabható ki
Súlyos bűncselekmények	Olyan bűncselekmény, amelynek az elkövetéséért nem több mint tízéves szabadságvesztés szabható ki
Különösen súlyos bűncselekmények	Olyan bűncselekmény, amelynek az elkövetéséért több mint tízéves vagy életfogytig tartó szabadságvesztés szabható ki

Közös munka

Határozzátok meg a bűncselekmények súlyosságának fokát a jogi szituációkban!

1. G. ország állampolgára államtitkot képező információk gyűjtésével foglalkozott Ukrajna területén.

2. Egy ötfős csoport két éven át emberrablással foglalkozott.

3. Egy fogorvos magánvállalkozást jegyeztetett be, és fogorvosi rendelőt nyitott, azonban a regisztrációs dokumentumokban nem tüntette fel azt a bírósági döntést, amely számára megtiltotta az orvosi praxis folytatását.

4. A szülészet egészségügyi nővére N. állampolgár kérésére, aki testi fogyatékos gyermeket hozott a világra, a gyereket egy másikra cserélte.

5. Az orvos egy újságinterjúban közölte, hogy N. állampolgár AIDS-beteg.

6. Egy háromfős csoport az árvízi helyzetet és azt a körülményt kihasználva, hogy a tulajdonosokat kitelepítették, magukhoz vették az elhagyott házakban talált értékeket.

A törvény betűje

Ukrajna büntetőtörvénykönyve

114. c. Kémkedés.

Államtitkokat képező információk átadását vagy gyűjtését idegen államnak, külföldi szervezetnek vagy képviselőinek való átadás céljából, amennyiben ezt a tevékenységet külföldi vagy hontalan személy követi el, öttől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetik.

145. c. Orvosi titok törvénytelen nyilvánosságra hozása.

Az orvosi titok olyan személy általi szándékos nyilvánosságra hozását, aki szakmai vagy hivatali kötelességeinek teljesítése által jutott annak birtokába, amennyiben ez a tevékenység súlyos következményekkel járt, az állampolgárok adómentes minimálbérének ötvenszereséig terjedő pénzbírsággal ... vagy két évig terjedő javító-nevelő munkával büntetik.

3. rész, 146. c. Szabadságtól való törvénytelen megfosztás vagy emberrablás.

A szervezett csoportban megvalósított... tevékenységet (szabadságtól való törvénytelen megfosztást vagy emberrablást), vagy olyat, ami súlyos következményekkel járt, öttől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetik.

148. c. Gyermek elcserélése.

Idegen gyerek elcserélését, amelyet önös érdekből vagy más egyéni motivációk miatt követtek el, öt évig tartó szabadságkorlátozással vagy ugyanolyan ideig tartó szabadságvesztéssel büntetik.

4. rész, 187. c. Rablás.

A vagyon nagymértékű vagy különösen nagymértékű eltulajdonítására irányuló rablást vagy amelyet szervezett csoport követ el, vagy amely súlyos testi sértés okozásával párosul, öttől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel és vagyonek Kobzással büntetik.

389. c. Szabadságvesztéssel nem összefüggő büntetés előli kitérés.

A pénzbírság kifizetésétől vagy bizonyos tisztségek betöltésétől, vagy bizonyos tevékenység végzésétől való eltiltás végrehajtása előli kitérést két évig terjedő javító-nevelő munkával, vagy ugyanolyan ideig terjedő szabadságkorlátozással büntetik.

3. A bűncselekmény összetevői

A konkrét, társadalmilag veszélyes tevékenység nagyszámú ismertetőjelei közül a törvény az összetevő jellemzői közé csupán a jelentőseket sorolja, amelyek az adott típusú bűncselekményre nézve lényegesek, kötelezőek és tipikusak.

Törvényi norma

A bűncselekmény összetevői – a büntető törvényben megállapított objektív és szubjektív ismérvek összessége, amelyek bűnösnek minősítik az elkövetett társadalmilag veszélyes tevékenységet (tettet vagy tétlenséget).

A bűncselekmény objektuma – azok a társadalmi viszonyok, amelyeket a bűncselekmény sért, bizonyos kárt okozva azoknak, és amelyek a büntetőjog védelmét élvezik

A bűncselekmény objektív része – a bűnös tevékenység külső megnyilvánulása, amelyet társadalmilag veszélyes következmények, a tevékenység és a társadalmilag veszélyes következmények közötti okozati kapcsolatok jellemeznek

A bűncselekmény összetevőinek elemei

A bűncselekmény szubjektuma – beszámítható természetes személy, aki a bűncselekmény elkövetésének pillanatában elérte a büntetőjogi felelősség korhatárát, bűnös a büntetőjogi törvényben meghatározott társadalmilag veszélyes tevékenység elkövetésében

A szubjektív rész – a jogellenes tevékenység belső része, amely a bűncselekményt elkövetett személynek a tevékenysége és a társadalmilag nem kívánatos következményei iránti belső pszichikai viszonyulásában rejlik.

Közös munka

A konkrét bűncselekményre és összetevőire jelenségként és a róla alkotott fogalomként lehet tekinteni. Hogy erről meggyőződhessünk, párban végzett munka keretében hasonlítsátok össze a „bűncselekmény” és a „bűncselekmény összetevői” szakkifejezések meghatározásait!

Az összehasonlítást az adott vázlat szerint végezzük.

Általános vonások:

1. Ez a büntetőtörvény által meghatározott ismertetőjelek rendszere.
2. _____
3. _____

Megkülönböztető vonások:

S/sz.	Az összehasonlítás kritériumai	Bűncselekmény	A bűncselekmény összetevői
1.			
2.			
3.			

A törvény betűje

Ukrajna büntetőtörvénykönyvének 22. c.

Büntetőjogi felelősséggel tartoznak azok a személyek, akik a bűncselekmény elérésekor betöltötték *16. életévüket*.

Egyes bűncselekmények elkövetéséért a büntetőjog a *14. életév* betöltésétől állapítja meg a felelősséget.

Oldjátok meg a helyzetet!

Határozzátok meg a bűncselekmény összetevőit a következő helyzetekben!

1. A 15 éves Mikola 700 hrivnyát lopott a szomszédjától.
2. A gépkocsivezető a szülők kérését megtagadva nem szállította kórházba a súlyosan megsérült Andrijt (aki nem sokkal később elhunyt).
3. A 16 éves Szerhij és a 14 éves, kilencedikes Mikola az iskola sportpályára érkezve zavarni kezdte az óra megtartását, a két fiú káromkodott, és testi sérüléseket okozott két hetedikes tanulónak.

4. A bűncselekmény következményei az egyénre és a társadalomra nézve. Hogyan ne váljunk bűncselekmény áldozatává

Közös munka

1. Állítsatok össze emlékeztetőt *Az ember viselkedése olyan helyzetben, amelyben bűncselekmény áldozatává válhat* címmel!
2. Modellezzétek a viselkedési változatokat olyan helyzetekben, amelyekben bűncselekmény áldozataivá válhattok!

Házi feladat

1. Készítsetek elő a legveszélyesebb viselkedési modellel kapcsolatos kérdéseket a belügyi szervek munkatársa számára olyan szituációkban, amelyekben bűncselekmény áldozataivá válhattunk!
2. Készítsetek elő rövid előadást (1-2 perc) *A bűncselekmény büntetése* címmel, értékelve a bűncselekmény következményeit a konkrét személyre, a környezetére és a társadalom egészére nézve!

26. §. Mi a büntetőjogi felelősség és a büntetőjogi szankció

Elvárásaink

- Megmagyarázni a „büntetőjogi felelősség” és a „büntetőjogi szankció” fogalmakat.
- Megnevezni a büntetőjogi felelősség indokait.
- Megnevezni a bűncselekményt elkövetett fiatalkorú személlyel szemben alkalmazott büntetések fajtáit.
- Beszélni a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségének különlegességeiről.
- Megítélni a fiatalkorú bűnözés okait Ukrajnában.

1. Mi a büntetőjogi felelősség

A tudományban nem egységes a büntetőjogi felelősség értelmezése. Ez a következő:

- a büntetőjogi szankcióval való azonosítása;
- a bűncselekményt elkövetett személy bizonyos kötelessége;
- a bűnös bírósági ítélet általi elítélése az elkövetett bűncselekmény miatti büntetés kiszabásával vagy a nélkül.

A büntetőjogi felelősség fogalmát megkülönböztető ismérvek jellemzik.

Törvényi norma

Büntetőjogi felelősség – a bűncselekményt elkövetett személy jogainak és szabadságjogainak büntetőjogi kódex által meghatározott korlátozásai, amelyek a bíróság személyre szóló elmarasztaló ítéletében nyilvánul meg, és az állam különleges végrehajtó szervei valósítják meg.

A törvény betűje

Ukrajna büntetőtörvénykönyve 1. része 2. c.

A büntetőjogi felelősség alapjaként ismerik el a társadalmilag veszélyes tevékenység elkövetését, amely tartalmazza az adott kódexben meghatározott bűncselekmény összetevőit.

A törvény e rendelkezése tartalmazza a választ arra a kérdésre, hogy miért és milyen indokkal vonható a személy büntetőjogi felelősségre. Nyilvánvaló, hogy büntetőjogi felelősségre vonható olyan társadalmilag veszélyes tevékenység folytatásáért, amely tartalmazza az Ukrajna büntetőtörvénykönyvében meghatározott bizonyos bűncselekmény összetevőit. Ezért néha azt mondják, hogy *a büntetőjogi felelősség egyedüli indoka a bűncselekmény összetevője, mivel éppen a bűncselekmény összetevője a szociális valóság jelensége mint a társadalom számára veszélyes tevékenység folytatásának szigorúan strukturált tartalma.*

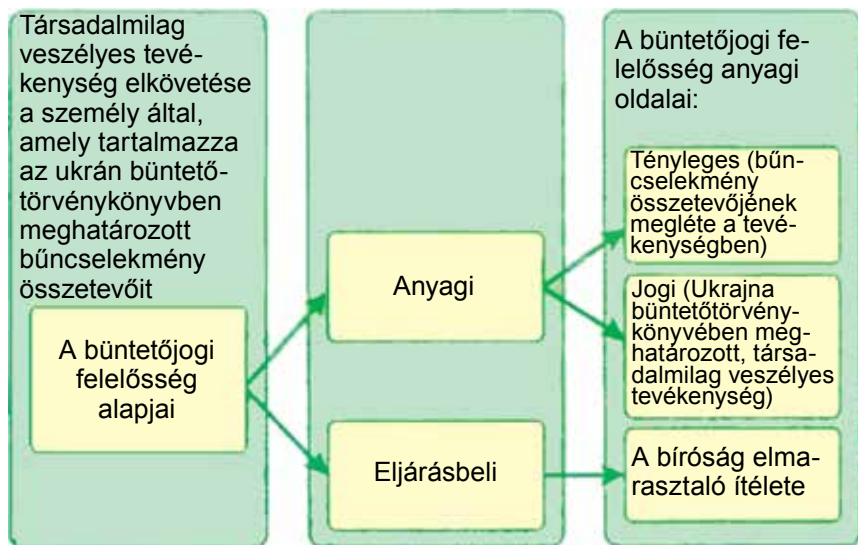
A büntetőjogi felelősség egységes anyagi alapjának keretein belül ki lehet emelni a tényleges és jogi oldalát. A büntetőjogi felelősség: az állam reakciója az elkövetett bűntettre. Ez a reakció a bíróság elmarasztaló ítéletében nyilvánul meg. Ezzel kapcsó-

latban megkülönböztetik a büntetőjogi felelősség anyagi és eljárásbeli alapját.

Önellenőrzés

1. Mi a bűncselekmény összetevője? Nevezzék meg a strukturális elemeit!

2. Adjátok meg az „objektum”, „objektív oldal”, „szubjektum”, „szubjektív oldal” fogalmak meghatározását!

2. Milyen büntetéseket irányoz elő Ukrajna büntetőtörvénykönyve

Az állam politikája a bűncselekmények elleni harcban komplex intézkedéseket irányoz elő, amelyek közül a szociális, gazdasági, politikai, jogi, szervezési és kulturális-nevelő jellegű intézkedések játsszák a főszerepet. Ezen intézkedések rendszerében meghatározott helyet foglal el a büntetés is, ami a társadalom ellen irányuló büntettek elleni védelem szükséges eszköze. Ennek a szerepnek a végrehajtása mind a minden egyes bűncselekményi norma szankciója által előírt büntetéssel való fenyegetés, mind pedig a megvalósítása, vagyis a már bűncselekményt elkövetett személyekre kifejtett kényszerítő befolyás segítségével.

Törvényi norma

Büntetés – kényszerintézkedés, amelyet az állam nevében alkalmaznak a bíróság ítélete alapján a bűncselekmény elkövetésében bűnösnek nyilvánított személlyel szemben, és amely az elítélt jogainak és szabadságjogainak törvény által meghatározott korlátozásában nyilvánul meg.

A büntetőtörvénykönyv (2. r. 50. c.) a büntetés következő célját határozza meg:

- a büntetés mint az elkövetett cselekmény megtorlása;
- az elítélt megjavulása;
- az elítélt általi újabb bűncselekmények elkövetésének megelőzése;
- harmadik személy általi bűncselekmények elkövetésének megelőzése.

Céljuk rendje (módja) szerint a büntetések három csoportra oszthatók: fő- és mellék-; büntetések, amelyek mind fő-, mind pedig mellékbüntetésként kiszabhatók.

Főbüntetés – büntetés, amelyet az ítéletben kizárólag önálló befolyásoló intézkedésként szabnak ki

Hozzájuk sorolhatók: közmunkák, javító-nevelő munkák, szolgálati korlátozások a katonák számára, őrizetbe vétel, szabadságban való korlátozás, a katonák büntetőzászlóaljba való átirányítása, meghatározott ideig tartó szabadságvesztés, életfogytig tartó szabadságvesztés

Mellékbüntetés – olyan büntetés, amelyet csak a főbüntetéshez való hozzacsatolás útján szabnak ki, és önállóan nem alkalmazhatók

A mellékbüntetésekhez tartoznak: speciális katonai rangfokozattól, beosztástól, szakmai osztálytól való megfosztás és vagyonekobzás

Büntetések, amelyek mind fő-, mind pedig mellékbüntetésként kiszabhatók („vegyes” büntetőfajták)

Hozzájuk sorolhatók: pénzbüntetés, bizonyos tisztségek betöltésének vagy bizonyos tevékenység folytatásának jogától való megfosztás

Közös munka

Hasonlítsátok össze a közmunka és a javító-nevelő munka büntetőjogi szankciókat! Az összehasonlításhoz használjátok a vázlatot:

- a fogalmak meghatározásai;
- általános jellemzői;
- különbségei (táblázat formájában, az összehasonlítási kritériumok meghatározásával);
- a fogalom jogi kontextusban való alkalmazása**.

A munka jó minőségű elvégzéséhez használjátok Ukrajna büntetőtörvénykönyvének adaptált szövegét!

A törvény betűje

Ukrajna büntetőtörvénykönyve

56. c. A közmunka azt jelenti, hogy az elítélt a bíróság ítéletében meghatározott időszak alatt a munka- vagy tanulmányi idején kívüli szabadidejében ingyenesen társadalmilag hasznos munkát végez, amelynek fatáját és jellegét a helyi önkormányzati szervek határozzák meg (például utcák takarítása, területrendezés, utak, épületek, építmények, közműlétesítmények javítása). Mivel a közmunka végzését a bíróság ítélete szabja meg a bűncselekményt elkövetett személy számára, ezért azok minden esetben az elítélt munkájának kifizetése nélkül valósulnak meg.

A közmunka idejét 60–240 óra időtartamban határozzák meg, és az az elítélt munka- vagy tanulmányi idején kívüli szabadidejében és részmunkaidején kívül történik, napi legfeljebb négy órában.

Közmunkát nem alkalmaznak az első vagy második kategóriájú rokkantakkal, terhes nőkkel, nyugdíjas korú személyekkel, valamint sorkatonai szolgálatukat töltő személyekkel szemben.

57. c. Javító-nevelő munka – főbüntetés, amelynek megfelelően az elítéltet az ítéletben meghatározott időszakra vonatkozóan kötelezik arra, hogy a főmunkahelyén dolgozzon, regisztráció céljából rendszeresen megjelenjen a büntetés-végrehajtási felügyelet hivatalában, valamint számára tilos a saját akaratából való felmondás és Ukrajna területének elhagyása a büntetés-végrehajtási felügyelet engedélye nélkül. A javító-nevelő munkára ítélt keresete teljes összegének 10–20 százaléka közötti részét havonta kötelezően levonják az állami költségvetés javára.

A javító-nevelő munkát a bíróság szabja ki hat hónaptól két évig terjedő időtartamban, és az elítélt a munkahelyén tölti le.

Nem alkalmaznak javító-nevelő munkát a terhes nőkkel, a szülési szabadságon lévő nőkkel, a munkaképtelenekkel, a 16 éven aluliakkal, valamint a nyugdíjkorhatárt elért személyekkel, valamint katonákkal, a jogvédő szervek dolgozóival, a közjegyzőkkel, bírakkal, ügyészekkel, ügyvédekkel, állami tisztségviselőkkel, a helyi önkormányzatok tisztségviselőivel szemben.

3. A fiatalkorú büntetőjogi felelősségének sajátosságai

Amint már említés történt róla, a bűncselekmény szubjektuma olyan személy, aki a bűncselekmény elkövetésekor elért egy bizonyos életkort: 16 (általános életkor) vagy 14 év (csökkentett életkor). A szubjektum életkora nem csak a legelső életkori határ kritériumának szerepét tölti be, amikortól fogva lehetséges a bűnügyi felelősségre vonás, de egyben olyan körülmény is, amely meghatározza a fiatalkorúak, vagyis azon személyek büntetésé-

nek jellegét és szigorának fokát, akik a bűncselekmény elkövetésekor még nem töltötték be a 18. életévüket.

A törvény a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható büntetésfajták kimerítő listáját irányozza elő. Ezek a következő fő büntetések:

- *pénzbüntetés* (csak az önálló jövedelemmel, saját pénzeszközökkel vagy vagyonnal rendelkező fiatalkorúakkal szemben alkalmazható a bírság a felsoroltak terhére);
- *közmunka* (csak a 16–18 év közötti fiatalkorúakkal szemben szabható ki);
- *javító-nevelő munka* (csak a 16–18 év közötti fiatalkorúakkal szemben szabható ki);
- *őrizetbe vétel* (a fiatalkorú speciális rendeltetésű intézményekben való elkülönítésében nyilvánul meg, és csak a 16. életévét betöltött fiatalkorúval szemben alkalmazható 15-től 45 napig terjedő időszakra);
- *bizonyos időtartamra szóló szabadságvesztés* (a fiatalkorúak átnevelő kolóniákban töltik le).

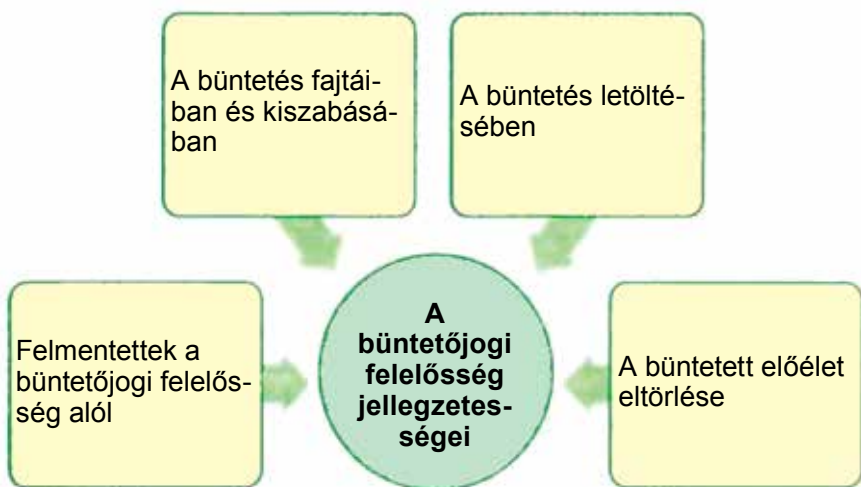
A fiatalkorúval szemben mellékbüntetések is alkalmazhatók *pénzbüntetés és bizonyos tisztségek betöltéséhez vagy bizonyos tevékenység folytatásához való jogtól való megfosztás formájában.*

A fiatalkorúak büntetése kiszabásának is vannak bizonyos sajátosságai. Ezeket mindenekelőtt az váltja ki, hogy az ilyen személyekre vonatkozó büntetés célja a javító célzatú nevelés és a szociális rehabilitáció. A bíróság a fiatalkorúval szembeni büntetés kiszabásakor köteles számításba venni életének és neveltetésének feltételeit, a felnőttek hatását, fejlettségi szintjét és a fiatalkorú személyiségének egyéb sajátosságait.

A humanizmus elve megjelenik a fiatalkorúak kategóriáinak esetében, amikor a fiatalkorúakat felmentik a büntetés alól, vagy a büntetés letöltése sajátos módon történik. Ez abban nyilvánul meg, hogy először, az ilyen típusú felmentés a büntetés alól kizárólag a fiatalkorúak esetében alkalmazható, nevezetesen: felmentés a büntetés alól, nevelő jellegű kényszerítő intézkedések alkalmazásával; másodsor, a büntetés alóli felmentés azon formái, amelyek mind a nagykorúakkal, mind pedig a fiatalkorúakkal szemben alkalmazhatók, az utóbbiak vonatkozásában kedvezményes feltételekkel bírnak.

Azok a fiatalkorúak, akik a 18. életévük elérése előtt követték el a bűncselekményt, kedvezményel rendelkeznek a büntetett előélet eltörlése kapcsán. A büntető ítélet idő előtti megszüntetése engedélyezett azoknak a személyeknek az esetében, akik a 18. életévük elérése előtt követték el a bűncselekményt, amennyiben bizonyították a megjavulásukat mintaszerű viselkedésük és a munkához való lelkiismeretes hozzáállásuk által.

A fiatalok büntetőjogi felelősségének és büntetésének jellegzetességei a következőkben nyilvánulnak meg:

Házi feladat

Gyűjtsetek a tömegtájékoztatási eszközökből elemző cikkeket a fiatalok bűnözés helyzetéről Ukrajnában! Az összegyűjtött anyagok alapján vonjatok le következtetést a serdülőkorú bűnözés okairól! A munka végezhető csoportosan, a következő szerepek kiosztásával: informátorok, elemzők, referensek, előadók.

27. §. A rendvédelmi szervek Ukrajnában

Elvárásaink

- Megmagyarázni a „rendvédelmi szervek” fogalmat.
- Leírni a milícia fő feladatait, jogait és kötelességeit. Jellemezni a fiatalok jogait őrizetbe vételkor, letartóztatáskor, kihallgatáskor.
- Modellezni és megoldani a jogi helyzeteket.
- Saját álláspontot kialakítani a rendvédelmi szervekkel való együttműködésről való viselkedésről.

A probléma

- Milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie a rendvédelmi szervekben dolgozó személyeknek?

1. A rendvédelmi szervek rendeltetése

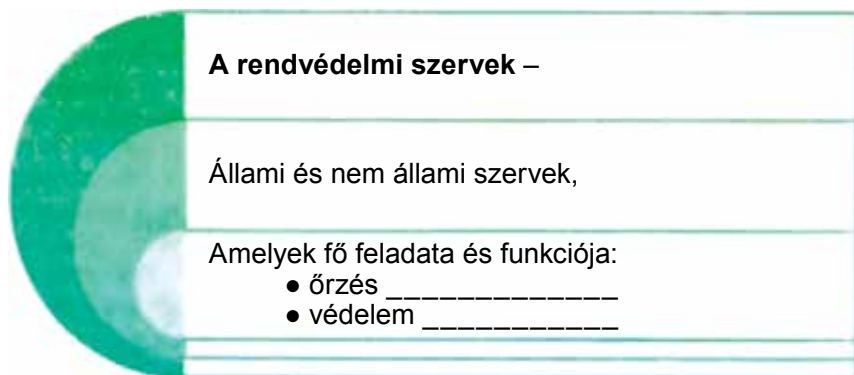
Ukrajna alkotmánya és más jogszabályok számos jogot és szabadságjogot biztosítanak számunkra. De nem kell elfelejteni, hogy a jogaink ott érnek véget (korlátozódnak), ahol más ember jogait sérthetnék. Ha átlépjük ezt a határt, az egy konkrét személy, intézmény, az állam jogainak megsértéséhez vezet. A jogok és szabadságjogok védelme a rendvédelmi szervek egyik funkciója.

Törvényi norma

Rendvédelminek (jogvédőnek) nevezzük azt a tevékenységet, amelyet az állami szervek valósítanak meg a törvény alapján és az általa meghatározott rendben a közrend megőrzésének és az állampolgárok, az állami és társadalmi formációk jogainak, szabadságjogainak és törvényes érdekeinek védelmében és törvényes befolyásolási módszerek alkalmazásának lehetőségével.

Közös munka

Modellezzétek a „rendvédelmi szervek” fogalmat!

A rendvédelmi szervek –

Állami és nem állami szervek,

Amelyek fő feladata és funkciója:

- őrzés _____
- védelem _____

Idézzétek fel az ember, intézmény és állam jogai megsértésének eseteit! Milyen szervek léptek fel a jogaik védelmében?

Az *állami rendvédelmi szervek*hez tartoznak:

- ügyészség;
- belügyi szervek, beleértve a milíciát (rendőrséget);
- Ukrajna Biztonsági Szolgálatának (SZBU) szervei;
- az állami adószolgálat és a pénzügyi ellenőrző(-revíziós) szolgálat szervei;
- állami vámszolgálat;
- egyéb, rendvédelmi feladatokat ellátó szervek.

A nem állami rendvédelmi (jogvédő) szervekhez tartoznak az ügyvédek, magánközjegyzők, magán őrző-védő szervek.

A rendvédelmi szervek által ellátott funkciók felosztása: fő, másodlagos és kiegészítő funkciók. A másodlagos és kiegészítő funkciókhoz tartoznak: jogi felvilágosító (jogsegély nyújtása), engedélyező (fegyvertartási engedély kiadása), információs (az állami szervek informálása) funkciók.

Közös munka

Határozzátok meg a megnevezett rendvédelmi szervek fő funkcióit, és érveljétek a szükségességük mellett! A feladat elvégzéséhez célszerű Ukrajna ügyészségről és milíciáról szóló és egyéb törvényeit tanulmányozni!

2. Milícia.

A milícia és a fiataikorúk

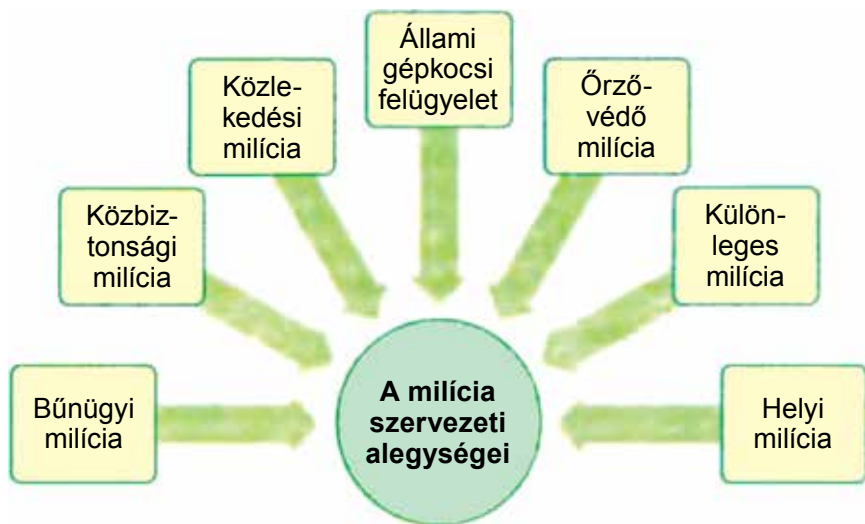
Törvényi norma

Ukrajna milíciája – a végrehajtó hatalom állami fegyveres testülete, amely védi az állampolgárok életét, jogait és szabadságjogait, a tulajdont, a természeti környezetet, a társadalom és az állam érdekeit a jogellenes beavatkozásoktól, támadásoktól.

A milícia fő feladatai:

- az állampolgárok személyes biztonságának biztosítása, jogaik, szabadságjogaik és törvényes érdekeik védelme;
- a jogsértések megelőzése és megszüntetése;
- a közrend védelme és biztosítása;
- a bűncselekmények észlelése és feltárása, az elkövetők felkutatása;
- a közúti forgalom biztonságának biztosítása;
- a tulajdon védelme a bűncselekményekkel szemben;
- adminisztratív szankciók végrehajtása;
- az állampolgárok szociális és jogsegélyben való részesítése, a hatáskörén belül az állami szervek, vállalatok, intézmények és szervezetek támogatása a törvény által rájuk ruházott köteleességeik végrehajtásában.

A milícia feladatai elég sokrétűek. Ezért a végrehajtásukhoz a milícia szerkezetén belül szervezeti alegységeket hoztak létre.

Közös munka

Megismerkedve a milícia fő feladataival, határozzátok meg a milícia néhány kötelességét, illetve jogát!

A milícia fő feladatai	A milícia kötelességei	A milícia jogai
------------------------	------------------------	-----------------

A feladat végrehajtásának helyességét Ukrajna milíciáról szóló törvényének cikkelyei alapján lehet ellenőrizni. Keressétek meg a törvény szövegében a milícia jogait a fiatalkorúak vonatkozásában! Válaszoljatok a kérdésekre!

1. A személyek mely kategóriáit vehetik őrizetbe a milícia munkatársai?
2. A törvény szerint mennyi ideig tarthatók fogva a fiatalkorúak fent említett kategóriái a speciálisan erre szolgáló helyiségekben?

A törvény betűje

Ukrajna törvénye a milíciáról

10. c. A milícia fő kötelességei.

A milícia feladatainak megfelelően köteles:

- 1) biztosítani az állampolgárok biztonságát és a közrendet;
- 2) észlelni, megelőzni, megszüntetni és feltárni a bűncselekményeket, ebből a célból a hatályos törvények által előírt operatív-nyomozati és megelőző intézkedéseket foganatosítani;
- 3) átvenni és regisztrálni a kérvényeket, a bűncselekményekről és közigazgatási jogsértésekről szóló bejelentéseket, ezek alapján idejében történő döntéseket hozni;

4) a jegyzőkönyvi formának megfelelően elvégezni az anyagok bírósági szakasz előtti előkészítését; a büntügyi-eljárási kódexben meghatározott keretek között kivizsgálni az ügyet;

5) megszüntetni a közigazgatási jogsértéseket, és ezekben az ügyekben lefolytatni az eljárást;

6) felderíteni a jogsértések elkövetését elősegítő okokat és körülményeket, a saját kompetencia keretein belül intézkedéseket fogantatosítani az elhárításukra; részt venni a lakosság jogi nevelésében;

7) megelőző munkát folytatni a bűncselekmények elkövetésére hajlamos személyek körében, megvalósítani az adminisztratív felügyeletet azokkal a személyekkel szemben, akik számára azt kiszabták, valamint felügyeletet gyakorolni a szabadságvesztéssel nem összefüggő büntetőjogi szankciókkal sújtott személyek fölött;

8) hatáskörén belül végrehajtani a büntetőjogi szankciókat és adminisztratív büntetéseket;

9) felderíteni a kihallgatást végző szervek, nyomozás és bíróság elől bujkáló, a büntetőjogi szankciók végrehajtását kerülő és eltűnt személyek hollétét, illetve egyéb személyekét a törvény által meghatározott esetekben;

12) hatáskörén belül biztosítani a közúti forgalom biztonságát, a törvények, szabályok és normatívák betartását ebben a szférában, elvégezni a gépjárművek regisztrációját és nyilvántartását, gépjárművezetői engedély megszerzéséhez szükséges vizsgákat lebonyolítani és kiadni a megfelelő okmányokat;

13) a törvénynek megfelelően kiadni az engedélyt a fegyver, lőszer, robbanóanyag és egyéb anyagok beszerzésére, tartására, viselésére és szállítására, amelyek tárolására, viselésére és használatára különleges szabályok érvényesek;

14) ellenőrizni a törvények által meghatározott személyigazolványi rendszer, az Ukrajnába/-ból történő be/kiutazás, tartózkodás és a területén történő átutazás (tranzitutazás) szabályainak betartását az állampolgárok, hivatalos személyek, külföldi állampolgárok, illetve hontalan személyek által;

15) tájékoztatni az illetékes állami szerveket és civil szervezeteket, társadalmi egyesüléseket a balesetekről, tűzesetekről, katasztrófákról, természeti csapásokról és egyéb rendkívüli eseményekről, halaszthatatlan intézkedéseket életbe léptetni a következményeik felszámolása, az emberek mentése és segítése, az őrizetlenül maradt vagyon őrzése érdekében;

16) részt venni a közegészségügyi veszteggzárral (karantén) kapcsolatos intézkedések megvalósításában járványok idején;

18) szerződéses alapon őrizni az állampolgárok vagyonát, a közösségi és állami vagyont, valamint a külföldi államok, nemzetközi szervezetek, külföldi jogi személyek és állampolgárok, hontalan személyek vagyonát;

19) biztosítani a megtalált, az őrizetbe vett és letartóztatott személyektől lefoglalt és a milíciának átadott okmányok, tárgyak, értékek és egyéb vagyontárgyak megőrzését, intézkedéseket foganatosítani a törvényes tulajdonosaiknak történő visszaszolgáltatás érdekében;

20) őrizni, kísérni és fogva tartani a letartóztatott és őrizetbe vett személyeket;

22) a hatályos törvényeknek és az ügyészi szankciónak megfelelően előállítani az illetékes állami szervekbe vagy intézményekbe azokat az állampolgárokat, akik kibújnak a hadkötelezettség vagy egyéb kötelességeik teljesítése alól.

11. c. A milícia jogai.

A milícia a ráruházott kötelességek teljesítése érdekében jogosult:

1) követelni azoktól az állampolgároktól és hivatalos személyektől, akik megsértik a közrendet a jogsértések és a milícia jogkörének megvalósítását gátoló tevékenység megszüntetését, a helyszínen szóbeli figyelmeztetésben részesíteni a kevésbé súlyos közigazgatási kihágások elkövetőit, és amennyiben nem teljesítik ezeket a követeléseket, akkor a jelen törvényben meghatározott kényszerintézkedéseket alkalmazni;

2) bűncselekmény elkövetésének gyanúja esetén ellenőrizni az állampolgárok személyazonosságát igazoló dokumentumokat;

3) beidézni az állampolgárokat és a tisztségviselőket a bűnügyek és azoknak az anyagoknak kapcsán, amelyekben eljárás van folyamatban;

5) elfogni és az erre a célra szolgáló speciális helyiségben fogva tartani:

- a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személyeket, a kihallgatás, nyomozás vagy bíróság elől bujkáló vádlottakat, a büntetőjogi szankciók végrehajtása alól kibúvó elítélteket;
- azokat a személyeket, akikkel szemben megelőző intézkedésként őrizetbe vételt rendeltek el – a bíróság által meghatározott időtartamra, de legfeljebb tíz napig;
- a közigazgatási jogsértéseket elkövetett személyeket a jegyzőkönyv felvételének vagy az ügy lényegi kivizsgálásának céljából, ha ezeket a kérdéseket nem lehetséges a helyszínen megoldani, három óráig terjedő ideig, a szükséges esetekben pedig a személyazonosság megállapítására és a jogsértés körülményeinek tisztázására három napig, az elfogástól számított 24 órán belül írásban értesítve erről az ügyészt;
- a 16 éven aluli, szülői felügyelet nélkül maradt fiatakorúakat, amíg át nem adják őket a hivatalos képviselőiknek, vagy a törvény által meghatározott rendben el nem helye-

zik őket; a társadalmilag veszélyes cselekményeket elkövetett fiatakorúakat, akik még nem érték el a büntetőjogi felelősséggel járó életkort, amíg át nem adják őket a hivatalos képviselőiknek, vagy át nem irányítják a gyerek befogadó-elosztó központokba, de legfeljebb 8 órás időtartamra;

- azokat a személyeket, akik ellenszegültek a milícia munkatársa törvényes követelésének, az ügy bírósági tárgyalásáig, de legfeljebb 24 óra időtartamra;
- azokat a személyeket, akik ittasan jelentek meg közterületen, ha a külsejük sértette az emberi méltóságot és a közérkölcset, vagy ha képtelenek voltak önálló helyváltoztatásra, vagy kárt tehettek volna a környezetükben, illetve saját magukban, speciális orvosi intézményekbe való átadásukig vagy a lakóhelyükre szállításukig, ezek hiányában a kijózanodásukig;
- a csavargással gyanúsított személyeket, 30 napig ügyészi végzéssel;
- azokat a személyeket, akik nem hajlandók magukat alávetni az idült alkoholizmusról vagy kábítószeresről hozott bírósági végzésnek, 3 napig;

7) jegyzőkönyvet felvenni az adminisztratív szabálysértésekről, lefolytatni a személyi vizsgálatot, a holmik átvizsgálását, lefoglalni a holmikát és a dokumentumokat, egyéb, a törvény által előírt intézkedéseket alkalmazni az adminisztratív jogsértésekről szóló ügyekben folytatott eljárásokban;

9) az eljárás során vizsgálatokat végezni és a bűnügyi nyomozó szervek megbízásából házkutatásokat, lefoglalásokat, kihallgatásokat és más nyomozó tevékenységet folytatni a bűnügyi-eljárási jogszabályoknak megfelelően;

10) a törvény alapján és az előírt rendben megvalósítani a nyílt és titkos operatív vizsgálati intézkedéseket, fotó-, film-, videó- és hangfelvételt készíteni, a bűncselekmények felderítése céljából lehallgatni a telefonbeszélgetéseket;

11) lefolytatni a bűncselekmény elkövetésének vagy csavargásnak a gyanújával őrizetbe vett személyek, bűncselekmény elkövetésével gyanúsítottak, valamint az adminisztratív őrizetbe vétellel sújtott személyek fényképezését, róluk hangfelvétel, film- és videofelvétel készítését, tőlük ujjlenyomat vételét;

12) kiegészítő intézkedésként film-, fénykép- és hangfelvétel rögzítését végezni a jogsértések felderítése céljából;

14) lefolytatni a polgári légi, tengerjáró és folyami hajók, vasúti és közúti közlekedési eszközök utasainak, valamint poggyászaiknak, csomagjaiknak a vizsgálatát a hatályos jogszabályoknak megfelelően.

3. Hogyan kell a milíciához fordulni

Emlékezzetek vissza olyan esetekre, amikor ismerőseitek a milíciához fordultak! Mi módon tették ezt? Miben különböznek ezek a megkeresések egymástól? Állítsatok össze ajánlatot azzal kapcsolatban, hogyan kell a milíciához fordulni és modellezzetek olyan szituációt, amely megkívánja azt, hogy a milíciához forduljunk segítségért!

Állítsatok össze a milíciának szóló kérvényt, visszaemlékezve olyan valós vagy modellezett szituációra, amikor kialakul az adott jogvédő szervhez való fordulás szükségessége!

Kérvényminta

Ukrajna Belügymnisztériuma
_____ városi osztálya
parancsnokának, _____,
bejelentő _____,
lakcíme _____

Kérvény

Én, alulírott _____ (aki, a következő helyzetbe került), kérem a beavatkozásukat annak érdekében, hogy

Dátum

Aláírás

4. A fiatalok jogai őrizetbe vételkor, letartóztatáskor, kihallgatáskor

Közös munka

Ukrajna milíciáról szóló törvénynek 11. c.

A milíciának jogában áll őrizetbe venni és az e célból elkülönített helyiségekben fogva tartani:

- a közigazgatási jogsértéseket elkövetett személyeket a jegyzőkönyv felvételének vagy az ügy lényegi kivizsgálásának céljából, ha ezeket a kérdéseket nem lehetséges a helyszínen megoldani, három óráig terjedő időtartamra, a szükséges esetekben pedig a személyazonosság megállapításának és a jogsértés körülményei tisztázásának idejére három napig, az elfogástól számított 24 órán belül írásban értesítve erről az ügyészt;

- a 16 éven aluli, szülői felügyelet nélkül maradt fiatalkorúakat, amíg át nem adják őket a hivatalos képviselőiknek, vagy a törvény által meghatározott rendben el nem helyezik őket, a társadalmilag veszélyes cselekményeket elkövetett fiatalkorúakat, akik még nem érték el a büntetőjogi felelősséggel járó életkort, amíg át nem adják őket a hivatalos képviselőiknek, vagy át nem irányítják a gyerekeket befogadó-elosztó központokba, de legfeljebb 8 órás időtartamra;
- azokat a személyeket, akik ellenszegültek a milícia munkatársa törvényes követelésének, az ügy bírósági tárgyalásáig, de legfeljebb 24 óra időtartamra;

Ukrajna büntetőtörvénykönyvének 60. c.

A letartóztatás nem alkalmazható 16 éven aluli személlyel szemben.

A 16–18 év közötti fiatalkorúak letartóztathatók Ukrajna büntetőtörvénykönyve 101. és 103. c. követelményeinek betartásával.

Ukrajna büntetőjogi eljárási kódexe

168. c. A fiatalkorú tanú kihallgatása.

A tizennégy év alatti és a nyomozó belátása szerint a tizenhat év alatti tanú kihallgatása ezen kódex 167. c. szabályai szerint történik pedagógus, szükség esetén orvos, a szülők vagy a fiatalkorú egyén törvényes képviselőjének a jelenlétében.

A kihallgatás megkezdése előtt az említett személyeknek megmagyarázzák, hogy kötelességük részt venni a kihallgatáson, valamint azt is, hogy előadhatják megjegyzéseiket és a nyomozó engedélyével kérdéseket tehetnek fel a tanúnak. A tanú törvényes képviselője, pedagógusa vagy orvosa által feltett kérdéseit és megjegyzéseit jegyzőkönyvbe veszik. A nyomozó visszautasíthatja a feltett kérdést, de a visszautasított kérdést be kell jegyezni a jegyzőkönyvbe.

A tizenhatodik életévét be nem töltött tanúnak elmagyarázzák arra vonatkozó kötelességét, hogy csak az igazat kell mondania, de nem figyelmeztetik arra, hogy a tanúskodás visszautasítása, illetve a hamis tanúzás büntetőjogi felelősségre vonással jár.

Oldjátok meg a helyzetet!

Értékeljétek szociális szempontból a helyzetet!

1. Oleg elment barátja születésnapjára. Az ünnepség alatt be ment a szülők szobájába és elvett onnan egy aranyláncot, amely a barátja édesanyjáé volt. Egy nappal később eladta a piacon, ahol elfogta őt egy rendőr. Oleget elvitték a rendőrrőrsre, ahol körülbelül 9 órát várt a szüleire egy helyiségben felnőtt korú őrizeteseikkel összezárva.

2. Április 1-én a 17 éves Vaszil azt ajánlotta a 12 éves Mikolának, hogy telefonon közöljék a rendőrséggel, hogy pokolgép van elhelyezve az iskolában. A tűzszerészek átvizsgálták az iskolát, de nem találtak semmiféle robbanóanyagot. A milícia munkatársai kiderítették, hogy milyen telefonszámról kezdeményezték a hívást, és elfogták Mikolát. A fiú tettét azzal magyarázta, hogy azt április elsejei tréfának szánta. A kerületi belügyi osztály operatív meghatalmazott nyomozója nem engedte meg Mikola osztályfőnökének azt, hogy jelen legyen a kihallgatáson, döntését azzal indokolva, hogy a tanára jelenlétében Mikola nem fog őszintén válaszolni a kérdésekre.

Házi feladat

Készítsétek el kérdéseitek listáját a belügyi szervek munkatársának! Ajánljátok fel neki, hogy vizsgálja át a milíciának címzett kérvényeket, és ismertesse a belügyi szerv tevékenységét a kérvényekben kifejtett szituációk kapcsán!

28. §. Mi a büntetőeljárás

Elvárásaink

- Megnevezni a bűnügy kivizsgálásának fő szakaszait
- Jellemezni a büntetőeljárás résztvevőit.
- Ismertetni a sértett és az alperes kötelességeit és jogait.
- Megmagyarázni az ártatlanság vélelmének elvét, és megítélni a jelentőségét.
- Megmagyarázni a bűnügy kivizsgálásának eljárását.
- Saját véleményt kifejezni az egyén bíróság előtti védelméhez való jogának fontosságáról.

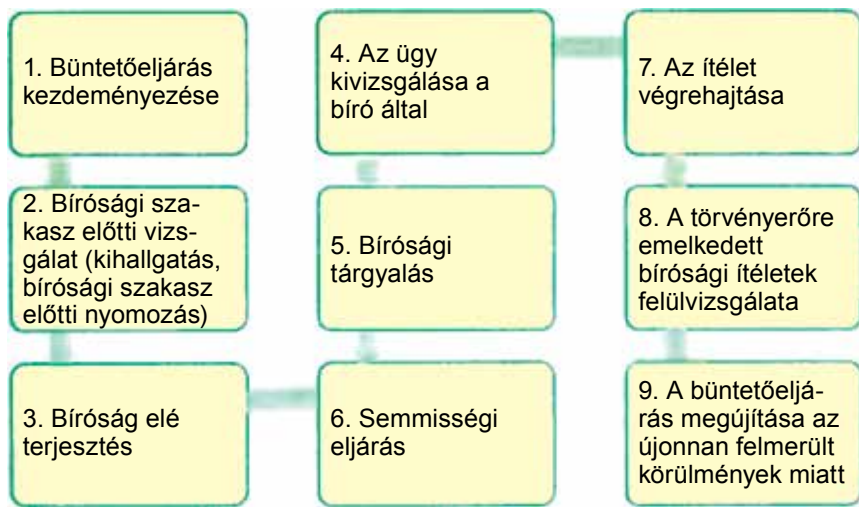
1. Mikor indítják meg a büntetőeljárást

Büntetőeljárás – a nyomozószervek, ügyészség, a bíróság nyomozáskor, vizsgálatkor és a bűnügyekről szóló határozatok, az ítéletek (végzések, bírósági határozatok) meghozatalakor, az orvosi és nevelési jellegű kényszerintézkedések alkalmazásakor a büntetőeljárás törvények által meghatározott cselekvési rendszere.

A büntetőeljárás bonyolult és jól szervezett rendszer. Az eljárás résztvevőinek minden tevékenysége bizonyos rend szerint történik, ezért a folyamat is több szakaszból áll. Ezeket a szakaszokat a büntetőeljárás stádiumainak (szakaszainak) nevezik.

A büntetőeljárás stádiumának (szakaszának) azt az eljárási rendszert nevezik, amelyre a büntetőjognak csakis az erre a szakaszára jellemző vonások jellemzőek, valamint az eljárásügyi tevékenység eredményei az eljárási stádium (szakasz) elvégzéséhez vezetnek.

A büntetőeljárás szakaszai.

Törvényi norma

Bűnügy – a törvény által meghatározott rendben előkészített eljárási dokumentumok (a nyomozati cselekményk jegyzőkönyvei, a technikai dokumentálás anyagai, tárgyi bizonyítékok, a szakértők következtetései és egyéb bizonyító anyagok) rendszerezett összessége, amelyek bizonyítják a bűncselekmény ismérveinek meglétét a tevékenységben, fontosak a bűncselekmény elkövetésében bűnösök személyének meghatározásában és a büntetés velük szemben való alkalmazásában.

Büntetőeljárás elindítása – eljárásrendi tevékenység, az illetékes szerv okirata, amelynek alapján megkezdődik a hivatalos vizsgálat. Ebben a szakaszban kerül tisztázásra a büntetőeljárás megindításához szükséges, törvény által meghatározott okoknak és jogalapoknak a megléte, avagy hiánya. A büntetőeljárás megindításának procedúráját az ügyész, a nyomozó, a vizsgálati szerv, a bíró valósíthatja meg.

Ukrajna büntető jogrendjében megvalósul az ártatlanság vélelmének elve, vagyis a személyt ártatlannak tekintik, amíg a törvény által meghatározott rendben nem bizonyítják a bűnöségét.

Önellenőrzés

Tegyétek logikai sorrendbe a büntetőeljárás szakaszait lebonyolításuk sorrendjében:

- A. bírósági eljárás;
 - B. a büntetőeljárás megújítása az újonnan felmerült körülmények miatt;
 - C. bírósági szakasz előtti vizsgálat;
 - D. semmisségi eljárás;
 - E. büntetőeljárás kezdeményezése;
 - F. bíróság elé terjesztés;
 - G. az ügy kivizsgálása a bíró által;
 - H. a törvényerőre emelkedett bírósági ítéletek felülvizsgálata;
 - I. az ítélet végrehajtása.
- 1)____, 2)____, 3)____, 4)____, 5)____, 6)____, 7)____,
8)____, 9)____.

2. Hogyan zajlik a bírósági szakasz előtti nyomozás

Törvényi norma

Bírósági szakasz előtti nyomozás – a nyomozó Ukrajna büntetőeljárás kódexe (UBEK) normái által szabályozott tevékenysége, amely összefügg a bizonyítékok összegyűjtésével, ellenőrzésével és kiértékelésével a bűncselekmény teljes körű és objektív értékelése, az elkövetők bűnösségének tisztázása céljából.

A legelfogadottabb nyomozási tevékenység a tanú és a sértett kihallgatása. Ez nem más, mint olyan típusú bizonyítékok megszerzésének, hitelesítésének és ellenőrzésének módja, mint a fent említett személyek tanúvallomása.

Külsőleg a tanú vagy a sértett kihallgatása hasonló a kikérdezéshez, az interjúhoz és magyarázat megszerzéséhez. De a lényegét, jogi jellegét és a kihallgatás lebonyolításának meghatározott rendjét illetően, vagyis a tanú vagy a sértett kihallgatása a bizonyító információ megszerzésének hatékony eszköze, és olyan módon kell felépülnie, hogy lebonyolításának rendje lehetővé tegye a hiteles és az ügy szempontjából jelentős adatok nagy mennyiségben való megszerzését, és ezzel együtt biztonságosan szavatolja az ember és az állampolgár jogait, óvja a kihallgatott természetes személy jogait.

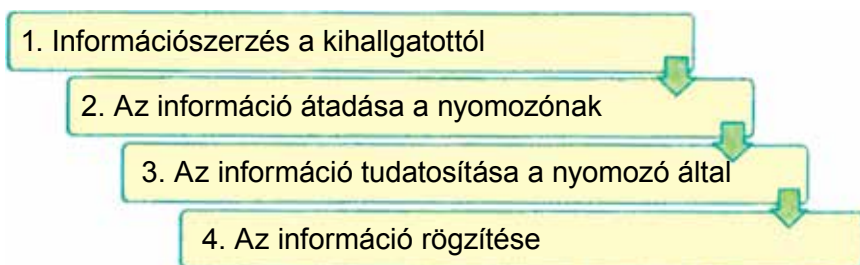
Amennyiben a tanú nyomós ok nélkül nem jelenik meg a kihallgatáson, a belügyi szervek közbenjárásával beidézhető az UBK által meghatározott rendben. Ezenkívül az alany pénzbírsággal is sújtható.

A nyomozónak a kihallgatáshoz elő kell készülnie. Ebbe a körbe tartozik:

- a bűnügy anyagainak és a tanú vagy a sértett személyére vonatkozó anyagok tanulmányozása;
- a tanúk és a sértettek kihallgatási sorrendjének és beidézésük módjának meghatározása;
- a kihallgatás helyszínének előkészítése (a nyomozói iroda vagy a kihallgatandó személy lakhelye);
- az ügy bizonyítékainak előkészítése a tanúk vagy a sértett tanúvallomásának ellenőrzésére;
- a nyomozó tanulmányozza a speciális kérdéseket, amennyiben a kihallgatás folyamatában speciális tudományos és technikai ismeretekre van szükség.

A nyomozó felkészülése a kihallgatáshoz a kihallgatás tervének elkészítésével ér véget. Egyszeri jellegű és rövid időtartamot ölel fel, valamint a konkrét bűnügy nyomozási tervének alkotó elemét képezi.

A *kihallgatás* – bonyolult nyomozói és bírósági tevékenység, a bűncselekményre vonatkozó bizonyító információk megszerzésének és ellenőrzésének egyik fő eljárási eszközeinek egyike. Ez a folyamat szakaszokra bontható:

A bíróság szakasz előtti nyomozás az alábbi dokumentumok egyikének összeállításával ér véget:

- vádindítvány;
- az ügy lezárásáról szóló határozat;
- az ügybíróság elé utalása az orvosi jellegű kényszerítő intézkedések alkalmazása kérdésének eldöntése céljából.

3. Hogyan zajlik a bűnügyek bírósági vizsgálata a bíróságon

A bíróság előtti vizsgálati szakaszt követően az ügy bíróság elé utalásának stádiuma következik. A bíró határozatával egy személyben vagy a bíróság a közigazgatási bírósági tárgyaláson bíróság elé állítja a vádlottat. A *vádlottból alperes* lesz.

Az ügy bíró általi előzetes vizsgálatakor az utóbbi egy személyben, előre nem döntve el a személy bűnösségének kérdését

határozatot hoz az ügy bírósági tárgyalásáról a jogalapok megléte esetén (az ügyész kötelező részvételével).

A bírósági tárgyalási szakaszban a bíróság kivizsgálja, és lényegi döntést hoz az ügyben, ítéletet vagy bírósági határozatot hoz. Ez a szakasz magába foglalja:

Kíváncsiaknak

A tanú vagy a sértett bírósági kihallgatása egy sor sajátossággal bír a tanú vagy a sértett bírósági szakasz előtti kihallgatásához képest. Mégpedig:

- minden egyes tanúvallomás előtt az elnöklő megállapítja a személyazonosságát, elmondja a jogait és kötelességeit, és figyelmezteti a bűnügyi felelősség lehetséges bekövetkezésére;
- a bíróság intézkedéseket foganatosít, hogy a kikérdezett és a még nem kikérdezett tanúk ne beszélhessenek egymással. Ezért a már vallomást tett tanú köteles a tárgyalószobában maradni;
- előbb a sértettet hallgatják ki, majd a tanúkat. A sértett vagy a tanú előbb elmondja azt, amit az ügyről tud. Ezt követően kihallgatja őt az ügyész, a társadalmi vádló, a sértett, a polgári felperes, a védő, a társadalmi védő, a vádlott, a bíró és a népi ülnökök (amennyiben a tanút az eljárás fent említett résztvevőinek valamelyike kérte be, akkor ez a résztvevő kérdezheti ki a tanút elsőként);
- a bíróság a tanú vagy a sértett a bírósági tárgyalás résztvevői általi teljes kihallgatása során jogosult kérdéseket intézni hozzá a válaszok pontosítása és kibővítése céljából;
- a tanú és a sértett kizárólag szóban tesz vallomást;
- a tanú vagy a sértett biztonságának biztosítása céljából a bíróság egy másik helyiségből, beleértve a bíróság helyiségén kívüli helyszínt is, kihallgathatja technikai eszközök alkalmazásával;
- amikor létezik a tanú vagy a sértett hangja felismerésének veszélye, a kihallgatást akusztikai akadályok létrehozása kísérheti;

- a bírósági tárgyaláson kihirdethetik a tanú vagy a sértett vallomásait, amelyeket a vizsgálat vagy a bíróság előtti nyomozás során tettek.

4. A büntetőeljárás résztvevőinek jogai és kötelességei

A bűnügyi eljárás során a rend- és jogvédelmi szervek (bíró-ság, ügyész, nyomozó, a vizsgálati szervek) bevonják az eljárás-ban való részvételbe a gyanúsítottat, vádlottat és védőiket, a ta-núkat, szakértőket, hatósági tanúkat és engedélyezik az abban való részvételt a sértetteknek. Szélesebb értelemben az eljárás résztvevője minden személy, aki abban részt vesz, szorosabban véve – csak azok a személyek, aki érdekeltek az ügyben (vagyis a gyanúsított, vádlott, alperes, amikor az ügy bírósági szakaszba kerül, a sértett).

Az alperesnek joga van

- Védőre, vagy saját érdekeinek személyes védelmére, elutasítá-sok és kérelmek bejelentésére
- Arra kérni a bíróságot, hogy csatoljon újabb dokumentumokat az üggyhöz, idézzen be tanúkat.
- Kérni a bíróságot az üggyel kapcsolatos bizonyítékok közzé-tételére
- Az ügy lényegét érintő tanúval-lomást tenni a bírósági nyomozás minden pillanatában, vagy meg-tagadni a tanúvallomást.
- Részt venni a tárgyi bizonyíté-kok megtekintésében
- Kérdéseket intézni a többi al-pereshez, a tanúkhöz, a szakér-tőhöz, a sértetthez. Részt venni a bírósági vitában. Az utolsó szó jogán a bírósághoz fordulni

A sértettnek joga van

- Tanúvallomást tenni.
- Tanúvallomást visszavonni
- Kifejteni saját véleményét a bírósági eljárás egyéb résztvevő-inek kérelmeivel kapcsolatban.
- Magyarázatokat adni az ügy bíróság által vizsgált körülménye-ivel kapcsolatban
- Kérdéseket intézni a tanúkhöz, a szakértőhöz, szakemberekhez és alperesekhez. Részt venni a büntett elkövetési helyének helyszíni szemléjében, a tárgyi bizonyítékok, dokumentumok megtekintésében
- Részt venni a bírósági vitákban minden olyan ügyben, amelyben nem szólal meg az ügyész vagy a társadalmi vádló

Törvényi norma

A büntetőeljárás résztvevőinek nevezik azokat a személyeket, akiket eljárás alá vonnak, vagy bevonnak az eljárásban való részvételbe, akik személyesen, a törvény által elismerten érintettek a bűnügyben.

Az eljárás résztvevői között különleges helyet foglal el a sértett és az alperes.

Közös munka

Készítetek rövid előadást *Az ember védelemhez való joga a bíróságon* címmel az alábbi terv szerint!

- Bevezető (szónoki kérdés, ismert személyiség nagy visszhangot kiváltott kijelentése, történelmi tény vagy egyéb találó kijelentés).
- Fő rész (3–4 tézis a gondolat alátámasztására).
- Befejező rész (következtetés).

Házi feladat

Válasszatok ki egy részletet egy olyan játékfilmből, amely a büntetőeljárás egyik szakaszát mutatja be! Beszéljétek meg a tanárokkal a film tartalmát, és mutassátok be neki a részletet! Készüljétek fel a csoport munkájának bemutatására az algoritmus szerint!

- mutassátok be a kiválasztott filmrészletet (1–2 perc);
- nevezétek meg a büntetőügy tárgyalásának filmrészletben bemutatott szakaszát;
- jellemezzétek a büntetőeljárás résztvevőit;
- mondjátok el, milyen jogai vannak a sértettnek (alperesnek);
- magyarázzátok meg a bűnügy bírósági tárgyalásának különlegességeit;
- fejtsétek ki a saját véleményeteket az ember bíróság előtti védelemhez való jogának fontosságáról!

7. fejezet

UTAZÁSOD A JOGI SZAKMÁK VILÁGÁBAN

29. §. A jogi szakmák világa

Elvárásaink

- Leírni az egyes jogi szakmákat és a jogász szakmában dolgozni óhajtó személyekkel szemben támasztott fő követelményeket
- Megnevezni a jogi képzést nyújtó tanintézményeket.
- Jellemezni a nyomozó, ügyész és egyéb jogász szakmák képviselőinek fő hatásköreit.
- Elemezni és megoldani azokat a szituációkat, amelyekben a személy jogi segítséget kér.
- Véleményt mondani a jogi szakmák népszerűségének okairól a világban

Problematikus kérdés

- Miben rejlik a jogász szakmai tevékenységének jellegzetessége?

1. Milyen jogi szakmák léteznek

Törvényi norma

Szakma (a latin *professio* szóból) – a fő szakmai tevékenységet, az ember munkatevékenységét jelenti. A fejlett emberi társadalomban közel 40 ezer szakma és szak létezik. Közöttük fontos helyet foglalnak el a jogi szakmák.

Kíváncsiaknak (a fogalom történetéből)

Távoli őseink körében kialakultak az ősközösségi társadalmi viszonyok, a képviselői primitív munkaeszközökkel rendelkeztek. Az ősembernek nem volt szüksége specialistákra, akik megmagyarázták volna neki, hogyan kell viselkednie különböző helyzetekben. A kölcsönös viszonyok szabályai egyszerűek és a törzs minden tagja számára érthetőek voltak. A társadalom fejlődésével az emberek viselkedését az állami struktúrák által kidolgozott jogi normák kezdték szabályozni.

Az első jogászoknak a papokat és főpapokat tekinthetjük.

A modern jogi szakmák között van az ügyvéd és a jogász, a bíró és a közjegyző, a jogtanácsadó és a nyomozó, a kriminológus és a rendőr.

Közös munka

Tekintsétek meg az ábrákat, és vonjátok le következtetéseiteket az ábrázolt jogi szakmákról! Válaszotokat indokoljátok meg!

2. Hol lehet jogi képesítést szerezni

Jogi képesítés olyan felsőoktatási intézményben szerezhető meg, amely megfelelő engedéllyel rendelkezik az erre vonatkozó, azaz minősített jogászképző tevékenységre.

A törvény betűje

Ukrajna felsőoktatási törvénye 22. c.

A felsőfokú tanintézmény (FTI) oktatási, oktatási-tudományos intézmény, amelyet az oktatási törvényeknek megfelelően alapítottak, és annak megfelelően funkcionál, a megadott engedélynek megfelelően megvalósítja a felsőfokú oktatás követelményeinek oktatási-szakmai programját bizonyos oktatási és oktatásbesorolási szintek szerint, biztosítja a személyek tanulását, nevelését és szakmai felkészítését a személyek hivatásának, érdeklődésének, tehetségének, és a felsőoktatási ágazat normatív követelménye-

inek megfelelően, valamint tudományos és tudomány-technikai tevékenységet folytat.

Az FTI alapidokumentuma a *licenc*. Mellékletet kell tartalmaznia, az ún. szakmák nomenklatúráját, a képzés, átképzés szintjét.

A felsőfokú szakmai képzés programjának megvalósítása, hallgatók felvétele állami licenc hiányában tilos.

Ezenkívül az FTI-nek át kell esnie az *akkreditáción*, vagyis a tanintézmény státuszát meghatározó eljáráson. Az állami akkreditációs eljárás két egymást követő szakaszból áll: a minősítésből (akkreditációból) és magából az akkreditációból. A munka minőségének végleges ellenőrzése eredményeként az FTI 5 évre szóló tanúsítványt kap.

A nem akkreditált és nem atesztált FTI-be való felvételizés nagyon kockázatos döntés, mert az ilyen felsőfokú tanintézmény az összesítés alapján elveszíti a státuszát. A nem akkreditált FTI-k diplomái társadalmilag nem elismertek.

Az FTI státusza az alapítók jellegétől és az akkreditációs szinttől függ.

Minden FTI saját szervezési-jogi formával bír: egyetem, akadémia, intézet.

Az *egyetem* – felsőfokú tanintézmény, amelynek a tevékenysége az oktatás, tudomány és kultúra fejlesztésére irányul tudományos alap kutatások és oktatás megvalósítása által a felső, posztgraduális és pótlólagos oktatásban a természettudományos, humán tudomány, technika, kultúra és egyéb szakirányok széles spektrumában.

Jogi karokkal rendelkeznek Ukrajna következő FTI-i: a Sevcsenko Kijevi Nemzeti Egyetem, a Lvivi Nemzeti Egyetem, a Fegykovics Csernyivci Nemzeti Egyetem.

Az *akadémia* – felsőfokú tanintézmény, amelynek tevékenysége az alap- és alkalmazott kutatások és az oktatási folyamat kombinálására irányul. Jellemző rá a tudományos-pedagógiai tevékenység szűk akadémiai irányultsága bizonyos ágazatban (vagy néhány rokon ágazatban), a szakemberek felkészítése a tudomány, technika, kultúra konkrét szférájában.

Ezek példája a Jaroszlav Mudrij Harkovi Nemzeti Jogi Akadémia, Ukrajna Ügyvédi Akadémiája.

A *szakosított felsőoktatási intézmény* – önálló felsőfokú tanintézet vagy egyetem szervezeti alegysége, amely a szakmai oktatási programokat a tudomány, technika és kultúra több szakirányában valósítja meg tudományos kutatások révén.

Példák: Lvivi Belügyi Állami Egyetem Kárpát-melléki Jogi Intézete; Luhanszki Belügyi Egyetem Donecki Jogi Intézete.

3. Ki az ügyész és a nyomozó

Nincs szükség annak a bizonyítására, hogy az állam az emberek biztonságos életfeltételeinek a biztosítására törekszik. A demokratikus jogállamban minden esetben védik a személy jogait, és biztosítják a hatályos törvények végrehajtását. Ebben jelentős segítséget nyújtanak az ügyészségi szervek. Az *ügyész* (prokuror) szó a latinban gondoskodót jelent.

Az ügyész szakmája napjainkban összefügg az államhatalmi hatáskörrel. Az ügyész az ügyészségi szervek rendszerében dolgozik. Ez önálló, központosított államhatalmi szerv, amely az állam rend- és jogvédelmi szerveinek rendszerében működik, és biztosítja az ember jogait és szabadságjogait, az állam biztonságát. Az ügyészségi hivatalban különböző rangú nyomozók, segédügyészek, főosztályvezetők, az osztályok operatív dolgozói, az ügyészség egyes szerveinek vezetői dolgoznak. Ezt a szakmai tevékenységet szigorú fegyelem és alárendeltségi viszonyok jellemzik. A magasabb rangú ügyész jogosult arra, hogy utasításokat adjon a beosztott ügyészeknek, amelyeket annak kötelezően végre kell hajtania, megváltoztathatja és visszavonhatja a beosztottak döntéseit.

Ennek a szakmának a képviselői bonyolult és felelősségteljes munkát végeznek.

Oldjátok meg a helyzetet!

A feladat megoldásához használjátok Ukrajna alkotmánya VII. fejezetének szövegét!

Artemivszk minden iskolájában bevezették a fizetett oktatást. A városi tanács rendelete rámutatott, hogy a tanárok hosszú ideje nem kaptak fizetést, és ezért támogatni kell az oktatásban dolgozók anyagi helyzetét és az iskolák finanszírozását. Az egyik iskola tanulóinak szülei felháborodtak a döntésen, és az ügyészhez fordultak. Mit tehet ebben az esetben az ügyész?

A „nyomozás” kifejezés a XVIII. sz. elején jött létre, és együtt létezett a „körözés” fogalommal.

A mai profi szakembert, aki az állam megbízásából a bűncselekmények felderítésével foglalkozik, *nyomozónak* nevezik. Dolgozhat az ügyészség, a belügyi, a biztonsági szolgálat szerveiben. Fő feladata a veszélyes tevékenységek kivizsgálása. A hatalom képviselőjeként a nyomozó nem csak tanulmányozza az ügy kö-

rülményeit, és tisztázza az igazságot, hanem intézkedéseket foganatosít a bűncselekményt elkövető személyek bűnvádi felelősségre vonására, az alaptalanul megvádoltak rehabilitálására, az anyagi károkozás megelőzésére és megszüntetésére. A bűncselekmény felderítésekor felhasználja a nyilvánosság önkéntes segítségét.

4. Hogyan lehetsz bíró, ügyvéd, közjegyző

A legősibb jogi szakmák egyike a *bíró*. Hosszú ideig a bíró szerepét a rangidősek, a vezérek töltötték be, akik a jogi viták kivizsgálásán túl más hatáskörrel is rendelkeztek.

Napjainkban a bíró szerepe a társadalomban azzal az emberrel asszociálódik, aki megoldja a jogvitákat. A modern Ukrajnában a bíró olyan szakember, aki felsőfokú jogi végzettséggel rendelkezik, és az állam nevében megvalósítja az igazságszolgáltatást. Konkrét jogvitákat old meg, meghatározza a büntetést azok számára, akik bűncselekményt követett el. Döntéseiben a bírót csakis a törvények vezérlik, nem pedig a saját érzelmei és megfontolásai.

A törvény betűje

Ukrajna alkotmánya

126. c. A bírók függetlenségét és sérthetetlenségét Ukrajna alkotmánya és törvényei szavatolják.

A bírók bármi módon való befolyásolása tilos.

Bírót nem lehet Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa hozzájárulása nélkül őrizetbe venni vagy letartóztatni bírósági büntető ítélet meghozataláig.

A bírók meghatározatlan ideig töltik be tisztségüket, Ukrajna alkotmánybíróságának bírói és azokat a bírókat kivéve, akiket első ízben neveztek ki bírói tisztségükbe.

127. c. Bírói tisztségre a bírót minősítő bizottság olyan ukrán állampolgárt javasolhat, aki huszonöt évesnél nem fiatalabb, felsőfokú jogi végzettséggel és legalább hároméves jogi gyakorlattal rendelkezik, legalább tíz éve Ukrajnában él és beszéli az államnyelvet.

A bírók szakmai érdekeinek védelme a törvény által meghatározott rendben történik.

128. c. A szakbírói tisztségbe az ötéves időtartamra szóló első kinevezést Ukrajna elnöke eszközli. Minden más bírót, Ukrajna alkotmánybírósága bíróinak kivételével, Ukrajna Legfelsőbb Ta-

nácsa választja meg meghatározatlan időre a törvény által megszabott rendben.

Az állam magára vállalta a bírók anyagi ellátásáról való gondoskodást, állandó munkabért és egyéb anyagi juttatásokat állapítva meg számukra. A bíró és családtagjai az állam személyes védelme alatt állnak.

Jelentős múltja van az *ügyvéd* szakmának. Már az ókori Görögországban az ügyvédek vezették a politikai pártok, szövetségek, poliszok ügyeit. Az ügyvédek az ókori Rómában speciális tisztviselőkké váltak.

A modern ügyvéd – szabadfoglalkozású. Az az állampolgár lehet ügyvéd, aki:

- felsőfokú jogi végzettséggel rendelkezik;
- legalább kétéves jogászai vagy segédügyvédi munkaviszonyal rendelkezik;
- tanúsítványt szerzett az ügyvédi tevékenység végzésének jogáról;
- letette Ukrajna ügyvédjének esküjét.

A törvény betűje

Ukrajna alkotmánya 59. c. Mindenkinek joga van jogsegélyhez. A törvény által előírt esetekben a jogsegély ingyenes. Jogainak védelmezőjét mindenki szabadon választja meg.

A vád elleni védelem jogainak biztosítására és a bírósági vagy más állami szerv általi tárgyalásokon jogsegély nyújtására Ukrajnában ügyvédi testület működik.

Az ügyvéd szakmai jogait, becsületét és méltóságát a törvény védi. Tilos mindenfajta beavatkozás az ügyvédi tevékenységbe, ügyvédi titkot képező ügyvédi információk követelése az ügyvédtől, segítőjétől, a tisztségviselőktől és a technikai személyzettől.

A jogi szakmákhoz tartozik egy további, nem kevésbé régi szakma: a *közjegyző*. A latin nyelvből lefordítva a *notarius* írnokot, titkárt jelent. Így nevezték azokat, akik ismerték a gyorsírást, amelynek alapját különleges jelrendszerek és szavak és szókapcsolatok rövidítései képezik, ami lehetővé tette az élőbeszéd szinkronban történő rögzítését.

A társadalom mai fejlettsége a közjegyző szakmájának jelentős népszerűségét demonstrálja. A közjegyző az a személy, akire a jogi jelentőséggel bíró jogosultságok és tények rögzítése hárul.

Közjegyző lehet Ukrajna azon állampolgára, aki felsőfokú jogi képzettséggel rendelkezik, és hat hónapig gyakornok volt állami közjegyzői irodában, vagy magánközjegyzői praxist folytató közjegyző mellett, letette a minősítő vizsgát, és tanúsítványt szerzett közjegyzői tevékenység folytatásának jogáról.

Ukrajna közjegyzőségről szóló törvényének megfelelően a közjegyző 21 féle közjegyzői tevékenységet hitelesít, amelyek számára meg van állapítva a kötelező közjegyzői cselekvés.

Ezek:

- megállapodások (szerződések, végrendeletek, megbízások) hitelesítése;
- örökségi, tulajdonjogi tanúsítványok kiadása;
- dokumentumok másolatainak, az azokból származó kivonatok hitelesítése.

A közjegyző a tevékenységét az állam nevében végzi.

Oldjátok meg a helyzetet!

Képzeljétek el, hogy közjegyzőként dolgoztok, és valaki hozzátok fordult ezekkel a kérdésekkel:

1. Hitelesíthetitek-e az adásvételi szerződést, végrendeletet, a tanuló ellenőrző könyvét?
2. Kiadhatjátok-e a nem teljes középfokú végzettségről, az örökségi jogról szóló tanúsítványokat?
3. Hitelesíthetitek-e a lakásbérleti szerződés másolatát, az előadások jegyzeteit!

Házi feladat

1. Kérdezzétek meg a rokonoktól, ismerősöktől és barátoktól, kérték-e már jogsegélyt! Milyen szituációkban történt ez? Milyen fajtájú és minőségű segítséget kaptak?
2. Miben rejlik a jogászok szakmai tevékenységének sajátossága? Hasonlítsátok össze a jogi szakmát bármilyen más szakmával!

Kérdések és feladatok a támaszó értékeléshez

I. SZINT

1. Milyen viszonyokat szabályoz a közigazgatási jog?
2. Mit nevezünk adminisztratív kihágásnak?
3. Milyen szervek tárgyalják az adminisztratív vétségekkel kapcsolatos ügyeket?
4. Milyen adminisztratív büntetést alkalmaznak a fiatalkorúakkal szemben?
5. Mit nevezünk bűncselekménynek?
6. Nevezzétek meg a büntett ismertetőjeleit!
7. Írjátok le a bűncselekmény összetevőit!
8. Milyen bűncselekményfajtákat ismertek?
9. Mi a büntetőjogi felelősség?
10. Nevezzétek meg a büntetőjogi felelősség alapjait!

11. Mit nevezünk büntetésnek?
12. Nevezzétek meg a fiatalkorú bűncselekmény elkövetővel szemben alkalmazott büntetésfajtákat!
13. Milyen állami szerveket neveznek rend- és jogvédelmieknek?
14. Nevezzétek meg a milícia fő feladatait!
15. Írjátok le a milícia jogait és kötelességeit!
16. Milyen jogokkal rendelkeznek a fiatalkorúak őrizetbe vételkor, letartóztatáskor, kihallgatáskor?
17. Nevezzétek meg a bűnügy tárgyalásának fő szakaszait!
18. Kiket neveznek a büntetőeljárás résztvevőinek?
19. Mit jelent az „ártatlanság vélelme” fogalom?
20. Miben rejlik a jogász szakmájának jellegzetessége? Hasonlítsátok össze a jogi szakmát bármilyen más szakmával!
21. Kiből lehet ügyész? Mi az ügyész szerepe a bírósági eljárásban?
22. Mi a nyomozó tevékenységének jellegzetessége?
23. Kiből lehet ügyvéd? Milyen helyet foglal el az ügyvéd a jogvédelmi tevékenységben?
24. Kiből lehet közjegyző? Milyen hatáskörrel rendelkezik a közjegyző?

II. SZINT

1. Helyezzétek el a táblázatban az alábbi szavakat, bizonyos tematikus ismérvek szerint oszlopokba csoportosítva őket! Adjatok nevet az így keletkezett oszlopoknak!

.....
1	1	1	1	
2	2	2	2	2
3	3	3	3	3
4	4	4	4	4

Adatok az oszlopok betöltéséhez: garázdaság; ítélet végrehajtás; társadalmi veszélyesség; objektív rész; büntetendőség; súlyos; jogellenesség; büntetőeljárás indítása; szubjektum, bírósági szakaszt megelőző nyomozás; nem súlyos; idegen vagyon kismértékben való lopás általi eltulajdonítása; csalás; szubjektív rész; közepesen súlyos; a tűzvédelmi követelmények megsértése az erdőben; különösen súlyos; bűnösség; objektum; a közúti forgalmat szabályozó jelzések gyalogosok általi megsértése; bírósági tárgyalás.

2. Találjátok meg a hibákat:

- A polgári jog az államirányítás szférájában létrejövő viszonyokat szabályozza.
- Adminisztratív felelősségre vonhatók a 14. életévüket betöltött személyek.

- A bűncselekmény szubjektív része – a bűnös tevékenység külső megnyilvánulása, amelyet társadalmilag veszélyes következmények, a tevékenység és a társadalmilag veszélyes következmények közötti okozati kapcsolat jellemeznek.
- A büntetés – adminisztratív bírság, amelyet a bíróság ítélete alapján az állam nevében alkalmaznak a bűncselekmény elkövetésében bűnösnek talált személlyel szemben és az elítélt jogainak és szabadságjogainak törvényben előírt korlátozásában rejlik.
- A jogalkotói tevékenységet Ukrajnában az ügyészség, a belügyi szervek, a biztonsági szolgálat szervei és egyéb rend- és jogvédelmi szervek végzik.
- Ukrajna büntetőtörvénykönyvében él a személy bűnössége vélelmének elve.
- A mai profit, aki az állam megbízásából a bűncselekmények felderítésével foglalkozik, milicistának nevezik.
- Az ügyész az a személy, akire a jogi jelentőséggel bíró jogosultságok és tények rögzítése hárul.

A feladat elvégzése során számításba kell venni, hogy az eredményt legcélszerűbb táblázatba foglalni, amelynek első oszlopában meg kell jelölni a megtalált hibát (minden megtalált hibáért 0,5 pont jár), a második oszlopban kijavítani a hibát (minden kijavított hibáért 1 pont jár).

3. Oldjátok meg a jogi szituációkat!

1. A nem engedélyezett nagygyűlésen való részvétel miatt a 17 éves Mikolát és a 16 éves Oleget a krületi belügyi osztály vezetője felelősségre vonta. Mikolával szemben 15 napos adminisztratív őrizetbe vételt alkalmaztak, Oleggel szemben pedig egyéb közigazgatási büntetést – pénzbírságot – szabtak ki.

Elemézzétek a szituációt jogi szempontból! Határozzátok meg a jogi felelősség fajtáját; a felelősségre vonás indokait és jogszerűségét!

2. Hozzatok fel konkrét bűncselekmény példáját, és állapítsátok meg a részeseit!

A kerületi belügyi osztály bűnüldözési alosztályának nyomozója a bűncselekmény elkövetéséről tett bejelentés tanulmányozása közben megállapította, hogy a 13 éves Viktor az ablakon keresztül bejutott a „Kiszelevi Beregi” szupermarketbe, ahonnan 7000 hrivnya értékben lopott árut. A nyomozó döntést hozott arról, hogy nem kezdeményez büntetőeljárást.

Jogszerűen cselekedett-e a nyomozó?

Jogi felelősségre vonható-e Viktor?

Ki téríti meg az okozott kárt?

III. SZINT

Készítsetek prezentációt a 29. §. Házi feladata alapján elvégzett csoportmunka eredményeiről!

TARTALOM

1. §. Bevezetés.....	3
<i>1. fejezet</i>	
SZABÁLYOK ÉS TÖRVÉNYEK	6
2. §. Mik a szabályok és hogyan jönnek létre?.....	6
3. §. Mi a jog.....	12
4. §. Mi a törvény. Hogyan fogadják el a törvényeket.....	19
5. §. Mi a jogkövető magatartás. Mi a jogsértés	28
6. §. Mi a jogi felelősség.....	36
7. §. Mi az alkotmány. Hogyan szabályozza az alkotmányoz állampolgárok életét.....	40
Kérdések és feladatok a támazáró értékeléshez.....	44
<i>2. fejezet</i>	
EMBER VAGY, TEHÁT VANNAK JOGAID	46
8. §. Az emberi jogok és szabadságjogok.....	46
9. §. Mit jelent valamely állam polgárának lenni.....	58
10. §. Az ember és az állampolgár alkotmányos jogai és szabadságjogai.....	64
11. §. A tanuláshoz való jog Ukrajnában.....	71
12. §. Hogyan vesznek részt az állampolgárok a demokratikus állam életében.....	77
Kérdések és feladatok a támazáró értékeléshez.....	83
<i>3. fejezet</i>	
TE ÉS A POLGÁRJOGI VISZONYOK	88
13. §. Mi a tulajdonjog	88
14. §. A polgári jogi szerződésekről.....	97
15. §. Hogyan kell megvédeni a személyes nem vagyoni és vagyonjogokat.....	105
16. §. Hogyan kell vagyont örökölni.....	111
17. §. Kik a fogyasztók, eladók, termelők, kivitelezők	117
<i>4. fejezet</i>	
A TÖRVÉNYEK A CSALÁDOD ÉLETÉBEN	124
18. §. Mi a család és a házasság.....	124
19. §. A szülők és a gyerekek kölcsönös jogai és kötelességei.....	134
20. §. Hogyan védi az állam a gyermekek családon belüli jogait	140

5. fejezet

JOGAID A MUNKAÜGYI VISZONYBAN146

21. §. A munkához való jog Ukrajnában.....	146
22. §. Munkaszerződés	155
23. §. A fiatalok munkavégzésének sajátosságai	161
Kérdések és feladatok a támazáró értékeléshez.....	166

6. fejezet

ÚTMUTATÓ A KÖZIGAZGATÁSI

ÉS BÜNTETŐJOGHOZ 168

24. §. Közigazgatási jog	168
25. §. Mi a bűncselekmény	177
26. §. Mi a büntetőjogi felelősség és a büntetőjogi szankció ..	183
27. §. A rendvédelmi szervek Ukrajnában	189
28. §. Mi a büntetőeljárás.....	198

7. fejezet

UTAZÁSOD A JOGI SZAKMÁK VILÁGÁBAN..... 205

29. §. A jogi szakmák világa	205
Kérdések és feladatok a támazáró értékeléshez.....	211

Навчальне видання

СУТКОВИЙ Володимир Лукич
ФІЛІПЕНКО Тетяна Михайлівна

ПРАВОЗНАВСТВО

(Практичний курс)

**Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних
закладів**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Здано на виробництво та підписано до друку 18.05.2009.
Формат 60×90/16. Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Шкільна.
Умови, друк, арк. 13,5. Умовн. фарбо-відб. 54. Обл.-вид. арк. 12,89.
Вид. № 972. Наклад 201 096 (1-й з-д: 1-140 775) прим. Зам. № 190.

Видавництво «Генеза». 04212, м. Київ, вул. Тимо-
шенка, 2-л.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців серія ДК № 25 від 31.03.2000 р.

JOGTUDOMÁNY

(GYAKORLATI
KURZUS)